

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Dr. Németh Zoltán

Mediáció a polgári jogban

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Prof. Dr. Kecskés László Andor

Pécs, 2025

A kézirat lezárása:

2025.10.15.

Tartalomjegyzék

I. Fejezet - A kutatás bevezető bemutatása	9
1.1. A kutatás aktualitása és indokoltsága	9
1.2. A mediáció helye a polgári jogi jogvitákban	13
1.2.1. Dogmatikai alapok és kapcsolódások.....	13
1.2.2. A társadalmi bizalom szerepe	16
1.2.3. Bírói és ügyvédi attitűdök	16
1.2.4. Nemzetközi modellek	16
1.2.5.Összegzés	17
1.3. A dolgozat célja és kutatási kérdései.....	17
1.4. Módszertan és tudományos hozzájárulás	19
1. Jogdogmatikai elemzés.....	19
2. Összehasonlító jogi megközelítés.....	20
3. Empirikus kutatás.....	20
4. Innováció és interdiszciplináris megközelítés	21
5. A tudományos hozzájárulás	21
II. fejezet – A mediáció történeti és elméleti alapjai	22
2.1. Konfliktuskezelés történeti gyökerei.....	22
2.2. A mediáció megjelenése a modern jogban	23
2.3.A mediáció alapelvei, céljai, keretei.....	25
2.3.1. A mediáció alapelvei.....	25
2.3.2. A mediáció céljai	27
2.3.4. A mediáció keretei	27
2.4. Mediáció és más alternatív vitarendezési módszerek viszonya.....	31
2.4.1. Mediáció és arbitrázs.....	31
2.4.2. Mediáció és egyeztetés.....	32
2.4.3. Mediáció és békéltetés	32
2.4.4. Összegzés	33
2.5. Elméleti megközelítések.....	33
2.5.1. Resztoratív mediáció	33
2.5.2. Facilitáló mediáció	33
2.5.3. Értékelő mediáció.....	34
2.5.4. Hibrid és innovatív modellek.....	34
III. A mediáció jogszociológiai dimenziói	36
3.1. Normatív keretek és a „joghoz jutás” logikája	37
3.2. Magyar valóság: intézményi és kulturális tényezők	37
3.3. Európai perspektíva: pluralizmus és konvergencia	38
3.4. Dilemmák és kockázatok (jogszociológiai fókusz)	38
3.5. Következtetés.....	38
Összefoglaló táblázat – Intézményesülési dimenziók és bizonyítékok	39
IV. A mediáció etikai dimenziói	40
4.1. A mediáció etikai dimenziója és jogszociológiai jelentősége	40
4.2. Erkölcsefilozófiai alapok a mediáció etikájában	41
4.2.1. Deontológiai megközelítés – a kötelesség etikája.....	41

4.2.2. Konzekvencialista (utilitarista) megközelítés – az eredmény etikája	42
4.2.3. Erényetikai megközelítés – a mediátor mint morális személy	42
4.2.4. Diskurzusetikai megközelítés – a mediáció mint morális kommunikáció	42
4.3. Az etikai háromszög és a mediátor integritása	43
4.3.1. A pártatlanság elve	43
4.3.2. A titoktartás elve	44
4.3.3. Az önrendelkezés elve	45
4.3.4. Az integritás mint az etikai háromszög negyedik dimenziója	46
4.3.5. A háromszög-modell dinamikája és kölcsönhatásai	47
4.3.6. A mediátor etikai önreflexiója	47
4.4. Az etikai normák nemzetközi kontextusa	48
4.4.1. Az Európai Unió és a mediáció etikai keretei	48
4.4.2. A nemzetközi (ENSZ és IMI) etikai keretek	50
4.5. Etikai dilemmák a mediáció gyakorlatában és a mesterséges intelligencia hatásai	52
4.5.1. Az etikai dilemmák fogalma és jellemzői a mediációban	53
4.5.2. A pártatlanság dilemmái	53
4.5.3. A titoktartás dilemmái	54
4.5.4. Az önrendelkezés dilemmái	54
4.5.5. A mediátor szerepkonfliktusai és határhelyzetei	55
4.5.6. A digitális és mesterséges intelligencia-alapú mediáció etikai kérdései	56
4.5.7. Etikai jövőkép: hibrid mediátor és algoritmikus felelősség	57
4.6. Összegzés és konklúziók – A mediáció etikájának normatív architektúrája	57
V. A mediáció szabályozása nemzetközi szinten	60
5.1. ENSZ, UNCITRAL és a Szingapúri Egyezmény	60
5.2. Az Európai Unió mediációs irányelvei és tagállami implementációk	62
5.2.1. Németország	63
5.2.2. Ausztria	63
5.2.3. Franciaország	63
5.2.4. Olaszország	63
5.2.5. Görögország	64
5.2.6. Spanyolország	64
5.2.7. Hollandia	65
5.3. Kitekintés az Európai Unió túlra	65
5.3.1. Egyesült Államok	65
5.3.2. Egyesült Királyság	66
5.3.4. Ausztrália	66
5.3.5. Brazília	67
5.4. Tanulságok a magyar jog számára	67
5.5. Összegzés	68
VI. A mediáció jogi szabályozása Magyarországon	69
6.1. A 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről	69
6.1.1. A törvény célja és előzményei	69
6.1.2. A törvény hatálya és fogalmi keretei	69
6.1.3. A közvetítők nyilvántartása és akkreditációja	70
6.1.4. Az eljárás alapelvei	70
6.2. A mediátorra vonatkozó konkrét jogi szabályok Magyarországon és az ezzel összefüggő egyéb kérdések – A mediátor jogai, kötelezettségei, kompetenciái és a mediátor jogi végettsége körüli dilemmák	70
6.2.1. A szabályozási keret és hatály	70

6.2.2. A mediátorok nyilvántartása és a tevékenység megkezdésének feltételei	71
6.2.3. Etikai alapelvek és eljárási garanciák a törvényben	71
6.2.4. Képzés, továbbképzés, kreditpontok	72
6.2.5. A mediátor jogai és kötelezettségei, ellenőrzés	72
6.2.6. A mediátor személyisége és kompetenciái a polgári jogi mediációban	72
6.2.7. A mediátor jogi végzettségének kérdése – tudományos és gyakorlati megközelítés	75
6.3. A mediáció eredménye és végrehajthatósága	78
6.4. A mediáció eljárásának folyamata - szakaszai jogi szempontból	81
6.5. Összegzés	82
VII. Medáció jogi szabályozása az EU-27-ben – országokénti összehasonlítás	83
7.1. Ausztria	83
7.2. Belgium	84
7.3. Bulgária	86
7.4. Ciprus	88
7.5. Csehország	89
7.6. Dánia	89
7.7. Észtország	90
7.8. Finnország	90
7.9. Franciaország	90
7.10. Görögország	92
7.11. Hollandia	92
7.12. Horvátország	92
7.13. Írország	93
7.14. Lengyelország	93
7.15. Lettország	93
7.16. Litvánia	94
7.17. Luxemburg	94
7.18. Málta	95
7.19. Németország	95
7.20. Olaszország	95
7.21. Portugália	96
7.22. Románia	96
7.23. Spanyolország	97
7.24. Svédország	97
7.25. Szlovákia	98
7.26. Szlovénia	98
7.27. Összegző megállapítások	98
VIII. A mediáció alkalmazhatósága polgári jogi jogvitákban	100
8.1. Alkalmazási területek	100

8.1.1. Szerződéses jogviták	100
8.1.2. Családjogi viták	100
8.1.3. Öröklési jogviták	101
8.1.4. Társasházi viták és szomszédjog	101
8.1.5. Egyéb alkalmazási területek	101
8.2. A jogalkalmazói gyakorlat és problémák.....	102
8.3. Bírói attitűdök	104
8.4. Ügyvédi gyakorlat	107
8.5. Társadalmi bizalmatlanság.....	107
8.6. Intézményi kihívások.....	107
8.7. Jogalkalmazási dilemmák.....	110
IX. A mediáció ismertsége Magyarországon – részletes elemzés a 2020-as lakossági felmérés alapján	115
9.1. A konfliktuskezelés általános mintázatai	115
9.2. A mediáció ismertsége.....	115
9.3. A mediációban való részvétel aránya	116
9.4. Milyen ügyekben kerül sor mediációra?.....	116
9.5. A tájékozódás forrásai.....	117
9.6. Kulturális mintázatok és konfliktuskerülés.....	117
9.7. Tanulságok a jogalkalmazás számára	117
X. A mediátorok önértékelése, a mediátorok versenyképessége 2025-ben – saját kutatás bemutatása	119
10.1. A kutatás célja és jelentősége	119
10.2. A válaszadók és a minta jellemzői.....	119
10.3. A versenyképesség szubjektív megítélése.....	119
10.4. Az optimális munkamennyiség percepciója	120
10.5. A versenyképességet befolyásoló tényezők	120
10.6. A szakmai fejlődés szerepe	120
10.7. Marketing és láthatóság.....	121
10.8. A digitalizáció és MI hatásai	121
10.9. A versenyképesség növelésének útjai	121
10.10. Konklúziók és előremutató gondolatok	122
XI. A mediáció gyakorlati dimenziói	125
11.1. A mediátor szerepe és etikai dilemmái	125
11.2. Az ügyfelek motivációja és részvételi hajlandósága.....	126
11.3. Kulturális és társadalmi tényezők	126
11.4. Empirikus adatok Magyarországról	126
11.5. A mediáció folyamata a gyakorlatban.....	127
11.5.1. A mediálhatósági triász.....	127
11.5.2. A mediátort felkérő szerződés.....	130

11.5.3. Az előkészítés	131
11.5.4. A mediációs ülés megnyitása	131
11.5.5. Témák meghatározása	131
11.5.6. Az álláspontok megvitatása	132
11.5.7. Az egyezség megfogalmazása	132
11.5.8. A mediáció lezárása	133
11.6. A mediáció ciklikus jellege	133
11.7 A mediáció fajtái és típusai	136
7.6.1. Személyes mediáció	136
7.6.2. Online mediáció	137
7.6.3. Egyéni mediáció és komediáció	138
XII. Esetelemzés	142
12.1. Válsági mediáció – „Kata és Péter története”	142
12.1.1. Kiinduló helyzet: a konfliktus kontextusa	142
12.1.2. Előkészítés és mediációs szerződés	143
12.1.3. Közös nyitóülés	143
12.1.4. Érdekfeltárás és kommunikáció helyreállítása	143
12.1.5. Opciók és valóságtesztelés	144
12.1.6. Tárgyalás és egyezség	144
12.1.7. Zárás és utánkövetés	145
12.1.8. Elemző összegzés	145
12.2. Válsági mediáció – próbaválással – a megállapodás részletes elemzése	145
12.2.1. Ügykép és eljárási kontextus	145
12.2.2. Szülői felügyelet és kapcsolattartás – kooperatív modell, rugalmas keretek	145
12.2.3. Gyermektartás – összeg, indexálás, rendkívüli kiadások	146
12.2.4. Lakáshasználat és ingatlan – átmeneti közös használat, értékesítési szándék	146
12.2.5. Házastársi tartás – kölcsönös lemondás	147
12.2.6. Kommunikációs és viselkedési klauzulák – preventív, gyermekfókuszú szemlélet	147
12.2.7. Peres stratégia és végrehajthatóság – bírósági jóváhagyás kérése	147
12.2.8. Összegző értékelés	148
XIII. A mesterséges intelligencia hatása a mediációra	149
13.1. Bevezetés – az MI megjelenése a jogban és az ADR-ben	149
13.2 A mesterséges intelligencia és a mediáció kapcsolatának szintjei	150
13.3. A mesterséges intelligencia által hozott etikai és jogi kihívások az alternatív vitarendezés területén	153
13.3.1. Átláthatóság és "fekete doboz" probléma	153
13.3.2. Adatvédelem és biztonság	154
13.3.3. Felelősség kérdése	154
13.3.4. Etikai normák és elfogultság kérdése	155
13.3.5. Jogszabályi keretek és szabályozási kihívások	155
13.4. Az MI hatása a résztvevők jogaira és a vitarendezés átláthatóságára	155
13.4.1. Az MI hatása a résztvevők jogaira	156
13.4.2. Az MI hatása a vitarendezés átláthatóságára	157
13.4.3. Jogorvoslati lehetőségek biztosítása	157
13.4.4. Az emberi tényezők és az MI közötti interakció kihívásai	157
13.5. Bizalom, átláthatóság, elfogultatlanság, emberi kapcsolatok	158
13.5.1. Bizalom az MI-alapú rendszerekben	158
13.5.2. Átláthatóság és a „fekete doboz” probléma	159
13.5.3. Az elfogultság és diszkrimináció kérdése	159

13.5.4. Az emberi kapcsolatok fontossága a mediációban	160
13.5.5. Technológiai kihívások és az emberi tényezőkkel való összehangolás	161
<i>13.6. Technológiai megoldások a mediációban.....</i>	<i>161</i>
13.6.1. Online Dispute Resolution (ODR) platformok.....	161
13.6.2. MI-alapú tárgyalási asszisztensek és chatbotok	162
13.6.3. Prediktív elemzés és kimenetel-előrejelzés.....	162
13.6.4. Dokumentumelemző és érzelmi MI rendszerek.....	162
<i>13.7. A mediáció és az MI összeegyeztethetősége</i>	<i>163</i>
13.7.1. Emberi tényező kontra gépi döntéstámogatás	163
13.7.2. A mediátor szerepének átalakulása	163
13.7.3. Etikai és adatvédelmi kérdések.....	164
13.7.4. Algoritmikus diszkrimináció.....	164
13.7.5. Jogalkotási kihívások – az EU AI Act.....	164
13.7.6. Felelősségi kérdések	165
<i>13.8. A mesterséges intelligencia a mediációban – kutatási elemzés (saját)</i>	<i>165</i>
13.8.1. A vizsgálat célja	165
13.8.2. Demográfiai háttér.....	165
13.8.3. Szakmai tapasztalat	166
13.8.4. MI-alapismeretek	166
13.8.5. MI-eszközök használata.....	168
13.8.6. Nyitottság az MI használatára	169
13.8.7. Elfogadható MI-szerepek a mediációban	170
13.8.8. Etikai elfogadhatóság	170
13.8.9. Várható előnyök.....	171
13.8.10. Várható kockázatok	172
13.8.11. Felelősség kérdése	174
13.8.12. Bizalom az MI pártatlanságában	175
13.8.13. Szabályozási igények	175
13.8.14. Jövőkép (5–10 év).....	176
13.8.15. Hasznos MI-funkciók a mediátor számára	177
13.8.16. Összefoglaló és következtetések	179
<i>13.9. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kutatásának bemutatása</i>	<i>180</i>
XIV. Konklúziók a doktori értekezés következtetései	184
XV. Felhasznált irodalom	188

“Egy konfliktus békés megoldása esetén az alapeset a mediáció. Minden más csak derivátum.”¹

I. Fejezet - A kutatás bevezető bemutatása

1.1. A kutatás aktualitása és indokoltsága

A polgári jogi jogviták rendezése a modern jogrendszerek egyik legnagyobb kihívása. A globalizáció, a gazdasági kapcsolatok bonyolódása, valamint a társadalmi mobilitás és a digitális kommunikáció térnyerése következtében a jogviták száma világszerte emelkedett. A klasszikus peres eljárás, amely a kontinentális jogrendekben hosszú ideig a konfliktuskezelés kizárólagos és legitim eszközének számított, mára számos szempontból elégtelennek bizonyul. A bíróságok túlterheltsége, az eljárások időtartamának elhúzódása, valamint a jogérvényesítés költségei olyan strukturális problémákat eredményeztek, amelyek a polgári igazságszolgáltatás hatékonyságát kérdőjelezzik meg².

A társadalmi elvárások is jelentős átalakuláson mentek keresztül. A felek egyre gyakrabban nem csupán formális jogi döntést várnak, hanem olyan megoldást, amely képes tartósan rendezni a kapcsolatukat, és figyelembe veszi a mögöttes érdekeket is. A peres eljárás ezzel szemben sokszor zéró összegű kimenetelt eredményez: az egyik fél nyer, a másik veszít, miközben a felek közötti kapcsolat gyakran visszavonhatatlanul megszakad. Ez különösen problematikus olyan ügytípusokban, ahol a felek hosszú távon is kapcsolatban maradnak, például családjogi, öröklési vagy társasházi jogvitákban. A mediáció itt olyan alternatívát kínál, amely a jogvita lezárása mellett lehetőséget teremt a kapcsolatok megőrzésére és helyreállítására³.

A mediáció sajátossága, hogy a felek egy semleges harmadik személy – a mediátor – segítségével közösen keresnek megoldást vitájukra. Ez a folyamat nem csupán jogi szempontból releváns, hanem pszichológiai és kommunikációs dimenziókkal is rendelkezik. A nemzetközi kutatások szerint a mediációban részt vevő felek elégedettsége magasabb, mint a peres eljárásban részt vevőké, még akkor is, ha a vita tárgyában csak részleges kompromisszum

¹ prof. Dr. Kecskés László idézete: „Egy konfliktus békés megoldása esetén az alapeset a mediáció. Minden más csak derivátum.” – elhangzott a Közép Európai Mediációs Intézet (KEMI) 2022. évi szakmai rendezvényén.

Forrás: KEMI beszámoló, 2022, elérhető: www.kemi.hu

² Uzelac, Alan – van Rhee, C.H. (szerk.): *Access to Justice in Eastern Europe* (Intersentia 2021) 15–37.

³ Menkel-Meadow, Carrie: ‘Peace and Justice: Notes on the Evolution and Purposes of Legal Processes’ (2006) 94(2) *Georgetown Law Journal* 553–580.

születik. A mediáció előnyei közé tartozik a gyorsaság, a költséghatékonyság, valamint a felek számára tartósan elfogadható egyezségek létrehozása.

„Egy konfliktus békés megoldása esetén az alapeset a mediáció. Minden más csak derivátum.” – fogalmaz Kecskés László. Ez a gondolat jól érzékelteti a mediáció dogmatikai helyét a békés vitarendezési formák között. A kijelentés lényegében azt állítja, hogy a mediáció a konfliktusrendezés legtermészetesebb és legősibb módja, amely a felek önrendelkezésére, kölcsönös engedményeire és a jövőorientált kommunikációra épít.

A „derivátum” kifejezés arra utal, hogy más alternatív vitarendezési eszközök – például a választottbíráskodás, a békéltető testületek eljárásai vagy a peren kívüli egyezségek – bizonyos értelemben a mediáció származékai. Ezek vagy formálisabb kereteket teremtenek (mint az arbitráció), vagy az állami igazságszolgáltatáshoz közelebb álló intézményesített kontrollt vonnak be (például békéltető testületek). Mindazonáltal a lényegi elem – a konfliktus békés rendezése, a felek közös akarata – mindegyikben a mediáció logikájából ered.

Ez a megközelítés összhangban áll a nemzetközi szakirodalommal is, amely a mediációt „core process”-ként, vagyis a konfliktuskezelés alapmodelljeként határozza meg, és minden más békés eljárást ennek variánsaként tekint. Kecskés megfogalmazása tehát egyszerre jogdogmatikai és filozófiai állásfoglalás: a mediáció nem csupán egy lehetőség a sok közül, hanem a békés konfliktusrendezés alapesete, amelyhez képest minden más eljárás másodlagos.

Magyarországon a mediáció jogi kereteit a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről⁴ fektette le. A jogalkotó célja az volt, hogy elősegítse a polgári jogi viták bíróságon kívüli, békés rendezését, és csökkentse a bíróságok túlterheltségét⁵. Az elmúlt két évtized tapasztalatai azonban arra utalnak, hogy a mediáció marginális szerepet tölt be a jogrendszerben. A bírósági statisztikák szerint 2022-ben mindössze 1.258 közvetítői eljárás indult, miközben ugyanebben az évben több mint 400.000 polgári peres ügyet regisztráltak⁶. Ez az arány világosan jelzi, hogy a mediáció Magyarországon nem vált széles körben alkalmazott eszközzé.

A helyzet értékeléséhez elengedhetetlen a nemzetközi kontextus. Az Európai Unió 2008/52/EK irányelve mérföldkőnek számít a mediáció jogi szabályozásában, célja a polgári és

⁴ 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről – elérhető [online]: <https://njt.hu/jogszabaly/2002-55-00-00>

⁵ OBH, *Bírósági közvetítés statisztikai összefoglaló* (2022).

⁶ OBH, *Bírósági közvetítés statisztikai összefoglaló* (2022).

kereskedelmi ügyekben folytatott mediáció előmozdítása⁷. Ugyanakkor a végrehajtás értékelése rámutatott: a mediáció az uniós tagállamok többségében alacsony szinten maradt. A Milieu Ltd. 2016-os átfogó elemzése szerint az irányelv hatása leginkább azokban az országokban mutatkozott meg, ahol a mediációt kötelezővé tették vagy erősen ösztönözték⁸. Erre példa Olaszország, ahol 2010 óta bizonyos ügyekben a mediáció kötelező előfeltétele a perindításnak, és ennek hatására ugrásszerűen megnőtt az alkalmazása⁹. Görögországban 2019-ben vezették be a kötelező előzetes mediációt, amely szintén hozzájárult a jogintézmény szélesebb körű alkalmazásához¹⁰.

Magyarország a középutas modellt választotta: a mediáció önkéntes, de a bíróság a peres eljárás során köteles tájékoztatni a feleket a lehetőségről, és javasolhatja annak alkalmazását. Bár e megoldás előnyös abban, hogy tiszteletben tartja a felek autonómiáját, a tapasztalatok szerint nem ösztönöz kellően a mediáció igénybevételére. A kulturális tényezők szintén jelentős szerepet játszanak: a magyar konfliktuskultúra hagyományosan konfrontatív, a felek gyakran a bírósági ítéletben bíznak, és kevésbé hajlandók kompromisszumot kötni.

A kutatás aktualitását tovább növeli a digitális technológia fejlődése. Az Online Dispute Resolution (ODR)rendszerek – mint például az eBay és a PayPal által működtetett platformok – először az e-kereskedelem vitáinak rendezésére jöttek létre, de ma már a polgári jogi jogvitákban is terjednek¹¹. Az olyan innovációk, mint a mesterséges intelligencia által vezérelt tárgyalási asszisztensek, dokumentumelemző algoritmusok és érzelmi MI-eszközök, alapvetően változtathatják meg a mediáció folyamatát. Az Európai Parlament által 2023-ban elfogadott AI Act pedig új jogi keretet teremt, amely közvetlenül érinti a vitarendezési platformok és jogi szoftverek működését¹².

⁷ 2008/52/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott közvetítés egyes szempontjairól

⁸ *Milieu Ltd.*, Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52/EC (2016). – elérhető [online] - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bba3871d-223b-11e6-86d0-01aa75ed71a1/language-en>

⁹ De Palo, Giuseppe – Trevor, Michael: EU Mediation Handbook (Kluwer 2014) 188–195. – elérhető [online]: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET\(2014\)493042_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf)

¹⁰ A görög 4640/2019. törvény (jogszabály) a polgári és kereskedelmi ügyekben történő közvetítést szabályozza – elérhető [online]: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/580509/nomos-4640-2019>

¹¹ Katsh, Ethan – Rabinovich-Einy, Orna: Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes (Oxford University Press 2017) – elérhető [online]: <https://academic.oup.com/book/27240/chapter-abstract/196846001?redirectedFrom=fulltext>

¹² EU AI Act - <https://artificialintelligenceact.eu/the-act/>

Mindezek alapján világosan látható, hogy a dolgozat témája több szempontból is időszerű. Egyrészt a mediáció képes választ adni a hazai jogalkalmazás problémáira, ugyanis a magyar igazságszolgáltatás legégetőbb nehézségei – a bíróságok túlterheltsége, a perek elhúzódása, a jogérvényesítés magas költségei és a társadalmi bizalom alacsony szintje – olyan strukturális kihívások, amelyekre a klasszikus peres rendszer önmagában nem tud kielégítő megoldást nyújtani. A mediáció ezzel szemben gyorsabb, költséghatékonyabb, és mivel a felek aktív részvételére és együttműködésére épít, elősegíti a kapcsolatok megőrzését vagy helyreállítását is. Ezzel nemcsak tehermentesíti a bíróságokat, hanem hozzájárul a joghoz való tényleges hozzáférés erősítéséhez, hiszen lehetőséget teremt arra, hogy a felek érdekeiket és szükségleteiket is figyelembe vevő, konszenzusos megállapodásra jussanak.

A mediáció továbbá szervesen illeszkedik az európai és globális tendenciákba, amelyek az igazságszolgáltatás jövőjét a hatékonyság, a hozzáférhetőség és az alternatív vitarendezési mechanizmusok erősítése felé terelik. Az Európai Unió már a 2008/52/EK irányelv megalkotásával világossá tette, hogy a mediációt nem pusztán opcionális lehetőségnek, hanem a tagállami igazságszolgáltatási rendszerek egyik pillérének tekinti, amely képes elősegíteni a határon átnyúló és belföldi jogviták békés rendezését. A nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy a mediáció akkor válik valóban elterjedtté, ha intézményes támogatásban részesül: Olaszországban és Görögországban a kötelező előzetes mediáció bevezetése, az Egyesült Államokban pedig az állami és szövetségi bíróságok által ösztönzött programok jelentősen megnövelték az eljárások számát. E tendenciák mögött egy szélesebb globális paradigma húzódik meg, amely az alternatív vitarendezést a fenntartható, gyors és a felek érdekeit figyelembe vevő igazságszolgáltatás részének tekinti. Az ENSZ keretében működő UNCITRAL¹³ és a Szingapúri Egyezmény¹⁴ szintén a mediáció nemzetközi szerepének erősödését jelzi, hiszen előmozdítják az egyezségek elismerését és végrehajtását a határokon átnyúló kereskedelmi vitákban.

A digitális fordulat pedig új dimenziókat nyit: az online dispute resolution (ODR) rendszerek és a mesterséges intelligencián alapuló megoldások a globális trendek szerves részeként erősítik a mediáció elérhetőségét és hatékonyságát. Mindezek alapján a mediáció nemcsak a magyar jogalkalmazás dilemmáira kínál válaszokat, hanem illeszkedik abba a nemzetközi

¹³ UNCITRAL - <https://uncitral.un.org>

¹⁴ Szingapúri Egyezmény – elérhető[online]:
https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements

jogpolitikai és technológiai fejlődési ívbe is, amely a 21. század igazságszolgáltatásának új alapjait teremti meg.

1.2. A mediáció helye a polgári jogi jogvitákban

A mediáció polgári jogi helyének meghatározása a jogintézmény dogmatikai alapjainak, társadalmi beágyazottságának és gyakorlati működésének együttes vizsgálatát igényli. A polgári jog alapvető funkciója a magánjogi jogviszonyok rendezése, amelyben a magánautonómia elve kiemelt szerepet játszik. A felek szabadon alakíthatják jogviszonyaikat, köthetnek szerződéseket, vállalhatnak kötelezettségeket, és rendelkezhetnek jogaikról. A mediáció ebben az összefüggésben nem idegen test, hanem olyan eljárás, amely közvetlenül a magánautonómia gyakorlását támogatja: a felek a konfliktusuk rendezését nem állami szervre bízzák, hanem önként vállalják, hogy közösen keresnek kölcsönösen elfogadható megoldást.

1.2.1. Dogmatikai alapok és kapcsolódások

A mediáció dogmatikai kapcsolódásai az egyezséghez

A mediáció dogmatikailag mindenekelőtt a felek rendelkezési jogához és a szerződési autonómiához kapcsolódik. A polgári jog egyik alapelve, hogy a felek szabadon alakíthatják jogviszonyaikat, dönthetnek jogaik gyakorlásáról vagy elengedéséről, illetve módosíthatják és megszüntethetik kötetmi viszonyaikat.¹⁵ A mediáció ennek az autonómiának különösen tiszta kifejeződése: a felek nem külső, állami szerv által meghozott döntést kapnak, hanem saját közös akaratukkal teremtenek megoldást.

Maga a közvetítői eljárás a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről szabályozási keretében jelenik meg.¹⁶ A törvény rögzíti az önkéntesség és a titkosság alapelveit: a felek bármikor megszakíthatják a folyamatot, és a közvetítés során elhangzott nyilatkozatokat a bírósági perben nem lehet felhasználni.¹⁷ Ez az eljárási jelleg már önmagában mutatja, hogy a mediáció nem azonosítható szerződéssel; sokkal inkább egy kommunikációs- és

¹⁵ Ptk. 6:59. §

¹⁶ 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről (továbbiakban:Kvtv).

¹⁷ Kvtv. 35-36. §

döntéstámogató mechanizmus, amelynek végső eredménye lehet szerződés, de maga a folyamat sui generis, külön törvényben szabályozott intézmény.

A mediáció eredményeként létrejövő dokumentum gyakran egyezség a Polgári Törvénykönyv értelmében. A Ptk szerint az egyezség olyan szerződés, amelyben a felek kölcsönösen engednek követeléseikből a vita lezárása érdekében.¹⁸ Tipikus példa erre, amikor egy adásvételi szerződés teljesítése körül vita alakul ki, és a felek a mediáció során abban állapodnak meg, hogy a jogosult a követelésének egy részéről lemond, míg a kötelezett részben kárpótlást nyújt. Ebben az esetben a mediáció ténylegesen egyezségi szerződésbe torkollik.

A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a mediációs megállapodások nem minden esetben illeszthetők be szorosan az egyezség kategóriájába. Különösen családjogi vagy munkajogi ügyekben fordul elő, hogy a felek olyan vállalásokat tesznek, amelyek nem klasszikus kötelmi igények „engedményeiből” fakadnak, hanem magatartási kötelezettségek (pl. kommunikációs protokoll kialakítása, gyermekekkel kapcsolatos közös döntési szabályok, bocsánatkérés vagy együttműködési kötelezettség). Ezek egy része ugyan peres úton is kikényszeríthető (például tartási kötelezettség), más része azonban nem: a bíróság nem kényszerítheti a felet „őszinte bocsánatkérésre” vagy jövőbeni együttműködésre. Ezért a mediációs megállapodások gyakran vegyes vagy atipikus szerződések, amelyekben különféle kötelmi és magatartási elemek egyaránt megjelennek.

A mediáció és a polgári perrendtartás kapcsolata is külön dogmatikai dimenziót nyit. A Polgári Perrendtartás a perbeli egyezséget a bíró által jóváhagyható aktusként szabályozza, amely ítélettel azonos hatályú, és ítélt dolog joghatással jár.¹⁹ A perbeli egyezség tehát sajátos eljárásjogi konstrukció, amely akkor jön létre, ha a felek a már megindult perben közösen kérik az egyezség jóváhagyását. Ez esetben a mediáció beépül a formális igazságszolgáltatás rendszerébe, és a közös megállapodás joghatása nem csupán kötelmi, hanem ítéletszerű.

Más a helyzet peren kívül: a mediáció eredménye ilyenkor pusztán kötelmi szerződés marad. Végrehajthatósága csak akkor biztosított, ha a felek azt bírósági jóváhagyásra terjesztik be, vagy közjegyzői okiratba foglalják. A bírósági jóváhagyás a Kvtv. alapján lehetséges, míg a közjegyzői okirat a közvetlen végrehajthatóságot a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény

¹⁸ Ptk. 6:27. § (1)

¹⁹ Pp. 360. §

alapján biztosítja.²⁰ Ez a kettős mechanizmus világít rá arra, hogy a mediáció és az egyezség kapcsolata nem azonosság, hanem részhalmoz: minden egyezségi szerződés lehet mediáció eredménye, de nem minden mediációs megállapodás minősül egyezségnek.

A szakirodalomban is vita tárgya, hogy miként kell dogmatikailag minősíteni a mediációs megállapodást. Egyes szerzők a szerződési jog általános szabályai szerinti értékelést tartják helyesnek, míg mások a mediáció sui generis jellegét hangsúlyozzák, amelyet sem az egyezség, sem a klasszikus szerződéstípusok nem írnak le pontosan. A vita mögött az a gyakorlatban is releváns kérdés húzódik meg, hogy milyen eszközökkel biztosítható a mediációs egyezség végrehajthatósága és kikényszeríthetősége.

A mediáció érinti az elévülés intézményét is. A Ptk. szerint a jog érvényesítése meghatározott idő elteltével elévül, kivéve, ha a felek jogérvényesítési akadály miatt nem tudtak élni jogukkal. A kérdés az, hogy a mediáció ilyen akadállynak minősül-e. A gyakorlatban előfordul, hogy a felek hosszabb ideig vesznek részt mediációban, és közben letelik az elévülési határidő. Amennyiben a mediációt nem ismeri el a jogalkotó elévülést megszakító körülményként, az a felek jogbiztonságát veszélyezteti. Ez a probléma az európai szakirodalomban is visszatérő téma, mivel több országban – például Németországban – a mediáció idejére kifejezett szabály felfüggeszti az elévülést.

A mediáció szoros kapcsolatban áll a perfüggőség dogmatikai kérdésével is. A Pp. lehetővé teszi, hogy folyamatban lévő per mellett is kerüljön sor mediációra. Ugyanakkor a két eljárás párhuzamos futása felveti a kérdést: milyen joghatásai vannak annak, ha a felek a per folyamatában egyezséget kötnek mediáció útján? Megszűnik-e automatikusan a per, vagy szükséges külön bírói jóváhagyás? A jelenlegi szabályozás szerint a per megszüntetéséhez bírósági döntés kell, de ez csökkenti a mediáció rugalmasságát.

További fontos dogmatikai kérdés a titoktartás. A 2002. évi LV. törvény kimondja, hogy a mediátort titoktartási kötelezettség terheli, amely a felek közötti bizalom alapját képezi. Ez azonban konfliktusban állhat a polgári perrendtartás bizonyítási szabadságával. Mi történik, ha a felek egyike a későbbi perben hivatkozni kíván a mediáció során elhangzott nyilatkozatokra?

²⁰ 1991. évi XLI. törvény a közjegyzőkről

A nemzetközi gyakorlat – különösen a német és osztrák – általában kizárja a mediációs kommunikáció bizonyítékként való felhasználását, ezzel védve a folyamat integritását.

1.2.2. A társadalmi bizalom szerepe

A mediáció helyének vizsgálata nem korlátozódhat dogmatikai kérdésekre. A mediáció sikeressége nagymértékben függ a társadalmi bizalom szintjétől és a konfliktuskultúrától. Az European Values Study 2020-as felmérése szerint Magyarországon a társadalmi bizalom alacsonyabb, mint az európai átlag, és ez közvetlenül befolyásolja a felek kompromisszumkésztségét⁷. A magyar konfliktuskultúrában a bíróság szerepe erősen centralizált: a felek gyakran „felülről jövő” döntést várnak, ahelyett, hogy saját megoldásukat dolgoznák ki.

Ez a kulturális jelenség összefügg a magyar jogászai hagyományokkal is. Glavanits Judit kutatásai alapján a bírósági közvetítésben részt vevő felek gyakran csak formális lehetőségként tekintenek a mediációra, nem pedig tényleges megoldásként⁸. Bangóné Borbély Ildikó empirikus vizsgálatai szerint a mediáció társadalmi elfogadottsága ugyan nőtt az elmúlt években, de még mindig marginális maradt a bírósági eljáráshoz képest⁹.

1.2.3. Bírói és ügyvédi attitűdök

A jogászai szakma attitűdje döntően befolyásolja a mediáció helyét. Az OBH statisztikai adatai szerint évente több ezer ügy kerül bírósági közvetítésre, és ezek körülbelül fele egyezséggel zárul¹⁰. Ez jelentős arány, ugyanakkor a mediáció teljes potenciáljától elmarad.

A bírók közül sokan a mediációt hatékony eszköznek látják, amely csökkenti az ügghátralékot és elősegíti a társadalmi békét. Mások azonban szkeptikusak, és „időhúzásként” értékelik a folyamatot. Hasonló megosztottság figyelhető meg az ügyvédek körében is: míg egyesek felismerik a mediációban rejlő lehetőségeket, mások a jövedelemkieséstől tartva kevésbé ösztönzik ügyfeleiket annak igénybevételére¹¹.

1.2.4. Nemzetközi modellek

A mediáció polgári jogi helyzetének értelmezésekor érdemes nemzetközi kitekintést tenni. Az olasz jogban 2010 óta bizonyos ügyekben (pl. öröklési, társasházi, bérleti viták) kötelező előzetes mediációt írtak elő. Ennek hatására jelentősen megnőtt a mediációs eljárások száma, bár kritikusok szerint a kötelező jelleg sokszor formalitássá tette a folyamatot¹².

Görögországban 2019-ben vezették be a kötelező előzetes mediációt, amelynek első tapasztalatai szerint nőtt az egyezségi hajlandóság, de a jogász szakma részéről erős ellenállás mutatkozott¹³.

A német és osztrák jogban a mediáció önkéntességre épül, ugyanakkor erős intézményi támogatással működik. A német Mediationsgesetz (2012) hangsúlyozza a mediátorok képzését és a folyamat önkéntességét¹⁴. Az osztrák Zivilrechts-Mediations-Gesetz (2003) részletes akkreditációs rendszert hozott létre a mediátorok számára, amely a szakmai minőséget garantálja¹⁵.

Ezek a példák azt mutatják, hogy a mediáció sikeressége nem csupán a normatív kereteken, hanem a társadalmi bizalmon és az intézményi támogatottságon is múlik.

1.2.5. Összegzés

A mediáció helye a polgári jogban tehát kettős természetű. Dogmatikailag jól illeszkedik a polgári jog intézményrendszerébe, szoros kapcsolatban áll az egyezségi szerződéssel, az elévülés, a perfüggőség és a titoktartás szabályaival. Ugyanakkor a társadalmi bizalom hiánya, a konfrontatív konfliktuskultúra és a jogász szakma megosztottsága miatt a mediáció a gyakorlatban még mindig periférikus szerepet tölt be.

A kutatás célja ennek a kettősségnek a feltárása: egyfelől a dogmatikai összefüggések elemzése, másfelől annak vizsgálata, hogy milyen társadalmi, intézményi és jogpolitikai reformokra van szükség ahhoz, hogy a mediáció ténylegesen a polgári igazságszolgáltatás harmadik pillérévé váljon¹⁶.

1.3. A dolgozat célja és kutatási kérdései

A dolgozat fő célja annak részletes vizsgálata, hogy a mediáció miként illeszkedik a magyar polgári jog rendszerébe, és milyen dogmatikai kapcsolódási pontok, illetve ütközések azonosíthatók a meglévő jogintézményekkel. A kutatás központi törekvése az, hogy a mediációt ne csupán formális alternatív vitarendezési eszközként, hanem a polgári igazságszolgáltatás strukturális kiegészítőjeként értelmezze, amely képes tehermentesíteni a bíróságokat és elősegíteni a felek közötti tartós megállapodásokat.

A vizsgálat szükségességét indokolja, hogy Magyarországon a mediáció jogi kereteit a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről fektette le, de a tényleges jogalkalmazói és társadalmi beágyazottság a mai napig korlátozott maradt. Az OBH statisztikái szerint évente néhány ezer bírósági közvetítés zajlik, amelyek döntően családjogi ügyekhez kapcsolódnak, miközben a szerződéses és gazdasági vitákban a mediáció alig jelenik meg¹. Ezzel szemben az Európai Unió több tagállamában – különösen Olaszországban és Görögországban – a mediáció kötelező előzetes jelleggel épült be bizonyos polgári jogvitákba, és ennek hatására ugrásszerűen megnőtt az alkalmazása².

A dolgozat központi kutatási kérdése a következőképpen fogalmazható meg: hogyan értelmezhető a mediáció helye a magyar polgári jogi rendszerben, és milyen reformok szükségesek ahhoz, hogy a mediáció ténylegesen a jogviták hatékony rendezési eszközévé váljon?

Ennek megválaszolásához több rész kérdés vizsgálata szükséges:

1. Hogyan illeszkedik a mediáció a Ptk. szerződési jogi szabályaihoz?
A mediáció eredményeként létrejövő egyezség a magyar jog szerint szerződésnek minősül, amelyre a Polgári Törvénykönyv általános szabályai vonatkoznak. Ugyanakkor kérdéses, hogy az egyezség mennyiben képes pótolni a perben elérhető jogvédelmet, és hogyan illeszkedik a szerződési autonómia határaihoz³.
2. Miként biztosítható a mediációs egyezség végrehajthatósága?
A polgári perrendtartás lehetőséget biztosít arra, hogy a bíróság a mediációs egyezséget jóváhagyja, amely ezáltal végrehajthatóvá válik. A gyakorlatban azonban nem mindig egyértelmű, milyen tartalmú egyezséget hagyhat jóvá a bíróság, és milyen esetekben utasítja vissza azt. A dolgozat vizsgálja e kérdés dogmatikai és gyakorlati aspektusait, nemzetközi összehasonlítással is (pl. olasz és német gyakorlat)⁴.
3. Milyen szerepe van a társadalmi bizalomnak és a konfliktuskultúrának?
A mediáció elterjedésének egyik legnagyobb akadálya Magyarországon a társadalmi bizalom hiánya. A kutatások szerint a magyar lakosság inkább a bírósági döntéstől várja az „igazság” megállapítását, és kevésbé hajlandó kompromisszumos megoldások elfogadására⁵. A dolgozat ennek kulturális és intézményi okait vizsgálja, valamint elemzi, hogy milyen módon növelhető a mediáció társadalmi elfogadottsága.
4. Milyen nemzetközi modellek hasznosíthatók a magyar gyakorlatban?
A nemzetközi tapasztalatok – például az olasz kötelező előzetes mediáció, a német

önkéntes modell vagy az osztrák állami ösztönzők – értékes tanulságokkal szolgálnak a magyar jogalkotás számára. A dolgozat célja, hogy ezen modellek összevetésével javaslatokat adjon a hazai szabályozás fejlesztésére⁶.

5. Hogyan alakítja át a mediációt a mesterséges intelligencia megjelenése? A digitális fordulat és a mesterséges intelligencia új dimenziókat nyit a mediációban: az ODR-platformok, a prediktív algoritmusok és az érzelmi MI alkalmazása átalakíthatja a mediátor szerepét és a folyamat lefolyását. A dolgozat újdonsága abban rejlik, hogy a dogmatikai elemzés mellett külön figyelmet fordít ezen új technológiák hatására, különös tekintettel az EU AI Act által megfogalmazott követelményekre⁷.

A dolgozat tehát egyszerre kíván jogdogmatikai és empirikus választ adni a mediáció jelenlegi helyzetére és jövőbeli lehetőségeire. Újdonsága abban rejlik, hogy a klasszikus jogi kérdések – mint az egyezség érvényessége, a titoktartás, az elévülés és a perfüggőség – elemzését kiegészíti a digitális fordulat vizsgálatával, vagyis a mediációt nem csupán jelenidejű intézményként, hanem a jövő igazságszolgáltatásának egyik potenciális alappilléreként értelmezi.

1.4. Módszertan és tudományos hozzájárulás

Az értekezés módszertana több, egymást kiegészítő pillérre épül, amelyek célja, hogy a mediáció polgári jogi beágyazottságát mind elméleti, mind gyakorlati szempontból teljeskörűen feltárják.

1. Jogdogmatikai elemzés

Az első módszertani pillért a jogdogmatikai elemzés jelenti. Ennek keretében részletesen vizsgálom a Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. törvény, a továbbiakban: Ptk.), a Polgári perrendtartás (2016. évi CXXX. törvény, a továbbiakban: Pp.) és a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény szabályozási összefüggéseit. A dogmatikai módszer lehetővé teszi a mediáció normatív helyének feltérképezését: egyrészt azt, hogy miként illeszkedik az intézmény a polgári jogi szerződéses szabályokhoz, másrészt azt, hogy milyen kapcsolatban áll az eljárásjoggal, különös tekintettel a perfüggőség, az ítélt dolog és az elévülés intézményére. A dogmatikai vizsgálat alapvető sajátossága, hogy nem csupán leíró, hanem elemző jellegű: megmutatja, milyen logikai és rendszertani koherencia- vagy éppen diszkrepanciák találhatók a magyar szabályozásban¹.

2. Összehasonlító jogi megközelítés

A második pillér az összehasonlító jogi elemzés. Ennek keretében elsősorban Németország, Ausztria, Franciaország és az Egyesült Államok mediációs szabályozását vizsgálom. A német jogban a 2012-es Mediationsgesetz megteremtette a mediáció törvényi alapjait, miközben megőrizte annak önkéntességét². Az osztrák jogban szintén külön törvény – a Zivilrechts-Mediations-Gesetz (2003) – szabályozza a mediációt, kiemelve a mediátorok képzésének és akkreditációjának fontosságát³. A francia jogban a *Code de procédure civile* tartalmaz átfogó rendelkezéseket a bíróság által elrendelt és a felek által kezdeményezett mediációról⁴. Az Egyesült Államokban pedig az ADR (Alternative Dispute Resolution) rendszere rendkívül diverzifikált, államonként eltérő szabályozással, de a bírósági mediáció számos államban kötelező elemként jelent meg⁵.

Az összehasonlító jogi vizsgálat célja nem pusztán az, hogy feltárja a különbségeket, hanem hogy azonosítsa azokat az elemeket, amelyek a magyar jog számára adaptálhatók lehetnek. A kötelező előzetes mediációs modellek (Olaszország, Görögország), illetve az önkéntesség és ösztönzők kombinációja (Németország, Ausztria) értékes tanulságokkal szolgálhatnak.

3. Empirikus kutatás

A harmadik pillért az empirikus kutatás képezi. A dolgozat támaszkodik a bírósági közvetítésről szóló OBH-statisztikákra, amelyek pontos képet nyújtanak arról, hogy évente hány ügyben, milyen területeken, milyen sikerességi arány mellett alkalmazzák a mediációt Magyarországon⁶. Ezen kívül feldolgozom a hazai szakirodalomban megjelent empirikus vizsgálatokat: például Bangóné Borbély Ildikó kutatásait a mediáció társadalmi elfogadottságáról⁷, Glavanits Judit bírósági közvetítésről szóló tanulmányát⁸, valamint Dékány Ágnes és Bencsik András munkáit, amelyek a mediáció gyakorlati működését, akadályait és lehetőségeit tárják fel⁹.

Nemzetközi szinten elemzem az Utrecht Law Review 2024-ben megjelent tanulmányát, amely a bírák és vállalkozók mediációhoz való viszonyát vizsgálta több európai országban. A kutatás fontos tanulsága, hogy a bírói attitűdök meghatározóak a mediáció alkalmazásának sikerességében, míg a gazdasági szereplők körében a gyorsaság és a költséghatékonyság a legfontosabb motiváló tényező¹⁰.

A dolgozat empirikus részében kérdőíves felmérést is tervezek magyar mediátorok és jogászok körében, amelynek célja az MI-alkalmazásokhoz való viszony, valamint a digitális eszközök használhatóságának feltárása a mediáció során.

4. Innováció és interdiszciplináris megközelítés

Az értekezés módszertanának negyedik pillére az innováció és interdiszciplinaritás. A mediáció vizsgálata nem korlátozódhat pusztán a jogi dogmatikára és az empirikus adatokra. A dolgozat ezért bevonja a technológiai jog és az etika eredményeit, különösen a mesterséges intelligencia hatásainak elemzését. Az MI megjelenése a vitarendezésben – az online dispute resolution (ODR) platformoktól az érzelmi MI alkalmazásáig – új módszertani kihívásokat is támaszt. Az innovatív megközelítés abban áll, hogy a dolgozat a mediációt a digitális fordulat kontextusában értelmezi, és olyan hibrid modellt javasol, amelyben az emberi mediátor munkáját technológiai eszközök támogatják, de nem helyettesítik¹¹.

5. A tudományos hozzájárulás

Az értekezés tudományos hozzájárulása három irányban ragadható meg:

1. Dogmatikai elemzés: feltárja a mediáció és a polgári jog közötti kapcsolódási pontokat és ellentmondásokat, különös tekintettel a szerződéses autonómiára, a végrehajthatóságra, az elévülésre és a perfüggőségre.
2. Empirikus feldolgozás: bemutatja a magyar mediáció gyakorlati működését, a statisztikai adatok és kutatások alapján, valamint új empirikus eredményeket kínál a kérdőíves vizsgálatok révén.
3. Innováció: úttörő módon elemzi a mesterséges intelligencia hatását a mediációra, amely a hazai jogtudományban eddig kevésbé kutatott terület. A dolgozat ezzel hozzájárul a digitális igazságszolgáltatásról szóló diskurzushoz, és új perspektívát nyit a mediáció jövőjének kutatásában.

II. fejezet – A mediáció történeti és elméleti alapjai

„Minden vitában előnyösebb a megbékélés, mint az ítélet; mert az egyezségből születő béke tartósabb, mint a hatalom által kikényszerített.”²¹

2.1. Konfliktuskezelés történeti gyökerei

A konfliktus az emberi együttélés szükségszerű velejárója, és ennek megfelelően a konfliktuskezelés is egyidős az emberi társadalommal. A közösségek fennmaradását mindig is az tette lehetővé, hogy a vitákat valamilyen módon rendezni tudták. Már az ókori társadalmakban is találunk olyan megoldásokat, amelyek a modern mediáció előképeinek tekinthetők. Az ókori Mezopotámiában a városi tanácsok vagy a vének testülete közvetítő szerepet játszott a közösség tagjai között felmerülő vitákban, sokszor a király vagy a főpap tekintélyére támaszkodva.²²

Az ókori Görögországban a poliszok polgárai gyakran választottak semleges közvetítőt, hogy megelőzzék a hosszas és költséges bírósági eljárásokat. Plutarkhosz feljegyzései szerint Periklész maga is többször vállalt közvetítő szerepet magánjellegű konfliktusokban.²³ A római jogban ugyan a peres eljárás dominált, de az arbitri és a conciliatores intézményei már a mediációhoz hasonló funkciókat láttak el. A római jogászok ismerték a *transactio* fogalmát, amely lényegében az egyezés intézményének felelt meg.²⁴

A középkorban a konfliktuskezelés gyakran vallási keretek között zajlott. A kolostorokban és az egyházi bíróságok előtt a feleknek sokszor kötelező volt békekísérletet tenniük, mielőtt formális pereskedésbe kezdhettek. A középkori Magyarországon is találkozunk közvetítői elemekkel: a vármegyék ispánjai vagy a városi tanácsok tagjai nemcsak ítéleztek, hanem gyakran békítő szerepet is vállaltak a felek között.²⁵ A középkori városjogok – például a budai városi jogkönyv – rendelkeztek arról, hogy a felek egyezségi kísérletet tegyenek, mielőtt a bíróság döntését kérik.

A korai újkorban a nemzetközi diplomácia fejlődésével a mediáció fogalma kiterjedt az államok közötti kapcsolatokra is. A Vesztfáliai béke (1648) tárgyalásai során több semleges szereplő közvetítőként segítette a feleket, és ezzel precedenst teremtett a modern nemzetközi

²¹ Marcus Tullius Cicero, *A kötelességekről (De Officiis)*, Kr. e. 44)

²² I. Bottéro, Jean, *Mesopotamia: Writing, Reasoning, and the Gods* (University of Chicago Press 1992) 211–215.

²³ Plutarch, *Parallel Lives: Pericles* (Loeb Classical Library 1916).

²⁴ Watson, Alan, *The Spirit of Roman Law* (University of Georgia Press 1995) 144

²⁵ Mezey Barna, *Magyar jogtörténet* (Osiris 2003) 178–180.

mediációra.²⁶ A 18–19. században a polgári társadalmak kialakulásával a gazdasági kapcsolatok bővülése újabb igényt teremtett a hatékony vitarendezésre. Ekkor alakultak ki azok a kereskedelmi közvetítői mechanizmusok, amelyek a modern kereskedelmi mediáció előfutárai.

A mediáció történeti gyökerei tehát sokrétűek: megtalálhatók a közösségi önkormányzásban, a vallási gyakorlatban, a kereskedelmi szokásokban és a nemzetközi kapcsolatokban. Ez a sokféleség máig meghatározza a mediáció felfogását: egyszerre tekinthető jogi, társadalmi és kulturális intézménynek.

2.2. A mediáció megjelenése a modern jogban

A mediáció modern formája a 20. század második felében nyert teret, amikor a peres eljárások hatékonyságával és költségeivel kapcsolatos kritikák egyre hangsúlyosabbá váltak. Az Egyesült Államokban az 1960–70-es években indult el az a mozgalom, amelyet gyakran az „Alternative Dispute Resolution” (ADR) mozgalomként emlegetnek. Ennek keretében a jogásztársadalom és a politikai döntéshozók is felismerték, hogy a klasszikus bírósági út mellett szükség van más, rugalmasabb mechanizmusokra. A mediációt kezdetben elsősorban közösségi konfliktusok – például faji, szomszédos és iskolai viták – kezelésére alkalmazták.²⁷

Az 1980-as évekre a mediáció az Egyesült Államokban már a polgári jogi és kereskedelmi ügyekben is elterjedt. A bíróságok gyakran ajánlották a feleknek a közvetítést, és egyes államokban – például Floridában és Kaliforniában – kötelező előzetes mediációt írtak elő bizonyos ügyekben. 2001-ben elfogadták az Uniform Mediation Act-et, amely egységes szabályozást kívánt nyújtani a mediációs eljárások számára.²⁸ Az amerikai gyakorlat jelentős hatással volt az európai és más jogrendszerek fejlődésére is.

Európában a mediáció a 1990-es évektől vált a jogalkotás és a jogtudomány fókuszába. Az Európa Tanács és a CEPEJ (Európai Igazságügyi Hatékonysági Bizottság) több ajánlást fogalmazott meg, amelyek a bíróságok tehermentesítését és a felek számára hatékonyabb konfliktusrendezést célozták. A mérőföldkőnek számító dokumentum az Európai Unió 2008/52/EK irányelve, amely a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott mediációt

²⁶ Croxton, Derek, *Westphalia: The Last Christian Peace* (Palgrave Macmillan 2013) 89–95.

²⁷ Menkel-Meadow, Carrie, *Dispute Processing and Conflict Resolution: Theory, Practice and Policy* (Ashgate 2003) 45–52.

²⁸ Uniform Mediation Act (USA, 2001). – elérhető[online]: <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=45565a5f-0c57-4bba-bbab-fc7de9a59110> [letöltve: 2025. október 1.]

szabályozza. Az irányelv célja a mediáció elterjedésének ösztönzése, a mediációs egyezség végrehajthatóságának biztosítása és a határon átnyúló viták rendezésének elősegítése volt.²⁹

Az EU-szintű szabályozást több tagállam saját jogszabályokkal ültette át. Németországban a Mediationsgesetz (2012) átfogó szabályozási keretet adott a mediációnak, és különösen hangsúlyozta a mediátor függetlenségét és képzésének fontosságát.³⁰ Ausztriában már 2003-ban megszületett a Zivilrechts-Mediations-Gesetz, amely a mediátorok akkreditációját és képzését állami szintre emelte.³¹ Franciaországban a 2016-os igazságügyi reform integrálta a mediációt a polgári eljárásokba, és több ügytípusban kötelező előzetes mediációt írt elő.³²

A nemzetközi kereskedelemben a mediáció különösen fontos szerepet kapott. Az ENSZ UNCITRAL keretében elfogadott Szingapúri Egyezmény a közvetítésről (2019) jelentős előrelépést jelentett, mivel lehetővé teszi a nemzetközi kereskedelmi mediációs egyezségek közvetlen végrehajtását a részes államokban.³³ Ez a dokumentum a mediáció nemzetközi elfogadottságának új szakaszát nyitotta meg, és megerősítette, hogy a mediáció a globális jogrendszer egyik meghatározó eleme lett.

Magyarországon a mediáció intézményes szabályozására a 2002. évi LV. törvény megalkotásával került sor. A törvény deklarált célja a bírósági eljárások tehermentesítése és a felek közötti konszenzus elősegítése volt. Bár a szabályozás az európai trendekhez igazodott, a gyakorlatban a mediáció nem tudott széles körben elterjedni. A hazai tapasztalatokat elemző kutatások egybehangzóan rámutatnak arra, hogy a mediáció alacsony igénybevételének oka részben a társadalmi bizalom hiánya, részben a jogász szakma visszafogott hozzáállása.³⁴

Összességében a mediáció modern jogi megjelenése három fő szakaszra bontható: az amerikai ADR mozgalom kibontakozása a 20. század második felében, az európai jogalkotás és intézményesítés az ezredforduló után, valamint a nemzetközi dimenzió megerősödése a

²⁹ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters

³⁰ Mediationsgesetz vom 21. Juli 2012 (BGBl. I S. 1577).

³¹ Zivilrechts-Mediations-Gesetz (BGBl. I Nr. 29/2003). – elérhető[online]: <https://www.ris.bka.gv.at/geltendefassung.wxe?abfrage=bundesnormen&gesetzesnummer=20002753> [letöltve: 2025. október 3.]

³² 11 Loi n° 2016-1547 de modernisation de la justice du XXIe siècle.- elérhető[online]: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000033418805> [letöltve: 2025. október 3.]

³³ United Nations, *United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (Singapore Convention on Mediation)* – elérhető[online]: https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements [letöltve: 2025. október 3.]

³⁴ Glavanits Judit, ‘Court Mediation in Hungary’ (2023) 19(4) *Utrecht Law Review* 45–62; Bangóné Átol Zsuzsanna, ‘A bírósági közvetítés elmúlt hét éve a mediátor szemszögéből’ (2021) 19(4) *Családi Jog* 13–22.

Szingapúri Egyezmény elfogadásával. Magyarország ezen folyamatokhoz illeszkedve alakította ki saját szabályozását, de a mediáció hazai beágyazottsága még mindig korlátozott.

2.3.A mediáció alapelvei, céljai, keretei

2.3.1. A mediáció alapelvei

A mediáció olyan alternatív vitarendezési eljárás, amelynek lényege, hogy a vitában álló felek egy semleges, pártatlan harmadik személy, a mediátor segítségével próbálnak közösen, konszenzusos megoldást találni jogvitájukra. A folyamat alapvető sajátossága, hogy a döntés joga a feleknél marad, a mediátor nem hoz ítéletet, nem kényszerít megoldást, hanem kommunikációs és tárgyalási technikák révén elősegíti a párbeszédet és a megállapodás létrejöttét.

A mediáció alapelvei több dimenzióban ragadhatók meg. Az első és legfontosabb a önkéntesség elve, amely szerint a felek szabad elhatározásukból vesznek részt a folyamatban, és bármikor dönthetnek úgy, hogy kilépnek belőle. Ezt a magyar szabályozás is rögzíti: a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről 2. § (2) kimondja, hogy „a közvetítői eljárás megindítása és folytatása önkéntes”. A második alapelv a pártatlanság és semlegesség elve, amely a mediátor magatartását szabályozza. A mediátornak nem szabad egyik fél érdekét sem előnyben részesítenie, kizárólag a folyamat tisztaságát és a felek közötti kommunikáció elősegítését kell szolgálnia. Harmadik alapelv a titkosság elve, amely szerint a mediáció során elhangzott információk nem hozhatók nyilvánosságra, és a későbbi perben bizonyítékként nem használhatók fel (2002. évi LV. törvény 24. §). Ez biztosítja, hogy a felek őszintén, félelem nélkül nyilatkozhassanak, és nyitottabban keressenek kompromisszumot.

Alapelv	Tartalom / Magyarázat	Jogszabályi hivatkozás (ha van)
Önkéntesség	A felek szabadon döntenek a mediáció igénybevételéről, bármikor megszakíthatják az eljárást.	2002. évi LV. tv. 2. § (1)
Titkosság	A mediáció során elhangzott nyilatkozatok nem használhatók fel bírósági vagy más hatósági eljárásban.	2002. évi LV. tv. 26. §

Pártatlanság	A mediátor nem foglalhat állást egyik fél mellett sem, semleges harmadik félként működik.	2002. évi LV. tv. 3. § (1)
Semlegesség	A mediátor nem dönt a vitában, hanem a felek közötti kommunikációt segíti elő.	-
Autonómia	A felek maguk alakítják ki a megoldást, a mediátor nem kényszerítheti rájuk.	-
Jóhiszeműség és tisztesség	A felek kötelesek egymással együttműködni és tisztességesen eljárni a folyamat során.	Ptk. 1:3. §
Rugalmasság	A folyamat a felek szükségleteihez igazodik, nem kötött szigorú eljárási szabályokhoz.	-
Kölcsönös tisztelet	A mediáció alapja a felek méltóságának és érdekeinek tiszteletben tartása.	-
Hatékonyság	A mediáció célja gyorsabb, költséghatékonyabb és tartósabb megoldást kínálni, mint a peres eljárás.	-

1.Táblázat – A mediáció alapelvei és ezek jogszabályi összefüggései (a szerző saját szerkesztése)

A mediáció további alapvető sajátossága a fókusz az érdekeken, nem csupán a jogi álláspontokon. Míg a bírósági eljárás elsődlegesen a jogszabályok alapján dönt, a mediáció célja, hogy a felek valós szükségleteit és motivációit hozza felszínre. Ez összhangban áll a magánautonómia elvével, amely a polgári jog egyik központi alapelve: a feleknek lehetőségük van jogviszonyaikat saját akaratak szerint alakítani³⁵. A mediáció tehát a polgári

³⁵ Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Polgári jog. Kötelmi jog. Kommentár a gyakorlat számára* (Wolters Kluwer, 2021)

jog rendszerében nem idegen test, hanem a szerződési szabadság és a rendelkezési jog természetes kiterjesztése.

2.3.2. A mediáció céljai

A mediáció céljai több szinten azonosíthatók. Rövid távon a cél a konkrét jogvita békés és hatékony rendezése. Ez magában foglalja a felek közötti kommunikáció helyreállítását, az ellentétek feloldását, és egy olyan egyezség létrehozását, amely mindkét fél számára elfogadható és tartós megoldást biztosít. Hosszabb távon a mediáció célja a társadalmi konfliktuskultúra formálása: olyan szemléletmód elterjesztése, amelyben a felek nem pusztán az állami ítéletre várnak, hanem aktívan részt vállalnak saját ügyeik megoldásában. Ez összhangban van az Európa Tanács és az Európai Unió igazságpolitikai stratégiáival, amelyek a joghoz való hozzáférést és a társadalmi kohézió erősítését tekintik a mediáció kulcsfeladatának.³⁶

2.3.4. A mediáció keretei

A mediáció, mint alternatív vitarendezési forma, nem csupán alapelvekben ragadható meg, hanem meghatározhatóak azok a keretek is, amelyek biztosítják működésének jogi, intézményi és társadalmi feltételeit. Ezek a keretek egymásra épülnek: a jogi szabályozás kijelöli a normatív alapokat, az intézményi rendszer garantálja a gyakorlati alkalmazhatóságot, az etikai normák biztosítják a tisztességes működést, míg a társadalmi és digitális tényezők a mediáció elterjedtségét és hatékonyságát befolyásolják.

1. Jogi keretek

A magyar jogrendszerben a mediáció alapját a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről teremti meg. Ez a törvény rögzíti a közvetítés legfontosabb feltételeit: az önkéntességet, a titkosságot, a pártatlanságot és a mediátor függetlenségét.³⁷ A törvény világossá teszi, hogy a mediáció nem hatósági eljárás, hanem a felek rendelkezési jogára épülő, magánjogi alapú mechanizmus.

A mediáció kapcsolódása a Polgári Törvénykönyvhöz elsősorban a szerződési autonómián keresztül ragadható meg. A Ptk. kimondja a rendelkezési jogot és meghatározza az egyezség fogalmát: a felek kölcsönös engedmények révén zárják le vitájukat.³⁸ A mediációs

³⁶ European Parliament Resolution of 12 September 2017 on the implementation of the Directive on Mediation in civil and commercial matters (2017/2066(INI))

³⁷ Kvtv 1–9. §.

³⁸ Ptk. 1:3. §, 6:63. §.

megállapodás gyakran ebbe a dogmatikai keretbe illeszkedik, ugyanakkor számos esetben atipikus vagy vegyes szerződésként jelenik meg, amelynek minősítése és végrehajthatósága külön jogértelmezési kérdéseket vet fel.

A Polgári perrendtartás szintén fontos keretet ad: a perbeli egyezség a bíró jóváhagyásával ítélettel azonos hatályúvá válik. Ez biztosítja, hogy a mediáció eredményeként létrejött megállapodás ne csak kötetmi szerződés legyen, hanem az állami kényszer erejével is végrehajtható legyen. Peren kívül ugyanezt a funkciót tölti be a bírósági jóváhagyás vagy a közjegyzői okiratba foglalás.

2. Intézményi keretek

A mediáció intézményes működését Magyarországon két fő pillér határozza meg:

- a bírósági közvetítés, amelyet az Országos Bírósági Hivatal (OBH) koordinál, és a bíróságok szervezeti keretein belül zajlik,
- valamint a független mediátorok, akik az Igazságügyi Minisztérium által vezetett közvetítői névjegyzékbe kerülhetnek be.

A kettős intézményi struktúra erőssége, hogy a mediáció elérhető a bírósági keretek között és azon kívül is, ugyanakkor gyengesége, hogy a független mediátorok láthatósága és piaci megbecsültsége korlátozott. Az OBH statisztikái szerint évente átlagosan 1200–1500 közvetítői eljárás indul,³⁹ ami a polgári perek számához (évi 400 ezer felett) képest marginális. Ez jelzi, hogy a mediáció intézményi kerete adott, de a társadalmi és szakmai elfogadottság hiánya miatt nem teljesen kihasznált.

3. Nemzetközi keretek

A mediáció kereteit nemcsak a nemzeti jogszabályok, hanem a nemzetközi normák is meghatározzák. Az Európai Unióban a 2008/52/EK irányelv célja a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott mediáció ösztönzése, különösen határon átnyúló viták esetén. A tagállami implementációk eltérő eredményességgel valósultak meg: míg Olaszországban a kötelező előzetes mediáció miatt robbanásszerű növekedés történt, addig Magyarországon az önkéntes modell kevésbé hozott áttörést.

³⁹ OBH éves statisztikák 2022 – <https://birosag.hu>.

Globális szinten a 2019-es Szingapúri Egyezmény (United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation) kiemelt jelentőségű, mert először teremtett nemzetközi keretet a mediációs egyezségek elismerésére és végrehajtására. Bár az EU és Magyarország még nem csatlakozott, a nemzetközi trendek egyértelműek: a mediációt a jövő igazságszolgáltatásának egyik pilléréként értelmezik.

4. Etikai keretek

A mediátor tevékenysége nem csupán jogi, hanem etikai normákhoz is kötött. A pártatlanság, semlegesség, tisztesség és titoktartás alapvető elvárások, amelyek megsértése a mediátor szakmai hitelességét ássa alá. Nemzetközi szinten a mediátor etikai kódexek – például az Európai Mediátorok Etikai Kódexe⁴⁰ – részletesen rögzítik a mediátor magatartási standardjait.

5. Társadalmi keretek

A mediáció társadalmi működőképessége erősen függ a bizalom szintjétől és a konfliktuskultúrától. Magyarországon a társadalmi bizalom az EU-átlag alatt marad, ami közvetlenül csökkenti a felek hajlandóságát a kompromisszumra. A társadalmi attitűd tehát a mediáció egyik legnagyobb keretfeltétele: ha a felek bizalmatlanok, akkor a normatív és intézményi keretek ellenére sem fogják igénybe venni a közvetítést.

6. Digitális keretek

A 21. században a mediáció új dimenzióját a digitalizáció és a mesterséges intelligencia teremti meg. Az Online Dispute Resolution (ODR) platformok – például az eBay és a PayPal által használt rendszerek – már több millió ügyet kezeltek világszerte. Az Európai Parlament által elfogadott AI Act (2023) pedig jogi keretet teremt a mesterséges intelligencia igazságszolgáltatásban való alkalmazására, amely közvetlenül érinti a mediációs szoftverek fejlesztését.⁴¹ A digitális keretek tehát a jövőben új lehetőségeket nyitnak a mediáció elérhetősége és hatékonysága számára, különösen a határon átnyúló viták kezelésében.

A mediáció keretei komplex rendszert alkotnak, ahol a jogi szabályozás, az intézményi háttér, az etikai normák, a társadalmi bizalom és a digitális innováció egyaránt meghatározó tényezők. E keretek biztosítják, hogy a mediáció ne pusztán elméleti lehetőség legyen, hanem a polgári

⁴⁰European Code of Conduct for Mediators- elérhető [online]: https://e-justice.europa.eu/sites/default/files/2020-12/Code_of_conduct_EU_EN.pdf?id=c0ec51ee-bf0f-4b6b-8cc9-01b305b90d68 [letöltve: 2025. október 5.]

⁴¹ Artificial Intelligence Act – elérhető[online]: <https://artificialintelligenceact.eu> [letöltve: 2025. október 5.]

jogi viták tényleges és hatékony rendezési módja. Magyarországon a normatív és intézményi feltételek adottak, de a társadalmi bizalom alacsony szintje és a jogászai szkepszis továbbra is akadályozza a mediáció szélesebb körű elterjedését. A jövőben a digitalizáció és a nemzetközi normákhoz való illeszkedés kínálhatja a kitörési lehetőséget.

Keret típusa	Tartalma	Főbb elemei	Jogi vagy szakmai forrás
Jogi keret	A mediáció jogszabályi alapjai; a folyamat jogi természetének, érvényességének és végrehajthatóságának feltételei.	2002. évi LV. törvény (önkéntesség, titkosság, pártatlanság); Ptk. (1:3. § – rendelkezési jog, 6:63. § – egyezség); Pp. (perbeli egyezség, jóváhagyás).	2002. évi LV. tv.; 2013. évi V. tv. (Ptk.); 2016. évi CXXX. tv. (Pp.)
Intézményi keret	A mediáció gyakorlati működését biztosító szervezetek és nyilvántartások rendszere.	Országos Bírósági Hivatal (OBH) – bírósági közvetítés; Igazságügyi Minisztérium – közvetítói névjegyzék; mediációs egyesületek, szakmai kamarák.	OBH statisztikák
Nemzetközi keret	Az uniós és globális normák, amelyek a mediáció elismerését, végrehajtását és határon átnyúló alkalmazását segítik.	EU 2008/52/EK irányelv; UNCITRAL Model Law on Mediation (2018); Szingapúri Egyezmény (2019).	EU irányelvek; ENSZ dokumentumok
Etikai keret	A mediátor magatartását, felelősségét és hitelességét szabályozó normák.	Pártatlanság, semlegesség, tisztesség, titoktartás, kompetencia; nemzetközi és hazai etikai kódexek.	European Code of Conduct for Mediators (2004); 2002. évi LV. tv.

Társadalmi keret	A mediáció társadalmi elfogadottságát, kulturális és bizalmi háttérét meghatározó tényezők.	Társadalmi bizalom, konfliktuskultúra, jogászai attitűdök, állami kommunikációs politika.	European Values Study (2020); Glavanits, 2023; KEMI kutatás (2024)
Digitális keret	A mediáció új technológiai környezete, amely az elérhetőséget és hatékonyságot növeli.	Online Dispute Resolution (ODR) rendszerek; mesterséges intelligencia (AI) alapú tárgyalási asszisztensek; EU AI Act.	Katsh & Rabinovich (2017); EU AI Act (2023)

2. Táblázat – A mediáció keretei (a szerző saját szerkesztése)

2.4. Mediáció és más alternatív vitarendezési módszerek viszonya

A mediáció a szélesebb értelemben vett alternatív vitarendezési eszköztár egyik legfontosabb formája. Az ADR gyűjtőfogalomként olyan eljárásokat jelöl, amelyek a bírósági eljárások alternatívái, ugyanakkor eltérő mértékben építenek a felek autonómiájára és az eljárás formalizáltságára. A mediáció pontos helyének meghatározásához szükséges más ADR-módszerek – különösen az arbitrázs, az egyeztetés és a békéltetés – rövid bemutatása és összehasonlítása.

2.4.1. Mediáció és arbitrázs

Az arbitrázs (választottbíráskodás) a klasszikus ADR-formák közé tartozik, és a polgári jogviták rendezésének régóta bevett intézménye. Lényege, hogy a felek a vitájuk eldöntését egy általuk választott független személyre vagy testületre bízzák, amely kötelező erejű döntést hoz. Az arbitrázs tehát inkább a bírósági eljárás alternatívája, míg a mediáció a felek közös megállapodására épít.⁴²

A két intézmény közötti alapvető különbség a döntéshozatal módjában rejlik: a választottbíró dönt, a mediációban azonban a felek maguk alakítják ki a megoldást. Az arbitrázs jellemzően

⁴² Redfern, Alan – Hunter, Martin, *Law and Practice of International Commercial Arbitration* (Sweet & Maxwell 2009) 33–38.

formálisabb, gyakran nemzetközi gazdasági ügyekben alkalmazzák, míg a mediáció rugalmasabb, és inkább a konszenzusos megoldásokra fókuszál. Ugyanakkor a kettő kombinálható is: az ún. med-arb eljárásokban a felek először mediációt folytatnak, és ha az nem vezet eredményre, a folyamat arbitrázsként folytatódik.⁴³

2.4.2. Mediáció és egyeztetés

Az egyeztetés (conciliation) sok tekintetben közel áll a mediációhoz, de fontos különbségeket mutat. Az egyeztetés során a harmadik fél aktívabban vesz részt a folyamatban: nemcsak facilitálja a felek kommunikációját, hanem javaslatokat is tesz a megoldásra. A mediáció ezzel szemben inkább a felek autonómiáját hangsúlyozza, a mediátor szerepe semleges és támogató, de nem döntésorientált.⁴⁴

Az ENSZ UNCITRAL dokumentumaiban a két fogalmat gyakran egymás szinonimájaként használják, de az európai és magyar szakirodalom általában különbséget tesz közöttük. Magyarországon a közvetítői törvény a mediáció fogalmát alkalmazza, és az egyeztetést nem nevesíti külön, noha bizonyos bírósági gyakorlatban a két eljárás közötti határvonal elmosódhat.⁴⁵

2.4.3. Mediáció és békéltetés

A békéltetés speciális ADR-forma, amely jellemzően fogyasztóvédelmi és gazdasági ügyekben jelenik meg. Magyarországon a békéltető testületek a gazdasági kamarák mellett működnek, és céljuk a fogyasztók és vállalkozások közötti viták gyors, költséghatékony rendezése.⁴⁶ A békéltető testület határozata ajánlás jellegű, de a vállalkozások számára kötelező lehet az eljárásban való részvétel.

A mediáció és a békéltetés közötti különbség, hogy a békéltető testület intézményi keretek között, formalizált eljárás alapján működik, míg a mediáció inkább a felek önkéntes megállapodásán alapul. Ugyanakkor a két eljárás célja hasonló: a bírósági pereskedés helyett konszenzusos megoldást kínálni.

⁴³ Strong, S. I., 'Varieties of Mediation in International Commercial Dispute Resolution' (2016) 20(1) American Review of International Arbitration 1–46.

⁴⁴ Brown, Henry – Marriott, Arthur, *ADR Principles and Practice* (Sweet & Maxwell 2011) 201–215.

⁴⁵ Dékány Virág, 'A közvetítői eljárást és a polgári peres eljárást érintő közös szabályozási kérdések' (2024) 2 *Glossa Iuridica* 55–78.

⁴⁶ 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről, 18–31. §; Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, *Békéltető Testületek 2022. évi beszámolója*.

2.4.4. Összegzés

A mediáció tehát az ADR-paletta azon eszköze, amely a legnagyobb hangsúlyt helyezi a felek autonómiájára és a közös megoldáskeresésre. Míg az arbitrázs kötelező döntést, az egyeztetés javaslatot, a békéltetés intézményi keretet nyújt, a mediáció lényege a folyamat és a felek aktív részvétele. Ez a sajátosság teszi különösen alkalmassá a polgári jogi viták kezelésére, ahol a kapcsolatok fenntartása és az érdekek kiegyenlítése gyakran fontosabb, mint a formális jogi döntés.

2.5. Elméleti megközelítések

A mediáció nem egységes módszer, hanem többféle elméleti és gyakorlati megközelítés gyűjtőfogalma. Ezek a modellek a mediátor szerepének, a folyamat céljának és a beavatkozás intenzitásának különbözőségében ragadhatók meg. A szakirodalom hagyományosan három fő típust különít el: a restoratív (helyreállító), facilitáló (támogató) és értékelő mediációt. Az elmúlt években ugyanakkor újabb, hibrid modellek és innovatív megközelítések is megjelentek, amelyek a digitális technológiák integrációját is magukban foglalják.

2.5.1. Resztoratív mediáció

A resztoratív vagy helyreállító mediáció elsősorban a büntetőjog és az ifjúságvédelem területéről ismert, de polgári jogi kontextusban is alkalmazható, különösen családjogi és közösségi ügyekben. Lényege, hogy nem csupán a jogvita tárgyára koncentrál, hanem a felek közötti kapcsolat helyreállítására. A restoratív szemlélet gyökerei a közösségi igazságszolgáltatásban és az őslakos közösségek békítési gyakorlatában keresendők.⁴⁷

A polgári jogi vitákban a restoratív mediáció akkor lehet hatékony, ha a felek hosszú távú kapcsolatban állnak (pl. szomszédsági, társasházi vagy családjogi konfliktusok). Ilyen esetekben a pusztán jogi megoldás gyakran nem elegendő, mert a kapcsolat fenntartása legalább olyan fontos, mint a vitás kérdés lezárása.

2.5.2. Facilitáló mediáció

A facilitáló (támogató) mediáció az Egyesült Államokban kifejlődött ADR-iskola egyik legismertebb modellje. A mediátor szerepe itt nem a javaslattevés vagy döntés, hanem a kommunikáció elősegítése, a felek érdekének feltárása és a konszenzus kialakításának támogatása. A facilitáló mediáció során a folyamatra helyeződik a hangsúly: a mediátor

⁴⁷ Zehr, Howard, *The Little Book of Restorative Justice* (Good Books 2015) 12–18.

kérdésekkel, aktív hallgatással és strukturált párbeszéddel segíti a feleket a megoldás megtalálásában.⁴⁸

Ez a modell a legközelebb áll a magyar közvetítói törvény által meghatározott mediációs koncepcióhoz, amely a felek önkéntességét és autonómiáját helyezi előtérbe. A facilitáló megközelítés különösen alkalmas szerződéses és gazdasági viták kezelésére, ahol a felek számára fontos az együttműködés fenntartása, de a vita tárgya nem feltétlenül igényel szakértői értékelést.

2.5.3. Értékelő mediáció

Az értékelő mediáció abban különbözik az előző két típustól, hogy a mediátor aktívabb szerepet vállal a megoldás irányába. Ebben a modellben a mediátor – gyakran jogi vagy szakértői háttérrel – javaslatokat tesz, értékeli a felek álláspontját, és akár prognózist adhat arra nézve, hogy egy esetleges peres eljárásban milyen kimenetel várható. Ez a megközelítés inkább a jogi racionalitásra, mint a kapcsolat helyreállítására épít.⁴⁹

Az értékelő mediáció különösen az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban elterjedt, de Magyarországon is találkozhatunk vele, főként bírósági közvetítés keretében. Előnye, hogy a felek számára gyors és költséghatékony megoldást kínálhat, hátránya viszont, hogy csökkenti a felek autonómiáját, és a mediációt közelebb viszi az arbitrázshoz.

2.5.4. Hibrid és innovatív modellek

Az utóbbi években egyre több kutatás és gyakorlat mutat rá arra, hogy a mediáció nem korlátozható a három klasszikus modellre. A hibrid megközelítések ötvözik a facilitáló és az értékelő elemeket, attól függően, hogy a vita mely szakaszban tart és a felek mire mutatnak hajlandóságot.⁵⁰ A digitális technológia elterjedése pedig új dimenziót nyitott: az online mediáció és az algoritmusok által támogatott tárgyalási folyamat már önálló modellként is értelmezhető.

A magyar jogirodalomban például Bencsik Imola és Dékány Virág is hangsúlyozták, hogy a mediáció jövője a hibrid modellekben és a digitális integrációban rejlik.⁵¹ Az ilyen

⁴⁸ Moore, Christopher W., *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict* (Jossey-Bass 2014) 45–67.

⁴⁹ Riskin, Leonard L., 'Understanding Mediators' Orientations, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed' (1996) 1 *Harvard Negotiation Law Review* 7–51.

⁵⁰ Menkel-Meadow, Carrie, 'When Dispute Resolution Begets Disputes of Its Own: Conflicts Among Dispute Professionals' (2001) 44 *UCLA Law Review* 1871–1932.

⁵¹ Bencsik Imola, 'Mediáció és választottbíráskodás' (2023) 5–6 *Glossa Iuridica* 167–194; Dékány Virág, 'A közvetítói eljárást és a polgári peres eljárást érintő közös szabályozási kérdések' (2024) 2 *Glossa Iuridica* 55–78.

megközelítések lehetővé teszik, hogy a mediáció egyszerre legyen rugalmas, szakértői megalapozottságú és technológiailag korszerű.

III. A mediáció jogszociológiai dimenziói

„A jog igazi élete nem a törvényekben, hanem a társadalmi kapcsolatokban rejlik – abban, ahogyan az emberek valójában együtt élnek és vitáikat rendezik.”⁵²

A jogszociológia alapkérdése, hogy a jog miként ágyazódik be a társadalmi rendbe, és a normák hogyan konvertálódnak intézményes gyakorlatokká. A mediáció — mint „kvázi-jogi” konfliktuskezelési intézmény — különösen alkalmas annak vizsgálatára, hogyan mozdul el a jogélet a hierarchikus állami döntéshozataltól a részvételi, konszenzuális mechanizmusok felé. A hazai keretben ez a mozgás a 2002. évi LV. törvény (Kvtv.) kodifikációjával vált láthatóvá, amely a polgári és (szűk körben) közigazgatási jogvitákban is helyet nyitott a közvetítésnek.⁵³

A nemzetközi térben az európai minimum-standardot és diszkurzív keretet a 2008/52/EK irányelv teremtette meg; ez az implementációs utak sokféleségét meghagyva legitimizálta a mediációt a civil/kereskedelmi jogvitákban, egyúttal a „hozzáférés az igazságszolgáltatáshoz” (access to justice) szélesebb európai programjába illesztve.⁵⁴

Az intézményesülés nem pusztán jogszabály-alkotás: szervezeti formák, szakmai normák, tudás- és hatalommegosztás, valamint bizalom kiépülése. Az Oñati Socio-Legal Series műhelye (Caser & Ramos) kifejezetten a mediáció intézményesülésének potenciáljait és kockázatait azonosította: a konszenzus-orientációt erősítő racionalitás mellett megjelenhet a „mitologizáló” diskurzus veszélye (mindenre jó, mindig olcsó/gyors), és a túlzott jogi integrációval járó „eljárásiasítás” (juridifikáció) kockázata is.⁵⁵

A magyar szakirodalmi háttér — Szekeres Diána és Sümegi Zsuzsa empirikus és doktrinális munkái — azt mutatják, hogy a hazai intézményesülés inkrementális, többnyire „felülről indított” (jogalkotói és bírói ösztönzők), miközben alulról a civil és szakmai közösségek fokozatos professzionalizációja hajtja.⁵⁶

⁵² Eugen Ehrlich (1913) *A jogszociológia alapjai*

⁵³ Kvtv. 1.§

⁵⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól

⁵⁵ Caser, U. S. and Ramos, N. (2019) “The institutionalization of mediation: Reflections from an expert panel”, *Oñati Socio-Legal Series*, 9(4), pp. 519–540. doi: 10.35295/osls.iisl/0000-0000-0000-1093.

⁵⁶ Szekeres Diána, Az igazságügyi szolgáltatások egyes alternatívái alapjogi megközelítésben, Doktori Értekezés, Pécsi Tudományegyetem ÁJK Doktori Iskola – elérhető[online]: <https://pea.lib.pte.hu/items/5c4ca2d0-d636-4d49-a230-9dc66af11365>

3.1. Normatív keretek és a „joghoz jutás” logikája

A Kvtv. a mediáció célját permegelőző, egyeztető, konfliktuskezelő eljárásként írja le; a közvetítő feladata a pártatlan közreműködés a megegyezésben. A szabályozás önkéntességre és a felek rendelkezési jogára épít, ugyanakkor az állam megtartja a jogvédelmi kontrollt (pl. családjogban a gyermek mindenkifelett álló érdeke). E logika összhangban áll az uniós irányelvvel, amely a határokon átnyúló és belföldi civil/kereskedelmi ügyekben a mediációt a „hatékony igazságszolgáltatás” eszközeként fogja fel.

A 2014-es Európai Parlamenti „Rebooting the Mediation Directive” tanulmány diagnózisa szerint a tagállami implementáció korlátozott számú közvetítéshez vezetett; a szerzők mérlegelt, „enyhített kötelezőségi” modellekben (információs kötelezettség, első találkozó) látták a számosság növelésének útját. Ez a javaslat rámutat a jogszociológiai dilemmára: meddig fokozható az állami ösztönzés úgy, hogy közben az önkéntesség és a folyamatba vetett bizalom ne sérüljön.⁵⁷

3.2. Magyar valóság: intézményi és kulturális tényezők

Empirikus és félempirikus hazai munkák (Szekeres; Sümegi) szerint a mediáció társadalmi elfogadottsága és „vitakultúrába” ágyazottsága még nem egyenletes. A bíróságokkal kapcsolatos orientáció, a „jogérvényesítés” perentrikus habitusa és a bizalmi deficit visszatérő motívumok; ugyanakkor a bíróság-kapcsolt közvetítések és bírói ajánlások („court-connected mediation”) kapuzópozíciót töltenek be a terjedésben.⁵⁸

A professzionalizáció (nyilvántartás, képzés, etikai keretek) erősödik — ezt jelzik a folyamatos jogszabály-karbantartások és a közpolitikai összefoglalók (Országgyűlés Hivatala háttéranyaga). Ugyanakkor a szakma piaci fenntarthatósága és az interprofesszionális viszony (ügyvéd–mediátor) még formálódik.⁵⁹

⁵⁷ European Parliament (2014): Rebooting the Mediation Directive – hatásértékelés és policy-javaslatok – elérhető[online]: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2014/493042/IPOL-JURI_ET%282014%29493042_EN.pdf

⁵⁸ Szekeres, Diána (2014) *A mediáció alkalmazása és ami mögötte van...* In: Alkalmazott tudományok I. fóruma. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, pp. 869-887. ISBN 978-963-7159-92-3

⁵⁹ Kvtv. 45.§

3.3.Európai perspektíva: pluralizmus és konvergencia

Az európai mintázat plurális: az irányelv minimuma mellett eltérő nemzeti ösztönzők (költségkedvezmény, kötelező első találkozó, bírósági visszautalás) alakultak ki. A Caser-tanulmány szerint a mediáció „hibrid tere” egyszerre jogi és társadalmi, ahol a siker kulcsa a koherens integráció és az eljárásiasítás elkerülése — vagyis a túlzott formalizálás nem veheti el a konszenzuális eljárás rugalmasságát.⁶⁰ A Parlament „Rebooting” jelentése ezt a pluralizmust „kiegyensúlyozott viszonzszám” elérésével tenné mérhetővé (mediáció–per arány), ami a közpolitikai értékelést és a felelősségi láncokat átláthatóbbá tenné.⁶¹

3.4.Dilemmák és kockázatok (jogszociológiai fókusz)

1. Önkéntesség vs. kötelező elemek — az első mediációs találkozó kötelezővé tétele növelheti a beáramlást, de sértheti a folyamat identitását; a „kényszerített önkéntesség” paradoxona valós,
2. Juridifikáció — a bírósági integráció javíthatja a legitimitást, de a túlzott eljárási formalizáció csökkentheti az ügyrugalmasságot és a felek hangját,⁶²
3. Hatalmi aszimmetriák — ügyvédi jelenlét, információs egyenlőtlenségek és a társadalmi tőke különbségei torzíthatják a kimeneteket; ez különösen családjogban és fogyasztói vitákban érzékeny,
4. Bizalom és reputáció — a szakma professzionalizációja (képzés, etika, nyilvántartás) nélkül nincs tartós legitimitás; a magyar jogszabály-fejlesztés erősíti e bázist, de a kulturális elfogadottság időt igényel.

3.5.Következtetés

A mediáció magyarországi intézményesülése stabil jogi keretek között, de fokozatos társadalmi adaptációval halad. A siker kulcsa:

- az állami ösztönzők és az önkéntesség finom egyensúlya,
- a bírósági integráció kapu-, nem pedig bilincs-szerepe,
- a szakma professzionalizációja és a bizalom építése,

⁶⁰ European Parliament (2014): Rebooting the Mediation Directive

⁶¹ European Parliament (2014): Rebooting the Mediation Directive

⁶² Caser, U. S. and Ramos, N.

- az európai pluralizmusból tanuló, de a hazai vitakultúrához illeszkedő megoldások.

Összefoglaló táblázat – Intézményesülési dimenziók és bizonyítékok

Dimenzió	Magyar helyzet (jog/gyakorlat)	Európai minta / evidencia	Jogszociológiai megjegyzés
Normatív alap	2002. évi LV. törvény (cél, közvetítő feladata, nyilvántartás)	2008/52/EK irányelv – minimum standard	Jogszabályi keret adott, a társadalmi adaptáció lassabb.
Bírósági integráció	Court-connected gyakorlat, bírói ajánlások; eseti jóváhagyások családjogban	Tagállami diverzitás; enyhített kötelezőség gyakori	A kapu-mechanizmus növeli a beáramlást, de kerülni kell a túl-eljárásiasítást.
Professzionlizáció	Névjegyzék, képzés, etikai keretek frissítése	Nemzeti standardok heterogének	A szakma státusza és piaci fenntarthatósága kulestényező.
Használati kultúra	Percentrikus habitus, bizalmi deficit; lassú diffúzió	„Mérsékelt kötelezőség” és ösztönzők növelik a számosságot	Kulturális elfogadás és reputáció-építés szükséges.
Eljárási identitás	Rugalmasság vs. formális eljárási kapcsolódások	A túlformalizálás kockázata	A mediáció értéke a részvétel és rugalmasság: ezt védeni kell.

3.Táblázat – Intézményesülési dimenziók és bizonyítékok (a szerző saját szerkesztése)

IV. A mediáció etikai dimenziói

4.1. A mediáció etikai dimenziója és jogszociológiai jelentősége

A mediáció a modern jogrendszerek egyik legfontosabb, konszenzusra épülő konfliktuskezelési eszköze, amelynek etikai dimenziója nem csupán kiegészítő tényező, hanem a folyamat lényegét meghatározó alapelv. A közvetítői eljárásban ugyanis a felek autonómiája, a mediátor pártatlansága és a titoktartás nem pusztán technikai szabály, hanem erkölcsi minőség: a bizalom, a tisztesség és az igazságosság társadalmi kifejeződése. A mediációt ezért a jogszociológia nem pusztán alternatív vitarendezési formaként, hanem a társadalmi normák és értékek dialógusalapú újratermeléseként értelmezi. A mediátor tevékenysége az állami igazságszolgáltatás „kemény” jogi racionalitása és a társadalmi kommunikáció „puha” erkölcsi racionalitása között helyezkedik el – ez az átmeneti pozíció adja szakmai legitimációjának kulcsát. E gondolatot jól fejezi ki Kecskés László korábban már idézett megállapítása:

„Egy konfliktus békés megoldása esetén az alapeset a mediáció. Minden más csak derivátum.”

Ez a kijelentés a mediációt nem mellérendelt vagy szubszidiárius mechanizmusként, hanem az emberi konfliktuskezelés természetes alapformájaként értelmezi. A békés megoldás etikája így nem csupán a felek megegyezését, hanem a társadalom belső morális szerkezetét is tükrözi. A mediáció ezért a jogtudomány és az etika határterülete: normatív és deskriptív, erkölcsi és eljárásjogi, egyéni és közösségi dimenziókat egyaránt összekapcsol.

A magyar jogrendszerben a mediáció normatív alapját a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről adja, amely a közvetítést mint önkéntes, bizalmas és pártatlan eljárást definiálja. Ez a törvény nemcsak eljárási szabályokat, hanem implicit etikai minimumokat is rögzít: a mediátor köteles a pártatlanság, a titoktartás és az önrendelkezés elveit megtartani, s ezzel a szakmai integritás állami elismerését is megteremti. A mediáció tehát etikai intézményesülés, amelyben a jogalkotó morális elveket kodifikál, és ezáltal az erkölcs normává, a normák pedig jogi kötelezettséggé válnak.

A jogszociológiai megközelítés ezzel összhangban azt vizsgálja, hogy a mediáció milyen módon alakítja és közvetíti a társadalmi bizalom kultúráját. Habermas kommunikációelmélete szerint a jog legitimációja a „kommunikatív cselekvés” racionális konszenzusán alapul;⁶³ a mediáció ennek gyakorlati megtestesülése, hiszen az eljárás a felek közötti kölcsönös megértésre és konszenzusra törekszik, nem a hatalomra vagy a kényszerre. Ebből következik, hogy a mediáció nem pusztán konfliktusmegoldás, hanem értékteremtés is: a folyamatban részt

⁶³ European Parliament, Mediation in the EU Member States (2021) 14.

vevők megerősítik a társadalmi együttműködés normáit – az igazmondás, a tisztelet, a felelősség és a méltányosság elveit.

A mediáció etikai dimenzióját tehát két tengely mentén értelmezhetjük:

1. Az erkölcsi racionalitás dimenziójában, ahol a felek döntései a helyes és méltányos magatartás keresésén alapulnak.
2. Az intézményi normativitás dimenziójában, ahol a jog és a szakmai etikai kódexek biztosítják az eljárás tisztaságát.

A következőkben e kettős struktúra filozófiai és gyakorlati alapjait bontjuk ki.

4.2. Erkölcsfilozófiai alapok a mediáció etikájában

A mediáció etikai természetének mélyebb megértéséhez szükséges az erkölcsfilozófia főbb paradigmáinak áttekintése. A mediátor ugyanis mindennapi döntései során implicit módon etikai mérlegelést végez: hogyan ossza el a figyelmet, mikor és hogyan avatkozzon be, miként kezelje a hatalmi egyensúlyokat, és hol húzza meg a titoktartás határait. E döntések értelmezése különböző normatív rendszerek mentén történhet: deontológiai, konzekvencialista, éreneyetikai és diskurzusetikai keretek között.

4.2.1. Deontológiai megközelítés – a kötelesség etikája

A deontológiai (kötelességalapú) etikát Immanuel Kant⁶⁴ rendszere⁶⁵ tette klasszikussá: az ember morális értéke nem a cselekvés következményeiben, hanem annak elvében rejlik. A mediátor számára ez azt jelenti, hogy a pártatlanság, a titoktartás és a felek autonómiájának tiszteletben tartása önérték, függetlenül attól, hogy az adott ügyben eredményes lesz-e a megegyezés.

Kanti értelemben a mediátor a „jóakarát” megtestesítője: a döntéseket nem a hasznosság, hanem az erkölcsi törvény vezérli. Ez az alapállás a mediátori etikai kódexekben is visszaköszön: a közvetítőnek „mindig függetlenül, pártatlanul, jóhiszeműen és méltányosan kell eljárnia”.⁶⁶A kötelesség etikai felfogása különösen fontos olyan esetekben, amikor a mediátor nyomást érez a gyors megegyezésre vagy az egyik fél szimpátiája felé hajlana – a deontológiai norma ilyenkor etikai korlátként működik.

⁶⁴ Kant kritikai filozófiája - <https://mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet/mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet/indexbe33.html>

⁶⁵ Immanuel Kant, *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten* (1785) [*Alapvetés a metafizika a morálhoz*].

⁶⁶ Közvetítők Európai Magatartási Kódexe

4.2.2. Konzekvencialista (utilitarista) megközelítés – az eredmény etikája

A konzekvencialista, vagyis utilitarista nézőpont – Jeremy Bentham és John Stuart Mill klasszikus tételeire épülve – a cselekvés morális értékét annak következményeiben méri.⁶⁷ A mediációban ez azt jelenti, hogy a legjobb döntés az, amely a legnagyobb mértékű elégedettséget, jólétet vagy igazságérzetet hozza létre a felek számára.

A mediátor tehát nem csupán eljárási tisztaságra törekszik, hanem a lehető legjobb kimenet biztosítására is. Ez a szemlélet különösen releváns a restoratív mediációs modellekben, ahol a cél a kapcsolatok helyreállítása, nem pusztán a vita lezárása. A konzekvencialista megközelítés előnye, hogy pragmatikus és eredményorientált, ugyanakkor veszélye, hogy relativizálhatja az alapelveket: egy „jó eredmény” érdekében a mediátor könnyen feladhatja a pártatlanságot vagy a titoktartás szigorát. Ezért szükséges az etikai egyensúly a kötelességalapú normák és az eredményorientált mérlegelés között.

4.2.3. Erényetikai megközelítés – a mediátor mint morális személy

Az erényetika Arisztotelész nyomán az emberi jellemre, nem pedig a cselekvés szabályaira helyezi a hangsúlyt.⁶⁸ A mediátor ebben a koncepcióban nem „szabálykövető”, hanem erényes személy, akinek jellemvonásai (türelem, önuralom, empátia, igazságérzet, bátorság) teszik lehetővé a helyes döntést.

A közvetítés folyamata sajátos etikai tér: nincsenek merev normák, hanem a konkrét helyzethez illeszkedő „arany középút” keresése zajlik. Az erényetika ezért különösen jól alkalmazható a mediációban, mert az etikai érzékenység és a gyakorlati bölcsesség (phronészisz) integrációját támogatja. A csatolt anyagban megfogalmazott „kompetencia és integritás” fogalompár pontosan ezt a filozófiai gyökeret tükrözi: az etikus mediátor nemcsak ismeri a szabályokat, hanem belsővé is tette azokat.

4.2.4. Diskurzusetikai megközelítés – a mediáció mint morális kommunikáció

A diskurzusetika (Habermas, Apel) a kommunikációt a morális normák forrásaként értelmezi.⁶⁹ A normák érvényessége nem előírásból, hanem az érintettek közötti racionális párbeszédéből fakad. A mediáció maga is diskurzusetikai gyakorlat: a felek közötti dialógusban

⁶⁷ John Stuart Mill, *Utilitarianism* (Parker, Son and Bourn, 1863).

⁶⁸ Aristotle, *Nicomachean Ethics* (trans. Terence Irwin, Hackett, 1985).

⁶⁹ Karl-Otto Apel and Jürgen Habermas, *Diskursethik: Beiträge zur Klärung einer Theorie der Moral* (Suhrkamp, 1983).

születik meg a helyes döntés, amelyet minden érintett elfogadhatna egy ideális kommunikációs helyzetben.

A mediátor szerepe így nem döntőbírói, hanem diskurzusszervező: biztosítja, hogy a kommunikáció inkluzív, egyenlő és reflektált legyen. Ez az elméleti keret különösen jelentős a gyermekvédelmi, családi és munkahelyi mediációkban, ahol az érintettek eltérő hatalmi pozícióban vannak, és a diskurzus méltányos szervezése maga is erkölcsi cselekedet.

A diskurzusetika a mediációban tehát nem csupán filozófiai háttér, hanem operatív elv: a mediátor mindennapi döntései a kommunikáció igazságosságát szolgálják – ahogyan Habermas fogalmaz, „csak azok a normák tekinthetők érvényesnek, amelyek az érintettek szabad és egyenlő diskurzusában elfogadhatók”.⁷⁰

4.3. Az etikai háromszög és a mediátor integritása

A mediáció etikai rendjének egyik legszilárdabb modellje a szakirodalomban és a magyar gyakorlatban is elterjedt „etikai háromszög”, amelynek három sarokpontja a pártatlanság, a titoktartás és az önrendelkezés.⁷¹ E három alapelv nem egymástól független szabály, hanem olyan egymást feltételező normatív rendszer, amely a mediáció bizalmi természetének alapját képezi. E három elv az etikus közvetítői gyakorlat „alapgagja”: ha bármelyik sérül, a mediáció elveszíti legitimitását.²

A háromszög-modell filozófiai és jogi beágyazása ugyanakkor túlmutat az oktatási szinten megszokott didaktikai sémán. Valójában egy normatív szerződésről van szó a mediátor és a társadalom között: a közvetítő e három elv betartásával nyeri el a közbizalmat, és teszi lehetővé, hogy a jogrendszer a mediációt legitim alternatívának tekintse a bírói eljárással szemben.

4.3.1. A pártatlanság elve

A pártatlanság a mediáció legfontosabb és legnehezebben mérhető etikai kategóriája. Lényege, hogy a mediátor nem azonosul egyik féllel sem, nem képvisel érdekeket, és nem gyakorol nyomást a megállapodás irányára.⁷² A pártatlanság két dimenzióban értelmezhető: objektív és szubjektív értelemben.

Az objektív pártatlanság a külső feltételekre – összeférhetetlenség, gazdasági vagy személyes érintettség hiánya – vonatkozik. A Közvetítők Európai Magatartási Kódexe előírja, hogy a mediátornak a folyamat megkezdése előtt fel kell tárnia minden körülményt, amely „ésszerűen

⁷⁰ Jürgen Habermas, *Moralbewusstsein und kommunikatives Handeln* (Suhrkamp, 1983) 102.

⁷¹ Közép Európai Mediációs Intézet, *Etika a mediációban*

⁷² European Parliament, *Mediation in the EU Member States* (2021)

kétségbe vonhatja függetlenségét”.⁷³ Ha ilyen körülmény fennáll, a mediátornak vissza kell lépnie, vagy a felek kifejezett beleegyezését kell kérnie a folytatáshoz. Ez a szabály a magyar jogba is beépült: a 2002. évi LV. törvény szerint a közvetítő nem járhat el, ha tőle „pártatlan eljárás nem várható”.

A szubjektív pártatlanság ezzel szemben attitűd-alapú: a mediátor viselkedésében, kommunikációjában és testbeszédében kell megjelennie annak, hogy mindkét felet egyenlő tisztelettel kezel. A pártatlanság tehát nem csupán jogi kategória, hanem morális habitus – a tisztesség és méltányosság gyakorlata. Arisztotelész terminológiájával élve a mediátor „dikaios”, aki az igazságosság erényét nem elvként, hanem jellemvonásként gyakorolja.⁷⁴

A gyakorlatban a pártatlanság többnyire nem abszolút, hanem relatív állapot, amelyet a mediátor folyamatos önreflexióval tart fenn. A nemzetközi kutatások szerint a pártatlanság sérülésének leggyakoribb forrásai:

- az egyik fél domináns kommunikációja;
- kulturális vagy nemi sztereotípiák;
- érzelmi azonosulás vagy antipátia;
- az időnyomás és a „megállapodás mindenáron” logika.⁷⁵

A mediátor etikai kötelessége, hogy ezeket a torzító tényezőket felismerje, és szükség esetén etikai visszavonulást alkalmazzon – például további mediátor bevonásával vagy a folyamat megszakításával. A nemzetközi kódexek – így az IMI Code of Professional Conduct – kifejezetten kimondják, hogy a mediátor köteles tájékoztatni a feleket, ha a pártatlanság „akár csak látszólagosan” sérülhet.⁷⁶

4.3.2. A titoktartás elve

A titoktartás a mediáció második alapköve, és a bizalom intézményes garanciája. A felek csak akkor nyílnak meg, ha biztosak lehetnek abban, hogy a közölt információk nem kerülnek illetéktelenekhez. Ez az elv az etika, a pszichológia és a jog határterületén helyezkedik el: egyszerre személyes erkölcsi kötelesség és törvényi kötelezettség.

A magyar szabályozás szerint a közvetítő „a tudomására jutott adatokat, tényeket, információkat harmadik személynek nem adhatja ki”, kivéve, ha erre a felek közösen

⁷³ Közvetítők Európai Magatartási Kódexe

⁷⁴ Aristotle, *Nicomachean Ethics* (trans Terence Irwin, Hackett, 1985) Book V.

⁷⁵ Carrie Menkel-Meadow (2001), *Ethics in Alternative Dispute Resolution: New Issues, No Answers From the Adversary Conception of Lawyers' Responsibilities*, 1st edition, 48.o

⁷⁶ IMI Code of Professional Conduct – elérhető[online]: <https://imimmediation.org/practitioners/code-professional-conduct/> [letöltve: 2025. október 12.]

felhatalmazzák, vagy a közlés jogszabályi kötelezettségből ered. Az utóbbi esetben is minimalizálási kötelezettség áll fenn: csak annyit és olyan formában közölhet, amennyi a kötelezettség teljesítéséhez szükséges.

A titoktartás etikai súlyát jól mutatja, hogy a nemzetközi egyezmények – így az UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation kiemelten foglalkozik vele.⁷⁷ Az elv megsértése nemcsak bizalmi, hanem jogi következményeket is von maga után, mivel a mediátor tanúvallomása a legtöbb jogrendszerben korlátozott.

A titoktartás ugyanakkor nem abszolút. A szakirodalom három korlátot különböztet meg:

- (1) Közérdekű kivételek, például ha erőszak, bántalmazás vagy súlyos jogsértés veszélye áll fenn.
- (2) Önkéntes feloldás, amikor a felek közösen felmentik a mediátort.
- (3) Eljárási kivételek, például bírósági vagy fegyelmi eljárás során.⁷⁸

E határok között a mediátor feladata, hogy a titoktartást ne pusztán „hallgatásként”, hanem bizalmi térként értelmezze. A titoktartás az etikai háromszög középső csúcsa: összeköti a pártatlanságot (a bizalom feltétele) és az önrendelkezést (a döntés szabadságának garanciája). A digitális korszak új kihívásokat teremt: az online mediáció, a felhőalapú adatkezelés és az MI-eszközök bevonása fokozott adatvédelmi kockázattal jár. Az European Data Protection Board és a CEPEJ Guidelines on Online Dispute Resolution egyaránt hangsúlyozza: az elektronikus platformokon folytatott mediáció során a titoktartás nemcsak személyes, hanem technológiai felelősség is.⁷⁹

4.3.3. Az önrendelkezés elve

Az önrendelkezés (self-determination) a mediáció normatív szíve. A folyamat lényege, hogy a felek saját döntéseiket hozzák meg, nem pedig külső hatalom kényszeríti rájuk a megoldást.⁸⁰ Az ABA/AAA/ACR Model Standards of Conduct for Mediators első pontja szerint a mediátor „előmozdítja a felek önrendelkezését a vitájuk rendezésében”, és köteles elkerülni minden olyan beavatkozást, amely e szabadságot korlátozná.⁸¹

⁷⁷UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation – elérhető[online]: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/03-90953_ebook.pdf [letöltve: 2025. október 12.]

⁷⁸ Nancy Rogers (2018), *Designing Systems and Processes for Managing Disputes*, Second Edition, Aspen

⁷⁹ CEPEJ, *Guidelines on Online Dispute Resolution* (Council of Europe, 2021) para 12. – elérhető[online]: <https://rm.coe.int/dispute-resolution-en/1680b2ca19> [letöltve: 2025. október 12.]

⁸⁰ Nancy Welsh, *Do You Believe in Magic?: Self-Determination and Procedural Justice Meet Inequality in Court-Connected Mediation*, Texas A&M University School of Law, SMU Law Review, Volume 70 Issue 3 ADR Symposium, Part 1 of 2

⁸¹ Model Standards of Conduct for Mediators (ABA/AAA/ACR, 2005) – elérhető[online]: https://icdr.org/sites/default/files/document_repository/Model_Standards_of_Conduct_for_Mediators.pdf [letöltve: 2025. október 12.]

Az önrendelkezés egyszerre jogi és erkölcsi kategória. A jogi oldalon a magyar Ptk. és az Alaptörvény is biztosítja a szerződési autonómiát, amelyre a mediáció dogmatikailag épül. Az erkölcsi oldalon pedig a felelősség és méltóság elvei kapcsolódnak hozzá: a mediációban részt vevő felek nem pusztán jogalanyok, hanem morális személyek, akik képesek felismerni és vállalni döntéseik következményeit.

Az önrendelkezés etikai határa ott húzódik, ahol a felek döntését manipuláció, információs aszimmetria vagy pszichológiai kényszer befolyásolja.⁸² A mediátor kötelessége, hogy a döntési autonómiát informált beleegyezés révén támogassa: gondoskodjon arról, hogy a felek megértsék a folyamat lényegét, jogait és alternatíváikat. A CEPEJ European Code of Conduct for Mediation Providers külön kiemeli: a mediátor felelőssége biztosítani, hogy a felek „értelmes és megalapozott választási lehetőségekkel” rendelkezzenek.⁸³

Az önrendelkezés elve a modern emberképet tükrözi: a felek szabad, racionális és felelős lényekként vesznek részt a folyamatban. Ennek sérülése – például családi erőszak esetén – indokolhatja, hogy a mediátor megszakítsa a folyamatot, mivel az önkéntesség csupán formális maradna.⁸⁴

4.3.4. Az integritás mint az etikai háromszög negyedik dimenziója

Bár a háromszög-modell három sarokpontot tartalmaz, a modern etikai diskurzus gyakran kiegészíti egy negyedik dimenzióval: a mediátor személyes és szakmai integritásával. Az integritás nem egyszerűen „a szabályok betartása”, hanem belső koherencia a mediátor értékei, döntései és cselekedetei között.

Az integritás jelentése háromszoros:

- (1) Személyes integritás – a mediátor saját morális identitása és önreflexiója.
- (2) Szakmai integritás – a képzettség, felkészültség, kompetencia és etikai tudatosság egysége.
- (3) Intézményi integritás – a mediációs szolgáltató, kamara vagy intézet átlátható működése.

⁸² Carol Izumi, 'Implicit Bias and the Illusion of Mediator Neutrality' (2010) 34 Washington University Journal of Law and Policy 77. – elérhető[online]: https://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1054&context=law_journal_law_policy [letöltve: 2025. október 12.]

⁸³ CEPEJ, European Code of Conduct for Mediation Providers (Council of Europe, 2018) para 4.

⁸⁴ Carry Menkel Medow(2018), Mediation Theory, Policy and Practice – elérhető[online]: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315204826/mediation-carrie-menkel-meadow> [letöltve: 2025. október 12.]

A Közvetítők Európai Magatartási Kódexe kimondja, hogy a mediátor „csak akkor vállalhat ügyet, ha rendelkezik a megfelelő kompetenciával, és köteles folyamatosan fejleszteni szakmai tudását”. Az IMI Code of Conduct szintén előírja a „competence and integrity” együttes követelményét, hangsúlyozva, hogy az etikai vétség nemcsak szabályszegés, hanem szakmai alkalmatlanság is lehet.⁸⁵

Az integritás etikai funkciója abban rejlik, hogy összehangolja a belső morált és a külső normákat. A mediátor nem csupán „betartja” a szabályokat, hanem belülről azonosul velük – ez teszi hitelessé. Ahogy MacIntyre fogalmaz: „az erényes ember számára a szabály nem külső korlát, hanem az identitás része”.⁸⁶

4.3.5. A háromszög-modell dinamikája és kölcsönhatásai

Az etikai háromszög nem statikus struktúra, hanem dinamikus egyensúlyrendszer. A három elv gyakran feszültségbe kerül egymással:

- a pártatlanság ütközhet a titoktartással (pl. különmegbeszélések során szerzett információk kezelése);
- a titoktartás korlátozhatja az önrendelkezést (ha a felek nem ismerik egymás közléseit);
- az önrendelkezés sértheti a pártatlanságot (ha az egyik fél befolyásolja a másikat).

A mediátor etikai kompetenciája abban áll, hogy ezeket a feszültségeket felismerje, és reflexív döntéshozatallal kezelje.⁸⁷ A szakirodalom ezt ethical balancing-nek nevezi: olyan mérlegelési folyamat, amelyben a mediátor a különböző értékek között arányos egyensúlyt teremt.

Az etikai háromszög tehát nem dogma, hanem rugalmas morális iránytű, amely lehetővé teszi, hogy a mediátor az adott helyzet sajátosságaihoz igazítsa döntéseit anélkül, hogy elveszítené a szakmai hitelességet.

4.3.6. A mediátor etikai önreflexiója

A mediáció sajátos etikai terep, mert a mediátor nem rendelkezik külső felettséggel vagy hatósági kontrollal: önszabályozó szakma. Ezért az etikai megfelelés kulcsa az önreflexió. A csatolt tananyagban szereplő ajánlások – szupervízió, visszajelzés, jóllét-támogatás – mind ezt a funkciót szolgálják.

Az önreflexió három szintje különíthető el:

⁸⁵ IMI Code of Professional Conduct (n 10) Art 5.

⁸⁶ Alasdair MacIntyre, *After Virtue* (Duckworth, 1981) 121.

⁸⁷ EllenWaidman, *Mediation Ethics Cases and Commentaries*, 113-125 és 135-153.o. – elérhető[online]: <https://law.pepperdine.edu/straus/training-and-conferences/teaching-adr/content/waldmanellen.pdf> [letöltve: 2025. október 12.]

1. Kognitív szint – a mediátor tudatosítja döntései etikai következményeit.
2. Érzelmi szint – felismeri saját előítéleteit és érzelmi reakcióit.
3. Metaszint – a mediátor reflektál a mediáció mint intézmény etikai értelmére.

A nemzetközi szakirodalom (pl. Susan Behrens és Bernard Mayer munkái) rámutat: az etikai önreflexió nemcsak a hibák elkerülését szolgálja, hanem a szakmai fejlődés motorja.⁸⁸ Az etikus mediátor folyamatosan tanul a dilemmákból, és ezáltal fejleszti saját morális ítélőképességét.

4.4. Az etikai normák nemzetközi kontextusa

A mediáció etikai normáinak rendszere ma már globális szinten is intézményesült. A 20. század második felétől az alternatív vitarendezés (ADR) elterjedésével párhuzamosan a nemzetközi szervezetek – ENSZ, EU, OECD, Európa Tanács – olyan soft law típusú normákat hoztak létre, amelyek a szakmai integritás és a felek bizalmának védelmét szolgálják. Ezek az etikai keretek ugyan jogilag nem kötelezőek, de normatív erejük erőteljes, mivel a tagállamok szakmai és jogalkotási gyakorlatába fokozatosan beépülnek.

Az etikai szabályozás két típusát különböztethetjük meg:

- globális kódexek, amelyek a mediációs hivatás általános normáit fogalmazzák meg (pl. IMI Code, ABA Standards),
- regionális vagy intézményi kódexek, amelyek az adott jogrendszer sajátosságaihoz igazodnak (pl. European Code of Conduct for Mediators, CEPEJ Guidelines).

Ezek közös jellemzője, hogy a mediáció önkéntességét, pártatlanságát, titoktartását, kompetenciáját és integritását tekintik alapvető etikai elvnek. A magyar szabályozás – különösen a 2002. évi LV. törvény – e nemzetközi mintákat adaptálta, így a magyar mediációs etika ma szervesen illeszkedik az európai normarendszerbe.

4.4.1. Az Európai Unió és a mediáció etikai keretei

Az Európai Unió a mediációt elsősorban a 2008/52/EK irányelvben szabályozza, amely a polgári és kereskedelmi ügyekre terjed ki. Bár az irányelv kifejezetten nem hoz létre etikai kódexet, a 2004-ben elfogadott European Code of Conduct for Mediators ennek értelmező háttéréül szolgál.

⁸⁸ Bernard Mayer, *Beyond Neutrality* (Jossey-Bass, 2004) 76.o

4.4.1.1. A 2008/52/EK irányelv etikai vonatkozásai

Az irányelv célja kettős: egyrészt előmozdítani a mediáció elterjedését, másrészt biztosítani a minőségét és az önkéntességét. Az 5. cikk (1) bekezdése szerint a tagállamoknak „ösztönözniük kell a mediáció alkalmazását”, ugyanakkor a (2) bekezdés kimondja: a felek „nem kötelezhetők” mediációra. Az önkéntesség tehát etikai és jogi elv egyszerre.

Az irányelv 8. cikke a titoktartás kötelezettségét rögzíti, és tiltja a mediáció során elhangzottak felhasználását későbbi bírósági eljárásban, kivéve, ha a felek közösen beleegyeznek, vagy az információ nyilvános rendet sért. A 2008/52/EK tehát közvetetten a mediátor etikai felelősségét is kodifikálja.

A 2017-es Európai Parlament értékelő jelentése a végrehajtásról rámutat: a mediáció minősége és társadalmi elfogadottsága a „bizalom infrastruktúráján” múlik, amelyet az etikai kódexek és a képzési standardok biztosítanak.⁶ A jelentés kiemeli, hogy az etikai elvek hiánya a mediációs egyezségek végrehajthatóságát is veszélyeztetheti.

4.4.1.2. *European Code of Conduct for Mediators – A Közvetítők Európai Magatartási Kódexe*

A kódex az EU legfontosabb *soft law* etikai dokumentuma, amelyet a Bizottság támogatásával, több szakmai szervezet közreműködésével dolgoztak ki.⁷ Tartalmát négy fejezetbe rendezve foglalja össze:

1. A mediátor függetlensége és pártatlansága
2. A mediáció tisztessége és folyamatának méltányossága
3. A kompetencia és a szakmai fejlődés
4. A díjazás és átláthatóság

A kódex kifejezetten megállapítja, hogy a mediátor köteles elkerülni minden összeférhetetlenséget, és minden, a pártatlanságot kétségbe vonható körülményt haladéktalanul közölnie kell a felekkel. Továbbá rögzíti, hogy a mediátor csak akkor vállalhat ügyet, ha rendelkezik a megfelelő szakértelemmel, és folyamatosan köteles fejleszteni tudását. Ez a rendelkezés nem pusztán szakmai, hanem etikai kötelezettség, amelyet több tagállam – így Magyarország is – a közvetítői nyilvántartás feltételei közé emelt.

A kódex nemzeti recepciója széles körű: a legtöbb uniós országban beépült a mediátori képzésekbe, sőt több helyen (pl. Franciaországban és Olaszországban) kötelező hivatkozási alap.

4.4.1.3. A CEPEJ szerepe és a szolgáltatói etika

A Council of Europe European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) 2018-ban új dimenziót nyitott a mediációs etikai szabályozásban. A testület két dokumentuma – a European Code of Conduct for Mediation Providers és a Guidelines on Mediation Quality – a szolgáltatói szintű etikai normák kialakítását célozta.

Míg az uniós kódex a mediátorokra, addig a CEPEJ kódex a mediációs intézményekre és szolgáltatókra vonatkozik. Ez fontos különbség, hiszen a mediáció nem mindig egyéni praxis: sok esetben szervezeti keretek között zajlik, ahol az átláthatóság, a panaszkezelés és az adatvédelem intézményi kérdés.

A CEPEJ-szabályok főbb elvei:

- Minőségbiztosítás és etikai átláthatóság: a szolgáltatóknak belső etikai szabályzatot kell működtetniük.
- Felelősség és elszámoltathatóság: a panaszkezelés és fegyelmi eljárás rendszerének kiépítése kötelező.
- Visszajelzés és értékelés: a mediációs folyamatokat rendszeresen monitorozni kell a felek elégedettsége alapján.

A CEPEJ kódex az etikai háromszög elveit (pártatlanság, titoktartás, önrendelkezés) intézményi szintre emeli, és hangsúlyozza, hogy az etika nem egyéni morál, hanem organizational integrity. Ez a szemlélet összhangban van az EU Rule of Law elvével, amely szerint az igazságszolgáltatás minősége és etikája intézményes felelősség.

4.4.2. A nemzetközi (ENSZ és IMI) etikai keretek

(1) UNCITRAL Model Law és a Szingapúri Egyezmény

A mediáció nemzetközi jogi megalapozását az UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation (2018) biztosítja. Ez a modelljog a titoktartás, a bizonyíték-felhasználás korlátai és az egyezségek végrehajthatósága köré épül. Az etikai relevanciája abban rejlik, hogy a bizalmas információk védelmét kötelező alapelvként kezeli.

(2) A Szingapúri Egyezmény (2019) tovább erősíti az etikai dimenziót azzal, hogy az egyezés érvényesítésének feltételeként kéri az „önkéntes, tájékozott és jóhiszemű” megállapodást. Ez gyakorlatilag a felek önrendelkezésének és a mediátor integritásának nemzetközi garanciája.

(3) International Mediation Institute (IMI)

Az IMI Code of Professional Conduct az első olyan globális etikai kódex, amely akkreditált mediátorokra vonatkozó részletes követelményeket határoz meg. A dokumentum három fő elvet hangsúlyoz:

1. Competence and Integrity – a szakmai hozzáértés és az etikai megbízhatóság elválaszthatatlansága.
2. Independence and Impartiality – a mediátor objektív és szubjektív függetlensége.
3. Confidentiality and Transparency – a titoktartás és az átláthatóság összehangolása.

Az IMI kódex külön értéket tulajdonít a cultural awareness-nek, azaz a kulturális érzékenységnek. Ez etikai szempontból kulcsfontosságú: a globális mediációs gyakorlatban a kulturális különbségek figyelmen kívül hagyása önmagában is etikátlan magatartásnak minősülhet.

Az IMI kódex alapján több ország, köztük Magyarország, beépítette a mediátorképzésbe a kulturális kompetencia és a bias-awareness modulokat. Ez az etikai kódex tehát nemcsak normatív, hanem pedagógiai hatással is bír.

4.4.2.1. Az amerikai Model Standards of Conduct for Mediators (ABA/AAA/ACR)

Az Egyesült Államokban az American Bar Association, az American Arbitration Association és az Association for Conflict Resolution 2005-ben fogadta el a Model Standards of Conduct for Mediators című dokumentumot. Ez a kódex a világ egyik legkidolgozottabb mediátoretikai szabályrendszere, amely nyolc alapelvet tartalmaz:

1. Önkéntesség (Self-determination)
2. Pártatlanság (Impartiality)
3. Kompetencia (Competence)
4. Integritás (Integrity)
5. Titoktartás (Confidentiality)
6. Minőség (Quality of the process)
7. Reklám és díjazás tisztessége (Advertising and Fees)
8. Felelősség a folyamat iránt (Responsibility to the process)

A kódex etikai felfogása pragmatikus, mégis mélyen morális: a mediátor „felelős a folyamat integritásáért”, nem csupán a felek elégedettségéért.¹⁸ Az önrendelkezés itt első helyen szerepel, ami a mediáció amerikai modelljében a liberális autonómiaelv dominanciáját tükrözi. Az ABA-kódex hangsúlyozza a mediátor „önkorlátozását”: a közvetítő nem irányíthatja a felek döntéseit, de köteles figyelmeztetni, ha az egyezség nyilvánvalóan jogellenes vagy erkölcstelen. Ez a szabály etikai hidat képez a jog és a morál között: a mediátor nem bíró, de nem is pusztán facilitátor, hanem a „tisztes folyamat őrzője”.

Etikai elv	EU (2004/2008)	CEPEJ (2018)	IMI (2018)	ABA (2005)	UNCITRAL (2018)
------------	----------------	--------------	------------	------------	-----------------

Önkéntesség / Self-determination	✓	✓	✓	✓	✓
Pártatlanság / Impartiality	✓	✓	✓	✓	–
Titoktartás / Confidentiality	✓	✓	✓	✓	✓
Kompetencia / Competence	✓	✓	✓	✓	–
Integritás / Integrity	implicit	✓	✓	✓	implicit
Kulturális érzékenység	–	–	✓	–	–

4. Táblázat - A nemzetközi és regionális kódexek közös magja (A szerző saját szerkesztése)

A táblázatból látható, hogy az etikai konvergencia erős: mindegyik dokumentum központi helyen kezeli a titoktartást, a pártatlanságot és az önrendelkezést, míg az integritás és a kulturális kompetencia főként az IMI és CEPEJ újabb dokumentumaiban jelenik meg hangsúlyosan.

A normatív konvergencia mögött azonban eltérő filozófiai háttér húzódik meg:

- Az európai modell (EU, CEPEJ) inkább deontologikus, kötelességalapú: az eljárás tisztasága a lényeg.
- Az amerikai modell (ABA) utilitarista és pragmatikus: a cél a felek elégedettsége és a konszenzus.
- Az IMI és UNCITRAL modellje hibrid, ötvözi a kötelesség és következmény etikáját a kulturális pluralizmus figyelembevételével.

A magyar mediációs etika ezekhez képest „európai típusú”: a 2002. évi LV. törvény és a hazánkban érvényben lévő mediátor etikai kódexek a pártatlanság, titoktartás és önrendelkezés hármasát a deontológiai normák szerint kezeli, de a gyakorlatban fokozatosan átvette a nemzetközi best practice elemeit, például a kulturális érzékenységet és a folyamatos szakmai fejlődés etikai kötelezettségét.

4.5. Etikai dilemmák a mediáció gyakorlatában és a mesterséges intelligencia hatásai

4.5.1. Az etikai dilemmák fogalma és jellemzői a mediációban

A mediáció gyakorlata etikai szempontból rendkívül komplex: a mediátor napi szinten hoz olyan döntéseket, amelyeknek nincsenek egyértelmű jogi válaszai, de mély erkölcsi jelentésük van. A mediátori etikai dilemma lényege, hogy két vagy több erkölcsi érték – például a titoktartás és a pártatlanság, vagy az önrendelkezés és a felelősség – konfliktusba kerül egymással, és a mediátor bármely választása egy másik elv részleges sérelmével jár.⁸⁹

A szakirodalom (Menkel-Meadow, Waldman, Rogers) három fő dilemmatípust különít el:

1. Érték-konfliktus dilemmák, amikor a mediátor saját szakmai vagy személyes érdekei ütköznek a felek bizalmával.
2. Érték-konfliktus dilemmák, amikor két etikai elv kerül szembe egymással (pl. titoktartás kontra közérdek).
3. Szerep-konfliktus dilemmák, amikor a mediátor kettős funkcióban jelenik meg (pl. korábban ügyvédként ismerte a felet).⁹⁰

A mediátor szakmai etikája ezekben a helyzetekben nem biztosít mindig konkrét szabályt; inkább reflexív etikai mérlegelést követel meg. Ez a reflexív megközelítés illeszkedik a deontológiai és diskurzusetikai paradigmákhoz, amelyek az autonóm morális ítéletet helyezik előtérbe a pusztán szabálykövetéssel szemben.⁹¹

4.5.2. A pártatlanság dilemmái

A pártatlanság dilemmái a mediátorok körében a leggyakrabban előforduló etikai problémák közé tartoznak. A tipikus kérdés: meddig mehet el a mediátor az egyik fél támogatásában anélkül, hogy elveszítené pártatlanságát?

E dilemma különösen éles lehet aszimmetrikus hatalmi viszonyok esetén, például családon belüli konfliktusokban vagy munkahelyi hierarchiákban. Ha a mediátor túlságosan „kiegyenlítő”, paternalista lesz; ha viszont teljesen semleges marad, a gyengébb fél érdekei sérülhetnek.

Az IMI Code of Conduct és az ABA Standards egyaránt kimondja, hogy a mediátor „biztosíthatja a folyamat méltányosságát, de nem az eredmény egyenlőségét”. Ez finom, de lényeges különbség: az etikai kötelesség a folyamat tisztességére, nem a megállapodás tartalmára vonatkozik.

⁸⁹ Carrie Menkel-Meadow (2001), *Ethics in Alternative Dispute Resolution: New Issues, No Answers From the Adversary Conception of Lawyers' Responsibilities*, 1st edition, 52.o

⁹⁰ Goldberg, Stephen B. – Sander, Frank E. A. – Rogers, Nancy H., *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration and Other Processes* (Aspen 2012) 314–319.

⁹¹ Jürgen Habermas, *Moralbewusstsein und kommunikatives Handeln* (Suhrkamp, 1983) 88.

A gyakorlatban a pártatlanság dilemmája sokszor kommunikációs szinten jelentkezik: például ha a mediátor empatikus visszajelzést ad az egyik félnek, a másik ezt részrehajlásként élheti meg. A CEPEJ hangsúlyozza az „észlelt pártatlanság” fontosságát: nem elég, ha a mediátor objektíven pártatlan, annak is látszania kell.⁹²

4.5.3. A titoktartás dilemmái

A titoktartás dilemmái leggyakrabban a következő helyzetekben merülnek fel:

- az egyik fél bizalmasan közöl információt, amelyet a másiknak tudnia kellene a méltányos megállapodáshoz;
- a mediátor erőszakra, bántalmazásra vagy jogellenes cselekményre utaló jeleket észlel;
- a felek kifejezett kérésre feloldják a titoktartást, de eltérő mértékben.

Az UNCITRAL Model Law értelmében a mediátor nem kötelezhető tanúvallomásra a mediáció tartalmáról, kivéve ha ez „az igazságszolgáltatás érdekében elengedhetetlen”. Ez a szabály ugyan jogi garancia, de etikai értelemben szűrkezőna marad: a mediátor lelkiismeretére van bízva, mikor válik a hallgatás etikailag tarthatatlanná.

A titoktartás alól kivételt jelenthet, ha „a gyermek testi vagy lelki biztonsága közvetlen veszélyben van”.⁹³ A mediátor ilyenkor köteles megszegni a hallgatást a magasabb erkölcsi jó érdekében – ez a supra-ethical duty logikája, amely az erkölcsi hierarchián belül a biztonságot a diszkréció elé helyezi.⁹⁴

E dilemmák kezelése jól példázza, hogy a mediátori etika nem bináris, hanem gradált: az etikai normák közti mérlegelés arányokat és kontextust igényel, nem mechanikus szabálykövetést.

4.5.4. Az önrendelkezés dilemmái

Az önrendelkezés a mediáció szíve, de épp ezért a legérzékenyebb terület etikai szempontból.

A leggyakoribb kérdés: mikor válik az autonóm döntés illúzióvá?

A kutatások szerint az ügyfelek gyakran pszichológiai, kulturális vagy gazdasági nyomás alatt állnak. Az egyik fél például sürgeti a megegyezést, mert fél a peres költségektől, míg a másik a hatalmi pozícióját használja ki. Ilyenkor a mediátor dilemmája: beavatkozzon-e az egyensúly helyreállítása érdekében, vagy bízva a folyamatot a felekre, kockáztatva az igazságtalan eredményt?

⁹² CEPEJ, *Guidelines on Mediation Quality* (2018) para 9.

⁹³ Council of Europe, *Recommendation No. R(98)1 on Family Mediation* (1998) Art 6.

⁹⁴ Menkel-Meadow 78.o

Az ABA Standards szerint a mediátor köteles „biztosítani, hogy a felek tájékozottan és szabadon hozzanak döntést”, de nem felelős a döntés tartalmáért. Az IMI Code viszont szigorúbb: ha a mediátor tudja, hogy a megállapodás valószínűleg nem lesz fair, köteles figyelmeztetni, és adott esetben megszakítani az eljárást.

E szabályok különbsége a jogi kultúrák etikai szemléletét tükrözi: míg az amerikai felfogás a felek autonómiáját tekinti abszolút értéknek, addig az európai etika a felelős autonómiát preferálja – azaz a döntési szabadság mellett a méltányosság minimumát is elvárja.

4.5.5. A mediátor szerepkonfliktusai és határhelyzetei

A mediátor etikai kihívásai nem korlátozódnak a folyamatra: a szerep határai is bizonytalanok lehetnek. A dual capacity – amikor a mediátor más szerepben is kapcsolatba kerül a felekkel (pl. korábbi ügyvéd, tanácsadó, pszichológus) – komoly kockázat, ezért is fontos leszögezni, hogy egy mediációs folyamatban a mediátor kizárólag a mediátor szerepét töltheti be.

A Közvetítők Európai Magatartási Kódexe ezért előírja, hogy a mediátornak minden olyan körülményt közölnie kell, amely ésszerűen kétségbe vonhatja függetlenségét. Ha a mediátor bármilyen múltbeli vagy jövőbeli kapcsolatban áll a felekkel, az eljárást csak a felek kifejezett beleegyezésével folytathatja.

Az etikai dilemmát gyakran az okozza, hogy a mediátor szakmai szerepe metaszerep: nem ügyvéd, nem pszichológus, nem döntőbíró, de mindhárom szerep kompetenciájából merít. Ez a határterület különös morális felelősséget igényel, hiszen a mediátor hatalma informális, de valós – a folyamat kereteinek és tempójának szabályozása révén.

Ezt a „rejtett hatalmat” (hidden power of mediation) a nemzetközi etikai irodalom egyre gyakrabban tematizálja: ha a mediátor nem tudatosítja saját hatását, strukturális torzítást idézhet elő. Ezért a modern etikai kódexekben – különösen az IMI és CEPEJ dokumentumaiban – megjelenik a power balance awareness kötelezettsége, amely szerint a mediátor aktívan törekszik az egyenlő részvétel biztosítására.

4.5.6. A digitális és mesterséges intelligencia-alapú mediáció etikai kérdései

A mesterséges intelligencia megjelenése a mediációban új korszakot nyitott, de egyben új etikai dilemmákat is teremtett. A CEPEJ ezzel kapcsolatos dokumentuma⁹⁵ öt alapelvet határoz meg, amelyek a mediációra is alkalmazhatók:

- (1) Alapjogok tiszteletben tartása;
- (2) Diszkrimináció tilalma;
- (3) Minőség és biztonság;
- (4) Átláthatóság, tisztesség és méltányosság;
- (5) Felhasználói kontroll és emberi felügyelet.

Ezek az elvek a mediációs folyamat digitális kiterjesztésére – online mediáció, MI-alapú elemzés, prediktív modellezés – egyaránt irányadók. A legfőbb etikai kockázatok ezen a téren:

- Adatvédelem és titoktartás megsértése (pl. platformok, felhőszolgáltatók révén);
- Algoritmikus torzítás, ha az MI rendszerek bizonyos feleket előnyben részesítenek;
- Átláthatatlanság (black box effect), amikor a döntéstámogató rendszer működése nem érthető a felek számára;
- Autonómia csökkenése, ha a felek a technológiára bízzák a döntést.

A mediátor etikai felelőssége az MI-környezetben kettős:

- (1) Technológiai tudatosság: ismernie kell az általa használt rendszerek működését és korlátait.
- (2) Emberközpontúság: meg kell őriznie az emberi ítélet elsődlegességét.

Az EU AI Act külön kiemeli az igazságszolgáltatáshoz és alternatív vitarendezéshez kapcsolódó MI-rendszereket mint „magas kockázatú kategóriát”, ami azt jelenti, hogy az etikai megfelelés nem pusztán szakmai elvárás, hanem jogi kötelezettség is.

A mesterséges intelligencia legnagyobb értéke a mediációban nem az, hogy dönt, hanem hogy támogatja a reflektív folyamatot: például segíti az érzelmi mintázatok felismerését, az aszimmetriák azonosítását, vagy előkészíti a statisztikai adatokon alapuló javaslatokat.

Az MI tehát nem helyettesíti, hanem tükrözi a mediátort: amennyiben a rendszer etikátlanul működik, az a mediátor etikai felelőssége marad. Ez összhangban van az európai etikai

⁹⁵ CEPEJ, *European Ethical Charter on the Use of AI in Judicial Systems* (2018) 3–5. – elérhető[online]: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment> [letöltve: 2025. október 13.]

chartában lefektetett human-in-command elvvel, amely szerint minden döntési felelősség végső soron az emberé.

4.5.7. Etikai jövőkép: hibrid mediátor és algoritmikus felelősség

A mesterséges intelligencia térnyerése miatt a mediáció etikája a jövőben valószínűleg hibrid jellegű lesz: ember és gép együttműködésére épül. A mediátor szerepe kiegészül az „etikai felügyelő” (ethical supervisor) funkcióval: figyelnie kell, hogy az MI-rendszerek ne sértsék a pártatlanságot, ne torzítsák a kommunikációt, és ne befolyásolják a döntési szabadságot. Ez a paradigmaváltás új kutatási területet is nyit: az „algoritmikus etika” a mediációban. Az algoritmikus döntéstámogató rendszerek bevezetése megköveteli a transzparens auditmechanizmusokat, hasonlóan az egészségügy vagy a pénzügyi szektor AI-compliance követelményeihez. A mediátor szakmai közösségének ezért feladata, hogy kidolgozza az AI-kompatibilis etikai kódexet, amely integrálja a hagyományos háromszög elveit a digitális környezet követelményeivel. Ezt a folyamatot több európai szakmai szervezet – köztük a CEPEJ, az IMI és a KEMI – már megkezdte.

A jövő etikus mediátora tehát digitális humanista: olyan szakember, aki képes egyensúlyt teremteni az emberi értékek és a technológiai racionalitás között. Ez a szemlélet visszavezeti a mediációt eredeti céljához: a béke, a méltányosság és a bizalom emberi alapú újrateremtéséhez.

4.6. Összegzés és konklúziók – A mediáció etikájának normatív architektúrája

A mediáció etikai rendszere a modern jog és erkölcs találkozási pontja. Megállapítható, hogy a mediáció etikája többszintű normatív architektúra, amelyben a filozófiai elvek, a szakmai kódexek és a jogi normák egymást kiegészítve biztosítják a folyamat integritását. Ez az architektúra egyaránt reflektál a klasszikus morálfilozófiára, az európai jogfejlődésre és a digitális korszak új etikai kihívásaira.

Az erkölcsfilozófiai alapok – a deontológia, az utilitarizmus, az erényetika és a diskurzusetika – a mediáció különböző aspektusait világítják meg. A deontológiai megközelítés a kötelesség etikáját képviseli: a mediátor a pártatlanság, a titoktartás és az önrendelkezés elveit önmagukért követi, függetlenül a kimeneteltől. Az utilitarista szemlélet az eredmény morális dimenziójára helyezi a hangsúlyt: a mediátor célja a felek megelégedettsége és a társadalmi jólét növelése. Az erényetika az emberi jellem erkölcsi fejlesztését emeli ki, a mediátort „morális személynek” tekintve, akinek belső jellemvonásai (bölcesség, türelem, empátia) vezérlik döntéseit.

A diskurzusetika a mediáció kommunikációs jellegét teszi központivá: a morális érvényesség forrása a szabad, egyenlő és reflektált párbeszéd.

A négy modell nem ellentétes, hanem komplementer: a modern mediátoretika ezek integrációjában találja meg a gyakorlati egyensúlyt. A mediátor nem pusztán jogi szereplő, hanem morális döntéshozó, aki képes az elvek közti arányos mérlegelésre.

A pártatlanság, a titoktartás és az önrendelkezés hármasa a mediációs etika magva. Ez a három elv együtt alkotja azt a morális ökoszisztémát, amely a bizalom, a tisztesség és a méltányosság társadalmi értékeit közvetíti. A háromszög nem merev szerkezet, hanem dinamikus egyensúly, amelyben az elvek kölcsönösen korlátozzák és erősítik egymást. A pártatlanság nélkül nincs bizalom, a titoktartás nélkül nincs őszinte kommunikáció, az önrendelkezés nélkül pedig nincs legitim döntés. A mediátor feladata e három elv folyamatos kalibrálása, ami az etikai kompetencia legmagasabb formája.

E három elv az európai és nemzetközi normákban is konvergál – a European Code of Conduct for Mediators, az IMI Code of Professional Conduct és az ABA Standards egyaránt ezt a struktúrát tükrözik.

A nemzetközi összehasonlítás alapján a mediáció etikai rendszere globális konvergenciát mutat, ugyanakkor megőrzi a kulturális sajátosságokat.

- Az európai modell deontologikus, szabályalapú, a jogi formalizmushoz közelebb áll.
- Az amerikai modell pragmatikus, eredményorientált, a folyamat minőségét az ügyfél-elégedettséggel méri.
- Az IMI és UNCITRAL modellje hibrid, amely a kötelesség etikáját a kulturális pluralizmus érzékenységgel ötvözi.

A magyar mediációs etika – a 2002. évi LV. törvény és a hazai mediációs kódexek alapján – az európai normarendszer része, de egyre inkább nyit a nemzetközi „best practice” irányába. Ez megfigyelhető a kulturális érzékenység, a folyamatos szakmai önreflexió és a digitális etika iránti nyitottságban is.

A gyakorlati dilemmák – a pártatlanság, titoktartás, önrendelkezés, illetve a szerepkonfliktusok és a hatalmi aszimmetriák – azt mutatják, hogy az etika nem pusztán normatív szabályrendszer, hanem reflexív gyakorlat.

A mediátor etikai feladata nem az, hogy minden helyzetre előre gyártott megoldást alkalmazzon, hanem hogy morális ítélőképességével az adott kontextusban „a legjobb lehetséges döntést” hozza meg. Ez az ethical balancing elve: a normák dinamikus egyensúlyba hozása a helyzet sajátosságai szerint.

A jövő mediátora tehát etikai döntéshozó, nem egyszerű közvetítő. Ez a szerep elmozdítja a mediációt a „technikai szakma” státuszából az erkölcsi professzió irányába.

A mesterséges intelligencia megjelenésével a mediáció új etikai dimenzióba lépett. Az Európai Etikai Charta az MI Igazságszolgáltatásban (CEPEJ, 2018), az EU AI Act (2024) és a HumanAI kutatások alapján kijelenthető: a mediátor etikai szerepe kibővült a digitális felügyelet funkciójával.

Az MI-rendszerek a folyamat hatékonyságát növelhetik, de a pártatlanság, titoktartás és önrendelkezés új kockázatoknak van kitéve – különösen az algoritmikus torzítás és az adatvédelmi sebezhetőség miatt. A mediátor etikai felelőssége ezért kettős:

1. Technológiai etika – az MI eszközök működésének átláthatósága és felelősségi lánc.
2. Humán etika – az emberi ítélet, empátia és méltányosság elsődlegességének megőrzése.

A jövőben a mediátor és az MI kapcsolatát a „human-in-command” elvnek kell vezérelnie: a döntési felelősség minden körülmények között az emberé marad. Ez az elv nemcsak jogi, hanem mélyen morális kötelezettség.

A mediáció etikája olyan híd a jog és erkölcs között, amelyen a konfliktusok békés megoldása a felelősség és bizalom talaján jön létre. Az etika nem kiegészítő eleme, hanem lényegi feltétele a mediáció sikerének és társadalmi legitimitásának.

A következő tézisek fogalmazhatók meg a mediáció etikája kapcsán:

- (1) A mediáció etikai háromszöge (pártatlanság, titoktartás, önrendelkezés) univerzális normatív szerkezet, amely minden jogrendszerben azonos értékrendet közvetít;
- (2) Az erkölcsfilozófiai paradigmák (deontológia, utilitarizmus, erényetika, diskurzusetika) nem kizárják, hanem kiegészítik egymást, és együtt biztosítják a mediátor döntéshozatalának morális mélységét;
- (3) A nemzetközi etikai kódexek (EU, IMI, ABA, CEPEJ, UNCITRAL) közötti konvergencia az etikai globalizáció jele, amely a szakma professzionalizálódását erősíti;
- (4) A digitális technológiák és MI-rendszerek új etikai keretrendszert igényelnek, amely az emberi kontrollt, adatbiztonságot és átláthatóságot a mediáció alappillérvé teszi;
- (5) A mediátor szakmai jövője az etikus kompetencia fejlesztésében és az önreflexió intézményesítésében rejlik.

A mediáció etikája így egyszerre klasszikus és modern: Arisztotelész erényetikájától az MI-kódexekig ível, és bizonyítja, hogy a békés megoldás nemcsak technika, hanem morális tett is.

V. A mediáció szabályozása nemzetközi szinten

„A mediáció és más békés vitarendezési formák alapvető fontosságúak az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása érdekében, különösen a határon átnyúló jogviták esetében.”⁹⁶

5.1. ENSZ, UNCITRAL és a Szingapúri Egyezmény

A mediáció nemzetközi szabályozási kereteinek fejlődése az ENSZ égisze alatt indult meg. Az UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) már a 20. század végén felismerte, hogy a globális kereskedelem bővülése szükségessé teszi a határon átnyúló viták gyors és költséghatékony rendezését. Ennek megfelelően az UNCITRAL 2002-ben elfogadta a Model Law on International Commercial Conciliation-t, amely iránymutatást nyújtott a tagállamoknak a kereskedelmi mediáció szabályozásához.⁹⁷

A valódi áttörést azonban a Szingapúri Egyezmény a közvetítésről (*United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation*, 2019) hozta. Az egyezmény célja, hogy a mediációs egyezségeket végrehajthatóságát nemzetközi szinten is biztosítsa. Az eddigi gyakorlatban ugyanis a felek gyakran szembesültek azzal, hogy egy másik országban kötött mediációs egyezséget nem lehetett közvetlenül végrehajtani⁹⁸. A Szingapúri Egyezmény ezt a problémát oldja meg: a részes államok bíróságai kötelesek elismerni és végrehajtani a mediációban született egyezségeket, kivéve, ha azok nyilvánvalóan jogellenesek vagy sértik a közrend alapelveit.⁹⁹

A szingapúri mediációs egyezmény biztosítja a felek közötti, a mediáció eredményeként létrejött, határokon átnyúló megállapodások közvetlen végrehajtásának folyamatát. Az egyezmény előírja, hogy az egyezségi megállapodást közvetlenül az állam bíróságai hajthatják végre. Ez lehetővé teszi a végrehajtást kérő fél számára, hogy közvetlenül forduljon annak az államnak a bíróságához, ahol a vagyon található. Ez megakadályozza a lehetséges többszörös eljárást.

Az egyezmény csak akkor alkalmazandó, ha az egyezségi megállapodást írásba foglalták, közvetítői eljárás eredményeként jött létre, két vagy több olyan fél közötti megállapodás, amelynek székhelye különböző államokban található és a megállapodásban részes felek üzleti

⁹⁶ United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL): *Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation*, 2018.- Elérhető [online]: <https://uncitral.un.org/en/model-laws/mediation> [letöltve: 2025. október 6.]

⁹⁷ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation (2002)

⁹⁸ Dr. Németh Zoltán - Dr. Hrecska-Kovács Renáta: A Szingapúri Mediációs Egyezmény - mediáció a nemzetközi térben (EJ, 2021/2., 1-4. o.)

⁹⁹ Szingapúri Mediációs Egyezmény - United Nations, *Singapore Convention on Mediation* (2019)

tevékenységének helye olyan államban van, amely csatlakozott az Egyezményhez vagy ratifikálta azt.

Az egyezmény nem vonatkozik a fogyasztói ügyletekre, a családi, öröklési vagy munkajogi ügyekre sem és az olyan megállapodásokra sem, amelyeket bíróság már jóváhagyott vagy bíróság előtti eljárás során kötöttek meg azokat, és amelyek bírósági ítéletként végrehajthatók vagy amelyeket nyilvántartásba vettek és végrehajthatók választott bírósági ítéletként.

Egyszerűsített végrehajtási eljárás

A végrehajtási eljárás során a végrehajtást kérő félnek bizonyos dokumentumokat be kell nyújtania annak az államnak az illetékes hatóságához, ahol a végrehajtást kérik. Ezek a következők: az aláírt elszámolási megállapodás másolata, annak bizonyítéka, hogy a megállapodás mediáció eredményeként jött létre (pl. a mediátor aláírása vagy a mediátor által aláírt dokumentum, amely megerősíti, hogy Mediációs eljárás történt). Az illetékes hatóságnak ilyen esetekben "gyorsan kell cselekednie" a végrehajtási kérelem elbírálásakor.

Az érintett hatóság azonban korlátozott körülmények között megtagadhatja a megállapodás végrehajtását, ideértve:

- (a) ahol a megállapodást kötő valamelyik fél cselekvőképtelenségben volt,
- (b) a megállapodás semmis, érvénytelen vagy nem teljesíthető,
- (c) a megállapodás nem kötelező vagy nem végleges,
- (d) a megállapodást utólag módosították,
- (e) a megállapodás szerinti kötelezettségeket nem teljesítették, vagy nem egyértelműek és érthetők,
- (f) a közvetítő súlyosan megsértette a közvetítőre vagy a közvetítésre alkalmazandó előírásokat, amely nélkül a felek nem kötöttek volna megállapodást,
- (g) a közvetítő elmulasztotta közölni a felekkel azokat a körülményeket, amelyek igazolható kétségeket vetnek fel a közvetítő pártatlanságával vagy függetlenségével kapcsolatban, és ennek elmulasztása lényeges vagy indokolatlan befolyást gyakorolt egy olyan félre, aki részese a megállapodásnak.

Az egyezményhez 2024-re több mint 60 állam csatlakozott, köztük olyan jelentős kereskedelmi központok, mint Szingapúr, Szaúd-Arábia, India vagy az Egyesült Államok egyes szövetségi

államai. Az Európai Unió tagállamai ugyan még nem ratifikálták együttesen az egyezményt, de több tagállam – például Olaszország és Görögország – jelezte érdeklődését. A dokumentum hatása messze túlmutat a kereskedelmi mediáción: hozzájárult a mediáció nemzetközi presztízsének növekedéséhez, és egyre több állam látja benne a jogviták rendezésének preferált eszközét.¹⁰⁰

5.2. Az Európai Unió mediációs irányelvei és tagállami implementációk

Az Európai Unió jogfejlődésében a mediáció az ezredfordulót követően került a figyelem középpontjába. Az EU felismerte, hogy a belső piac működéséhez nem elegendő a bíróságok közötti együttműködés és a választottbíráskodás támogatása: szükség van olyan eszközökre is, amelyek a polgári és kereskedelmi viták gyors, költséghatékony és a határon átnyúló ügyekben is hatékony rendezését lehetővé teszik.

A mérőkövető számító dokumentum a 2008/52/EK irányelv¹⁰¹ volt, amely „egyes polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott mediáció bizonyos vonatkozásairól” rendelkezett.⁴ Az irányelv célja, hogy a tagállamok biztosítsák a mediáció elérhetőségét, garantálják a mediáció során létrejött egyezségek végrehajthatóságát, és előmozdítsák a mediáció használatát a bírósági eljárások alternatívájaként. Az irányelv ugyanakkor nem vezetett be kötelező mediációt, hanem a tagállamokra bízta, hogy milyen mértékben ösztönzik vagy írják elő a közvetítést.

Az Európai Parlament 2014-es értékelő jelentése („Rebooting the Mediation Directive”)¹⁰² rámutatott, hogy az irányelv végrehajtása csalódást keltő volt: a mediáció igénybevétele az EU legtöbb tagállamában marginális maradt. A Milieu Ltd. 2016-os tanulmánya megerősítette, hogy a mediáció akkor terjedt el igazán, ha a tagállamok valamilyen formában kötelezővé tették (például előzetes mediációs kísérlet formájában), vagy jelentős ösztönzőket alkalmaztak.¹⁰³ Ez magyarázza, hogy míg például Olaszországban a mediáció nagyságrendileg több százezer ügyben indult évente, addig Magyarországon vagy más kelet-közép-európai országokban csupán néhány ezer eljárásra került sor.

¹⁰⁰ De Palo, Giuseppe – Feasley, Mary B., *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary* (Wolters Kluwer 2021) 14–25.

¹⁰¹ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters

¹⁰² European Parliament, *Rebooting the Mediation Directive* (2014)

¹⁰³ Milieu Ltd, *Study for an Evaluation of the Mediation Directive 2008/52/EC* (European Commission 2016).

5.2.1. Németország

Németországban a mediációs irányelv implementációjára a Mediationsgesetz szolgált.¹⁰⁴ A törvény fő jellemzője, hogy önkéntes mediációs modellt vezetett be, amely a felek autonómiáját hangsúlyozza. A bírák kötelesek a feleket tájékoztatni a mediáció lehetőségéről, de kötelezni nem lehet őket annak igénybevételére. A szabályozás erős hangsúlyt helyez a mediátor képzésére és akkreditációjára, de a statisztikák szerint a mediáció elterjedése még így is korlátozott maradt: évente csupán néhány tízezer ügyben alkalmazzák.

5.2.2. Ausztria

Ausztria már 2003-ban elfogadta a Zivilrechts-Mediations-Gesetz-et¹⁰⁵, amely a mediátorok nyilvántartását és képzését állami felügyelet alá helyezte. Az osztrák modell fő erőssége az intézményi háttér: a szövetségi minisztérium által vezetett hivatalos mediátor-nyilvántartás garantálja a szakmai minőséget. Ugyanakkor Ausztriában sem vált tömegessé a mediáció, elsősorban a kulturális és jogászai attitűdök miatt.

5.2.3. Franciaország

Franciaországban a 2016-os igazságügyi reform integrálta a mediációt a polgári eljárásokba.¹⁰⁶ Bizonyos ügyekben – például családjogi vitákban – kötelezővé tette az előzetes mediációs kísérletet. A francia modell célja, hogy a felek legalább egyszer találkozzanak egy mediátorral, mielőtt bírósághoz fordulnak. A tapasztalatok szerint ez jelentősen növelte a mediációs eljárások számát, bár a kötelező jelleg miatt a felek sokszor formálisnak tekintik a folyamatot.

5.2.4. Olaszország

Az olasz mediációs szabályozás az egyik legérdekesebb és legtanulságosabb példa az Európai Unióban. Az Olasz Köztársaság 28/2010. számú törvénye (Decreto Legislativo n. 28/2010) vezette be a polgári és kereskedelmi ügyekben kötelező előzetes mediáció intézményét.¹⁰⁷ A szabályozás szerint bizonyos ügytípusokban – például ingatlanügyekben,

¹⁰⁴ Mediationsgesetz vom 21. Juli 2012 (BGBl. I S. 1577). – elérhető [online]: <https://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/BJNR157710012.html> [letöltve: 2025. október 6.]

¹⁰⁵ Zivilrechts-Mediations-Gesetz (BGBl. I Nr. 29/2003). – elérhető [online]: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002753> [letöltve: 2025. október 6.]

¹⁰⁶ Loi n° 2016-1547 de modernisation de la justice du XXIe siècle – elérhető [online]: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000033418805> [letöltve: 2025. október 6.]

¹⁰⁷ Decreto Legislativo 4 marzo 2010, n. 28, Attuazione dell'articolo 60 della legge 18 giugno 2009, n. 69, in materia di mediazione finalizzata alla conciliazione delle controversie civili e commerciali. – elérhető [online]: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2010-03-04:28> [letöltve: 2025. október 6.]

öröklési vitákban, társasházi konfliktusokban, biztosítási és banki jogvitákban – a feleknek kötelező megkísérelniük a mediációt, mielőtt pert indíthatnának.

Az olasz Alkotmánybíróság 2012-ben ideiglenesen alkotmányellenesnek nyilvánította a kötelező mediációt eljárási garanciák hiánya miatt, de a 2013-as reform után a kötelező előzetes mediáció ismét visszakerült a jogrendbe.¹⁰⁸ Azóta az olasz bíróságok jelentős részét sikerült tehermentesíteni: évente több százezer mediációs ügyet regisztrálnak, és a statisztikák szerint az esetek kb. 40–50%-a egyezséggel zárul. Az olasz modell tehát egyértelműen bizonyítja, hogy a mediáció elterjedéséhez szükség van kötelező vagy erőteljesen ösztönző mechanizmusokra.

5.2.5. Görögország

Görögországban a mediáció jogi szabályozása a 2010-es évek végén kapott új lendületet. A 4512/2018. számú törvényvezette be a kötelező előzetes mediációt bizonyos polgári ügyekben.¹⁰⁹ A szabályozás szerint a feleknek kötelező mediációs ülésen kell részt venniük például családjogi, szomszédjogi és kereskedelmi vitákban, mielőtt a bírósághoz fordulnának. A görög modell sajátossága, hogy az ügyvédeknek aktív szerepet kell vállalniuk a mediációban, és a bíróság szankcionálhatja a mediáció elmulasztását.

A görög tapasztalatok vegyesek: a kötelező mediáció rövid idő alatt növelte a mediációs ügyek számát, de sok kritika érte a formális jelleg miatt. Ugyanakkor a bíróságok tehermentesítése és a felek költségeinek csökkentése szempontjából a reform sikeresnek bizonyult.¹¹⁰

5.2.6. Spanyolország

Spanyolországban a mediáció jogi alapjait a 5/2012. törvény a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott mediációról teremtette meg.¹¹¹ A spanyol modell hasonló a magyarhoz: önkéntes, de a bíróságok és ügyvédek feladata a felek tájékoztatása. A tapasztalatok szerint a mediáció igénybevétele mérsékelt, bár egyes autonóm közösségek – például Katalónia – saját programokat indítottak, amelyek eredményesebbek.

¹⁰⁸ Corte Costituzionale, Sentenza n. 272/2012.- elérhető[online]: <https://www.google.com/search?client=safari&rls=en&q=Corte+Costituzionale%2C+Sentenza+n.+272%2F2012.&ie=UTF-8&oe=UTF-8> [letöltve: 2025. október 6.]

¹⁰⁹ Law 4512/2018, Government Gazette of the Hellenic Republic, A/5/17-01-2018. – elérhető[online]: https://imimmediation.org/wpfd_file/greece-act-4512-2018-in-greek-art-178-etc/ [letöltve: 2025. október 6. 9]

¹¹⁰Elena Koltsaki, The Greek Odyssey of Mediation- elérhető[online] https://www.mruni.eu/wp-content/uploads/2023/12/The-Greek-Odyssey-of-Mediation_Elena_Koltsaki.pdf [letöltve: 2025. október 6. 9]

¹¹¹ 18 Ley 5/2012, de mediación en asuntos civiles y mercantiles.-elérhető: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2012-9112>

5.2.7. Hollandia

Hollandiában a mediáció széles körben elérhető, de a használata még mindig alacsonyabb a vártnál. Az ország különlegessége a bírósági mediációs program, amelynek keretében a bírák közvetlenül utalhatják az ügyeket mediációra.¹¹² A holland modell rugalmas, de a statisztikák szerint a felek bizalmatlansága itt is akadályozza a szélesebb körű elterjedést.

Összességében az EU mediációs irányelve és a tagállami implementációk azt mutatják, hogy a mediáció elterjedésének kulcsa a kötelező vagy legalábbis erőteljesen ösztönzött modell. Míg Németországban és Ausztriában az önkéntesség dominál, és a mediáció marginális maradt, addig Olaszországban és Görögországban a kötelező előzetes mediáció jelentős eredményeket hozott. Franciaország valahol a kettő között helyezkedik el, részleges kötelező modellel. A magyar szabályozás inkább a német-osztrák modellhez áll közel, ezért a mediáció igénybevétele itt is alacsony.

5.3. Kitekintés az Európai Unión túlra

A mediáció szabályozása és gyakorlata jelentős különbségeket mutat a különböző országokban. Az eltérő jogi kultúrák, történeti előzmények és társadalmi attitűdök mind befolyásolják, hogy a mediáció milyen helyet foglal el az adott állam igazságszolgáltatási rendszerében. Az összehasonlítás segít azonosítani azokat a modelleket, amelyek a magyar szabályozás számára inspirációként szolgálhatnak, illetve rámutat a kudarcok és kihívások tanulságaira is.

5.3.1. Egyesült Államok

Az USA a mediáció modern történetének bölcsője. Az 1960–70-es években kibontakozó ADR-mozgalom célja az volt, hogy a bíróságok tehermentesítésével és a közösségi kapcsolatok rendezésével hatékonyabb igazságszolgáltatást hozzanak létre. Az amerikai modell sajátossága a pluralizmus: minden állam maga határozza meg a mediáció szabályozását, ezért jelentős eltérések vannak az intézményi struktúrákban.

A szövetségi szinten 2001-ben elfogadott Uniform Mediation Act (UMA) biztosította a közös alapelveket, így például a titoktartást és a mediátor szerepének meghatározását.¹¹³ Számos államban – például Floridában és Kaliforniában – kötelező a mediáció bizonyos

¹¹² Pel, M. A. M., 'Court-Connected Mediation in the Netherlands: Past, Present and Future' (2019) 20 ADR Bulletin 77–88.

¹¹³ Uniform Mediation Act (USA, 2001).

ügytípusokban, különösen családjogi és kisebb értékű polgári ügyekben. Az USA-ban a mediáció mára a jogrendszer szerves részévé vált, és évente több millió ügy zárul le mediáció útján.¹¹⁴

5.3.2. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyságban a mediáció fokozatosan épült be az igazságszolgáltatásba. A Civil Procedure Rules (CPR)1999-es reformja nyomán a bíróságok aktívan ösztönzik a feleket a mediációra. Bár az eljárás formálisan önkéntes, a bíróságok költségviselési szankciókat alkalmazhatnak, ha egy fél indokolatlanul utasítja el a mediációt.¹¹⁵ Ez a gyakorlat a „quasi-mandatory” modellhez áll közel, amely jelentősen növelte a mediáció igénybevételét.

5.3.4. Ausztrália

Ausztráliában a mediáció intézménye már viszonylag jól beágyazott az igazságszolgáltatási rendszerbe, és gyakran integrált része a bírósági eljárásoknak. A szövetségi bíróság például alternatív vitarendezési lehetőséget kínál (mediation) az ügyek lefolytatása előtt, és a mediátorok akkreditációját, valamint az eljárás szakmai normáit a National Mediator Accreditation System (NMAS) szabályozza. A Federal Court of Australia részletes tájékoztatót nyújt a mediáció folyamatáról és a mediátorok kötelezettségeiről, kiemelve a titkosságot, a pártatlanságot és a felek autonómiáját.¹¹⁶ A mediátorok számára a Practice Standards határozza meg az eljárási és az etikai irányelveket.¹¹⁷ Az ausztrál modellben a mediáció önkéntes jellegű, de a bíróság előírhatja, hogy a felek megkíséreljék a mediációt, mielőtt a per érdemi szakaszába lépnek. A Law Council of Australia 2019-ben kiadott iránymutatása szerint a jogi képviselők feladata, hogy a mediációt „a viták elsődleges megoldási módjaként” javasolják ügyfeleiknek.¹¹⁸ A mediáció széles körű alkalmazása különösen a családjogi vitákban jellemző: a Family

¹¹⁴ Goldberg, Stephen B. – Sander, Frank E. A. – Rogers, Nancy H., *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration and Other Processes* (Aspen 2012) 314–319.

¹¹⁵ Civil Procedure Rules (UK), Part 26.

¹¹⁶ Federal Court of Australia – *Alternative Dispute Resolution (ADR) Services* – elérhető: <https://www.fedcourt.gov.au/services/ADR/mediation>

¹¹⁷ Federal Court of Australia – *Mediation Practice Standards (PDF)* – elérhető[online] https://www.fedcourt.gov.au/services/ADR/mediation/mediation_standards.pdf [letöltve: 2025. október 6.]

¹¹⁸ Law Council of Australia – *Guidelines for Parties in Mediations* (2019) – elérhető[online] <https://lawcouncil.au/publicassets/e4bbdf1e-0994-ea11-9434-005056be13b5/Guidelines%20for%20Parties%20in%20Mediations%20Final%2016%20May%202019.pdf> [letöltve: 2025. 10. 06.]

Dispute Resolution program keretében a szülőknek kötelező megkísérelniük a mediációt, mielőtt a bírósághoz fordulnak.¹¹⁹

5.3.5. Brazília

Braziliában a mediáció az elmúlt évtizedben kapott erős jogi alapot. A fordulópontot a Law No. 13.140/2015 (Mediation Act) és az új Polgári Eljárásjogi Kódex (Código de Processo Civil, 2015) elfogadása jelentette. A két jogszabály együttesen beemelte a mediációt a hivatalos igazságszolgáltatási rendszerbe, előírva, hogy bizonyos peres ügyekben a feleknek nyilatkozniuk kell, kívánják-e a mediációt igénybe venni. A Brazilian Mediation Act meghatározza a mediátor jogállását, a mediáció lefolytatásának szabályait és az egyezség joghatásait, valamint elismeri a felek autonómiáját az eljárási szabályok alakításában. E szabályozás célja a bírósági ügyteher csökkentése és a konszenzuális vitarendezés előmozdítása.¹²⁰ Ugyanakkor a gyakorlat még nem követte teljes mértékben a jogalkotást: kutatások szerint a mediáció igénybevétele továbbra is korlátozott, különösen a vállalati és kereskedelmi vitákban.¹²¹ A Scientific Research Publishing 2022-es elemzése szerint a mediáció Braziliában még inkább „fejlődőben lévő intézmény”, amelyet leginkább az állami és bírói központok keretében gyakorolnak, a magánmediáció terjedése azonban lassú.¹²²

5.4. Tanulságok a magyar jog számára

Az összehasonlító vizsgálatból három fő tanulság vonható le:

- (1) Kötelező vagy ösztönzött mediáció nélkül a használat marginális marad. Ezt igazolja Németország, Ausztria és Spanyolország példája, ahol az önkéntes modell nem eredményezett áttörést.
- (2) A kötelező előzetes mediáció nagyságrendileg növeli az ügyek számát. Olaszország és Görögország tapasztalatai egyértelműen mutatják, hogy a felek gyakran csak jogszabályi kötelezés mellett hajlandók mediációban részt venni.

¹¹⁹ Australian Government – *Family Relationships: Family Mediation and Dispute Resolution* – elérhető[online] <https://www.familyrelationships.gov.au/separation/family-mediation-dispute-res> [letöltve: 2025. 10. 06.]

¹²⁰ International Bar Association – *Mediation in Brazil* (2022) – elérhető[online] <https://www.ibanet.org/article/90750472-5198-4900-9e2f-063150d5768a> [letöltve: 2025. 10. 06.]

¹²¹ KLA Law Firm – *Mediations in Brazil: Overview* (2022) – elérhető[online] <https://www.klalaw.com.br/wp-content/uploads/2022/05/Mediations-in-Brazil-Overview.pdf> [letöltve: 2025. 10. 06.]

¹²² Scientific Research Publishing – *Mediation and Conflict Resolution in Brazil (Open Journal of Social Sciences, 2022)* – elérhető[online] <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=118203> [letöltve: 2025. 10. 06.]

- (3) A bírói ösztönzés és szankciók hatékony eszközök. Az Egyesült Királyság gyakorlata azt bizonyítja, hogy a formálisan önkéntes mediáció is elterjedhet, ha a bíróságok költségviselési szankciókat alkalmaznak a mediáció elutasítása esetén.

E tanulságok alapján a magyar mediációs szabályozás jövője szempontjából kulcskérdés, hogy milyen eszközökkel lehet növelni a felek motivációját. A nemzetközi példák arra utalnak, hogy pusztán az önkéntesség hangsúlyozása nem elegendő: vagy kötelező mechanizmusokra, vagy hatékony ösztönzőkre van szükség ahhoz, hogy a mediáció széles körben elterjedjen.

5.5.Összegzés

A nemzetközi trendek alapján a mediáció globális szinten három fő irányban fejlődik:

1. Intézményesítés és kötelező mechanizmusok – a mediáció elterjedéséhez szükség van állami ösztönzőkre vagy kötelező előírásokra (olasz, görög modell).
2. Nemzetközi végrehajthatóság – a Szingapúri Egyezmény révén a mediáció a nemzetközi kereskedelemben is biztonságos és hatékony eszközzé vált.
3. Digitalizáció és MI – az online platformok és algoritmusok új korszakot nyitnak a mediációban, amely túlmutat a hagyományos eljárásokon.

Ezek a tendenciák azt mutatják, hogy a mediáció már nem marginális, kísérleti intézmény, hanem a globális igazságszolgáltatás egyik meghatározó pillére, amely a jövőben várhatóan egyre fontosabb szerepet játszik a polgári jogviták rendezésében.

VI. A mediáció jogi szabályozása Magyarországon

6.1. A 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről

A magyar mediációs szabályozás sarokkövét a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről (a továbbiakban: Kvtv.) jelenti. A törvény megalkotása az európai jogfejlődésbe illeszkedett, de megelőzte az EU 2008/52/EK irányelvének elfogadását, így Magyarország az elsők között biztosított átfogó jogi keretet a mediáció számára Közép-Európában.

6.1.1. A törvény célja és előzményei

A Ktv. megalkotását több tényező indokolta. Egyrészt a bíróságok túlterheltsége, amely a 2000-es évek elején már nyilvánvaló problémát jelentett: a polgári peres ügyek száma folyamatosan emelkedett, az eljárások időtartama meghaladta az uniós átlagot. Másrészt a jogpolitikai környezetben megjelent az igény a „konfliktuskultúra” fejlesztésére, a békés, tárgyalásos megoldások előtérbe helyezésére.¹²³ A törvényhozó szándéka tehát kettős volt: a bíróságok tehermentesítése és egy új, konszenzusos konfliktusrendezési kultúra kialakítása.

A jogalkotói előkészítő anyagokban hangsúlyosan megjelent az a gondolat, hogy a mediáció hozzájárulhat a társadalmi bizalom erősítéséhez, a felek közötti kapcsolatok fenntartásához és a jogviták tartós lezárásához. A törvény indokolása szerint a mediáció „a polgári jogviták rendezésének olyan módja, amely egyszerre szolgálja a felek érdekeit és a közérdeket, mivel csökkenti a bírósági ügyterhet és elősegíti a békés társadalmi együttélést”.

6.1.2. A törvény hatálya és fogalmi keretei

A Kvtv. 1. §-a szerint a törvény hatálya kiterjed minden polgári jogvitára, kivéve, ha az ügy természete vagy jogszabály eltérően rendelkezik. A törvény 2. §-a meghatározza a közvetítői eljárás fogalmát: „a közvetítői tevékenység olyan sajátos konfliktuskezelési módszer, amelynek során a felek egy semleges harmadik személy – a közvetítő – bevonásával kísérik meg vitájukat békés úton, megállapodás útján rendezni”.

A törvény tehát a mediációt szélesen értelmezi, és bármely polgári jogvitára kiterjeszti, ugyanakkor kizárja a büntetőügyeket, valamint a közjogi jellegű vitákat. Ez összhangban áll a nemzetközi tendenciákkal, bár több ország (pl. Ausztria, Franciaország) ennél tágabban értelmezi a mediáció lehetőségeit, és büntető- vagy közigazgatási ügyekben is alkalmazza.

¹²³ Németh Viktor, A mediáció szabályozásának története (2022) 70(12) Belügyi Szemle 1433–1450.

6.1.3. A közvetítők nyilvántartása és akkreditációja

A Kvtv. egyik legfontosabb újítása a közvetítők nyilvántartásának létrehozása volt. A közvetítői névjegyzéket az Igazságügyi Minisztérium vezeti, és csak az kerülhet fel a listára, aki megfelel a törvényben előírt követelményeknek: felsőfokú végzettség, speciális mediációs képzés, valamint büntetlen előélet.

Ez a szabályozás kettős célt szolgál: egyrészt biztosítja a szakmai minőséget és az etikai standardokat, másrészt növeli a felek bizalmát a mediáció intézménye iránt. Ugyanakkor a szigorú akkreditációs feltételek – például a kötelező továbbképzések – szűkítik a közvetítők körét, ami hozzájárulhatott ahhoz, hogy a mediáció nem vált tömegessé.

6.1.4. Az eljárás alapelvei

A törvény több alapelvet rögzít, amelyek a mediáció sajátosságát adják:

- **Önkéntesség:** a felek szabad akaratukból vesznek részt a folyamatban, bármikor kiléphetnek.
- **Semlegesség:** a közvetítő nem dönt a vitában, és nem képvisel egyik felet sem.
- **Titkosság:** a mediáció során elhangzottak nem használhatók fel bírósági eljárásban, kivéve, ha a felek másként állapodnak meg.
- **Rugalmasság:** az eljárás menete a felek igényeihez igazítható, nincs szigorú eljárási rend.

Ezek az alapelvek összhangban állnak a nemzetközi standardokkal (UNCITRAL Model Law, EU irányelv), ugyanakkor a magyar gyakorlatban az önkéntesség és a titkosság sokszor éppen akadálya a szélesebb körű alkalmazásnak, mivel a bíróság és az ügyvédek nem tudják ellenőrizni a felek hozzáállását.

6.2 A mediátorra vonatkozó konkrét jogi szabályok Magyarországon és az ezzel összefüggő egyéb kérdések – A mediátor jogai, kötelezettségei, kompetenciái és a mediátor jogi végettsége körüli dilemmák

6.2.1. A szabályozási keret és hatály

A magyar mediációs jog elsődleges forrása a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről. A Kvtv. célja a polgári jogviták bíróságon kívüli rendezésének elősegítése; meghatározza a közvetítés (mediáció) fogalmát és a mediátor feladatát is. A törvény szerint a mediátor pártatlanul, lelkiismeretesen, legjobb tudása szerint”működik közre a felek megállapodásának létrehozásában. A hatály alóli főbb kivételeket is felsorolja a törvény (pl.

egyres családjogi, közigazgatási eljárások, stb.). Az EU-szintű háttér a 2008/52/EK irányelv, amely a polgári és kereskedelmi ügyekben a közvetítés egyes aspektusait szabályozza, összhangban a magyar implementációval.

6.2.2. A mediátorok nyilvántartása és a tevékenység megkezdésének feltételei

A mediátorok és a mediátorokat foglalkoztató jogi személyek nyilvántartását az Igazságügyi Minisztérium (IM) vezeti. A névjegyzék adattartalmát és közzétételét a törvény és a végrehajtási rendelet részletezi; a nyilvános adatokat az IM a világhálón is közzéteszi (külön „Közvetítők” portálon)¹²⁴.

Természetes személy felvételének minimumfeltételei a Kvtv. alapján:

- (a) felsőfokú végzettség és
- (b) ahhoz igazodó legalább 5 év szakmai gyakorlat;
- (c) büntetlen előélet;
- (d) elvégzett mediátor képzés;
- (e) ne álljon fenn kizáró ok .

A feltételek igazolásának eljárási részleteit a 3/2003. (III. 13.) IM rendelet rögzíti: pl. okiratok, díjfizetés igazolása, erkölcsi bizonyítvány, szakmai gyakorlat igazolása. A jogi személy felvétele a létesítő okirat megfelelő tartalmához és névjegyzéki mediátor alkalmazásához kötött.

A nyilvántartás működése és adatszolgáltatás: a 3/2003. IM rendelet előírja az adatváltozás-bejelentési kötelezettséget, a félévenkénti hivatalos közzétételt (bejegyzések és törlések), valamint az éves adatszolgáltatás IM általi összesítését és feldolgozását. A gyakorlati tudnivalókat a kormányzati tájékoztató oldalak is összefoglalják (Közvetítők menüpont, „Közvetítő szeretnék lenni”, „Közvetítő vagyok”).

6.2.3. Etikai alapelvek és eljárási garanciák a törvényben

A Kvtv. alapvető horgonyai – európai standardokkal összhangban – a pártatlanság, az összeférhetetlenség elkerülése és a titoktartás. A törvény rendezi az összeférhetetlenséget és a titoktartási kötelezettséget, a mediátor díjazását, a megindítás és lefolytatás szabályait, a szakértő és egyéb harmadik személy részvételét. A hazai szabályozási filozófia összhangban áll a Közvetítők Európai Magatartási Kódexének önszabályozó etikai alapelveivel (kompetencia, függetlenség, pártatlanság, titoktartás, eljárási tisztaság), amelyet az európai gyakorlat széles körben elfogadott minimumszabványként használ.

¹²⁴ <https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/kozvetitok>

6.2.4. Képzés, továbbképzés, kreditpontok

A kötelező szakmai képzés és továbbképzés keretrendszerét a 63/2009. (XII. 17.) IRM rendelet szabályozza (a mediátorok szakmai képzéséről és továbbképzéséről). A rendelet kreditpontos rendszert ír elő: külön kreditpont jár akkreditált képzésekért, oktatási tevékenységért, publikációért, sőt a mediáció jogintézményéhez kapcsolódó tudományos fokozatszerzés a továbbképzési időszakban 50 kreditpontnak minősül. A kötelező továbbképzési kötelezettséget és a kreditpont-elszámolás gyakorlati részleteit a kormányzati tájékoztató külön is összefoglalja.

6.2.5. A mediátor jogai és kötelezettségei, ellenőrzés

A mediátor tevékenységét a névjegyzékbe-vétellel kezdheti meg; a díjazásban felek és mediátor szabadon állapodnak meg. A mediátor adatváltozás-bejelentési és éves adatszolgáltatási kötelezettséggel tartozik; továbbá továbbképzési kötelezettség terheli. A névjegyzékben szereplés a közbizalom és az átláthatóság eszköze; a fél- és évenkénti IM-közzétételek pedig a szakmai elszámoltathatóságot erősítik.

6.2.6. A mediátor személyisége és kompetenciái a polgári jogi mediációban

A mediáció sikerességét nem csupán az alkalmazott módszertan, hanem döntően a mediátor személyisége és szakmai kompetenciái határozzák meg. A közvetítő az a semleges harmadik fél, aki – jogi, pszichológiai és kommunikációs eszközökkel – olyan strukturált párbeszédet teremt, amelyben a felek maguk jutnak el a megoldáshoz. A mediátor ezért nem ítélkezik, nem tanácsot ad, hanem bizalmi tér kialakításával lehetővé teszi, hogy a vitában álló felek érdekei és szükségletei felszínre kerüljenek. E szerep sajátossága, hogy egyszerre igényel érzelmi intelligenciát, analitikus gondolkodást és etikai tudatosságot, vagyis a mediátor a modern konfliktuskezelés multidiszciplináris alakja.

A mediátor szakmai és etikai profilja a 2002. évi LV. törvény szerint olyan személy, aki megfelel a függetlenség, pártatlanság és titoktartás követelményeinek, továbbá alkalmas a felek közötti párbeszéd elősegítésére. A gyakorlatban azonban e jogszabályi kritériumok csak keretet adnak: a sikeres mediáció ennél mélyebb személyes kvalitásokat kíván. A mediátor személyiségének „minősége” gyakran a jogi logika és az emberi empátia metszéspontjában mérhető. Egy mediációs folyamat akkor működik, ha a felek érzik, hogy a közvetítő nem fölöttük, hanem velük dolgozik – ez a horizontális hatalmi viszony a mediáció legnagyobb értéke.

A szakirodalom számos kutatásban foglalkozik a mediátor személyiségprofiljával. Moore¹²⁵ szerint a mediátor legfontosabb tulajdonsága a *process competence*, azaz az a képesség, hogy a folyamatot biztonságosan vezesse, miközben semleges marad. Folger és Bush (2005) a „transformative mediation” elméletében azt hangsúlyozzák, hogy a mediátor nem megoldást „szállít”, hanem emberi növekedést facilitál, vagyis a felek kommunikációs és önreflexiós képességeit fejleszti. Riskin klasszikus tipológiája pedig azt mutatja be, hogy a mediátor attitűdje – értékelő vagy facilitáló – döntően befolyásolja a folyamat dinamikáját és a megállapodás tartósságát.¹²⁶

A magyar gyakorlatban a mediátor személyének szerepe különösen fontos, mivel a felek többsége a mediációt még mindig „újszerű” intézményként éli meg, és a bizalmat gyakran nem az intézmény, hanem a személy hitelessége teremti meg. A mediátor személye így a mediáció legitimációs forrásává válik. Ez a bizalom nem pusztán szakmai tudáson, hanem olyan emberi kvalitásokon is alapul, mint az empátia, a türelem, a nyitottság, az érzelmi stabilitás és a konfliktusban való jelenlét képessége.

A jó mediátor képes felismerni saját érzelmi határait, előítéleteit és vakfoltjait. A önreflexió tehát nem opcionális, hanem szakmai minimum: a mediátor csak akkor tud hitelesen segíteni, ha saját belső viszonyulásait ismeri és képes kezelni. A mediáció során nem ritka, hogy a felek kivetítik érzelmeiket (haragot, csalódást, bizalmatlanságot) a mediátorra; ha a közvetítő nem stabil érzelmileg, könnyen elveszíti az egyensúlyt. A pártatlanság tehát nem statikus állapot, hanem folyamatos belső munka, amely a folyamat minden szakaszában újrakalibrálást igényel.

A kommunikációs készség szintén alapvető: a mediátor feladata, hogy strukturálja a párbeszédet, segítse a feleket üzeneteik tisztázásában, és elkerülje a destruktív minták (vádaskodás, félreértelmezés, védekezés) újratermelését. A jó mediátor nem „szerepel”, hanem „jelen van” – képes aktívan hallgatni, összefoglalni, és szükség esetén újraértelmezni a felek kijelentéseit. E kommunikációs jelenlétet gyakran nevezik „hallgató empátiának” (silent empathy), amely a bizalom egyik legerősebb katalizátora.

A kreativitás és rugalmasság pedig lehetővé teszi, hogy a mediátor az adott konfliktushoz illő struktúrát, üléstervet, kérdezési technikát alkalmazza. A rigid, minden helyzetre ugyanazt a módszert alkalmazó mediátor ritkán tud valódi áttörést elérni. Az innovatív mediációs

¹²⁵ Moore, C. W. (2019): *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*. 5th ed., Jossey-Bass.

¹²⁶ Riskin, L. L. (1996): *Understanding Mediators' Orientations, Strategies, and Techniques*. Harvard Negotiation Law Review, 1(1), 7–50.

szemlélet – például digitális eszközök, érzelmi intelligencia tréningek vagy online mediációs platformok bevonása – ma már a szakmai fejlődés részévé vált.

Végső soron a mediátor személyisége a folyamat „láthatatlan motorja”. Bár a mediációban a közvetítő „nem dönt”, valójában ő teremti meg azt a pszichológiai és kommunikációs környezetet, ahol a döntés megszülethet. A mediátor tehát nem a hatalmat gyakorolja, hanem a felelősséget – a folyamatért, az etikai normákért, és a felek emberi méltóságáért. Ahogy Bush és Folger fogalmaznak: „A mediátor ereje nem abban rejlik, hogy megoldja a konfliktust, hanem abban, hogy képessé teszi a feleket annak emberi módon történő megoldására.”¹²⁷

Tulajdonság	Leírás és jelentőség a mediációs folyamatban
Empátia	A mediátor képes felismerni és megérteni a felek érzéseit, nézőpontját, szükségleteit. Az empátia segíti a bizalom kialakulását és a konstruktív párbeszédet.
Pártatlanság	A mediátor nem áll egyik fél oldalán sem, mindenkit egyenlő tisztelettel kezel. Ez biztosítja az eljárás etikai tisztaságát és hitelességét.
Türelem	A mediáció során gyakoriak az ismétlések, érzelmi kilengések és hosszas gondolkodási folyamatok, ezért a mediátornak nyugodtnak és kitartónak kell maradnia.
Kommunikációs készség	A mediátor világosan fogalmaz, jól kérdez, aktívan hallgat és visszatükröz. Képes strukturálni a felek közötti kommunikációt.
Etikai érzék	A jó mediátor tisztában van a szakmai határokkal, betartja a titoktartás és önkéntesség alapelveit, valamint kerüli az összeférhetlenséget.
Érzelmi stabilitás	A mediátor képes nyugodt maradni feszült helyzetekben, és nem engedi, hogy a felek érzelmi reakciói befolyásolják ítélőképességét.

¹²⁷ Robert A. Brauch, Joseph P. Folger (2004) *The Promise of Mediation*, John Wiley & Sons, 2004.

Elemző gondolkodás	A mediátor gyorsan felismeri a pozíciók mögötti érdekeket, a konfliktus szerkezetét és a lehetséges közös metszéspontokat.
Kreativitás	A mediátor új nézőpontokat és megoldási alternatívákat képes felvetni, segítve a feleket abban, hogy kilépjenek a megszokott mintákból.
Rugalmasság	A mediátor a folyamatot a felek igényeihez igazítja, miközben megőrzi a struktúrát és a szakmai szabályokat.
Önismeret	A mediátor tudatosan kezeli saját érzelmeit, előítéleteit és reakcióit, ezáltal biztosítja a folyamat objektivitását és tisztaságát.

5.Táblázat – A mediáció előnye (a szerző saját szerkesztése)

6.2.7. A mediátor jogi végzettségének kérdése – tudományos és gyakorlati megközelítés

A mediáció interdiszciplináris jelenség: határterület a jog, a pszichológia, a kommunikáció és a szociológia között. Ennek megfelelően a mediátor szakmai háttéréről nincs egységes nemzetközi konszenzus.

A 2008/52/EK irányelv a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott mediációról sem írja elő a jogi végzettséget, hanem a tagállamokra bízta a képesítési követelményeket. Magyarországon a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről szintén nem ír elő konkrét végzettséget, csupán „felsőfokú végzettséget és megfelelő szakmai képzettséget” követel meg. Ez tudatosan nyitva hagyja a kérdést, elismerve, hogy a mediáció nem kizárólag jogi tevékenység, hanem kommunikációs-emberi folyamat, amelynek jogi vetülete csak az egyik komponense.

Érvek a jogi végzettség mellett

- (1) Jogi keretek ismerete és normatív biztonság: A jogász mediátor előnye, hogy pontosan érti a felek közötti jogviszonyokat, a kötelmi és szerződéses háttért, valamint a joghatásokat. A mediációban kötött egyezség gyakran a Ptk-ában szabályozott egyezségi szerződésként működik, amelynek érvényessége jogi kérdés. Egy jogi végzettségű mediátor ezért könnyebben felismeri a semmisségi okokat, jogi kockázatokat vagy a nem végrehajtható kikötéseket.

- (2) Bírósági és ügyvédi bizalom: A magyar mediációs gyakorlatban a felek jogi képviselői – ügyvédek, bírák – gyakrabban utalnak ügyet olyan mediátorhoz, akinek jogi háttere van. A bírósági közvetítésben is jellemzően jogász mediátorok dolgoznak, mivel a bírók számára biztonságot nyújt, hogy a közvetítő „jogi nyelven is beszél”.
- (3) Normakövetés és felelősségi tudat: A jogi képzés a normakövető gondolkodást, a bizonyítási és eljárási logikát, valamint az etikai felelősségvállalást fejleszti – ezek a mediációban is kulcsfontosságúak. A jogász mediátor így nagyobb valószínűséggel tartja szem előtt az önkéntesség, titoktartás és pártatlanság jogi-etikai dimenzióit.
- (4) Egyezségek végrehajthatósága: Mivel a mediáció végső célja gyakran egy joghatással bíró egyezség, a jogász mediátor pontosabban tudja megfogalmazni a megállapodásokat úgy, hogy azok közjegyzői okiratba foglalhatók és végrehajthatók legyenek.

Ellenérvek a jogi végzettség kizárólagosságával szemben:

- (1) A mediáció nem jogérvényesítés, hanem kommunikációs folyamat: A mediátor nem dönt, nem minősít és nem ad tanácsot. A folyamat célja nem a jogvita eldöntése, hanem az érdek- és szükségletalapú megoldás. Ebből következik, hogy a mediációhoz elsősorban kommunikációs, pszichológiai és konfliktuskezelési kompetenciák szükségesek, nem pedig normaismeret.
- (2) A jogász túlzott „megoldásorientáltsága”: A jogász képzés a probléma jogi megoldására, a „helyes” válasz megtalálására nevel. A mediáció azonban nem a „helyes jogi válasz” megtalálásáról szól, hanem arról, hogy a felek maguk konstruáljanak egy számukra működő egyezséget. A jogász mediátor hajlamos lehet „minibíróként” viselkedni, értékelni, véleményezni, ezzel pedig elveszíteni a facilitátori szerepet.
- (3) A szakmák közötti diverzitás érték: A nemzetközi gyakorlatban – különösen Hollandiában, Kanadában és Ausztráliában – a legsikeresebb mediátorok között pszichológusok, pedagógusok, szociális munkások és szervezetfejlesztők is szerepelnek. Ez mutatja, hogy a mediáció valóban interdiszciplináris tudásmező.
- (4) A felek igényei sokrétűek: A családi, oktatási vagy munkahelyi mediációkban gyakran nem jogi, hanem érzelmi, kommunikációs, kulturális problémák dominálnak. Ezek megértéséhez a pszichológiai vagy szociális munkás háttér sokszor hatékonyabb alapot ad, mint a jogi.

Előnyök	Hátrányok
Magas szintű jogi ismeret – segíti az érvényes, jogszerű megállapodások megfogalmazását.	A jogász hajlamos lehet jogi tanácsadóként fellépni, ezzel sérülhet a pártatlanság.
A bíróságok és ügyvédek jobban bíznak a jogász mediátorban.	A jogi szemlélet gyakran merev, ítélkező, ami akadályozhatja a kreatív megoldásokat.
Könnyebben értelmezi a peres és egyezségi folyamatokat, tisztában van az eljárásjogi háttérrel.	Hajlamos lehet a 'győztes–vesztes' logikában gondolkodni a konszenzus helyett.
Jobban átlátja a felelősségi és adatvédelmi kérdéseket.	Kevésbé fejlett empátikus és pszichológiai készségek, ha nem fejleszti külön.
Könnyebben integrálható a bírósági struktúrába, hivatalos mediátorként is elismert.	Az érzelmi és kommunikációs aspektusok háttérbe szorulhatnak.

6.Táblázat - A jogi végzettség előnyei és hátrányai a mediációban (a szerző saját szerkesztése)

Terület / Végzettség	Mediációs relevancia	Példák a gyakorlatból
Jogász	Erős jogi-dogmatikai háttér, megállapodások jogszerű megfogalmazása	Bírósági mediáció, vállalati viták, öröklési ügyek
Pszichológus / mentálhigiénés szakember	Emberi viselkedés, érzelmek kezelése, kommunikáció	Családi, párkapcsolati, gyermekelhelyezési ügyek
Szociális munkás / pedagógus	Konfliktusok közösségi, nevelési kontextusainak kezelése	Iskolai, fiatalokkal kapcsolatos mediáció
Közgazdász / HR szakember	Tárgyalási és szervezeti konfliktuskezelés, döntéstámogatás	Munkahelyi, üzleti mediációk
Jogász-pszichológus vegyes háttér	Kettős kompetencia – jogi biztonság + érzelmi intelligencia	Válási, öröklési, vegyes típusú ügyek

7.Táblázat - Alapvégzettségek és mediációs relevanciájuk (A szerző saját szerkesztése)

A mediátor munkája a jog és az emberi kapcsolatok határán helyezkedik el. Bár a jogi végzettség kétségtelenül növeli a folyamat normatív biztonságát, a mediáció lényegét nem a jogismeret, hanem a kapcsolat- és kommunikációkezelés képessége határozza meg. A legjobb mediátorok gyakran multidiszciplináris hátterűek: jogászok, akik pszichológiai és kommunikációs képzéseket végeztek, vagy pszichológusok, akik megértik a jogi logikát. A

jövő mediátora tehát nem „jogász vagy pszichológus”, hanem integrált szakember, aki mindkét terület nyelvén ért és közvetít.

6.3. A mediáció eredménye és végrehajthatósága

A Ktv. lehetőséget biztosít arra, hogy a felek a mediáció során kötött egyezséget közjegyzői okiratba foglalják, vagy bíróság jóváhagyja azt. Ezzel biztosított a megállapodás végrehajthatósága, amely kulcsfontosságú a felek bizalmának fenntartásához. A gyakorlatban azonban viszonylag kevés egyezség kerül közjegyző elé, a felek gyakran megelégszenek a „morális kötelezőerővel”. Ez ugyan olcsóbb, de jogbizonytalansághoz vezethet.

A közvetítői eljárás végső célja nem csupán a kommunikáció elősegítése, hanem egy tartós, jogilag is érvényesíthető megállapodás létrehozása. A mediáció akkor válik igazán hatékony eszközzé, ha a felek által elért konszenzus nem csupán erkölcsi, hanem jogi kötelezőerővel is bír. A 2002. évi LV. törvény e tekintetben kettős garanciát biztosít: egyrészt lehetőséget ad arra, hogy a felek megállapodását bíróság jóváhagyja, másrészt arra, hogy azt közjegyzői okiratba foglalják. Ezzel az egyezség azonnal végrehajthatóvá válhat, ami a felek biztonságérzetének és a mediáció társadalmi legitimitációjának egyik kulcsa.

A mediációs egyezség természetét tekintve a Ptk-ában meghatározott egyezségi szerződés sajátos megnyilvánulása: a felek kölcsönösen engednek egymás követeléseiből, hogy vitájukat végleg rendezzék. A mediáció különlegessége azonban abban áll, hogy a megállapodás nem külső kényszer, hanem a felek autonóm döntésének eredménye. A közvetítő csupán segíti az érdekek feltárását és a jogilag is koherens kompromisszum kialakítását. Ennek ellenére a tapasztalat azt mutatja, hogy a mediációs megállapodások jelentős része nem kerül bírósági vagy közjegyzői jóváhagyásra – a felek a „morális kötelezőerőt” elegendőnek érzik.

Ez a jelenség több tényezőre vezethető vissza. Egyrészt a felek gyakran bizalmi alapon rendezik vitájukat (például válási, családi, szomszédjogi ügyekben), és úgy érzik, hogy a jogi formalitás az újonnan létrejött bizalmi viszonyt gyengítené. Másrészt a jogi jóváhagyás többletköltséggel és adminisztratív teherrel jár, amelyet a felek igyekeznek elkerülni. Harmadrészt hiányzik a tudatosság: sokan nincsenek tisztában azzal, hogy a közjegyzői okiratba foglalás nem csupán formalitás, hanem az önkéntes teljesítés biztosítója – különösen hosszabb távú, periodikus kötelezettségek esetén (pl. gyermektartás, részletfizetés).

A bírósági gyakorlat e tekintetben szintén ambivalens. Az Országos Bírósági Hivatal 2023-as adatai szerint a bírósági közvetítéssel záruló ügyek mintegy 45–50%-ában születik írásos egyezség, ám ezek közül csak kb. 20–25% kerül bírósági jóváhagyásra. A többiben a felek megelégszenek a mediátor által hitelesített, aláírt példánnyal. Ez rövid távon gazdaságos, ám

jogbizonytalanságot hordoz: ha valamelyik fél később nem teljesít, az egyezség nem végrehajtható közvetlenül, hanem újabb peres eljárást igényel, amely éppen a mediáció előnyeit (gyorsaság, rugalmasság) semmisíti meg.

E probléma szemléletesen megmutatkozik például egy vállalkozási jogvitában, ahol két fél – egy kisvállalkozó és egy megrendelő – mediáció útján egyezett meg 3 millió forint részletfizetésében. A megállapodásról jegyzőkönyv készült, de nem került közjegyző elé. Három hónappal később a megrendelő elmaradt a részletekkel, a másik fél pedig kénytelen volt új pert indítani, immár „az egyezség megszegése” jogcímen. A bíróság ugyan elismerte az egyezség létezését, de mivel az nem volt végrehajtható okirat, az eljárás idő- és költségigényessé vált. Ez az eset rámutat arra, hogy a mediáció hatékonysága hosszú távon csak akkor biztosítható, ha a jogi végrehajthatóságot a folyamat szerves részének tekintjük.

A közjegyzői gyakorlat szerint a mediációs egyezségek végrehajthatósága szempontjából a legbiztonságosabb megoldás a közokiratba foglalás. Ebben az esetben a közjegyző nemcsak az aláírásokat hitelesíti, hanem jogilag vizsgálja az egyezség érvényességét, és végrehajtható rendelkezéseket foglal bele. A közokirat ereje tehát nem csupán formai, hanem tartalmi garancia is. Ezzel szemben a pusztán „mediátori tanúsítvány” (pl. záró jegyzőkönyv) csupán bizonyító erejű magánokirat, amely önmagában nem alkalmas végrehajtásra.

A nemzetközi gyakorlat is ebbe az irányba mutat. A Szingapúri Egyezmény a Mediációról a mediációs egyezségek határokon átnyúló végrehajthatóságát teremti meg. Az egyezmény alapján a tagállamok bíróságai kötelesek elismerni és végrehajtani az ilyen megállapodásokat, amennyiben azok megfelelnek bizonyos formai és tartalmi követelményeknek. Ez paradigmaváltást jelent: a mediáció nem pusztán alternatív, hanem normatív szintű igazságszolgáltatási eszközzé válik.

A magyar jogfejlődés szempontjából érdemes lenne megfontolni a mediációs egyezségek automatikus végrehajthatóságát, legalább a regisztrált mediátorok által vezetett eljárások esetében. Ennek egyik modellje lehetne ha a mediátor által hitelesített megállapodás – meghatározott formai követelmények mellett – közvetlenül végrehajthatóvá válhatna. Ez csökkentené a felek terheit, és növelné a mediáció választásának ösztönző erejét.

A gyakorlatban mindez a bizalom körébe tartozik: a felek annál inkább hajlandók a mediáció igénybevételére, minél nagyobb jogi biztonságot tapasztalnak a folyamat végén. A végrehajthatóság tehát nem pusztán technikai kérdés, hanem a mediációs kultúra fenntarthatóságának előfeltétele. Ha a mediációs egyezségek végrehajtása bizonytalan, az intézmény presztízse is gyengül. A jogpolitikai cél ezért kettős: egyrészt erősíteni kell a felek

jogi tudatosságát, másrészt egyszerűsíteni kell a jóváhagyás és közokiratba foglalás eljárását, hogy az ne váljon a bizalom akadályává, hanem annak természetes garanciájává.

A következő táblázat a mediációs egyezség különböző jogi formáit és azok végrehajthatóságát mutatja be. Az összehasonlítás bemutatja, hogy a mediáció eredményének joghatása hogyan függ a választott formai megoldástól, és milyen előnyökkel, illetve kockázatokkal jár az egyes opciók alkalmazása. A táblázat a magyar, valamint nemzetközi gyakorlat alapján készült elemzésen alapul.

Forma	Jogi státusz	Végrehajthatóság	Előnyök	Hátrányok / kockázatok	Gyakoriság a gyakorlatban
Egyszerű írásbeli megállapodás	Magánokirat – a Ktv. alapján készült, de jogi formakényszer nélkül	Nem végrehajtható közvetlenül; csak peres úton érvényesíthető	Gyors, olcsó, rugalmas; a felek önkéntes teljesítésére épít	Jogbizonytalanság, teljesítés elmaradása esetén új per szükséges	Gyakori – a mediációs ügyek 60–70%-a így zárul
Közjegyzői okiratba foglalt megállapodás	Közokirat – a közjegyző jogi ellenőrzése mellett készült	Közvetlenül végrehajtható	Magas jogbiztonság, azonnali végrehajthatóság, kölcsönös bizalom	Költségesebb (közjegyzői díj), időigényesebb	Ritkább – kb. 15–20% a mediációs megállapodások között
Bíróság által jóváhagyott egyezség (perbeli egyezség)	Bírósági végzés, ítélettel azonos hatály	Közvetlenül végrehajtható	Formailag és tartalmilag ellenőrzött, magas legitimitás	Eljárási időigény, formalizált folyamat	Bírósági közvetítés esetén gyakori (az ügyek 40–50%-a)
Nemzetközi mediációs egyezség (Szingapúri Egyezmény, 2019)	Nemzetközi szerződés alapján elismert egyezség	A tagállamok bírósági kötelesek végrehajtani	Határokon átnyúló joghatás, globális elismerés	Csak a csatlakozott államokban érvényes, formai követelmények szigorúak	Egyre gyakoribb a nemzetközi kereskedelmi ügyekben
Hibrid megoldás (mediáció + közjegyző előzetes konzultáció)	Magánokiratból közokiratba foglalható	Végrehajtható közjegyzői ellenjegyzéssel	Költséghatékony kompromisszum a biztonság és rugalmasság között	Korlátozott ismertség, kevés precedens	Kísérleti gyakorlat – főként családi és gazdasági mediációkban

8. Táblázat – A mediációs megállapodások joghatása (A szerző saját szerkesztése)

Megjegyzés: A táblázat alapján jól látható, hogy a mediációs megállapodások joghatása és végrehajthatósága a formális erősödés irányába halad, a pusztán erkölcsi kötelezettségtől a nemzetközileg elismert, közvetlenül végrehajtható egyezségig. A magyar jogfejlődés várhatóan a közjegyzői és bírósági jóváhagyások egyszerűsítésével fogja erősíteni a mediációs kultúra jogi alapjait.

6.4. A mediáció eljárásának folyamata - szakaszai jogi szempontból

Az alábbi táblázat a mediáció jogi szempontból értelmezett főbb szakaszait mutatja be, a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről és a 2016. évi CXXX. törvény (Polgári perrendtartás) alapján. A lépések a mediáció kezdeményezésétől a megállapodás végrehajthatóságáig követik a folyamatot.

Folyamat	Jogi értelmezés és tartalom
1. Mediáció kezdeményezése	A felek önkéntes alapon dönthetnek a mediáció igénybevételéről. A bíróság is javasolhatja a közvetítést, de az eljárás megindítása kizárólag a felek beleegyezésével történhet.
2. Mediátor kijelölése	A felek a Közvetítői Névjegyzékben szereplő mediátort választanak. A mediátor köteles pártatlansági és összeférhetetlenségi nyilatkozatot tenni.
3. Mediációs szerződés megkötése	A mediátor és a felek írásban szerződnek az eljárás feltételeiről: önkéntesség, titoktartás, díjazás, eljárási szabályok.
4. Előkészítő szakasz	A mediátor tájékozódik a vita tárgyáról, megismeri a felek álláspontját, és kijelöli a kommunikációs kereteket.
5. Mediációs ülések	A felek irányított párbeszédben ismertetik érdekeiket, szükségleteiket. A mediátor semleges módon segíti a megértést és a konszenzus kialakítását.
6. Megállapodás-tervezet készítése	A mediátor segítségével a felek megfogalmazzák az egyezség tartalmi elemeit. A jogász mediátor ellenőrzi, hogy az összhangban van-e a hatályos jogszabályokkal.
7. Megállapodás aláírása	A felek írásban rögzítik a mediáció eredményét. A dokumentum tartalmazza a jogviszony lezárását, illetve az esetleges teljesítési ütemezést.
8. Jogi jóváhagyás / közokiratba foglalás	A felek kérhetik a bírósági jóváhagyást (perbeli egyezség) vagy közjegyzői okiratba foglalhatják a megállapodást, így az közvetlenül végrehajthatóvá válik.
9. Megállapodás végrehajtása	A felek önként teljesítik a vállalásokat. Ha ez elmarad, végrehajtás indítható a jóváhagyott vagy közjegyzői okirat alapján.
10. Utókövetés és további mediáció lehetősége	A mediátor kérésre utánpótlást végezhet, segítve a megállapodás betartását vagy új konfliktusok kezelését.

9. Táblázat – A mediáció szakaszai jogi megközelítésből (A szerző saját szerkesztése)

6.5. Összegzés

A 2002. évi LV. törvény kétségkívül mérföldkő volt a magyar jogfejlődésben. Először biztosított átfogó jogi keretet a mediációnak, és megteremtette az intézményes hátteret. Ugyanakkor az elmúlt két évtized tapasztalatai azt mutatják, hogy a törvény deklaratív szabályai önmagukban nem voltak elegendőek a mediáció széles körű elterjedéséhez. A felek bizalmatlansága, a jogászi szakma passzív hozzáállása és a társadalmi konfliktuskultúra hiányosságai miatt a mediáció Magyarországon továbbra is marginális szerepet játszik.

A szabályozás jövője szempontjából ezért kulcskérdés, hogy a törvényben rögzített alapelvek hogyan egészíthetők ki hatékony ösztönzőkkel, és miként lehet biztosítani, hogy a mediáció ténylegesen vonzó alternatíva legyen a peres eljárással szemben.

VII. Medáció jogi szabályozása az EU-27-ben – országokénti összehasonlítás

7.1. Ausztria

Az osztrák közvetítés átfogó jogalapját a Zivilrechts-Mediations-Gesetz (ZivMediatG)¹²⁸ jelenti, amely 2004-ben lépett hatályba, és azóta is az egyik legátgondoltabb európai szabályozásként szolgál. A törvény a mediációt önkéntes, titkos és pártatlan eljárásként határozza meg, amelynek célja, hogy a felek saját felelősségük tudatában, közösen dolgozzanak ki mindkét fél számára elfogadható megoldást. A jogszabály a felek autonómiáját és a közvetítő semlegességét kiemelten védi, s kimondja, hogy a mediátor nem döntéshozó, hanem kommunikációs facilitátor, aki a konfliktusban álló felek között párbeszédet teremt.

A regisztrált civiljogi mediátorok rendszere a minőségbiztosítás és a szakmai hitelesség garanciája. A ZivMediatG szerint mediációt hivatalosan csak az végezhet, aki szerepel az igazságügyi minisztérium által vezetett hivatalos mediatori névjegyzékben (Liste der eingetragenen Mediatorinnen und Mediatoren in Zivilrechtssachen). A register a Szövetségi Igazságügyi Minisztérium (Bundesministerium für Justiz) felügyelete alatt működik, amely meghatározza a felvétel feltételeit, a szükséges képzési óraszámot, valamint a szakmai alkalmassági követelményeket. Ez a rendszer egyfajta állami garanciát is jelent arra, hogy a mediátor megfelelő képzettséggel, etikával és felelősségtudattal végzi tevékenységét.

A mediáció eredményeként létrejött egyezségek végrehajthatósága két módon biztosítható: bírósági jóváhagyással vagy közjegyzői okiratba foglalással. A bíróság által jóváhagyott mediációs egyezség – hasonlóan a perbeli egyezséghez – végrehajthatóvá válik, ezáltal a mediációs folyamat eredménye a jogi biztonság szintjén is megerősítést nyer. Amennyiben a felek nem kívánják bíróság elé vinni az ügyet, a közjegyzői hitelesítés ugyancsak biztosítja az egyezség joghatályát és végrehajthatóságát.

Az osztrák rendszer sajátossága, hogy a mediáció nem kötelező előfeltétele a bírósági eljárásnak (kivéve néhány speciális, például családjogi ügykört, ahol a bíró javasolhatja), mégis jelentős mértékben ösztönzik annak igénybevételét. Számos bíróság mellett működik mediációs tanácsadó szolgálat, ahol a felek információt és iránymutatást kaphatnak a folyamat lehetőségeiről.

¹²⁸ Zivilrechts-Mediations-Gesetz – elérhet[online]
[https://www.google.com/search?client=safari&rls=en&q=Zivilrechts-Mediations-Gesetz+\(ZivMediatG%2C+2004\)&ie=UTF-8&oe=UTF-8](https://www.google.com/search?client=safari&rls=en&q=Zivilrechts-Mediations-Gesetz+(ZivMediatG%2C+2004)&ie=UTF-8&oe=UTF-8) [letöltve: 2025. október 13.]

A mediátorképzés Ausztriában államilag elismert standardokra épül, ugyanakkor a rendszer jelentős mértékben az önszabályozás elvén működik. A képzőhelyeket akkreditálni kell, a képzési programnak pedig magában kell foglalnia a jogi, pszichológiai és kommunikációs kompetenciák fejlesztését. A ZivMediatG legalább 200 órás alapképzést ír elő, amelyet gyakorlati szupervízió és interdiszciplináris ismeretanyag egészít ki. Formális, központi kreditrendszer – mint például az egyetemi ECTS – ugyanakkor nem működik; ehelyett a folyamatos szakmai fejlődést a szakmai szervezetek és kamarák (pl. Österreichischer Bundesverband für Mediation – ÖBM, vagy a Wiener Forum für Mediation) ellenőrzik.

A folyamatos továbbképzés szintén az önszabályozás körébe tartozik: a mediátoroknak rendszeresen részt kell venniük szupervízió, továbbképző tanfolyamokon és szakmai fórumokon, hogy fenntartsák a névjegyzéki jogosultságukat. A hangsúly nem a formális kreditpont-gyűjtésen, hanem a tényleges szakmai fejlődésen, a tapasztalatcserén és az etikai normák betartásán van. A képzési és továbbképzési rendszer így egyszerre rugalmas és magas szakmai színvonalú.

Összességében az osztrák mediációs modell a minőség, a bizalom és az autonómia hármas elvére épül. A ZivMediatG nemcsak jogszabály, hanem szemléleti keret is: egyszerre biztosítja a felek önkéntességét és a szakma professzionalizmusát. Az állam nem uralja, hanem támogatja a rendszert, így a mediáció valóban a társadalmi együttműködés egyik eszközeként működik – szervesen illeszkedve az osztrák jogkultúra konszenzusra építő hagyományaihoz.

7.2. Belgium

Belgiumban nem létezik önálló, kizárólag a közvetítésre (mediációra) vonatkozó törvény, mivel a mediáció jogalapját a Bírósági törvénykönyv VII. része adja¹²⁹. Ezek a rendelkezések egy átfogó, részletes szabályozást tartalmaznak a mediációra mint alternatív vitarendezési eszközre, amelyet a belga jog önkéntes, bizalmas és strukturált eljárásnak határoz meg. A mediáció fogalma 2005-ben került be a Bírósági törvénykönyvbe a 2005. február 21-i törvénnyel, amelyet később a 2018. június 18-i jogszabály módosított, tovább pontosítva a közvetítői eljárás kereteit. A cél az volt, hogy a mediáció jogilag elismert, a felek autonómiáját

¹²⁹ Code judiciaire Mediation – elérhető[online]: https://www.fbf-bff.be/wp-content/uploads/2020/12/ANNEXE-Code-Judiciaire-Mediation-FR.pdf?utm_source=chatgpt.com [letöltve: 2025. október 13.]

tiszteletben tartó, szakmailag ellenőrzött folyamatként épüljön be a belga igazságszolgáltatás rendszerébe.

A törvény meghatározza, hogy a mediáció egy önkéntes és bizalmas eljárás, amelynek során a vitában álló felek egy semleges, független közvetítő segítségével kísérik meg közösen rendezni nézeteltérésüket. A felek maguk alakítják ki a megoldást, a mediátor szerepe pedig nem döntőbírói, hanem facilitáló: támogatja a kommunikációt és a kölcsönös megértést. A szabályozás három mediációs formát különböztet meg: az önkéntes (ad hoc) mediációt, amelyet a felek saját kezdeményezésükre indítanak; a bírósági mediációt (médiation judiciaire), amelyet a bíróság javasolhat vagy engedélyezhet a felek kérésére; valamint a nem bírósági (extra-judiciaire) mediációt, amely akár perindítás előtt vagy peren kívül is igénybe vehető. E három forma közös jellemzője, hogy a folyamat a felek beleegyezésén alapul, és célja a kölcsönösen elfogadható megállapodás elérése. A mediáció bármely szakaszban megkezdhető, a bírósági eljárás előtt, alatt vagy után is, a jogi keretek pedig lehetővé teszik, hogy a felek a mediáció idejére felfüggeszék a folyamatban lévő perüket.

A mediáció minőségi garanciáit a Szövetségi Közvetítői Bizottság¹³⁰ biztosítja, amelynek létrehozását a Bírósági törvénykönyv 1727. cikke írja elő. A Bizottság felelős a mediátorok akkreditálásáért, az etikai kódex kidolgozásáért, a továbbképzési rendszer felügyeletéért és a panaszok kivizsgálásáért. Az „elismertebb közvetítő” (médiateur agréé / erkende bemiddelaar) státusz megszerzéséhez a jelentkezőknek meghatározott képzési és szakmai követelményeknek kell megfelelniük. Az akkreditáció feltételei között szerepel a mediáció elméleti és gyakorlati ismereteinek igazolása, a megfelelő személyes alkalmasság, a feddhetetlenség, valamint az etikai normák elfogadása. Az akkreditált mediátorok számára a folyamatos szakmai fejlődés kötelező, amely a gyakorlatban legalább 18 óra továbbképzést jelent két évenként. Ez a rendszer biztosítja, hogy a mediátorok naprakészen kövessék a szakmai, jogi és kommunikációs fejleményeket, és fenntartsák a mediáció magas színvonalát.

A mediáció etikai kereteit szintén a Szövetségi Közvetítői Bizottság határozza meg. A bizalmas jelleg különösen hangsúlyos: a mediátor nem hívható tanúként a folyamat során elhangzottakról, és a mediáció során keletkezett iratok nem használhatók fel bírósági eljárásban a felek hozzájárulása nélkül. A titoktartás megsértése fegyelmi eljárást vonhat maga után, amelyet a Bizottság indíthat, és az súlyos esetben az akkreditáció visszavonásához is vezethet.

¹³⁰ Szövetségi Közvetítői Bizottság - https://justice.belgium.be/fr/spf_justice/organisation/services_et_commissions_independants/commission_federale_de_mediation

A Bírósági törvénykönyv lehetőséget ad arra is, hogy a felek mediációs kikötést szerepeltessenek szerződésükben, amelyben vállalják, hogy vita esetén először mediációhoz fordulnak. Amennyiben ilyen kikötés szerepel, és valamelyik fél bírósági eljárást indít, a bíróság jogosult a pert felfüggeszteni mindaddig, amíg a mediáció lezárul. Ez a megoldás összhangban áll az Európai Unió 2008/52/EK irányelvével, amely a polgári és kereskedelmi ügyekben a mediáció előmozdítását célozza. A belga rendszerben a mediáció során született megállapodás bírósági jóváhagyás (homologation) esetén végrehajtható ítélet erejével bír, amennyiben a megállapodás nem ütközik közrendbe vagy kötelező jogszabályba. Ez a lehetőség jelentős garanciát nyújt a felek számára, hiszen biztosítja, hogy a mediáció eredménye jogi értelemben is kötelező és érvényes legyen.

A mediáció és az ügynevezett egyeztetés (conciliation judiciaire) között a belga jog különbséget tesz. Míg a mediáció egy független harmadik fél által vezetett, bizalmas folyamat, addig az egyeztetés a bírósági eljárás részét képező, nyilvános meghallgatáson zajló eljárás, amelyben maga a bíró törekszik a felek közötti megegyezés előmozdítására. Az egyeztetésre vonatkozó rendelkezéseket a Bírósági törvénykönyv 731–734. cikke tartalmazza, és az eljárás során a bíró aktív szerepet vállalhat a kompromisszum kialakításában. A mediáció ezzel szemben a felek autonómiáján alapul, a bíró pedig csak a megállapodás utólagos jóváhagyásában vesz részt.

A belga jogrendben a mediáció ma már a polgári, kereskedelmi, családjogi, munkaügyi és büntetőjogi ügyekben is alkalmazható, és a gyakorlatban egyre elterjedtebb. A jogalkotó célja, hogy a mediáció ne alternatívája, hanem kiegészítője legyen a bírósági eljárásnak, ezáltal tehermentesítve az igazságszolgáltatást, miközben növeli a társadalmi békét és a konfliktuskezelés hatékonyságát. Belgiumban a Szövetségi Közvetítői Bizottság által vezetett nyilvántartás szerint ma már több ezer akkreditált mediátor dolgozik, akik különböző szakterületekre specializálódtak. A rendszer az Európai Unió egyik legátláthatóbb és leghigorúbban szabályozott mediációs struktúráját képviseli, amely a szakmai minőség és az etikai normák magas szintű biztosítására törekszik.

7.3. Bulgária

Bulgáriában a mediáció jogi keretét az 2004. évi Közvetítési törvény¹³¹ teremti meg — ezt a törvényt az elmúlt években többször módosították, hogy összhangba hozza az uniós

¹³¹ MEDIATION ACT - Promulgated, State Gazette No. 110/17.12.2004, amended and supplemented, SG No. 86/24.10.2006, supplemented, SG No. 9/28.01.2011, amended and supplemented, SG No.

irányelvekkel, pontosítsa az eljárási szabályokat, és kiterjessze a mediáció alkalmazhatóságának körét.

A törvény egyik kulcsfontosságú eleme a mediátorok egységes nyilvántartásának létrehozása, amelyet Bulgária Igazságügyi Minisztériuma vezet. A nyilvántartásba vétel nem automatikus: a jelölteknek meg kell felelniük bizonyos feltételeknek, beleértve a megfelelő mediátorképzés elvégzését, feddhetetlenséget (nincs büntetett előélet, nincs korlátozás szakmai tevékenységükre) és jogi cselekvőképességet. A törvény kimondja, hogy a mediátorok nem lehetnek olyan személyek, akik igazságszolgáltatási feladatokat látnak el (bírók, ügyészek), vagy más olyan tisztséget viselnek, amely ellentmond a semlegességüknek.

A törvény általános elvei között szerepel a titoktartás, a pártatlanság, az eljárás önkéntessége és egyenlősége. Az 7. cikk részletesen szabályozza a bizalmas jellegű információk védelmét: a mediátor nem hívható tanúként az eljárás során olyan körülményekről, amelyeket a felek rá bízta, kivéve, ha az érintett fél kifejezetten hozzájárult. Ugyanakkor a törvény kivételt tesz bizonyos esetekben: például ha a kriminális eljárás vagy közrend védelme miatt, gyermek érdekeinek védelme miatt, vagy ha a mediációs megállapodás végrehajtásához a nyilvánosság szükséges.

A mediációs eljárás indítása azt feltételezi, hogy a felek kifejezetten megállapodnak a mediációról; ha nincs ilyen írásos megállapodás, akkor a mediáció kezdőnapja az első teljes ülés időpontja lesz. A törvény módosításai 2023-ban külön fejezetet (Chapter 6) vezettek be azokra az esetekre, amikor a mediáció már folyamatban lévő bírósági eljárás keretében történik — ebben az esetben a mediátornak bejegyzett mediátornak kell lennie, továbbá ügyvédi képesítéssel és további képzésen kell átesnie a jövőbeni szabályozás szerint.

A mediátorok akkreditálási folyamata szigorúan szabályozott. A mediátorképzést csak az igazságügyi minisztérium által jóváhagyott szervezetek végezhetik, amelyeknek meg kell felelniük meghatározott tantervi és szakmai követelményeknek. A képzés minimum óraszámai szigorúak: például legalább 60 óra elméleti képzés szükséges, ebből legalább 30 óra gyakorlati modulokkal. A képzett mediátoroknak folyamatos továbbképzésen kell részt venniük: a továbbképzés és minőségbiztosítás szintén a nyilvántartási rendszerhez kapcsolódik, és az igazságügyi minisztérium felügyelete alatt áll.

27/1.04.2011 – elérhető[online]:
https://legislationline.org/sites/default/files/documents/3d/BULG_Mediation%20Act.pdf [letöltve: 2025. október 13.]

A törvény továbbá joghatást biztosít a mediációs megállapodásoknak: az újraszabályozott 18. cikk kimondja, hogy egy mediáció során elért megállapodás, ha jogi vitára vonatkozik, a bírósági jóváhagyás után bírósági egyezségnek minősül, és ezáltal jogi erővel bír. Emellett a mediációs eljárás alatt a törvény szerint a prescriptio időtartama (elévülési határidő) nem jár: azaz a peres követelés elévülési ideje felfüggeszbe kerül a mediáció időtartama alatt. A törvény azt is előírja, hogy a mediációs folyamat legfeljebb hat hónapos lehet; ha a felek addig nem zárják le a mediációt, automatikusan megszűnik, és az elévülési idő futása újraindul.

A 2004-es alapjogi keretbe beépített módosítások célja volt, hogy megfeleljenek az EU 2008/52/EK irányelvelőírásainak a polgári és kereskedelmi ügyekben történő mediációra vonatkozóan — ideértve a mediációs megállapodások bírósági végrehajthatóságát, a titoktartást, az eljárás költségének csökkentését és az elévülési szabályok felfüggesztését. Érdekesség, hogy bár a törvényben kezdetben szó volt a kötelező mediáció lehetőségéről bizonyos civil és kereskedelmi ügyekben, 2023-ban bevezetni kívánt változások – amelyek július 1-jén léptek volna hatályba – végül a bolgár Alkotmánybíróság döntése alapján alkotmányellenesnek minősültek, mivel korlátozták volna a polgárok jogát a bírósági eljárásokhoz való hozzáféréshez.

7.4. Ciprus

Cipruson a Law 159(I)/2012 – Certain Aspects of Mediation in Civil Matters¹³² ültette át az EU 2008/52/EK irányelvet, amely a polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazott mediáció alapvető szabályait rögzíti. A törvény meghatározza a mediáció fogalmát, hatályát és kizárásait (pl. adójogi, közigazgatási és családjogi ügyek egy része nem tartozik ide), továbbá részletesen szabályozza a titoktartási kötelezettséget, valamint a pártatlanságra és összeférhetlenségre vonatkozó előírásokat. A mediátor köteles függetlenül és semlegesen eljárni, nem fogadhat el utasítást egyik féltől sem, és a mediáció során tudomására jutott információkat bizalmasan kell kezelnie. A Jog és Közrend Minisztériuma (MJPO) hivatalos oldalán tájékoztatást nyújt a mediátorok nyilvántartásáról, a képzési és etikai követelményekről, valamint az eljárási minimumszabályokról. A gyakorlatban Cipruson kettős rendszer működik: egyrészt a magánmediáció, amelyet akkreditált szakemberek végeznek, másrészt a bíróság-melletti mediáció, amelyet a bíróság javasolhat peres felek számára a gyorsabb és békésebb rendezés érdekében.

¹³² Law 159(I)/2012 – Certain Aspects of Mediation in Civil Matters – elérhető[online]: <https://www.gov.cy/mjpo/en/justice-sector/legal-affairs-unit/mediation/> [letöltve: 2025. október 13.]

7.5. Csehország

Csehországban a 202/2012. számú törvény a mediációról (Zákon o mediaci)¹³³ vezette be a regisztrált mediátor jogi kategóriáját, valamint létrehozta a névjegyzéket, amelyet az Igazságügyi Minisztérium tart fenn. A regisztráció feltétele egy államilag szervezett szakmai vizsga, amely a mediátor elméleti ismereteit, etikai tájékozottságát és gyakorlati készségeit méri. A törvény részletesen rögzíti a mediáció alapelveit, vagyis az önkéntességet, a pártatlanságot, a bizalmasságot és a semlegességet, továbbá előírja a mediátor számára a titoktartási kötelezettséget minden, az eljárás során tudomására jutott információ tekintetében. Bár a nem regisztrált mediátorok is folytathatnak tevékenységet magánkeretek között, a törvényben meghatározott joghatások – például az elévülési határidő felfüggesztése, a bírósági jóváhagyás lehetősége vagy az állami támogatás igénybevétele – kizárólag a regisztrált mediátorok által vezetett eljárások esetében érvényesülnek. A szabályozás célja, hogy egységes szakmai standardokat alakítson ki, növelje a mediátorok felelősségét és biztonságot nyújtson a felek számára, miközben a bíróságok munkaterhét is csökkenti.¹³⁴

7.6. Dánia

A mediációt Dániában a Igazságszolgáltatási törvény¹³⁵ 27. fejezete szabályozza, amely 2008 óta biztosítja a bírósági mediáció jogi keretét. A magánmediációt elsősorban szakmai és intézményi szabályok rendezik, így például a Dán Választottbírósági Intézet mediációs szabályai. A bírósági mediáció önkéntes, és a felek beleegyezésén alapul. Az eljárást rendszerint a bíróság által képzett bírók vagy mediátorok vezetik, akik mediációs képzést is kapnak. Nincs központilag szabályozott, kötelező továbbképzési rendszer, a szakmai fejlődés intézményi szinten valósul meg, a bírósági és választottbírósági programokhoz kapcsolódóan. A dán modell az önszabályozásra, a felek autonómiájára és az alternatív vitarendezési kultúra erősítésére épül.

¹³³ 202/2012. számú törvény a mediációról (Zákon o mediaci) – elérhető[online]: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-202> [letöltve: 2025. október 13.]

¹³⁴Rafal Morek(2012), Mediation in the Czech Republic – Way forward: Act No. 202/2012 - elérhető[online]: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/mediation-blog/mediation-in-the-czech-republic-way-forward-act-no-2022012/> [letöltve: 2025. október 13.]

¹³⁵Retsplejeloven (Igazságszolgáltatási törvény)- elérhető[online]: <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2021/1835> [letöltve: 2025. október 13.]

7.7.Észtország.

Az észt Conciliation Act (2009/2010)¹³⁶ általános keretet ad a polgári jogi egyeztetésnek és mediációnak. A törvény szerint a „conciliator” bármely természetes személy lehet, de jellemzően ügyvédek vagy közjegyzők látják el ezt a szerepet. Az eljárás alapelvei között szerepel az önkéntesség, a pártatlanság és a titoktartás. A törvény lehetőséget ad arra, hogy a felek a mediáció során elért egyezséget bírósági jóváhagyással végrehajthatóvá tegyék. Emellett külön családjogi mediációs rendszer is működik, amelyet az állam részben finanszíroz, különösen gyermekelhelyezési és tartási ügyekben. A mediátorok képzése és etikai felügyelete nem központilag, hanem szakmai szervezeteken keresztül történik. Az észt modell a rugalmasságra és a gyakorlati hozzáférhetőségre épül.

7.8. Finnország.

Finnországban a 394/2011. számú törvény¹³⁷ szabályozza a bírósági közvetítést és az egyezség megerősítését. A rendszer lényege, hogy a bíróságon belül működő bíró mediátori szerepet is elláthat, amennyiben a felek beleegyeznek. A folyamat teljes mértékben önkéntes, és a felek bármikor megszakíthatják. A törvény hangsúlyozza a pártatlanság, titoktartás és önkéntesség elvét. A mediátorok szakmai kompetenciáját a bírósági képzési rendszer biztosítja, amelybe integráltan épülnek a mediációs modulok. Külön továbbképzési követelmény nincs, de a szakmai fejlesztés a bírósági továbbképzések része. A modell az igazságszolgáltatáson belüli konszenzuális kultúra erősítését szolgálja.

7.9.Franciaország.

Franciaországban a mediáció jogi kereteit a Polgári perrendtartás¹³⁸ több külön fejezete tartalmazza, különösen a 131-1–131-15. és 1532–1535. cikkek. Ezek a rendelkezések a mediáció különböző formáit – így a bírósági (médiation judiciaire) és a szerződéses (médiation conventionnelle) eljárásokat – szabályozzák, és meghatározzák a mediátorok szerepét, feladatait, valamint az eljárás alapelveit. A francia jogrendszerben a mediációt a felek autonómiájára épülő, önkéntes, bizalmas és pártatlan folyamatként határozzák meg, amelynek célja, hogy a vitában álló felek egy semleges harmadik fél segítségével közösen találjanak

¹³⁶ Conciliation Act (2009/2010) – elérhető[online]: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013028/consolide> [letöltve: 2025. október 13.]

¹³⁷ 394/2011. számú törvény – elérhető[online]: <https://www.uv.es/medarb/observatorio/leyes-mediacion/europa-resto/finland-act-on-mediation-2011.pdf> [letöltve: 2025. 10. 13.]

¹³⁸ Polgári perrendtartás (Code de procédure civile) – elérhető[online]: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070716/ [letöltve: 2025. október 13.]

megoldást. A törvény kimondja, hogy az elért megállapodás, amennyiben azt a felek írásba foglalják és bírósági jóváhagyásra (homologation) benyújtják, végrehajtható ítélet erejével bír. Ez biztosítja, hogy a mediáció eredménye jogi értelemben is kötelező és végrehajtható legyen. A mediátorok tevékenységét Franciaországban szigorú minősítési rendszer szabályozza. A mediátorrá váláshoz szükséges az erkölcsi feddhetetlenség, a megfelelő szakmai kompetencia, valamint a bíróságok által elismert képzettség. A mediátorokat a regionális fellebbviteli bíróságok (Cours d'appel) névjegyzékben tartják nyilván, és a felvétel feltétele a szakmai tapasztalat, az elméleti ismeretek, illetve az etikai megfelelés igazolása. Az Igazságügyi Minisztérium és a bíróságok közösen dolgoznak a minőségbiztosítás fenntartásán, míg a szakmai szervezetek – például a Fédération Française des Centres de Médiation – saját etikai kódexet működtetnek. A mediátorok kötelesek a titoktartás, a pártatlanság és az önkéntesség elvét betartani, továbbá nem fogadhatnak el utasítást egyik féltől sem, és kötelesek minden körülmények között megőrizni a felek közötti bizalom légkörét.

2019-től kezdődően a francia jogalkotó további reformokat vezetett be, amelyek célja a mediáció szélesebb körű alkalmazásának ösztönzése volt. Egyes ügytípusokban – különösen kisebb értékű polgári és családjogi vitákban – a felek számára kötelezővé tették, hogy a peres eljárás megindítása előtt legalább egy békítési vagy mediációs kísérletet tegyenek. Ezt a „tentative préalable de conciliation ou de médiation” elvet a Code de justice administrative és a Code de procédure civile egyaránt tartalmazza. A bíróságok rendszeresen tájékoztatják a feleket az alternatív vitarendezés lehetőségeiről, és a bírók is javasolhatják a mediációt a per folyamán. Ennek célja, hogy a bírósági eljárások leterheltségét csökkentsék, miközben a felek közötti párbeszédet és együttműködést erősítik.

A mediáció finanszírozása és hozzáférhetősége Franciaországban többszintű rendszerben valósul meg. Léteznek állami támogatású mediációs szolgálatok, különösen családjogi ügyekben (médiation familiale), ahol a mediátorok díjazását részben az állam fedezi. Emellett számos szakmai és civil szervezet is működtet mediációs központokat, amelyek a helyi közösségekben kínálnak elérhető szolgáltatásokat. A magánmediációs szektorban a díjazás szabad megállapodáson alapul, de a bíróság által kijelölt mediációk esetében a díjak gyakran rögzítettek. Az utóbbi években külön figyelmet kapott az online mediáció (e-médiation) fejlesztése, amelyet a járványidőszak alatt jogi és technikai irányelvekkel támogattak.

A francia mediációs rendszer sajátossága, hogy egyensúlyt teremt a szakmai önszabályozás és az állami ellenőrzés között. Míg a mediátorok szakmai autonómiát élveznek, tevékenységük mégis jogszabályban rögzített keretek között zajlik, és a bíróságok, valamint a minisztérium is felügyelik. Ez a kettős modell biztosítja, hogy a mediáció egyszerre maradjon rugalmas, de

mégis átlátható és elszámoltatható eljárás. A francia megközelítés mára az egyik legsikeresebbnek számít Európában, hiszen képes volt a mediációt a bírósági rendszer szerves részévé tenni, miközben megőrizte annak önkéntes és béketeremtő jellegét.

7.10. Görögország.

Görögországban a 4640/2019. számú törvény két rezsimet határoz meg: az általános önkéntes mediációt és a kötelező tájékoztató ülést, amely egyes ügytípusokban előfeltétele a perindításnak. Ez a rendszer hasonlít a brit MIAM-modellhez, ahol a feleknek előbb mediátori konzultáción kell részt venniük. A törvény részletesen szabályozza a mediátorok akkreditációját, a képzési és etikai előírásokat, valamint a megállapodások végrehajthatóságát. Az akkreditációt a minisztérium és szakmai testületek közösen felügyelik, a továbbképzés kötelező. A görög modell célja, hogy fokozatosan a mediáció legyen a peres eljárások előszobája¹³⁹.

7.11. Hollandia

Hollandiában nincs külön mediációs törvény, a rendszer alapját a szakmai önszabályozás képezi. A legfontosabb szervezet a Mediatorsfederatie Nederland (MfN)¹⁴⁰, amely nyilvántartást vezet a tanúsított mediátorokról, etikai kódexet működtet és továbbképzési kötelezettséget ír elő. A mediációs eljárás önkéntes és bizalmas, az MfN-szabályok határozzák meg a folyamat részleteit. A bíróságok mellett működő programok és a jogi segítségnyújtási rendszer kiegészítik a magánmediációs piacot. A holland modell erősen decentralizált, és az önkéntes szakmai felelősségre épül, ugyanakkor az MfN-standardok révén egységes minőségi keretet biztosít.

7.12. Horvátország

Horvátországban a Zakon o mirenju (NN 18/11, 85/15)¹⁴¹ és a 2023-ban elfogadott új békítésről szóló törvény határozza meg a mediáció jogi keretét. A szabályozás kiterjed a civil, kereskedelmi, munkaügyi és családjogi ügyekre, az eljárás alapelvei pedig az önkéntesség,

¹³⁹ Vassiliki Koumpli (2020) - Greece: Institutionalizing Mediation Through Mandatory Initial Mediation Session (Law 4640/2019) – elérhető[online]: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/mediation-blog/greece-institutionalizing-mediation-through-mandatory-initial-mediation-session-law-46402019/> [letöltve: 2025. október 13.]

¹⁴⁰ Mediatorsfederatie Nederland - <https://mfregister.nl>

¹⁴¹ Zakon o mirenju – elérhető[online]: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_02_18_310.html [letöltve: 2025. 10. 13.]

pártatlanság és titoktartás. A megállapodások bírósági jóváhagyással végrehajthatók. A mediátorok képzését és nyilvántartását akkreditált intézmények végzik, a szakmai továbbképzés túlnyomórészt önszabályozott. A rendszer egyik különlegessége, hogy a bíróságok aktívan javasolják a mediációt, és a Horvát Mediációs Egyesület egységes etikai és képzési normákat alkalmaz. A jogalkotás célja a mediáció társadalmi beágyazottságának növelése és az igazságszolgáltatás tehermentesítése.

7.13. Írország

Írországban a Mediation Act 2017¹⁴² önálló törvényben szabályozza a mediációt. A törvény rögzíti az elveket – önkéntesség, pártatlanság, titoktartás – és meghatározza a mediátor felelősségi és fegyelmi kereteit. Sajátossága, hogy a jogi képviselők kötelesek ügyfeleiket tájékoztatni a mediáció lehetőségéről, mielőtt pert indítanak. Központi, állami CPD-rendszer nincs, de a szakmai szervezetek – például az Irish Mediators' Institute – felügyelik a képzést és az etikai normákat. A törvény célja a bíróságok tehermentesítése és a konfliktuskezelés kultúrájának szélesebb körű elterjesztése.

7.14. Lengyelország

Lengyelországban a Polgári perrendtartás (KPC) 183–183. cikkei¹⁴³ tartalmazzák a mediációs szabályokat. A bíróság elrendelheti a mediációt, de a folyamat csak a felek beleegyezésével indulhat. A mediáció önkéntes, bizalmas és pártatlan eljárás, amelyet bírósági jegyzékben szereplő mediátorok vagy magánszakemberek vezethetnek. A minőségbiztosítás a bírósági listákon és a szakmai szervezetek ellenőrzésén alapul, központi CPD-rendszer nincs. A lengyel gyakorlatban a mediáció elsősorban a polgári és gazdasági vitákban terjedt el, és a bíróságok aktívan ösztönzik alkalmazását.

7.15. Lettország

Lettországban a Mediācijas likums (2014)¹⁴⁴ teremtette meg az egységes mediációs jogi keretet. A törvény bevezette a minősített, azaz „sertificēts” mediátor státuszt, amelyhez képzés, vizsga és etikai megfelelés szükséges. A központi mediatori lista az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alatt áll. A rendszer alapja az önkéntesség és a titoktartás, a mediáció során született

¹⁴² Mediation Act 2017. – elérhető[online]: <https://revisedacts.lawreform.ie/eli/2017/act/27/revised/en/html> [letöltve: 2025. 10. 13.]

¹⁴³ Polgári Perrendtartás 183. cikk - <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-postepowania-cywilnego-16786199/art-183-1>

¹⁴⁴ Mediācijas Likums 2014. – elérhető[online]: <https://likumi.lv/ta/id/266615-mediācijas-likums> [letöltve: 2025. 10. 13.]

megállapodás bírósági megerősítéssel válik végrehajthatóvá. A továbbképzés kötelező, a szakmai szervezetek közreműködésével. A lett modell célja az állami és magán ADR-szolgáltatások összehangolt működtetése.

7.16. Litvánia

Litvániában¹⁴⁵ a mediációt a 2017-ben elfogadott, XIII-123. számú törvény szabályozza, amely a civil és családjogi ügyekre kiterjedő, egységes jogi keretet teremtett. A törvény központi eleme az államilag vezetett mediátori nyilvántartás, amelybe csak az vehető fel, aki sikeresen teljesíti a jogszabályban meghatározott elméleti és gyakorlati képzést, valamint a vizsgát. A mediátorok feddhetetlensége, szakmai alkalmassága és etikai megfelelése kötelező feltétel, a továbbképzés pedig rendszeres és kötelező. A litván modell külön figyelmet fordít a családjogi mediációra: államilag finanszírozott rendszer működik, amely évente meghatározott óraszámban ingyenes mediációs szolgáltatást biztosít a szülők számára. Az így született egyezségek bírósági megerősítés után végrehajthatóvá válnak. A jogalkotó célja a bírósági terhek csökkentése és a társadalmi békítés előmozdítása, ezért a mediációs kultúra erősítése kiemelt közpolitikai cél.

7.17. Luxemburg

Luxemburgban¹⁴⁶ a 2012. február 24-i törvény vezette be a civil és kereskedelmi mediáció intézményét, amelyet a Nemzeti Polgári Perrendtartás (NCPC) 1251-1. és következő cikkei rögzítenek. A törvény két fő irányt különböztet meg: a bírósági mediációt, amelyet a bíróság javasolhat, valamint a szerződéses mediációt, amelyet a felek önkéntesen kezdeményezhetnek. A mediáció alapelvei – bizalmasság, pártatlanság, önkéntesség és tisztességes eljárás – tételesen megjelennek a szabályozásban. A bíróság által kijelölt mediátorok névjegyzéken szerepelnek, és szakmai képzettségük, erkölcsi alkalmasságuk feltétele a felvételnek. A gyakorlatban több közintézmény, például a CMBL (Centre de Médiation Civile et Commerciale du Barreau de Luxembourg) és más tematikus szervezetek (például pénzügyi panaszokat kezelő központok) is végeznek mediációt, noha ezek egy része eltér a 2012-es törvény szerinti formális mediációtól. A luxemburgi rendszer a minőségbiztosítást etikai kódex és szakmai továbbképzések révén garantálja.

¹⁴⁵ A litván Igazságügyi Minisztérium tájékoztatója - <https://tm.lrv.lt/en/fields-of-activity/mediation/>

¹⁴⁶ https://e-justice.europa.eu/topics/taking-legal-action/mediation/family-mediation/family-mediation/lu_en

7.18. Málta

Máltán a Mediációs törvény¹⁴⁷ hozta létre a jogi és szervezeti alapokat a mediáció számára, és ennek keretében megalakult a Malta Mediation Centre, amely a központi irányító és felügyeleti szerv szerepét tölti be. A törvény meghatározza a mediáció alapelveit, az eljárás menetét, valamint a mediátorok kijelölésének és akkreditációjának szabályait. A mediátoroknak a központ által jóváhagyott képzést kell elvégezniük, és megfelelniük az etikai követelményeknek. A továbbképzés kötelező, az intézményes felügyelet pedig biztosítja a szakmai színvonal fenntartását. A máltai modell az alternatív vitarendezés szélesebb körét támogatja, mivel a mediációt nemcsak polgári, hanem családjogi, kereskedelmi és közösségi ügyekben is alkalmazzák. A bíróságok gyakran javasolják a mediációt, és a megállapodás bírósági jóváhagyással végrehajthatóvá válik.

7.19. Németország.

Németországban a Mediationsgesetz (2012)¹⁴⁸ adja a mediáció jogi keretét. A törvény rögzíti a mediáció fogalmát, az alapelveket és a „zertifizierter Mediator” minőségi kategóriát. A képzés és minősítés részletes szabályait külön kormányrendelet határozza meg, amely meghatározza a képzési óraszámokat, a gyakorlati követelményeket és a továbbképzési kötelezettségeket. A mediátoroknak legalább ötévente bizonyítaniuk kell, hogy elvégezték a szükséges szakmai továbbképzést. A törvény keretjellegű, vagyis jelentős teret enged a szakmai önszabályozásnak: a gyakorlati irányelveket a szakmai szervezetek és egyesületek dolgozzák ki. A német rendszerben a mediáció a bírósági és magánszektorban egyaránt elterjedt, különösen gazdasági és munkaügyi ügyekben. A bizalmasság és a felek autonómiája kiemelt jelentőségű, a mediátor semmilyen döntési jogkörrel nem rendelkezik.

7.20. Olaszország

Olaszországban a 2010-es törvény¹⁴⁹ jelenti a mediáció általános jogalapját, amely a polgári és kereskedelmi viták alternatív rendezését szabályozza. A törvény sajátossága, hogy számos

¹⁴⁷ Mediációs törvény Mediation Act (Cap. 474, 2004) – elérhető[online]: <https://legislation.mt/eli/cap/474/eng/> [letöltve: 2025. október 13.]

¹⁴⁸ Mediationsgesetz (2012) – elérhető[online]: <https://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/BJNR157710012.html> [letöltve: 2025. október 13.]

¹⁴⁹ D.Lgs. 28/2010 – elérhető[online]: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2010/03/05/010G0050/sg> [letöltve: 2025. október 13.]

ügytípusban – például ingatlan-, öröklési, orvosi és fogyasztói vitákban – a perindítás előfeltétele egy előzetes mediációs kísérlet. Ez az úgynevezett „condizione di procedibilità” biztosítja, hogy a felek legalább egyszer megkíséreljék a megegyezést. A mediátorokat az Igazságügyi Minisztérium által akkreditált szolgáltatók alkalmazzák, és csak az erre a célra létrehozott regiszterben szereplők végezhetnek hivatalos mediációt. A képzési és továbbképzési előírásokat miniszteri rendeletek rögzítik, amelyek minimum óraszámot és vizsgakötelezettséget írnak elő. A rendszer az EU-irányelvekkel összhangban a mediációt a polgári igazságszolgáltatás integrált részévé tette.

7.21. Portugália

Portugáliában a Mediációs törvény¹⁵⁰ teremtette meg a mediáció átfogó jogi keretét. A törvény kiterjed a civil és kereskedelmi, valamint a köz- és magánszolgáltatásokra egyaránt. A mediátorok nyilvántartását a minisztérium vezeti, amely ellenőrzi a képzési és feddhetetlenségi követelmények teljesítését. A portugál modell különösen fejlett a közszolgáltatási mediáció terén: léteznek államilag működtetett családi, munkaügyi és büntető mediációs programok, továbbá a békéltető bíróságok is mediációs funkciót látnak el. A továbbképzési és etikai szabályok részben jogszabályban, részben intézményi szabályzatokban jelennek meg. A cél az alternatív vitarendezés integrálása a jogrendszerbe, a társadalmi párbeszéd erősítése és a bíróságok tehermentesítése.

7.22. Románia

Romániában a 192/2006 törvény szabályozza a mediációt¹⁵¹ és a mediátori hivatás szervezetét. A törvény létrehozta a Mediációs Tanács (Consiliul de Mediere) nevű köztestületet, amely felügyeli a mediátorok képzését, nyilvántartását és etikai megfelelését. Mediátor csak az lehet, aki elvégezte az akkreditált képzést, megfelel a feddhetetlenségi feltételeknek és szerepel a hivatalos listán. A jogszabály a családjogi, munkaügyi és büntetőügyekben külön szabályokat tartalmaz, és előírja a mediátorok számára a továbbképzés kötelezettségét. Az eljárás alapja az önkéntesség és a titoktartás, a mediáció eredményeként született egyezségek pedig bírósági

¹⁵⁰Mediációs törvény (Lei n.º 29/2013, Lei da Mediação) – elérhető[online]:

https://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=1907&tabela=leis [letöltve: 2025. október 13.]

¹⁵¹ Madocsai Kinga Blanka (2014), Kísérletek a mediáció felvirágoztatására Romániában – elérhető[online]:

<https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/kiserletek-a-mediacio-felviragoztatatasara-romaniaban/> [letöltve: 2025. október 13.]

jóváhagyás után végrehajthatóvá válnak. A román modell az állami felügyelet és a szakmai autonómia egyensúlyára épül.

7.23 Spanyolország

Spanyolországban a Kereskedelmi és polgári ügyekben végzett mediációról szóló törvény¹⁵² egységesítette a civil és kereskedelmi mediáció jogi keretét, és létrehozta az állami mediátori nyilvántartást. A mediátori tevékenység feltétele felsőfokú végzettség és speciális képzés, amely az Igazságügyi Minisztérium által akkreditált intézményekben szerezhető meg. A mediátoroknak etikai kódexet kell betartaniuk, és a továbbképzés folyamatos kötelezettség. A mediáció eredményeként létrejött egyezségek bírósági megerősítéssel joghatályossá válnak. Az autonóm régiók kiegészítő szabályozása lehetővé teszi, hogy a mediáció különböző helyi rendszerekben is működjön, miközben az országos egység biztosított. A 2025-ös reformok célja, hogy tovább ösztönözzék az ADR-eszközök alkalmazását és a peren kívüli vitarendezést.

7.24. Svédország

Svédországban a 2011. évi 860. számú törvény a magánjogi vitákban alkalmazott mediációról (Lag (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister)¹⁵³ implementálta az EU-mediációs irányelvet. A törvény a polgári jogi vitákra vonatkozik, és a mediáció alapelveit – önkéntesség, titoktartás, pártatlanság – kifejezetten rögzíti. A mediátor kijelölésére a felek közösen jogosultak, de a bíróság is javasolhatja a mediációt folyamatban lévő ügyekben. A magánmediációs piac kisebb, a bírósági mediációs programok azonban jól szervezettek. A szakmai kompetenciát külön képzési és intézményi standardok biztosítják, de központi továbbképzési kötelezettség nincs. A svéd modell az önkéntességet és a gyakorlati hatékonyságot hangsúlyozza, erős bírósági együttműködéssel.

¹⁵² Kereskedelmi és polgári ügyekben végzett mediációról szóló törvény (Ley 5/2012, de 6 de julio, de mediación en asuntos civiles y mercantiles) – elérhető[online]: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2012-9112> [letöltve: 2025. október 13.]

¹⁵³ 2011. évi 860. számú törvény a magánjogi vitákban alkalmazott mediációról (Lag (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister) – elérhető[online]: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2011860-om-medling-i-vissa-privatrattsliga_sfs-2011-860/ [letöltve: 2025. október 13.]

7.25. Szlovákia

Szlovákiában a mediációs törvény¹⁵⁴ szabályozza a mediációt, amely bevezette a „bejegyzett mediátor” státuszt és a hivatalos névjegyzéket. A mediátori jogosultság feltétele egy vizsga és a minisztérium által vezetett nyilvántartásba vétel. A törvény részletesen meghatározza az elveket: önkéntesség, titoktartás, pártatlanság és a felek egyenlősége. A továbbképzési követelmények elsősorban szakmai szervezeteken keresztül valósulnak meg, formális kreditrendszer nincs. A mediációs eljárás során született megállapodás bírósági jóváhagyás után végrehajthatóvá válik. A szlovák rendszer célja az alternatív vitarendezés hatékonyságának növelése és a jogi kultúra modernizálása.

7.26. Szlovénia

Szlovéniában a 2008-as Mediációs törvény és a 2009-es Bírósági mediációs törvény rendezi a mediáció alapvető szabályait¹⁵⁵ és a bíróságokhoz kapcsolódó alternatív vitarendezési programokat. A törvény lehetővé teszi, hogy bírósági eljárásokban mediátorok járjanak el, feltéve, hogy teljesítik a képzési és alkalmassági feltételeket. A mediáció alapelvei – önkéntesség, titoktartás, pártatlanság – a jogszabályban rögzítettek. A bíróságok mellett működő mediációs programok nagy sikerrel működnek, és az igazságügyi rendszer szerves részét képezik. A mediátorok szakmai felügyelete és továbbképzése állandó, a rendszer átlátható és egységes. Szlovénia az egyik legstabilabb és leginkább intézményesített mediációs struktúrával rendelkezik a térségben.

7.27. Összegző megállapítások

Az Európai Unió tagállamaiban a mediáció jogi és intézményi rendszere sokszínű, de közös alapelveken nyugszik. Minden országban megjelenik az önkéntesség, a pártatlanság, a titoktartás és a felek autonómiájának elve, amelyeket a jogalkotók a mediáció bizalmosságának és hatékonyságának garanciájaként kezelnek. Ugyanakkor a tagállamok különböző jogi és kulturális hagyományai miatt a mediáció szabályozása eltérő: egyes államok részletes, önálló törvényt alkottak, míg mások a bírósági perrendtartásban vagy szakmai kódexekben rögzítették az alapvető elveket.

¹⁵⁴ Szlovák mediációs törvény (420/2004.) – elérhető[online]: <https://www.minv.sk/?mediator> [letöltve: 2025. 10. 13.]

¹⁵⁵ A szlovéniai mediáció jogi szabályozása – elérhető[online]: <https://mediation-net.eu/index.php/en/mediatziya/pravna-ramka/23-slovenia/67-legal-frame-of-mediation-in-slovenia> [letöltve: 2025. 10. 13.]

Az állami szabályozás szintje alapján két fő modell különíthető el. Az első, „szabályozott rendszerű” modell (például Olaszország, Litvánia, Románia, Szlovákia, Csehország, Lettország) erősen intézményesített: központi minisztériumi nyilvántartás, állami vizsgarendszer, kötelező továbbképzés és egységes etikai kódex biztosítja a szakmai színvonalat. E modellekben a mediátor státusza jogilag elismert, és a mediációs megállapodás bírósági jóváhagyással végrehajtható. Több országban – különösen Olaszországban és Görögországban – a mediáció egyes ügytípusokban a perindítás előfeltétele.

A második, „önszabályozó” modell (például Hollandia, Dánia, Németország, Svédország) a szakmai felelősségre és az intézményi autonómiára épül. Ezekben az államokban a mediációt nem törvény, hanem szakmai standardok, etikai kódexek és akkreditációs rendszerek szabályozzák. A központi felügyelet helyett a szakmai szervezetek, például a holland MfN vagy a német mediátorszövetségek látják el a minőségbiztosítást. A bírósági mediáció intézményes formában működik, míg a magánmediáció piaca fejlett és rugalmas.

A bírósági integráció szintje szintén eltérő. Franciaországban, Finnországban, Szlovéniában és Portugáliában a mediáció a bírósági rendszer szerves része: a bírók javasolhatják, felügyelhetik vagy akár maguk is elláthatják a mediatori feladatokat. A bírósági mediáció hatékonyságát a peres ügyek számának csökkenése is mutatja. Az északi országok (Finnország, Svédország, Dánia) különösen a bírói mediáció kultúráját fejlesztették, míg a dél-európai államok inkább a kötelező előzetes békítést részesítik előnyben.

A továbbképzési és minőségbiztosítási rendszerek az uniós térségben sokszínűek. Az állami CPD-rendszerek ritkák; jellemzőbb a szakmai önszabályozás. Kivételt képez néhány kelet-közép-európai ország, ahol a minisztérium közvetlenül felügyeli a képzéseket és vizsgákat. A nyugati és északi országokban a minőségbiztosítás alapját a szakmai etika, a gyakorlati szupervízió és a folyamatos önfejlesztés adja.

Összességében az európai mediáció fejlődése egységes irányba halad: az EU-irányelv (2008/52/EK) nyomán minden tagállam jogi keretet biztosított a mediációnak, miközben a nemzeti gyakorlatok egyre inkább konvergálnak. A mediáció mára a legtöbb államban a bírósági igazságszolgáltatás kiegészítő eszköze, amely a jogviták emberibb, hatékonyabb és olcsóbb megoldását kínálja. Az eltérések inkább az intézményi beágyazottság és a szakmai kontroll mértékében, nem pedig az alapelvekben mutatkoznak.

VIII. A mediáció alkalmazhatósága polgári jogi jogvitákban

8.1. Alkalmazási területek

A mediáció intézménye a magyar jogrendszerben a polgári jog széles spektrumában alkalmazható. A 2002. évi LV. törvény általános rendelkezései alapján nincs elvi akadálya annak, hogy bármely polgári jogviszonyból eredő konfliktust a felek mediáció útján rendezzenek, feltéve, hogy az ügy természete nem követeli meg állami kényszer alkalmazását. A gyakorlatban azonban jól kirajzolódnak azok az ügýtípusok, amelyek különösen alkalmasak a mediációra.

8.1.1. Szerződéses jogviták

A szerződésekből eredő jogviták tipikusan olyan ügyek, amelyekben a mediáció előnyei egyértelműen megmutatkoznak. A gazdasági életben a felek számára kiemelt jelentőséggel bír a partnerkapcsolatok fenntartása. Egy peres eljárás gyakran véglegesen megszakítja az üzleti viszonyt, míg a mediáció lehetőséget teremt arra, hogy a felek a jogvita lezárása mellett a jövőbeni együttműködésüket is biztosítsák.

Például egy szállítási szerződés teljesítésével kapcsolatos vita során a felek gyakran nem pusztán a múltbeli teljesítés hiányosságait szeretnék rendezni, hanem jövőbeli feltételeket is kialakítani. A mediáció rugalmassága lehetővé teszi, hogy a felek nemcsak jogi, hanem gazdasági és üzleti szempontokat is figyelembe vegyenek. Nemzetközi összehasonlításban az olasz és francia gyakorlat is azt mutatja, hogy a szerződéses ügyek mediációs potenciálja különösen magas.

8.1.2. Családjogi viták

A családjogi mediáció Magyarországon az egyik leginkább ismert és alkalmazott forma. A válási és gyermekelhelyezési ügyekben a bíróságok rendszeresen ajánlják a mediációt, amelynek célja, hogy a felek a konfliktus érzelmi terheit csökkentsék, és a gyermekek érdekeit előtérbe helyezve állapodjanak meg.

A Ptk. külön hangsúlyt fektet a szülői felügyelet közös gyakorlására, ami a mediáció számára kedvező jogi környezetet teremt. A gyakorlatban azonban a családjogi mediáció sikeressége nagyban függ a felek motivációjától és a mediátor kompetenciájától. Az OBH statisztikái

szerint a bírósági közvetítések jelentős része családjogi ügyekben zajlik, és az egyezségi arány itt a legmagasabb, 50–60% között mozog.

8.1.3. Öröklési jogviták

Az öröklési jogi viták különösen alkalmasak mediációra, mivel ezekben a konfliktusokban gyakran családi kapcsolatok, érzelmi kötődések és identitáskérdések húzódnak meg a háttérben. Egy hagyatéki vita során a jogi szempontok mellett a felek közötti viszony rendezése is kulcsfontosságú.

A Ptk. részletesen szabályozza az öröklési jogot, de a bírósági gyakorlatban ezek az ügyek sokszor hosszú évekre elhúzódnak. A mediáció lehetőséget ad arra, hogy a felek a törvényes keretek között, de rugalmasan osszák fel a hagyatékot, figyelembe véve az egyéni igényeket. Nemzetközi példák – például Ausztriában és Németországban – is azt mutatják, hogy az öröklési mediáció egyre inkább önálló specializációvá válik.

8.1.4. Társasházi viták és szomszédjog

A társasházakban és lakóközösségekben felmerülő viták klasszikus példái a mediációs ügyeknek. A társasházi törvény (2003. évi CXXXIII. törvény) számos rendelkezést tartalmaz a közgyűlési határozatok és a közös költség vitatásáról, de ezek bírósági érvényesítése gyakran hosszadalmas és költséges.

A társasházi mediáció előnye, hogy a felek – akik hosszú távon együtt élnek – a kapcsolat megőrzése mellett tudják rendezni konfliktusukat. Számos helyi önkormányzat és civil szervezet indított már kísérleti társasházi mediációs programokat, amelyek tapasztalatai szerint a felek hajlandósága magasabb, ha a mediáció helyben és ingyenesen elérhető.

8.1.5. Egyéb alkalmazási területek

- Munkaügyi jogviták: a Munka Törvénykönyve (2012. évi I. törvény) keretei között a kollektív munkaügyi vitákban a mediáció hagyományosan bevett megoldás, de az egyéni munkaügyi perekben is alkalmazható.
- Fogyasztóvédelmi ügyek: bár e területen inkább a békéltető testületek működnek, a mediáció is megjelenhet, különösen online környezetben.
- Személyiségi jogi perek: a sajtóperekben és becsületsértési ügyekben a mediáció gyors és hatékony alternatívát nyújt a bírósági pereskedéssel szemben.

A polgári jog különböző területein a mediáció alkalmazhatósága eltérő, de közös jellemző, hogy azokban az ügyekben a leghatékonyabb, ahol a felek között fennmaradó kapcsolat (családi, gazdasági, közösségi) miatt a pusztán jogi döntés nem elegendő. Magyarországon az alkalmazási területek közül jelenleg a családjogi ügyek dominálnak, de a nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a szerződéses, öröklési és társasházi ügyekben is jelentős potenciál rejlik.

8.2. A jogalkalmazói gyakorlat és problémák

A mediáció magyarországi elterjedésének egyik legfontosabb akadálya nem jogszabályi, hanem jogalkalmazási kérdés. Bár a 2002. évi LV. törvény, a Polgári Törvénykönyv alapelvei és a Polgári perrendtartás is biztosítják a mediáció kereteit, a tényleges gyakorlatban számos strukturális, kulturális és intézményi probléma akadályozza az intézmény szélesebb körű használatát.

A mediáció Magyarországon több mint két évtizede jogilag elismert konfliktuskezelési eszköz, mégis korlátozottan alkalmazott gyakorlat maradt. A jogszabályi háttér viszonylag stabil, ám a társadalmi és intézményi beágyazottság hiánya akadályozza a széles körű elterjedést. A kutatások szerint a mediáció legfőbb akadályai négy szinten jelennek meg: jogi, intézményi, kulturális és gazdasági.

Jogilag a legfőbb probléma, hogy a mediáció bár joghatályos egyezséget eredményezhet, nem kötelező előfeltétele a peres eljárásnak, így a felek és ügyvédek gyakran azonnal a bírósági utat választják. Intézményi szinten a bíróságok és a közvetítői névjegyzék közötti kapcsolathány és az állami ösztönzők korlátozottsága akadályozza a beágyazottságot. A kulturális gát a konfliktushoz való társadalmi attitűdben rejlik: a közvetítői eljárást sokan a gyengeség vagy engedékenység jeleként értelmezik, nem pedig autonóm döntéshozatali folyamatként.

Gazdasági szempontból a mediációs díjak nem mindig arányosak a felek jövedelmi viszonyaival, miközben a bírósági illetékek gyakran kedvezményesek. A képzés és a továbbképzés standardizáltsága fejlődött, de a mediátorok piaca telített és fragmentált. Az OECD és az Európai Igazságügyi Bizottság (CEPEJ) szerint a magyar rendszer fő fejlesztési iránya a „court-connected mediation” erősítése, a kötelező tájékoztatás és a közvetítői egyezségek digitalizált nyilvántartása lenne.

Akadály típusa	Leírás	Következmény	Lehetséges megoldás
Jogi akadály	A mediáció nem kötelező előfeltétel; jogászok inkább	Alacsony részvétel a mediációs eljárásokban.	Kötelező tájékoztatás vagy előzetes mediációs ülés bevezetése.

	peres utat választanak.		
Intézményi akadály	A bíróságok és a mediátorok közötti kapcsolat gyenge, kevés ösztönző.	A mediáció nem integrált a bírósági rendszerbe.	Court-connected mediációs hálózat kiépítése.
Kulturális akadály	A felek bizalmatlanok, a kompromisszumot gyengéséggént értékelik.	Társadalmi ellenállás az alternatív vitarendezéssel szemben.	Mediációs tudatosság és oktatás erősítése.
Gazdasági akadály	A mediáció díjazása aránytalan lehet, kevés állami támogatás.	A felek inkább olcsóbb bírósági utat választanak.	Támogatott mediációs programok és költségkompenzációk.

10.Táblázat-A mediáció elterjedésének akadályai (A szerző saját szerkesztése)

Nemzetközi szinten a mediáció elterjedésének akadályai rendszerszintű, kulturális és jogi tényezőkben gyökereznek. Az Európai Parlament 2023-as értékelése megállapította, hogy bár az uniós tagállamok formálisan teljesítették a mediációs irányelv átültetését, a gyakorlatban a mediáció az ügyek kevesebb mint 1%-ában alkalmazott megoldás maradt. A legnagyobb kihívás a „mediation paradox”: mindenki támogatja, mégis kevesen veszik igénybe. Ennek oka, hogy a legtöbb állam csak önkéntes modellt alkalmaz, míg az egyezségek végrehajthatósága és határokon átnyúló elismerése nem egységes. Kulturálisan a konfliktuskerülő vagy hierarchikus társadalmakban a közvetítés kevésbé illeszkedik a jogérvényesítési mintákhoz. Globális viszonylatban az IMI és az UNCITRAL kutatásai szerint az egységes minőségi és képzési standardok hiánya, valamint a mesterséges intelligencia eszközeinek etikai integrálatlansága is akadályozza a mediáció fejlődését. A jövőben a digitális, adatbiztonságra építő hibrid mediációs modellek és az állami ösztönzők jelenthetnek áttörést.

Akadály típusa	Leírás	Következmény	Lehetséges megoldás
Jogszabályi akadály	A legtöbb államban a mediáció önkéntes, nem kötelező.	Alacsony mediációs arány (1% körül).	Bizonyos ügykörökben kötelező előzetes mediáció bevezetése.
Végrehajthatósági probléma	A mediációs egyezség elismerése határokon	A felek inkább bírósági úton rendezik vitáikat.	EU-szintű végrehajtási egyezmény bővítése.

	átnyúlóan nehézkes.		
Kulturális akadály	A mediáció nem illeszkedik minden társadalmi konfliktusmintához.	Bizalmatlanság a közvetítói folyamat iránt.	Közösségi és oktatási mediáció fejlesztése.
Szakmai akadály	Standardizálatlan képzés, eltérő etikai követelmények.	A mediációs minőség és bizalom hiánya.	Nemzetközi akkreditációs rendszer (IMI, UNCITRAL).

11. Táblázat – A mediáció terjedésének nemzetközi akadályai (A szerző saját szerkesztése)

8.3. Bírói attitűdök

A bírósági közvetítés sikeressége döntő mértékben függ a bírák hozzáállásától, mivel ők azok, akik a peres eljárás során – különösen az előkészítő szakaszban – tájékoztatják a feleket a mediáció lehetőségéről, és javaslatot tehetnek annak igénybevételére. A magyar jogi szabályozás értelmében a bíróság felhívhatja a felek figyelmét a közvetítói eljárásra, és ennek érdekében akár a tárgyalás felfüggesztéséről is dönthet. Ez a szabályozás tehát a mediáció bevezetésének kapuőri funkcióját a bírákra ruházza. Ugyanakkor empirikus vizsgálatok azt mutatják, hogy a magyar bírói kar tagjai között nagyfokú attitűdbeli különbségek figyelhetők meg a mediációval kapcsolatban.¹⁵⁶

A Magyar Igazságügyi Akadémia kutatása szerint a bírák mintegy 40%-a semleges vagy inkább szkeptikus a mediációval szemben, míg kb. 30%-uk aktívan támogatja, és 30% határozottan közömbös. A szkepticizmus leggyakoribb indoka az, hogy a bírák a mediációt „időhúzó” vagy „eredménytelen” folyamatnak tekintik, amely csak meghosszabbítja az eljárást, és csökkenti az ítélezés tekintélyét. Ez különösen a gazdasági és polgári peres ügyekben jellemző, ahol a bírók hajlamosak úgy vélekedni, hogy a felek „ügyis ítéletet akarnak”, és nem kompromisszumot.

Más bírók azonban éppen a mediáció előnyeit hangsúlyozzák: szerintük ez tehermentesíti a bíróságokat, és az egyezségek révén tartósabb, a felek által elfogadott megoldások születnek. Egy 2022-es OBH-felmérés szerint azon törvényszékeken, ahol a bírók aktívan utalják a feleket mediációra, az egyezségi arány akár 50–60%-ot is elér, míg más régiókban ez az arány alig haladja meg a 20%-ot. Ez azt jelzi, hogy a mediáció eredményessége nem kizárólag jogszabályi, hanem személyi és kulturális tényezők függvénye is.

¹⁵⁶ Glavanits Judit (szerk): Bíró és mediátor: Válogatott tanulmányok a közvetítói eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről. Universitas-Győr Nonprofit Kft, Győr, 2020.

A bírói szerepfelfogás kulcstényező: a klasszikus „döntéshozói” modellben a bíró az autoritativ ítéletalkotó szerepét tölti be, míg a mediációhoz való pozitív attitúd egy „facilitáló” vagy „restoratív” igazságszolgáltatási szemléletet igényel.⁽⁴⁾ A mediációban támogató bírók felismerik, hogy a konfliktusmegoldás nem feltétlenül csak jogkérdés, hanem emberi kapcsolati és kommunikációs folyamat is. Ezzel szemben az elutasító attitúd mögött sokszor az a hiedelem áll, hogy a mediáció „gyengíti” a bíróság tekintélyét, illetve „kiszervezi” a döntést a jogrendszerből.

Egy fiktív, de tipikus példával élve: A Debreceni Törvényszéken egy családjogi perben eljáró bíró a feleket mediációra irányítja, hivatkozva a gyermek érdekeire és az eljárás elhúzódásának elkerülésére. A mediáció eredményeként a felek megegyeznek a gyermek elhelyezéséről és kapcsolattartásáról. A megállapodást a bíróság jóváhagyja, így az ítélettel azonos hatályú egyezség jön létre. Ezzel szemben egy másik, hasonló ügyben a bíró nem ajánlja fel a mediáció lehetőségét, mondván, hogy „úgysem működik”, és végül két évig tartó, költséges eljárás zárul ítélettel – amelyet egyik fél sem érez igazságosnak.

Ez a különbség rávilágít arra, hogy a bírói attitúd strukturális hatással van a rendszer működésére. A mediáció nem válhat általánossá, amíg a bírák döntő hányada nem azonosul az alternatív vitarendezés filozófiájával. Ehhez szükséges az igazságügyi képzési rendszer reformja, a mediációs alapképzés kötelezővé tétele a bírók számára, valamint a mediációs sikermutatók beépítése a bírósági teljesítményértékelésbe.

Nemzetközi kutatások is alátámasztják ezt a megállapítást. Az Utrecht Law Review (2024) tanulmánya¹⁵⁷ szerint azokban az országokban, ahol a bírák mediációra való utalási gyakorlata intézményesült (pl. Hollandia, Olaszország, Finnország), a mediációs arány többszöröse a magyar adatnak. Ez egyértelműen jelzi, hogy a bírói attitúd nem pusztán személyes preferencia, hanem rendszerszintű sikerfaktor.

A jövő szempontjából kulcskérdés, hogy a bírák ne a hatalmuk csorbulását, hanem az igazságszolgáltatás humanizálódását lássák a mediációban. A mediációra irányítás nem a döntés elhárítása, hanem a döntés minőségének és legitimitásának növelése – hiszen a felek által közösen elfogadott megoldás sokkal stabilabb, mint a rájuk kényszerített ítélet.

Az alábbi táblázat a bírói kar mediációhoz való hozzáállását szemlélteti, két alapvető típusba sorolva: a mediációt támogató és az azt elutasító (szkeptikus) attitűdöket.

¹⁵⁷ Utrecht Law Review (2024): Readiness to Use Mediation – Judges’ and Entrepreneurs’ Perspectives.- elérhető[online]: <https://utrechtlawreview.org/articles/10.36633/ulr.1020> [letöltve: 2025. október 13.]

Attitűd típusa	Jellemzők és motivációk	Következmények / hatások
Mediációt támogató bírói attitűd	<ul style="list-style-type: none"> • Nyitott a felek közötti párbeszédre és érdekalapú megoldásokra. • A mediációt a bírósági eljárás kiegészítőjeként, nem konkurenciájaként értelmezi. • Hisz abban, hogy az egyezségek tartósabb és költséghatékonyabb eredményt adnak. • Restoratív és humanista szemlélet jellemzi; a jogot az igazságosság eszközének tekinti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Magasabb egyezségi arány (akár 50–60%). • A felek elégedettebbek, a peres terhelés csökken. • A bíróság iránti bizalom nő. • A bíró szerepe facilitátorrá, a jogrendszer pedig szolgáltatóbbá válik.
Mediációval szkeptikus / elutasító bírói attitűd	<ul style="list-style-type: none"> • A mediációt időhúzásnak vagy eredménytelen folyamatnak tartja. • Az ítélkezés autoritatív szerepét védi; a bírói döntés elsődlegességében hisz. • A mediációt a bírósági tekintély csorbulásának tekinti. • Nem bízik abban, hogy a felek képesek önállóan megegyezni. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alacsony egyezségi arány (20–25%). • A mediáció társadalmi legitimitása gyenge marad. • A felek számára az ítélet gyakran formális, nem oldja meg a konfliktus valódi okát. • A bíróság leterheltsége nem csökken, a perek elhúzódnak.

12. Táblázat – Bírói attitűdök a mediációval kapcsolatban (a szerző saját szeresztése)

A bírói attitűd nem csupán egyéni pszichológiai kérdés, hanem strukturális tényező, amely befolyásolja az alternatív vitarendezés intézményi beágyazottságát és a mediációs kultúra fejlődését. A képzések és ösztönző rendszerek kulcsfontosságúak a támogató attitűd erősítésében.

8.4. Ügyvédi gyakorlat

Az ügyvédi kar szintén meghatározó szereplője a mediációs kultúrának. A tapasztalatok szerint azonban az ügyvédek többsége nem érdekelt abban, hogy ügyfeleit mediációra irányítsa: a peres eljárásokból származó bevétel jellemzően magasabb, mint a mediációból. Emellett az ügyvédek képzésében a mediációs ismeretek marginális szerepet játszanak, így hiányzik a megfelelő szakmai háttér is.

Mindazonáltal megjelent egy új ügyvédi réteg, amely kifejezetten a tárgyalásos, alternatív vitarendezési stratégiákra specializálódott. Ők a „cooperative lawyering” szemléletét követik, és ügyfeleik érdekeit inkább az egyezségekből, mint a hosszú pereskedésben látják. Ez a szemléletváltás lassan, de érzékelhetően formálja az ügyvédi hivatás kultúráját Magyarországon.

8.5. Társadalmi bizalmatlanság

A mediáció egyik legnagyobb akadály a felek bizalmatlansága. A magyar konfliktuskultúra hagyományosan a „nyertes–vesztes” logikára épül: a felek gyakran azt várják, hogy egy hatóság vagy bíróság „igazságot szolgáltatson”. Ezért a konszenzusos megoldás sokszor gyengeségnek tűnik. Empirikus kutatások szerint a magyar társadalomban a mediáció ismertsége alacsony: a lakosság több mint fele nem tudja pontosan, mit jelent a közvetítés.

Ezzel szemben például az Egyesült Királyságban vagy Hollandiában a mediációt széles körben ismert és elfogadott konfliktusrendezési eszköznek tekintik, ami részben az oktatásban és a jogi kultúrában gyökerezik.

8.6. Intézményi kihívások

A magyar mediációs rendszer intézményi háttere az elmúlt két évtizedben jelentős fejlődésen ment keresztül, ugyanakkor továbbra is széttagolt és alulfinanszírozott struktúrát mutat. A 2002. évi LV. törvény létrehozta ugyan a jogi keretet, de az intézményi infrastruktúra

fejlesztése elmaradt a jogpolitikai céloktól. A Közvetítői Névjegyzékben jelenleg mintegy kb.: 1500 mediátor szerepel, ám közülük mindössze 300–400 fő végez érdemi tevékenységet évente. Ez az arány azt jelzi, hogy a mediáció intézményesülése Magyarországon inkább formális, mint tényleges. A névjegyzékben szereplők egy része jogász vagy pszichológus, akik csak eseti jelleggel folytatnak közvetítést, miközben a hivatásszerű mediátorok piaca beszűkült.

Az állami támogatás és stratégiai koordináció hiánya tovább növeli a problémát. A mediációs irodák döntő többsége magánfinanszírozásból működik, ami kiszolgáltatottá teszi őket a piaci kereslet ingadozásának. Az Országos Bírósági Hivatal által működtetett bírósági közvetítési hálózat pozitív kezdeményezés, de nem képes pótolni az egységes szakmai és érdekképviselői szervezet hiányát. Jelenleg több kisebb, regionális szakmai egyesület működik, ám közöttük nincs hatékony koordináció vagy minőségbiztosítási egység. Ennek következtében a mediáció társadalmi ismertsége és szakmai presztízse gyenge maradt.

Az oktatási és képzési rendszer is heterogén. A mediátorképzések akkreditációját a Igazságügyi Minisztérium felügyeli, de a képzési programok tartalma, óraszama és követelményei jelentősen eltérnek. Egyes képzések intenzív, gyakorlatorientált tréningeket kínálnak, mások inkább elméleti jellegűek. Ez a széttagoltság nemcsak a szakmai színvonalat csökkenti, hanem a mediátorok közötti bizalomhiányt is növeli. Míg a nemzetközi gyakorlatban (pl. Ausztriában, Hollandiában vagy Finnországban) a képzés és továbbképzés szigorú állami vagy kamarai felügyelet alatt áll, addig Magyarországon a mediátorok továbbképzése sokszor önszabályozó rendszerben történik. Ez hosszú távon a szakma fragmentálódásához vezet.

A finanszírozási hiány a mediáció elérhetőségét is befolyásolja. Mivel a legtöbb eljárás költségeit a felek viselik, a mediáció sok esetben gazdasági értelemben nem versenyképes a peres eljárással, ahol jogi segítségnyújtás vagy illetékfeljegyzés igénybe vehető. Az állami támogatások hiánya a „low-cost” mediációs szolgáltatások visszaszorulását okozza, miközben az EU több tagállamában (pl. Olaszországban, Lengyelországban, Szlovéniában) az állam részleges vagy teljes költségtérítést biztosít a mediációs folyamatokhoz, különösen családjogi és kis értékű polgári ügyekben.

E kihívások eredményeként a magyar mediáció intézményileg jelen van, de funkcionálisan korlátozottan működik. A szakmai legitimáció, a képzési egységesség és a pénzügyi fenntarthatóság hiánya rendszerszintű korlátokat teremt. Ennek feloldásához strukturális reformokra van szükség, többek között:

- egy országos mediációs kamara létrehozására, amely felügyeli a képzést, minőségbiztosítást és etikai normákat;
- állami támogatási mechanizmusra, amely az első mediációs alkalmakat finanszírozza;
- központi statisztikai és monitoring rendszerre, amely a mediációs folyamatokat átláthatóvá teszi;
- és egy egységes szakmai továbbképzési kreditrendszerre, amely a mediátorok szakmai fejlődését biztosítja.

A reform elmaradása nem csupán a mediátorok számát érinti, hanem az igazságszolgáltatás egészének hatékonyságát. A bírói túlterheltség, a peres ügyek elhúzódása és a társadalmi bizalom alacsony szintje mind arra utal, hogy a mediáció intézményes megerősítése nemcsak szakmai, hanem társadalompolitikai érdek. A mediációs rendszer akkor lehet hatékony, ha az állam, a szakma és a társadalom között partnerségen alapuló struktúra jön létre — ahol a mediáció nem kiegészítő, hanem integrált része az igazságszolgáltatásnak.

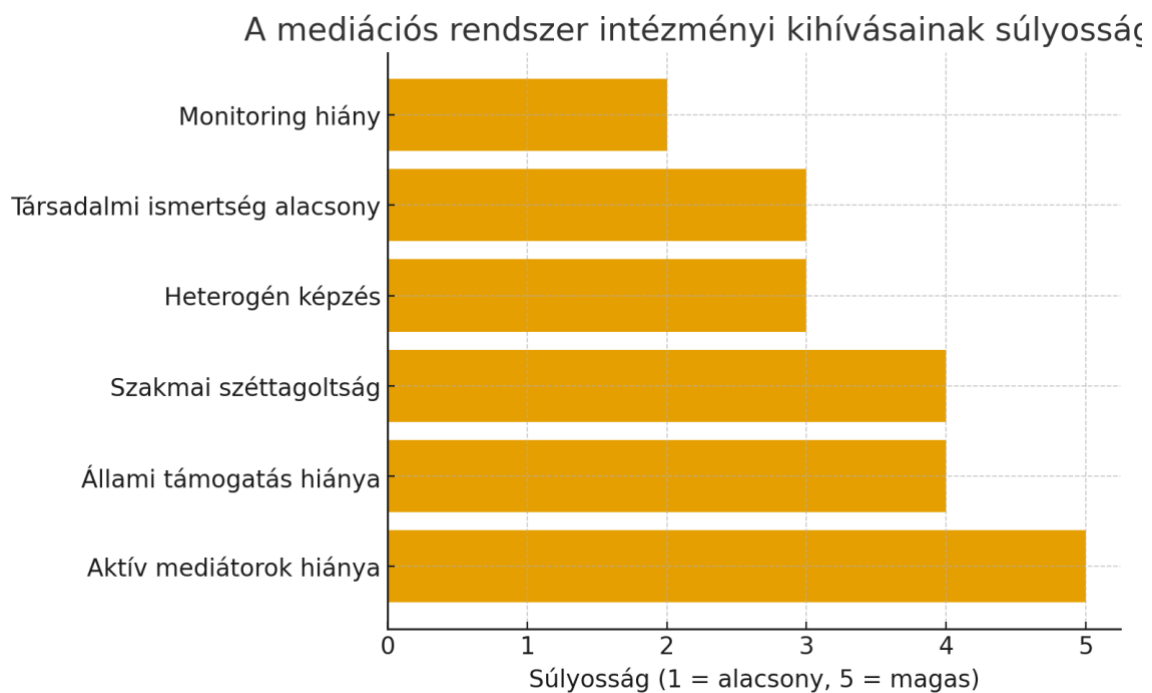
A mediáció magyarországi intézményi rendszerében több, strukturális jellegű hiányosság azonosítható. Az alábbi táblázat bemutatja a legfontosabb problématerületeket, azok következményeit és a lehetséges megoldási irányokat. A cél a mediáció fenntartható intézményes megerősítése, a jogbiztonság és a szakmai presztízs növelése érdekében.

Probléma	Következmény	Lehetséges megoldás
Alacsony számú aktív mediátor	A mediációs kapacitás korlátozott; a szolgáltatások koncentráltak Budapestre és nagyvárosokra.	Állami ösztönzők (pl. mediációs utalványrendszer) és regionális mediációs központok létrehozása.
Állami támogatás hiánya	A mediáció nem versenyképes a peres eljárással, mivel a költségeket teljes egészében a felek viselik.	Részleges vagy teljes állami finanszírozás bevezetése; a jogi segítségnyújtás kiterjesztése mediációra.
Széttagolt szakmai érdekképviselet	Nincs egységes szakmai kamara; az etikai és minőségi normák eltérőek.	Országos mediátori kamara létrehozása; egységes minőségbiztosítási rendszer és etikai kódex.
Heterogén képzési rendszer	A mediátorok felkészültsége egyenetlen; a szakma presztízse csökken.	Központi akkreditációs rendszer és egységes továbbképzési kreditrendszer bevezetése.
Alacsony társadalmi ismertség	A felek bizalmatlanok a mediációval szemben; kevés az önkéntes igénybevétel.	Széleskörű társadalmi kommunikációs kampány, médiamegjelenések, iskolai és jogi oktatásba integrálás.

Hiányos statisztikai és monitoring rendszer	Nincs átlátható adat a mediációs ügyszámokról és eredményességről.	Központi adatgyűjtő és értékelő rendszer (Mediációs Információs Központ) létrehozása.
---	--	---

13. Táblázat – A mediáció problématerületei (a szerző saját szerkesztése)

Az alábbi ábra szemlélteti a magyar mediációs rendszer intézményi kihívásainak relatív súlyosságát. Az értékelés 1-től 5-ig terjedő skálán történt, ahol az 5-ös érték a legsúlyosabb problémát jelenti. Az elemzés alapján az aktív mediátorok alacsony száma és az állami támogatás hiánya tekinthető a legkritikusabb faktornak, míg a monitoring rendszer fejletlensége közepes súlyosságú, de rendszerszintű következményekkel jár.

1. Ábra – Az intézményi kihívások súlyossága (A szerző saját szerkesztése)

8.7. Jogalkalmazási dilemmák

A mediáció magyarországi jogi beágyazottsága ellenére a mindennapi jogalkalmazás során számos dogmatikai és eljárásjogi kérdés maradt tisztázatlan. Ezek nem csupán technikai részletkérdések, hanem a mediáció jogrendszeren belüli helyét és joghatásait érintik. A legfontosabb problémakörök az elévülés, a titoktartási kötelezettség, valamint az egyezségi szerződés joghatásai körül kristályosodtak ki. E dilemmák rámutatnak arra, hogy bár a mediáció a polgári jog intézményi struktúrájába illeszkedik, annak teljes körű dogmatikai integrációja még nem valósult meg.

Az egyik legvitatottabb kérdés, hogy a mediációs eljárás milyen hatással van a polgári jogi igények elévülésére. A 2002. évi LV. törvény szerint a mediáció ideje alatt az elévülés nyugszik, azonban a joggyakorlatban többféle értelmezés alakult ki. Egyes bíróságok a „nyugvás” fogalmát szűken értelmezik, kizárólag a mediáció tényleges megindulásához (szerződés aláírásához) kötik az elévülés megszakadását, míg más ítéletek a mediációs szándék bejelentését is elégségesnek tartják.

A különböző értelmezések mögött a bizonyítási nehézségek is meghúzódnak: mikor tekinthető igazoltnak, hogy a felek valóban mediációs folyamatot kezdeményeztek? E kérdés gyakorlati következménye komoly lehet, hiszen az elévülés lejárta a követelés érvényesítését kizárhatja. A jogbiztonság megkövetelné, hogy a mediáció megindulásának és befejezésének időpontját egy egységes nyilvántartás vagy bejelentési rendszer rögzítse, hasonlóan az osztrák ZivMediatG rendszeréhez, ahol a mediátor köteles az eljárás kezdetét regisztrálni.

Egyes szerzők szerint az elévülésre vonatkozó magyar szabályozás a „jogérvényesítési jog védelme” szempontjából elégtelen, mivel nem biztosít kellő garanciát a felek számára, hogy a mediáció választása ne járjon jogvesztéssel. Ez a bizonytalanság a mediáció igénybevételének egyik legfőbb visszatartó tényezője, hiszen a felek – különösen gazdasági ügyekben – tartanak attól, hogy a tárgyalások alatt az igényük elévül.

A másik kulcskérdés a mediátor titoktartási kötelezettségének terjedelme és korlátai. A 2002. évi LV. törvény kimondja, hogy a mediátor nem hívható tanúként a közvetítés során megismert tényekről, azonban a gyakorlatban gyakran merül fel, hogy mi történik, ha a felek a bíróságon mégis hivatkoznak a mediációs folyamat során elhangzottakra. A bírói gyakorlat szerint az ilyen nyilatkozatok nem használhatók fel bizonyítékként, mivel a mediáció lényegét adó bizalmi jelleg sérülne. Ugyanakkor a titoktartásnak is vannak határai: ha a mediátor tudomást szerez például bűncselekményről, a titoktartási kötelezettség nem abszolút – hasonlóan más szakmák etikai korlátaivalhoz (pl. pszichológus, ügyvéd). A nemzetközi gyakorlatban (különösen Franciaországban és Hollandiában) a titoktartás megsértését komoly fegyelmi szankciók követhetik, míg Magyarországon ennek szankciórendszere gyenge. Ez is arra utal, hogy a mediátorok szakmai státusza és etikai védettsége nincs kellően kodifikálva, ami csökkenti a bizalom szintjét.

A mediációs egyezség – ha létrejön – számos dogmatikai kérdést vet fel a polgári eljárásjog szempontjából. A Ptk. alapján az egyezség olyan szerződés, amelyben a felek kölcsönösen engednek egymás követeléséből. Ez önmagában polgári jogi szerződés, de ha a mediáció során születik, sajátos eljárásjogi dimenziót is nyer. A kérdés az, hogy ez az egyezség perakadályt jelent-e (tehát kizárja-e ugyanazon jogvita újbóli

megnyitását), illetve bír-e res iudicata hatással. A magyar bírósági gyakorlat megosztott: ha az egyezséget a bíróság jóváhagyta vagy közjegyzői okiratba foglalták, akkor végrehajtható és perakadályt képez; ha viszont csak a felek írásbeli megállapodásaként létezik, akkor a végrehajthatóság nem automatikus.

Ez a kettősség komoly gyakorlati problémát jelent, mivel a felek gyakran nem fordulnak a bírósághoz jóváhagyásért, hanem „morális” egyezségként zárják le az ügyet. Amennyiben az egyik fél később megszegi az egyezséget, a másik fél nem tudja közvetlenül végrehajtatni, hanem újabb pert kell indítania. Ez gyengíti a mediáció hatékonyságát és a felek bizalmát.

Az előbbiekből kitűnik, hogy a mediáció Magyarországon még nem rendelkezik egységes, dogmatikailag zárt rendszerrel. Míg a jogalkotás megteremtette a keretet, a joggyakorlat gyakran eseti értelmezésekkel tölti ki az űrt. A mediáció tehát – miközben elvileg a polgári igazságszolgáltatás integráns része – gyakorlatilag „félúton van” a formális és informális konfliktusrendezés között. A normatív tisztázatlanság visszahat a társadalmi elfogadottságra is: amíg a felek és a jogászok nem érzik a mediációs egyezség jogi erejét, addig kevésbé hajlamosak azt választani.

A teljes körű integráció érdekében szükség lenne a mediációs eljárás joghatásainak kodifikált pontosítására, a titoktartási szabályok és a mediációs egyezségek nyilvántartásának egységesítésére, valamint a bírói gyakorlat harmonizálására. Mindez nem csupán a jogbiztonságot növelné, hanem a mediációt a polgári jog egyik valódi, autonóm jogintézményévé emelhetné, amely képes a bírósági rendszer tehermentesítésére és a felek közötti tartós megoldások elősegítésére.

A magyar joggyakorlatban a mediációval összefüggő dogmatikai dilemmák elsősorban az elévülés, a titoktartás és a mediációs egyezségek joghatásai körül jelentkeznek. Az alábbi táblázat összefoglalja e három legfontosabb problémakört, azok gyakorlati következményeit, valamint a lehetséges megoldási irányokat, amelyek elősegíthetik a mediáció teljes körű integrációját a polgári jog rendszerébe.

Dogmatikai kérdés	Probléma a joggyakorlatban	Lehetséges megoldás / reformirány
Elévülés a mediáció alatt	Nem egységes, hogy a mediáció megindítása mikor szakítja meg az elévülést. Egyes bíróságok csak a mediációs szerződés aláírását, mások már a szándékbejelentést is elegendőnek tartják. A	Egységes szabályozás bevezetése a mediáció megindulásának időpontjáról. Kötelező mediációs nyilvántartás létrehozása, amely hitelesen rögzíti az eljárás kezdetét és végét.

	bizonytalanság jogvesztést okozhat.	
Mediátor titoktartási kötelezettsége	A titoktartás határai bizonytalanok. A felek gyakran hivatkoznak a mediáció során elhangzottakra a bíróságon, és nincs egységes szankciórendszer a titoktartás megszegésére.	Etikai és fegyelmi szabályok pontosítása. Külön fejezet beiktatása a Ktv.-be a mediátor tanúvallomási tilalmáról és kivételeiről (pl. bűncselekmény esetén).
A mediációs egyezség joghatásai	Nem egyértelmű, hogy az egyezség perakadályt képez-e, illetve bír-e res iudicata hatással. A végrehajthatóság csak bírósági jóváhagyással vagy közjegyzői okirat esetén biztosított.	Kötelező bírósági jóváhagyás minden mediációs egyezség esetén, vagy külön Mediációs Nyilvántartás létrehozása, amely biztosítja az egyezségek automatikus végrehajthatóságát.

14. Táblázat – Elévülés, titoktartás, joghatás (a szerző saját szerkesztése)

A magyar jogalkalmazás jelenlegi tapasztalatai alapján a mediáció továbbra is periférikus szerepet tölt be a jogviták rendezésében. Noha a 2002. évi LV. törvény már több mint két évtizede lehetőséget biztosít a közvetítői eljárás igénybevételére, a gyakorlatban a felek és a jogi szakemberek nagy része még mindig a bírósági ítéletet tekinti a jogvita „valódi” lezárásának. A mediáció így nem önálló alternatívának, hanem kiegészítő, gyakran formális lépésnek számít a konfliktuskezelési folyamatban. Ezt erősítik az empirikus kutatások is, amelyek szerint a bírák többsége a mediációt inkább időigényes kitérőként, semmint hatékony vitarendezési eszközként értékeli. Az ügyvédi kar részéről pedig gyakran az anyagi érdekelttség és a pereskedési kultúra konzerválja a hagyományos eljárások elsődlegességét.

Mindemellert a társadalmi bizalom alacsony szintje is gátolja a mediációs kultúra elterjedését. A magyar konfliktuskezelési hagyományok inkább hierarchikus és konfrontatív természetűek, ami szemben áll a mediáció konszenzuson és együttműködésen alapuló szemléletével. A közvetítők gyakran szembesülnek azzal, hogy a felek nem a közös megoldás keresésében, hanem a „győzelem” elérésében érdekeltek. Ezen attitűdök megváltoztatása hosszabb társadalmi és oktatási folyamatot igényelne, amelyben a jogászképzés, a bírói továbbképzések és a közéleti kommunikáció egyaránt szerepet játszhat.

Mindazonáltal a nemzetközi tapasztalatok (különösen az olasz, holland és osztrák modellek) azt mutatják, hogy intézményi ösztönzők és normatív támogatás mellett a mediáció képes megerősödni. Az olyan eszközök, mint a kötelező előzetes mediációs ülés (Olaszország), a

bírói kötelezettség a mediáció felajánlására (Görögország), vagy az államilag támogatott mediációs költségkompenzáció (Ausztria), egyértelműen növelték a részvételi hajlandóságot. Ezek a példák bizonyítják, hogy Magyarországon is reális a mediáció társadalmi és jogi súlyának növelése, ha a jogalkotás és a szakmapolitika következetesen támogatja azt. A jövő kulcsa a strukturált szakmai minőségbiztosítás, a bírói és ügyvédi szemléletváltás, valamint a digitális mediációs eszközök integrálása lehet, amelyek együttesen képesek a mediációt a 21. századi igazságszolgáltatás integrált elemévé emelni.

Az alábbi táblázat összefoglalja a mediáció hazai alkalmazásának legfőbb akadályait, azok hatásait, valamint a lehetséges előmozdítási irányokat. A cél, hogy az intézményi, jogalkalmazói és társadalmi szinten azonosított problémákra komplex, fenntartható válaszok szülessenek.

Akadály típusa	Hatása a mediációra	Előmozdítási lehetőség
Bírói és ügyvédi szkepticizmus	A mediációt sok jogász időhúzásnak vagy formális lehetőségnek tekinti, ami csökkenti az utalások számát.	Kötelező bírói tájékoztatás bevezetése; mediációs szemléletű bírói és ügyvédi továbbképzések.
Társadalmi bizalom hiánya	A felek gyakran inkább az ítéletben, mintsem a párbeszédben bíznak; a mediáció elfogadottsága alacsony.	Széleskörű tájékoztató kampány; oktatási programok; sikeres mediációs esetek láthatóvá tétele.
Intézményi széttagoltság	A szakmai szervezetek között nincs egységes stratégia, ami gyengíti a szakma legitimitását.	Nemzeti mediációs kamara létrehozása; minőségbiztosítási standardok kidolgozása.
Finanszírozási hiányosságok	A mediáció költségeit a felek viselik, ami csökkenti az igénybevételi hajlandóságot.	Állami támogatás bevezetése (pl. mediációs voucher rendszer); költségkompenzációs alap létrehozása.
Heterogén képzési rendszer	A képzések minősége és tartalma eltérő, ami a szakmai színvonalat rontja.	Egységes akkreditációs és továbbképzési (CPD) rendszer bevezetése; központi standardizálás.
Digitális eszközök hiánya	Az online mediációs lehetőségek korlátozottak, a digitális ügyfelek elérése nehézkes.	Online Dispute Resolution (ODR) platformok bevezetése; MI-alapú támogató rendszerek fejlesztése.

15.Táblázat – A mediáció alkalmazásának hazai akadályai (a szerző saját szerkesztése)

IX. A mediáció ismertsége Magyarországon – részletes elemzés a 2020-as lakossági felmérés alapján

A 2020. márciusában végzett, 1000 fős mintán alapuló kutatás egyedülálló betekintést nyújt abba, hogy a magyar társadalom mennyire ismeri a mediáció intézményét, milyen konfliktushelyzetekben lenne hajlandó igénybe venni azt, és milyen társadalmi-demográfiai tényezők határozzák meg az eljárás iránti affinitást. Az adatfelvétel módszertana – többszörösen rétegzett, véletlen mintavétel az NRC Netpanel keretében – biztosítja, hogy az eredmények általánosíthatók legyenek a 18–59 éves magyar lakosságra.¹⁵⁸

9.1. A konfliktuskezelés általános mintázatai

A kutatás egyik legszembetűnőbb eredménye, hogy a célcsoport háromnegyede (76%) nem kér segítséget külső személytől konfliktus esetén. A válaszadók többsége úgy nyilatkozott, hogy inkább „megbeszéli az érintettel” (48%), vagy egyszerűen „elkerüli a konfliktust” (28%). A bíróság és a pszichológus segítségét egyaránt mindössze a válaszadók 10%-a említette, míg a mediátorok és coach-ok még ennél is alacsonyabb arányban kerültek szóba (5% és 4%)

Ez az adat több szempontból is jelentős. Egyrészt arra mutat rá, hogy Magyarországon erőteljesen jelen van az a társadalmi attitűd, amely a konfliktusokat inkább privát, belső ügyként kezeli, és csak végső esetben fordul külső szakmai segítséghez. Másrészt jelzi, hogy a mediáció elterjedésének legnagyobb akadálya nem csupán az ismertség hiánya, hanem a kulturális beállítódás: a felek többsége eleve nem gondol szakértő bevonására.

9.2. A mediáció ismertsége

A felmérés szerint a válaszadók 54%-a hallott már a mediációról, míg 46% számára teljesen ismeretlen volt a fogalom. Ez önmagában nem rossz arány, különösen annak fényében, hogy a 2002. évi LV. törvény hatálybalépése óta alig két évtized telt el, és a közvetítői gyakorlat a jogi és társadalmi diskurzusban továbbra is periférikus szerepet tölt be. Ugyanakkor a fele tudatos

¹⁵⁸ A Közép-európai Mediációs Intézet kutatása (2020) – A mediáció ismertsége Magyarországon

ismerethiány arra figyelmeztet, hogy a mediáció társadalmi beágyazottsága még mindig gyenge.

Az ismertség erősen differenciálódik demográfiai tényezők szerint:

- Felsőfokú végzettségűek körében szignifikánsan magasabb;
- budapesti lakosok felülreprezentáltak az ismerők között;
- míg az alacsony végzettségűek, az 50 év felettek, valamint a falun és a keleti régióban élők kevésbé találkoztak a mediáció fogalmával.

Ez a minta erősen összecseng más kutatásokkal, például az European Values Study 2020-as adataival, amelyek szintén a társadalmi bizalom és az új intézményekhez való nyitottság regionális és iskolázottsági különbségeit mutatják.

9.3. A mediációban való részvétel aránya

Azok körében, akik hallottak a mediációról, mindössze 11% vett részt ténylegesen mediációs eljárásban. A részvételi hajlandóság szociodemográfiai mintázata hasonló az ismertséghez: felülreprezentáltak a férfiak, a 18–29 évesek és a felsőfokú végzettségűek

Ez a részvételi arány rendkívül alacsonynak tekinthető. A nemzetközi szakirodalomban gyakran hivatkozott olasz példa szerint, ahol bizonyos ügyekben kötelező a mediáció, az eljárások száma a kötelező szabályozás bevezetését követően többszörösére nőtt. Magyarországon a mediáció önkéntessége ugyan tiszteletben tartja a felek autonómiáját, de az alacsony részvételi arány arra utal, hogy a pusztán jogi keretek nem elegendőek a széleskörű elterjedéshez.

9.4. Milyen ügyekben kerül sor mediációra?

A felmérés szerint a mediáció leggyakrabban gazdasági ügyekhez és válásokhoz kapcsolódik, de a résztvevők egyharmadánál családi problémák (pl. öröklés, családi vita) álltak a háttérben. Az adatok alapján kisebb arányban jelentek meg munkahelyi, iskolai, közösségi és szomszédsági konfliktusok is

Ez a megoszlás tükrözi a mediáció jogi és társadalmi beágyazottságát: a gazdasági és családjogi ügyek tipikusan azok a területek, ahol a pereskedés költséges és időigényes, valamint ahol a felek hosszú távú kapcsolatban állnak, így a konszenzus különösen értékes.

9.5. A tájékozódás forrásai

A mediációról információt szerző válaszadók elsősorban az internetről (29%) és közvetlenül mediátoroktól (20%) értesültek. Az ügyvédek, ismerősök vagy a nyomtatott sajtó sokkal kisebb szerepet játszottak a tájékozódásban.

Ez a mintázat arra utal, hogy a mediáció elterjesztésének kulcsa az online jelenlét és tudatos kommunikáció. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy az ügyvédek információforrásként alig jelentek meg, ami arra utal, hogy a jogászok körében a mediáció támogatottsága még nem elég erős.

9.6. Kulturális mintázatok és konfliktuskerülés

A kutatás rávilágít a magyar konfliktuskultúra sajátosságaira is. A válaszadók jelentős része – különösen a férfiak, az 50 év felettek és az alapközü végzettségűek – a konfliktusok elkerülését választja. Ez a magatartás mélyebb kulturális gyökerekre utal, és komoly akadályt jelenthet a mediáció társadalmi elfogadottságának növelésében.

A konfliktuskerülés stratégiája rövid távon csökkentheti a feszültséget, de hosszú távon a problémák elmélyüléséhez vezethet. A mediáció ezzel szemben olyan eszköz, amely a konfliktusokat nem elfojtja, hanem konstruktívan kezeli. A felmérés egyik legfontosabb tanulsága tehát az, hogy a mediáció népszerűsítése nem pusztán jogi vagy intézményi feladat, hanem kulturális attitűdformálást is igényel.

9.7. Tanulságok a jogalkalmazás számára

A kutatás eredményei több fontos következtetést hordoznak a magyar jogalkotás és jogalkalmazás számára:

- (1) Az ismertség közepes, a részvétel alacsony – szükség van a mediáció szélesebb körű társadalmi kommunikációjára.
- (2) Erős területi és társadalmi különbségek – a vidéki, idősebb, alacsonyabb végzettségű rétegek elérése különösen fontos kihívás.
- (3) A konfliktuskerülés dominanciája – a mediációt a konfliktuskezelés kultúrájának részeként kell népszerűsíteni, nem pusztán jogi eszközként.
- (4) Az ügyvédek szerepe marginális – a mediáció sikeréhez elengedhetetlen a jogászok körében erőteljesebb bevonása.

(5) A digitális jelenlét kulcsszerepe – az internet az elsődleges információforrás, ezért a mediációs szervezeteknek online kommunikációs stratégiára van szükségük.

A 2020-as felmérés világossá tette, hogy a mediáció Magyarországon egyelőre ismert, de kevésbé használt intézmény. A lakosság fele hallott már róla, de csupán tizedük vett részt benne. A részvételi hajlandóság szorosan összefügg a társadalmi státusszal, az iskolázottsággal, a lakóhellyel és az életkorral. A konfliktuskezelési stratégiák többsége továbbra is a problémák privát rendezésére vagy elkerülésére épül, és a külső segítség igénybevétele ritka.

A kutatás legfontosabb üzenete, hogy a mediáció magyarországi megerősödéséhez társadalmi szemléletváltásra, intézményi támogatásra és erőteljesebb jogászai közreműködésre van szükség. Nemzetközi példák (pl. Olaszország, Görögország) bizonyítják, hogy a kötelező előzetes mediáció, illetve az erős állami ösztönzők ugrásszerűen növelhetik a részvételt. A hazai helyzet azonban arra figyelmeztet, hogy a mediáció nem csupán jogpolitikai döntés kérdése, hanem mélyebb társadalmi és kulturális tényezők formálásának eredménye.

X. A mediátorok önértékelése, a mediátorok versenyképessége 2025-ben – saját kutatás bemutatása

10.1. A kutatás célja és jelentősége

A kutatás célja annak feltárása volt, hogy a mediátorok saját magukat mennyire érzik versenyképesnek, milyen tényezők befolyásolják ezt az érzést, és milyen irányokat tartanak szükségesnek a szakma fejlődéséhez. A „versenyképesség” fogalma itt egyszerre értelmezhető egyéni szinten (a mediátor szakmai tudása, ügyfélszerző képessége, ismertsége), valamint kollektív szinten (a teljes szakma társadalmi és intézményi beágyazottsága). Ez különösen fontos, mivel a mediáció Magyarországon és Közép-Európában még mindig periférikus jogintézmény, így a szakmai versenyképesség a mediáció társadalmi elfogadottságának kulcsa lehet.

10.2. A válaszadók és a minta jellemzői

A kutatásban 58 mediátor vett részt, 13 kérdésre válaszolva, két hónap alatt. Bár a válaszadói szám korlátozott, mégis értékes betekintést nyújt a szakmai közeg gondolkodásába. A minta vegyes: voltak köztük több évtizede dolgozó mediátorok (a legrégebbi praxis 1996-ra datálódik), valamint pályakezdők is. Ez a heterogenitás lehetőséget ad a szakmai tapasztalat hatásainak vizsgálatára.

10.3. A versenyképesség szubjektív megítélése

Az egyik legmegdöbbentőbb eredmény, hogy a válaszadók több mint 60%-a kevéssé vagy egyáltalán nem tartja magát versenyképesnek. Mindössze 15,5% érzi úgy, hogy nagyon vagy kiemelkedően versenyképes. Ez az adat jól tükrözi a mediátori szakma nehézségeit: a piaci kereslet korlátozott, a társadalmi ismertség alacsony, és sok mediátor küzd ügyfélszerzési problémákkal.

Ez a pesszimista önértékelés azért is figyelemre méltó, mert szoros összefüggésben áll a szakma kollektív helyzetével: ha az egyéni mediátorok nem érzik magukat versenyképesnek, a szakma egészének sincs esélye a fejlődésre. Ez összhangban áll a kutatás végső konklúziójával is.

10.4. Az optimális munkamennyiség percepciója

Amikor arról kérdezték a válaszadókat, hogy havi hány mediációs üléstől éreznék magukat versenyképesnek, a leggyakoribb válasz a 5–10 alkalom közötti tartomány volt. Az átlag 9,14 ülés/hó körül alakult. Érdekes azonban, hogy többen kiemelték: a versenyképességet nem pusztán a mennyiség, hanem a hatékonyság és az ügyek jellege határozza meg. Ez arra utal, hogy a szakmai presztízshez nem elegendő a pusztán esetszám, hanem az ügyek sikeressége, a megállapodások tartóssága és az ügyfelek elégedettsége is meghatározó.

10.5. A versenyképességet befolyásoló tényezők

A válaszadók szerint a legfontosabb tényezők:

- Kapcsolati háló (29,3%) – a legtöbben úgy vélik, hogy a személyes kapcsolatok, szakmai ajánlások jelentik a legnagyobb erőforrást.
- Szakmai tapasztalat (17,2%) – a hosszabb gyakorlat növeli a hitelességet.
- Marketing és online jelenlét (15,5%) – a digitális térben való láthatóság a versenyképesség új kulcstényezője.
- Speciális szaktudás (13,8%) – a családi, üzleti vagy munkahelyi mediációban szerzett szakértelem versenyelőnyt jelent.

A kutatás hangsúlyozza: a tényezők kölcsönhatásban állnak, tehát a kapcsolatok önmagukban nem elegendőek, ha nincs szakmai felkészültség, és a tapasztalat sem ér sokat marketing nélkül.

10.6. A szakmai fejlődés szerepe

A mediátorok 82,7%-a szerint a folyamatos szakmai fejlődés kiemelkedően fontos vagy elengedhetetlen. Ez az arány azt mutatja, hogy a szakma képviselői tisztában vannak a kompetenciafejlesztés szükségességével, ugyanakkor a gyakorlatban az önképzés szintje eltérő: bár a többség évente többször is részt vesz képzésen, 6,9% soha.

Ez a kontraszt jelzi, hogy míg a mediátorok egy része tudatosan építi szakmai pályáját, másoknál hiányzik a fejlődés iránti elköteleződés, ami gyengíti az egész szakma kollektív képét.

10.7. Marketing és láthatóság

A kutatás szerint a leggyakoribb marketingeszköz a személyes ajánlás. Ez megerősíti a mediáció erősen bizalmi jellegét, hiszen az ügyfelek inkább személyes tapasztalatok és ajánlások alapján választanak mediátort. Ugyanakkor a modern marketingeszközök (közösségi média, weboldal, szakmai publikációk) alacsonyabb arányban jelennek meg. Ez súlyos hiányosság, hiszen a 21. században az online jelenlét nélkülözhetetlen a láthatósághoz.

10.8. A digitalizáció és MI hatásai

A válaszadók többsége pozitívan értékeli a digitalizáció és a mesterséges intelligencia hatásait. Úgy vélik, az online mediáció lehetőségeket nyit új ügyfelek elérésére, és az MI támogathatja az adminisztrációt, valamint az előkészítő folyamatokat. Ugyanakkor megjelentek aggályok is: néhány mediátor attól tart, hogy a technológia a személyes kapcsolat rovására mehet, és ez csökkentheti az ügyfélbizalmat. Ez jól mutatja a szakmán belüli generációs és szemléletbeli különbségeket.

10.9. A versenyképesség növelésének útjai

A válaszadók három fő tényezőt neveztek meg:

- (1) Társadalmi szemléletváltás és tájékoztatás – szükség van a mediáció előnyeinek széles körű kommunikációjára.
- (2) Állami támogatás és szabályozás – intézményi háttér, akár kötelező mediáció bizonyos ügyekben.
- (3) Hatékony marketing és láthatóság – központi kommunikációs stratégiák, amelyek támogatják az egyéni mediátorokat.

Ezekhez hozzájárulhatna az oktatásban való jelenlét (iskolai konfliktuskezelési programok), a bíróságokkal való szorosabb együttműködés, valamint az állami ösztönzők (pl. továbbképzések finanszírozása, mediáció cafeteria-elemként).

10.10. Konklúziók és előremutató gondolatok

A kutatás alapvető üzenete: amíg az egyes mediátorok nem érzik magukat versenyképesnek, addig a szakma sem lehet az. Ez a kettősség azt mutatja, hogy a versenyképességet egyszerre kell erősíteni egyéni és kollektív szinten.

- Egyéni szinten: képzések, digitális jelenlét, szakosodás és kapcsolati háló építése.
- Kollektív szinten: állami szabályozás, intézményi támogatás, központi marketing, társadalmi edukáció.
- Jövőorientált szinten: a digitalizáció és MI integrálása, új ügyfélcsoportok megszólítása, online platformok fejlesztése.

A kutatás tehát nem pusztán diagnózis, hanem iránymutatás is: a mediáció jövője azon múlik, hogy a szakma képes lesz-e megteremteni a hitelességet, az együttműködést és a társadalmi bizalmat.

A mediáció és a mediátori szakma versenyképessége kulcskérdéssé vált az igazságszolgáltatási rendszerek modernizációjában és a társadalmi konfliktuskezelés hatékonyságában. Az alternatív vitarendezési formák, köztük a mediáció, nemcsak a bíróságok tehermentesítését szolgálják, hanem új típusú, partnerségen alapuló jogi kultúrát is képviselnek. Ugyanakkor a mediáció sok országban – köztük Magyarországon – még mindig nem éri el azt a szintű elismertséget és piaci beágyazottságot, amelyet potenciálja indokolna. A versenyképesség növelése ezért nem pusztán gazdasági vagy szakmai kérdés, hanem jogpolitikai és társadalmi érdek is. A mediáció versenyképessége több dimenzióban értelmezhető. Egyrészt jelenti a szolgáltatás minőségének, elérhetőségének és bizalmasságának erősítését, másrészt a mediátorok szakmai hitelességének, piaci láthatóságának és társadalmi presztízsének növelését. A versenyképes mediáció olyan szolgáltatást jelent, amely gyors, megfizethető, szakmailag magas színvonalú és a felek számára hozzáadott értéket teremt. A mediátorok szempontjából a versenyképesség azt is jelenti, hogy képesek reagálni a társadalmi változásokra – például a digitalizációra, az online mediáció térnyerésére, a nemzetközi ügyek komplexitására vagy az AI-eszközök megjelenésére a konfliktuskezelésben.

A mediáció elterjedésének gátja, hogy a társadalom jelentős része még mindig nem ismeri pontosan, mit takar ez az eljárás. A közvélemény gyakran összekeveri a mediációt az ügyvédi egyeztetéssel, a békéltetéssel vagy a pszichológiai tanácsadással. A bizalmatlanság részben abból ered, hogy a mediátori szakma sok országban, így Magyarországon is, erősen fragmentált, az állami és civil szereplők, szakmai szervezetek és képzőintézmények között

nincs teljes koherencia. A szakma piaci erejét gyengíti, hogy a mediációs szolgáltatások árazása nem egységes, a minőségbiztosítás rendszere pedig még nem eléggé átlátható.

A szakmai utánpótlás kérdése szintén kritikus. A mediátorok átlagéletkora magas, a fiatal jogászok, pszichológusok vagy szociális szakemberek ritkán választják hivatásként a mediációt, mert nem látják benne a gazdasági stabilitást. Továbbá a mediáció nem integrálódott eléggé a jogi és társadalomtudományi képzésbe, így a jövő szakemberei gyakran csak érintőlegesen találkoznak a témával.

A versenyképesség növelésének az alábbi fő irányai lehetségesek:

- (1) Minőség és szakmai hitelesség erősítése: A mediátorok szakmai színvonalát egységes, országos képzési és vizsgarendszerrel lehetne erősíteni, amelyet rendszeres továbbképzés (CPD) egészítene ki. Az etikai kódex betartásának független ellenőrzése és a mediátori tevékenység auditálása növelné a bizalmat. Fontos, hogy a mediátor ne pusztán „jogi közvetítőként”, hanem komplex, kommunikációs és pszichológiai kompetenciákkal rendelkező szakemberként jelenjen meg.
- (2) Digitalizáció és innováció: A versenyképes mediáció egyik legfontosabb feltétele a technológiai alkalmazkodás. Az online mediáció, a videokonferencia-alapú ülések, a digitális dokumentumkezelés és az AI-asszisztált konfliktuselemzés lehetőségei radikálisan javíthatják az eljárás hatékonyságát. A mesterséges intelligencia például képes lehet támogatni a felek közötti kommunikáció strukturálását, az érdekezonsítást vagy az érzelmi tónus elemzését – mindezt a mediátor kontrollja alatt. Az innovatív technológiák beépítése a mediációs gyakorlatba növelné a fiatal szakemberek vonzerejét és a szolgáltatás modern imázsát.
- (3) Piaci láthatóság és kommunikáció: A mediáció népszerűsítése közérthető, hiteles kommunikációt igényel. Szükség lenne országos médiakampányokra, sikeres esetek bemutatására, valamint a bírósági és ügyvédi kar bevonására. Az ügyfelek többsége csak akkor fordul mediátorhoz, ha az ügyvéd, bíró vagy hatóság javasolja. A versenyképesség tehát kommunikációs dimenzió is: a mediációnak világos, pozitív, „megoldásorientált” márkaértéket kell közvetítenie.
- (4) Állami ösztönzők és szabályozási reform: A mediációt elősegítő adó- és költségkedvezmények, például illetékcsoökkentés vagy bírósági díjvisszatérítés, jelentős motivációt teremthetnének. Emellett célszerű lenne, ha bizonyos ügykörökben (pl. családjogi, munkaügyi, szomszédjogi vitákban) a perindítás előtt kötelező lenne egy mediációs tájékoztató ülés. Ez nem korlátozná a bírósághoz fordulás jogát, de biztosítaná, hogy a felek tisztában legyenek az alternatív lehetőséggel.

(5) Nemzetközi együttműködés és szakmai hálózatépítés: A mediációs piac globalizálódása új lehetőségeket kínál. Az EU-szintű mediátori hálózatokhoz való csatlakozás, a határon átnyúló képzési programok és a nemzetközi tanúsítványok elfogadása (pl. EU Certified Mediator) növelné a szakma nemzetközi presztízsét.

A versenyképes mediáció közvetlenül hozzájárul az igazságszolgáltatás fenntarthatóságához. A gyorsabb és békésebb megoldások csökkentik a bíróságok leterheltségét, az állam költségeit és a társadalmi feszültségeket. A felek számára a mediáció érzelmi és gazdasági értelemben is hatékonyabb: megőrzi a kapcsolataikat, lerövidíti a konfliktusidőt és csökkenti a költségeket. A gazdasági életben pedig a hatékony vitarendezés közvetlenül növeli a befektetői bizalmat és az üzleti stabilitást.

A mediátor szakma versenyképessége a társadalmi bizalom és jogbiztonság erősítésének is eszköze. Egy jól képzett, hiteles és látható mediátori közösség képes a konfliktusokat nemcsak kezelni, hanem a közösségek szintjén megelőzni is. A mediáció így nem pusztán a jogrendszer egyik alternatív eljárása, hanem kulturális innováció is – egy újfajta párbeszédkultúra, amelyben az együttműködés a jogérvényesítés természetes kiegészítőjévé válik.

A jövő mediációja tehát az, amely egyszerre szakmailag megbízható, technológiailag modern, társadalmilag beágyazott és gazdaságilag fenntartható. Ennek megteremtése nemcsak a mediátorok, hanem az egész igazságszolgáltatási ökoszisztéma közös érdeke.

XI. A mediáció gyakorlati dimenziói

“Nemcsak egy konfliktuskezelési eszköz, annál jóval több, életszemlélet, a minden napi élet része, az emberekkel, a családommal való kommunikációnak része, mindaz, amit a mediációról és mediációban tanulok folyamatosan. Egy hatékony eszköz arra, hogy az emberekben meglévő saját erőforrásokat erősítsük. Bátorítást jelent, hogy mindenki a saját ügyében a legkompetensebb.”¹⁵⁹

A mediáció jogszabályi kereteinek áttekintése mellett elengedhetetlen annak vizsgálata is, hogy az intézmény a gyakorlatban miként működik. A mediáció sikeressége ugyanis nem kizárólag a normatív környezet függvénye: legalább ilyen fontosak a résztvevők attitűdjei, a társadalmi és kulturális tényezők, valamint a mediátorok szakmai felkészültsége.

11.1. A mediátor szerepe és etikai dilemmái

A mediátor a közvetítői eljárás kulcsfigurája. Feladata kettős: egyrészt biztosítani kell a folyamat semlegességét, másrészt aktívan támogatnia a feleket a kommunikációban és az érdekek feltárásában. Ez azonban számos etikai dilemmát vet fel:

- Pártatlanság és empátia: hogyan őrizhető meg a mediátor semlegessége, miközben empatikusan reagál a felek érzelmeire?
- Titoktartás és jogi kötelezettségek: például családon belüli erőszak gyanúja esetén köteles-e a mediátor megtörni a titoktartást?
- Határkérdések: meddig terjedhet a mediátor javaslattevési joga anélkül, hogy értékelő mediátorrá válna?

Az Országos Mediációs Egyesület által kidolgozott Etikai Kódex hangsúlyozza: a mediátor legfontosabb értékei a pártatlanság, a titoktartás és a szakmai felkészültség.¹⁶⁰ Azonban a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a mediátorok sokszor kénytelenek improvizálni, mivel az ügyek komplexitása meghaladja a képzés során elsajátított sémákat.

¹⁵⁹ Vajna Virág mediátor – elérhető[online]: <https://www.kemi.hu/hirek/interjuk/interju-dr-vajna-virag-mediator.html> [letöltve: 2025. 10. 06.]

¹⁶⁰ Országos Mediációs Egyesület Etikai kódexe

11.2. Az ügyfelek motivációja és részvételi hajlandósága

A mediáció sikerének másik kritikus tényezője a felek részvételi hajlandósága. Magyarországon az empirikus kutatások alapján a felek alapvetően háromféle motivációval lépnek be a mediációba:

- (1) Kényszerű részvétel – a bíróság vagy az ügyvéd javaslatára;
- (2) Költségcsökkentési szándék – a pereskedés drágasága miatt;
- (3) Valódi megállapodási akarat – főleg családjogi és szomszédjogi ügyekben.

A felek motivációja nagymértékben befolyásolja a sikerességet: a statisztikák szerint, ha a felek önként és aktív megoldáskeresési szándékkal vesznek részt, az egyezségi arány elérheti a 70–80%-ot. Ha viszont csak formális kötelezettség miatt jelennek meg, a megállapodások aránya 20–30%-ra esik.

11.3. Kulturális és társadalmi tényezők

A mediáció gyakorlati működését jelentősen befolyásolja a társadalom konfliktuskultúrája. Magyarországon a kutatások szerint a lakosság körében még mindig erősen él az a szemlélet, hogy „igazságot a bíróság szolgáltat”. Ez a legalista kultúra csökkenti a mediáció vonzerejét. Más országokban – például Hollandiában vagy az Egyesült Királyságban – a konszenzusos konfliktuskezelés kulturális beágyazottsága erősebb. Az oktatásban és a közösségi életben is nagyobb hangsúlyt fektetnek a tárgyalási készségek fejlesztésére. Magyarországon e téren az elmúlt években indultak kezdeményezések, például iskolai mediációs programok, amelyek hosszú távon hozzájárulhatnak a mediáció társadalmi elfogadottságához.

11.4. Empirikus adatok Magyarországról

Az empirikus kutatások alapján Magyarországon a mediációs ügyek többsége családjogi (válás, gyermekelhelyezés, tartásdíj), kisebb részben pedig gazdasági és szerződéses jogviták. Az OBH adatai szerint 2022-ben kb. 3.800 bírósági közvetítés indult, amelyből 42% zárult egyezséggel.

Egy 2021-es kérdőíves kutatásban a mediátorok 62%-a jelezte, hogy legnagyobb kihívásként az ügyvédek ellenállását tapasztalja, míg 48% a felek bizalmatlanságát említette elsődleges problémaként. Ugyanakkor a kutatás arra is rámutatott, hogy a felek, akik sikeres mediációban vettek részt, 85%-ban elégedettek voltak az eljárással, és másoknak is ajánlanák.

A magyar mediáció gyakorlati tapasztalatai tehát kettősek:

- Pozitívumok: a családjogi ügyekben kimutathatóan csökkenti a konfliktus terheit; a felek elégedettsége magas; a bíróságok tehermentesítéséhez is hozzájárul.
- Negatívumok: a felek motivációja gyakran alacsony; a jogászszakma passzív; az intézményi háttér töredezett; a kulturális attitűdök nem támogatják a konszenzust.

A jövő szempontjából az egyik legfontosabb kérdés az, hogy miként lehet erősíteni a felek belső motivációját. Nem elegendő a bírói vagy jogszabályi ösztönzés: szükség van arra, hogy a társadalomban is elterjedjen a mediáció értékének felismerése.

11.5. A mediáció folyamata a gyakorlatban

A mediáció mint alternatív vitarendezési forma a polgári jogi konfliktusok kezelésének egyre fontosabb, autonóm eljárási modelljévé vált. A folyamat célja nem csupán egy egyezség elérése, hanem a felek közötti kommunikáció újraépítése, az érdekek feltárása és a kapcsolatok helyreállítása. E komplex, többfázisú mechanizmus a magánautonómia és az önkéntesség talaján áll, jogi értelemben pedig a rendelkezési jog és a szerződési szabadságkiterjesztett gyakorlásának tekinthető. A mediáció lépései egyidejűleg szolgálják a jogbiztonságot, az eljárási méltányosságot és a konfliktusok hatékony lezárását.

11.5.1. A mediálhatósági triász

A folyamat kezdetén a mediátor elsődleges feladata a mediációs alkalmasság vizsgálata. Ez a fázis a szakirodalomban screening vagy intake néven ismert, és célja annak megállapítása, hogy az adott jogvita, illetve a felek közötti viszonyrendszer megfelel-e a mediációs eljárás feltételeinek. A jogi szabályozás értelmében mediáció kizárólag olyan polgári jogi ügyekben alkalmazható, amelyek tárgya felett a felek szabadon rendelkezhetnek. Az alkalmassági vizsgálat során a mediátor ellenőrzi, hogy fennáll-e bármilyen olyan körülmény – például kényszer, fenyegetés, jelentős érzelmi függés vagy hatalmi aszimmetria –, amely az eljárás önkéntes jellegét torzítaná.¹⁶¹ A gyakorlatban a tapasztalt mediátorok az ún. „mediálhatósági triászt” vizsgálják: a jogi természetet, az érzelmi-kommunikációs dinamikát és a döntéshozatali képességet. E három tényező együttesen határozza meg, hogy a mediáció a jogvita megoldásának adekvát útja-e.

¹⁶¹ Riskin, L. L.: Understanding Mediators' Orientations, Strategies, and Techniques, 1 Harv. Negot. L. Rev. (1996) 7–50.

A „mediálhatósági triász” kifejezés a nemzetközi mediációs szakirodalomban az intake screening és case assessment eljárásokból nőtt ki, amelyeket először az amerikai és ausztrál mediációs központok dolgoztak ki az 1990-es években. A triász három alappillére:

- (1) jogi;
- (2) kommunikációs;
- (3) döntéshozatali dimenzió — együttesen határozza meg, hogy egy adott ügy alkalmas-e mediációra, illetve, hogy a mediátor etikailag és szakmailag vállalhatja-e az eljárás lefolytatását.

A magyar szakirodalomban a triász-modell implicit módon megjelenik a 2002. évi LV. törvényben is, amikor szabályozásra kerül, hogy az eljárás csak önkéntes és egyenlő felek között történhet. Ez a törvényi logika a három elem – jogi rendelkezhetőség, kommunikációs együttműködési képesség, és pszichológiai döntési autonómia – implicit elismerését jelenti.

A triász első eleme: jogi mediálhatóság

A jogi mediálhatóság a legszűkebb, de dogmatikailag a legvilágosabb kategória. Egy ügy akkor mediálható, ha:

- a felek a vitatott jogról szabadon rendelkezhetnek (pl. szerződéses, társasházi, családjogi, öröklési ügyek),
- a vita nem érinti a közrendet, a büntetőjogi felelősséget, vagy harmadik személyek kötelezettségét,
- és az ügyben nem kötelező az állami döntés (pl. gyámhatósági vagy adóhatósági eljárás).

Ez a szűrő a magánautonómia és a rendelkezési jog alkotmányos elvéből fakad. A jogi mediálhatóság tehát negatív kritérium: azt határozza meg, hogy mely ügyek nem mediálhatók. Dogmatikailag ez a triász „kapu-eleme”: ha a jogi mediálhatóság hiányzik, a mediáció eljárásjogi és erkölcsi szempontból sem kezdhető meg.

Nemzetközi összehasonlításban a legtöbb európai ország (pl. Németország, Ausztria, Olaszország) ugyanezt az elvet követi. A német Mediationsgesetz (2012) 1. § (1) bekezdése szerint a mediáció „önkéntes, bizalmas eljárás, amelynek célja a vitás ügyek békés rendezése, amennyiben az ügy a felek rendelkezési körébe tartozik”.

A triász második eleme: kommunikációs mediálhatóság

A kommunikációs (relációs) mediálhatóság már nem jogi, hanem interakció-alapú szűrő. Lényege, hogy a felek képesek-e a kommunikáció helyreállítására, legalább közvetett módon.

A mediáció alapja a párbeszéd — ha a kommunikáció teljesen megszűnt, a mediátor feladata először a „kommunikatív tér” megteremtése. Ennek értékeléséhez a mediátor több indikátort vizsgál:

- képesek-e a felek egy térben (vagy online platformon) jelen lenni anélkül, hogy a helyzet eszkalálódna;
- van-e minimális információmegosztási hajlandóság;
- érzékelhető-e a másik fél emberségének elismerése, vagy teljes „démonizálás” áll fenn;
- vállalják-e a mediátor pártatlan moderálását.

Ha ezek közül több feltétel hiányzik, a kommunikációs mediálhatóság kérdéses. A modern elméletek szerint a mediátor a pre-mediation coaching eszközével előkészítheti a kommunikációs alapot, de nem erőltetheti a párbeszédet. Jogszociológiai szempontból ez a dimenzió a társadalmi bizalommal és a konfliktuskultúrával függ össze: minél alacsonyabb a társadalmi bizalom szintje, annál nehezebb a kommunikációs mediálhatóság biztosítása.

A triász harmadik eleme: döntéshozatali mediálhatóság

A harmadik, egyben legösszetettebb tényező a pszichológiai-döntési mediálhatóság (capacity to decide). Ez arra utal, hogy a felek képesek-e felelősségteljes döntést hozni és viselni annak következményeit.

Ez a feltétel több szinten értelmezhető:

- Kognitív szint: a fél érti-e a vita tárgyát, a folyamat lényegét, és képes-e megérteni az egyezség jogi-gazdasági hatásait?
- Érzelmi szint: a fél képes-e önuralomra, empátiára, vagy a traumatikus élmények (pl. válás, veszteség) ezt még nem teszik lehetővé?
- Szociális szint: nincs-e olyan függés (pl. gazdasági, hatalmi, családi), amely az autonóm döntést torzítja?

Nemzetközi normákban ugyanez az elv jelenik meg: a Közvetítők Európai Magatartási Kódexe szerint a mediátor feladata annak biztosítása, hogy a felek megfelelő tájékozottsággal és szabad elhatározással kössenek megállapodást.

Ez a triász-elem tehát etikai-eljárási biztosíték: a mediátor köteles felismerni, ha valamelyik fél döntési képessége korlátozott (pl. pszichés zavar, erőteljes nyomás, alkohol- vagy gyógyszerhatás). Ilyen esetben az eljárást fel kell függeszteni vagy meg kell szakítani.

A triász funkciója és dogmatikai jelentősége

A mediálhatósági triász nem csupán gyakorlati segédeszköz, hanem dogmatikai modell, amely a mediáció és a polgári jog kapcsolatát strukturálja. A jogi elem biztosítja a normatív határokat: meddig terjed a felek rendelkezési joga. A kommunikációs elem az eljárási tisztesség és a *due process* garanciáit védi: a felek egyenlő kommunikációs pozícióban legyenek. A döntéshozatali elem pedig az etikai felelősség és az autonómia védelme szempontjából kulcsfontosságú: kizárja az olyan egyezségeket, amelyek manipuláció vagy kényszer eredményeként jönnének létre.

E triász-modell a mediációs eljárásokban az ún. „belépési küszöb” szerepét tölti be: ha mindhárom feltétel teljesül, a mediáció valószínűleg sikeres és legitim lesz. Amennyiben bármelyik elem sérül, az eljárás formailag lefolytatható, de értelmileg torz marad, és a létrejövő egyezés legitimitása gyenge lesz.

Empirikus kutatások igazolják, hogy azokban az ügyekben, ahol a mediátor az előzetes szűrés során e triászt ténylegesen alkalmazta, az egyezségek végrehajtási aránya 30–40%-kal magasabb volt.

A „mediálhatósági triász” tehát nem csupán módszertani, hanem normatív-etikai elv is: hidat képez a jogi szabályozás, az emberi pszichológia és a kommunikációelmélet között. Ez a hármas szűrő biztosítja, hogy a mediáció valóban az legyen, aminek a modern jogtudomány látni kívánja: egy önkéntes, értékalapú, autonóm döntéshozatali eljárás, amelyben a felek — és nem az állam — teremtik meg saját békéjüket.

11.5.2. A mediátort felkérő szerződés

A mediáció tényleges megindítását az ún. mediációs megállapodás (mediátort felkérő szerződés) rögzíti, amely a folyamat jogi-etikai keretét adja. Ez a dokumentum több mint pusztán technikai forma: a mediáció „alkotmánya”, amely lefekteti az eljárás alapelveit – az önkéntességet, a bizalmasságot és a pártatlanságot – valamint a titoktartás és az adatvédelem részletes szabályait. A 2008/52/EK irányelv a mediációról kifejezetten előírja, hogy a tagállamok kötelesek biztosítani a mediációs folyamat során közölt információk bizalmasságát, kivéve, ha az a közrenddel vagy a gyermek érdekével ellentétes.¹⁶² A megállapodás tipikusan tartalmazza a költségviselés módját, a díjstruktúrát, valamint a lehetséges jogérvényesítési útvonalakat, ideértve a bírósági vagy közjegyzői jóváhagyás igénybevételét, amely a

¹⁶² 2008/52/EK irányelv a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott mediáció egyes szempontjairól, 7. cikk.

megállapodás végrehajthatóságát biztosítja.¹⁶³ Ez a fázis dogmatikailag átmenetet képez a magánjogi és az eljárásjogi dimenzió között: az önként vállalt szerződéses kötelezettségek egy speciális, nem-peres eljárási struktúrába illeszkednek.

11.5.3. Az előkészítés

A folyamat harmadik lépése az előkészítés és napirend-tervezés, amely a mediáció hatékonyságának kulcsa. A felek szóbeli összefoglalót készítenek, amelyben nem jogi álláspontjaikat, hanem érdekeiket és céljaikat fogalmazzák meg. Ezzel a mediátor a vitát „tartalmi szintre” emeli, eltávolítva a pusztán jogi érveléstől. A mediátor e szakaszban strukturálja a folyamatot: meghatározza az ülések számát, a közös és külön megbeszélések (joint session, caucus) arányát, és kialakítja a kommunikációs szabályokat. Ezzel az eljárás szerkezete nem formális, hanem rugalmas, de mégis jogilag kiszámítható lesz. A folyamat logisztikai előkészítése (időpont, helyszín, technikai feltételek) ugyancsak a bizalom előfeltétele: különösen az online mediációk esetében az adatbiztonsági protokollok kiemelt jelentőséggel bírnak.¹⁶⁴

11.5.4. A mediációs ülés megnyitása

A mediáció „lelke” a közös nyitóülés, ahol a felek először találkoznak strukturált keretek között. Itt hangzik el a mediátor nyitóbeszéde, amelyben ismerteti a folyamat szabályait, megerősíti pártatlanságát és felvázolja a várható menetet. Ezt követik a felek nyitóelbeszélései (megszakítás nélküli idő): ezek narratívák, amelyekből kirajzolódnak az érzelmi háttér, a félreértések és a valódi érdekek. A mediátor feladata az aktív hallgatás, az összefoglalás és az ún. reframing technika – vagyis a kijelentések átkeretezése az együttműködés nyelvén.¹⁶⁵ A szociálpszichológiai kutatások szerint ez a szakasz döntő hatással van a felek későbbi kompromisszumkésztségére, mert ekkor dől el, hogy a folyamatot „biztonságos térként” vagy újabb konfliktusforrásként érzékelik-e.

11.5.5. Témák meghatározása

Ezt követi a feltárási szakasz, amelyben a mediátor segít megszerezni a vitás kérdéseket, azonosítani a tényekben való egyetértést, és megkülönböztetni a jogi álláspontokat az érdekektől. A szakirodalom ezt tekinti a mediáció legfontosabb szakaszának, mert itt történik

¹⁶³ De Palo, G. – Trevor, M.: *EU Mediation Handbook* (Kluwer Law International, 2014).

¹⁶⁴ Katsh, E. – Rabinovich-Einy, O.: *Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes* (Oxford University Press, 2017).

¹⁶⁵ Fisher, R. – Ury, W. – Patton, B.: *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In* (Harvard University Press, 2011).

meg a „jogi” konfliktus „emberi” konfliktussá transzformálása.¹⁶⁶ A mediátor empátikus, de strukturált kérdésekkel segít a feleknek megérteni egymás nézőpontját, valamint a konfliktus mögötti szükségleteket. A feltárás során gyakran alkalmaznak külön megbeszéléseket (caucus), amelyek lehetővé teszik az őszinte kommunikációt, különösen, ha jelentős az érzelmi feszültség vagy a hatalmi különbség.

11.5.6. Az álláspontok megvitatása

A mediáció ötödik fázisa az opciók generálása és realitástesztelés, amely során a felek közösen keresnek lehetséges megoldásokat. A *Harvard-módszer* szerint a sikeres egyezség kulcsa az érdekalapú tárgyalás: az álláspontok helyett az érdekekre kell koncentrálni, és olyan megoldásokat keresni, amelyek kölcsönösen előnyösek. A mediátor ebben a szakaszban facilitátorként működik, ösztönzi a kreatív gondolkodást és segíti a feleket abban, hogy mérlegeljék: milyen következményekkel járna, ha a vita nem oldódna meg (az ún. BATNA-elemzés – *Best Alternative to a Negotiated Agreement*). A jogi realitás tesztelése ugyanakkor etikai korlátokhoz kötött: a mediátor informálhat a jogi környezetről, de nem adhat tanácsot egyik félnek sem, mert ezzel megsértené a pártatlanság elvét.¹⁶⁷

Az egyezség elérését megelőző tárgyalási szakasz gyakran shuttle-diplomácia jellegű: a mediátor külön tárgyal a felekkel, információkat gyűjt és közvetít, de csak a felek kifejezett engedélyével oszt meg bizalmas részleteket. A tárgyalások során fokozatos engedmények, csomagajánlatok és feltételes (kontingens) megoldások alakulhatnak ki. Az etikai normák – különösen az önkéntesség és a jóhiszeműség elve – itt a legérzékenyebbek: a mediátor feladata, hogy megakadályozza a manipulációt vagy a rejtett nyomásgyakorlást, és fenntartsa az egyensúlyt a felek között.¹²

11.5.7. Az egyezség megfogalmazása

Az eljárás csúcspontja az egyezség megfogalmazása, amely a joghatások szempontjából különleges helyet foglal el. A magyar jog szerint az egyezség – ha kölcsönös engedményeken alapul – a Ptk. szerinti szerződésnek minősül, amely a vita lezárását eredményezi. A mediációs egyezség azonban sajátos: nem pusztán jogügylet, hanem egy folyamat eredménye, amelyben a felek kommunikációs és érzelmi szinten is eljutnak a közös megoldásig. Az egyezség akkor tekinthető jogilag biztonságosnak, ha tartalmazza a lényeges feltételeket (szolgáltatás, ellenszolgáltatás, határidők, jogkövetkezmények), valamint a végrehajtási klauzulát. A

¹⁶⁶ Moore, C. W.: *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict* (5th ed., Jossey-Bass, 2019).

¹⁶⁷ European Code of Conduct for Mediators

végrehajthatóság bírósági vagy közjegyzői jóváhagyással biztosítható: előbbi esetben az egyezség az ítélet hatályával bír, utóbbiban közvetlenül végrehajtható.¹⁴ Határon átnyúló ügyekben az UNCITRAL 2018-as Model Law és a 2019-es Szingapúri Egyezmény nyújt nemzetközi jogi alapot az elismerésre és végrehajtásra.

11.5.8. A mediáció lezárása

A mediáció záró szakasza az egyezség utóéletének kezelése: a felek végrehajtási lépéseinek nyomon követése, esetenként utómediációs konzultáció. A nemzetközi gyakorlatban egyre elterjedtebb a „compliance session”, amely a megállapodás teljesülését értékeli, és lehetőséget ad az esetleges módosítások békés rendezésére. Ez a gyakorlat – amely az Európai Unióban és Ausztráliában is terjed – a mediációs intézmények felelősségi kultúráját erősíti, és hosszú távon növeli a társadalmi bizalmat az alternatív vitarendezés iránt.

A mediáció teljes folyamatának elemzése azt mutatja, hogy az eljárás nem csupán technikai konfliktuskezelés, hanem társadalmi és jogi kultúraformáló mechanizmus. A folyamat minden fázisa a felek autonómiáját, a párbeszédet és a közös döntéshozatalt erősíti, ezáltal hozzájárul a jogrendszer humanizálásához. A modern jogalkotási trendek – az EU Mediációs Irányelve, az UNCITRAL Model Law és a nemzeti reformok – mind ebbe az irányba mutatnak: a mediáció nem a bírósági eljárás alternatívája, hanem annak komplementer eleme, amely a jogérvényesítés pluralizmusát testesíti meg a 21. században.

A mediáció folyamata több, egymásra épülő szakaszból áll, amelyek strukturált, de rugalmas keretet biztosítanak a felek közötti konfliktus békés rendezésére. Az alábbi két ábra bemutatja a mediáció fő szakaszait lineáris és körfolyamat formában. Az első ábra a folyamat jogi logikáját követi, míg a második a mediáció iteratív, visszacsatoló jellegét hangsúlyozza.

11.6. A mediáció ciklikus jellege

A mediáció nem egyszerűen egy lineáris, lépésről lépésre haladó eljárás, hanem ciklikus és dinamikus folyamat, amelyben a felek kommunikációja, bizalmi viszonya és érdekfeltárása folyamatos kölcsönhatásban fejlődik. E körkörös természet különbözteti meg a mediációt a formális, hierarchikus konfliktuskezelési mechanizmusoktól, például a bírósági eljárástól, amely jellemzően lineáris logikát követ (kérelem – bizonyítás – döntés – végrehajtás). A mediációban ezzel szemben a folyamat maga is a megoldás része: a felek viszonya, kommunikációja és önreflexiója a folyamat során alakul, nem csupán a kimenetel eredménye. A mediáció ciklikus jellege leginkább abban mutatkozik meg, hogy a folyamat nem zárható le egyetlen lineáris sémával. A klasszikus mediációs ugyan leírják a folyamat fő szakaszait – előkészítés, megnyitás, érdekfeltárás, alternatívák, egyezség, zárás –, de a valóságban ezek a

szakaszok gyakran átfedik egymást, illetve többször visszatérnek egymáshoz. A mediátor nem egyszerűen „végigviszi” a feleket a folyamaton, hanem körkörösén dolgozik: visszatér a korábban elhangzott információkhoz, újraértelmezi a pozíciókat és újrakeretezi a vitát. Ez a reframing technika a mediáció egyik legfontosabb szakmai eszköze, amely csak ciklikus megközelítésben értelmezhető.

A mediáció ciklikusságának egyik oka az, hogy a felek érzelmi és kognitív folyamatai eltérő sebességgel alakulnak. A konfliktusban részt vevő felek gyakran eltérő mértékben képesek az önreflexióra, a kompromisszumra vagy az empátiára. Egy lineáris eljárás – például egy bírósági per – nem ad lehetőséget az ilyen pszichológiai dinamikákhoz való alkalmazkodásra. A mediáció ezzel szemben lehetővé teszi, hogy a felek saját tempójukban jussanak el a megértéshez. Amikor a mediátor érzékeli, hogy az egyik fél még nem készült fel a közös megoldásra, visszatérhet a bizalomépítés vagy az érdekfeltárás korábbi szintjére. E visszalépés nem hiba, hanem a folyamat természetes része, amely előfeltétele a tartós megállapodásnak.

A ciklikus szerkezet másik magyarázata a kommunikációs spirál elméletében keresendő. A mediáció során a felek közötti kommunikáció nem statikus, hanem iteratív: minden megszólalás befolyásolja a másik fél reakcióját, és ez új értelmezéseket hoz létre. A mediátor feladata e spirál irányának „pozitív” fenntartása – azaz, hogy a kommunikáció ne záródjon be a vádak és védekezések körforgásába, hanem fokozatosan az együttműködés irányába haladjon. A ciklikus megközelítés tehát nem pusztán folyamatábrát jelent, hanem egy gondolkodási keretet, amely a mediátort folyamatos reflexióra, a felek közötti dinamika figyelésére készíti.

A jogi szempontból is releváns ciklikusság elsősorban az érdekek és jogok újraértékelésében jelenik meg. Egy jogvita során a felek gyakran jogi álláspontokat képviselnek (pl. szerződésszegés, kártérítési igény), de a mediáció során ezek mögött az érdekek feltárása történik. A mediátor többször is visszatérhet a „mit szeretne elérni valójában?” kérdéshez, hiszen az érdekek változhatnak a folyamat előrehaladtával. Például egy válási mediációban a felek kezdetben az anyagi megosztásra fókuszálnak, később azonban a gyermeknevelési rend és a kommunikációs minták válnak elsődlegessé. A jogi pozíció tehát nem rögzített, hanem a mediáció során átalakuló konstrukció, ami csak ciklikus logikával kezelhető.

A mediáció ciklikus jellege az etikai dimenzióban is megjelenik. A mediátor felelőssége nem egyszeri döntésre korlátozódik, hanem a folyamat minden szakaszában jelen van. A semlegesség, titoktartás és önkéntesség elvei újra és újra értelmezést igényelnek – különösen, ha a felek közötti hatalmi egyensúly megbomlik. A mediátor ezért többször is visszatérhet az

alapelvek megerősítésére, például emlékezteti a feleket a tiszteletteljes kommunikáció szabályaira, vagy újra megfogalmazza a bizalmas kereteket. Ez az ismétlés nem formalitás, hanem a bizalom fenntartásának alapfeltétele.

A nemzetközi gyakorlat is egyre inkább hangsúlyozza a mediáció körkörös jellegét. Az Európai Bizottság 2020-as Study on the Use of Mediation in the EU Member States jelentése szerint a legmagasabb sikerarányt azokban az országokban (pl. Hollandia, Ausztria, Olaszország) figyelték meg, ahol a mediáció strukturált, de ciklikus protokollkövet, azaz lehetővé teszi a visszatérést korábbi szakaszokra. E modellekben a mediátor szerepe nem csupán facilitátor, hanem folyamatmenedzser, aki egyfajta ritmust ad a kommunikációnak, miközben figyeli a kapcsolati dinamikákat és a jogi relevanciát.

A ciklikus jelleget erősíti a digitális mediációs környezet megjelenése is. Az online platformokon (pl. ODR – Online Dispute Resolution rendszerekben) a kommunikáció gyakran aszinkron módon történik, vagyis a felek eltérő időben reagálnak. Ez a folyamat természeténél fogva körkörös, hiszen az interakciók nem lineárisan zajlanak. A mesterséges intelligencia alapú mediációs asszisztensek (pl. online érdekfeltáró kérdőívek, hangulat- és érzelemelemző modulok) szintén a visszacsatolás elvén működnek: minden válasz új információt generál, amely visszahat a következő lépésekre. Ez a technológiai innováció tehát nem gyengíti, hanem megerősíti a mediáció ciklikus természetét.

Összességében a mediáció ciklikus jellege azt fejezi ki, hogy a folyamat nem egyszeri döntési mechanizmus, hanem tanulási és fejlődési tér a felek számára. A mediáció sikeressége nemcsak az egyezség létrejöttében mérhető, hanem abban is, hogy a felek képesek-e a jövőben önállóan kezelni konfliktusaikat. A ciklikus logika ezt a szemléletet támogatja: minden visszalépés, újraértékelés és megerősítés a felek autonómiáját erősíti. A jövő mediációs rendszerei – különösen az MI- és adatvezérelt eljárások – akkor lesznek sikeresek, ha ezt a ciklikus, emberközpontú dinamikáképesek lesznek megtartani, miközben a jogi keretek és technológiai eszközök egyre fejlettebbé válnak.

A mediáció nem pusztán lineáris eljárás, hanem dinamikus és visszacsatoló folyamat. A felek gyakran többször visszatérnek korábbi szakaszokhoz (pl. érdekfeltárás, bizalomépítés), mielőtt végleges megoldás születik.

A mediáció szakaszai tehát egymást követik, de nem mereven elhatároltak: a folyamat sikere azon múlik, hogy a mediátor képes-e a feleket rugalmasan vezetni a problémamegoldás és az együttműködés irányába.

11.7 A mediáció fajtái és típusai

A mediáció gyakorlata a 21. században rendkívül sokszínűvé vált: a folyamat nem csupán a közvetítés tárgya, hanem annak módja, tere és személyi struktúrája alapján is különböző formákat ölthet. A modern jogrendszerekben a mediáció fajtáit több szempont szerint csoportosíthatjuk: a kommunikációs csatorna (személyes vagy online), a mediátorok száma (egyéni mediáció vagy komediáció), valamint a mediációs folyamat szervezettsége és intézményi háttere szerint (pl. bírósági, magán, közösségi vagy hibrid mediáció). A következőkben a legfontosabb típusokat, azok előnyeit, korlátait és jogi kihívásait vizsgálom.

7.6.1. Személyes mediáció

A személyes mediáció az eljárás klasszikus formája, amelyben a felek és a mediátor fizikailag is jelen vannak ugyanabban a térben. Ez a közvetlen, interaktív forma a mediáció legősibb és legautentikusabb változata, amely a személyes jelenlétből fakadó nonverbális kommunikációs csatornákat (mimika, gesztusok, testtartás, hangszín) is a folyamat részévé teszi. A személyes mediáció legnagyobb előnye az emberi kapcsolat közvetlensége. A bizalomépítés, amely a mediáció sikerének egyik legfontosabb feltétele, sokkal hatékonyabban valósul meg, ha a felek egy térben, közvetlen interakcióban vannak. A nonverbális jelek lehetővé teszik, hogy a mediátor pontosabban érzékelje a felek érzelmi állapotát, rejtett motivációit vagy épp a feszültség mértékét. Ez különösen fontos a családjogi, öröklési és munkahelyi mediációkban, ahol az érzelmi komponens dominál. A személyes mediáció egyben ritmusát és dinamikáját is a közvetlen emberi jelenlét adja: a mediátor a helyzethez igazítva tud reagálni, időt adhat a feleknek a gondolkodásra, szünetet rendelhet el, vagy átfogalmazhatja a vitás kérdéseket. Ez a fajta rugalmasság nehezen reprodukálható online térben. További előnye, hogy a személyes mediáció kevesebb technikai bizonytalanságot rejt magában: nem merülnek fel adatvédelmi, azonosítási vagy kommunikációs problémák, és az eljárás során keletkezett jegyzetek, dokumentumok kezelése is biztonságosabb. Ugyanakkor a személyes mediáció hátránya a hozzáférhetőség korlátozottsága: a földrajzi távolság, a munkaidő-ütközések vagy a mozgáskorlátozottság miatt sok ügyfél számára a személyes részvétel nehézkes. Ennek kiküszöbölésére alakult ki az online mediáció, amely a digitalizáció és a mesterséges intelligencia fejlődésével az elmúlt évtizedben önálló formává vált.

7.6.2. Online mediáció

Az online mediáció (más néven ODR – Online Dispute Resolution) olyan mediációs forma, amely digitális kommunikációs eszközökön – tipikusan videókonzferencia, chat vagy dedikált platform – keresztül zajlik. Az Európai Bizottság 2016-ban bevezetett ODR Portal az első egységes uniós kísérlet volt az ilyen típusú eljárások ösztönzésére, különösen a határokon átnyúló fogyasztói jogviták esetében. Az online mediáció jelentős előnye a hozzáférhetőség és a költséghatékonyság. Lehetővé teszi, hogy a felek földrajzi távolságtól függetlenül vegyenek részt a folyamatban, így különösen nemzetközi vagy diaszpóra-jellegű ügyekben bizonyul hasznosnak. Az online tér lehetőséget ad a rugalmas időbeosztásra, az aszinkron kommunikációra (például e-mail alapú közvetítés), és csökkenti az utazási költségeket. A technológia fejlődésével megjelentek az AI-támogatott mediációs platformok, amelyek automatikus jegyzőkönyv-készítést, érzelemelemzést, sőt, tárgyalási stratégiák javaslatát is kínálják (pl. Smartsettle, Modria, eBay ODR). Mindazonáltal az online mediáció jelentős jogi és etikai veszélyeket is hordoz. A legfontosabb problémák közé tartozik az adatvédelem és a titoktartás kérdése. Míg a személyes mediációban a bizalmas információk a mediátor és a felek közötti térben maradnak, addig az online közvetítés során harmadik fél – például a platform szolgáltatója vagy egy felhőalapú tárhely – is érintett lehet. A *GDPR* rendelet előírja, hogy minden személyes adat feldolgozása csak megfelelő biztonsági garanciák mellett történhet, ám a gyakorlatban ez sokszor nem teljesül.

A platformok többsége amerikai szervereken működik, ami további adatátviteli kockázatot jelent. Másik jelentős veszély a felek azonosításának bizonytalansága. Míg személyesen a mediátor azonosítani tudja a feleket és kizárhatja a befolyásolást, az online térben ez korlátozott. Előfordulhat, hogy harmadik személy (például jogi képviselő vagy családtag) jelen van a háttérben, ami torzíthatja a folyamat hitelességét. Emellett technikai hibák, kapcsolatmegszakadások is nehezíthetik a kommunikációt, ami fokozhatja a félreértéseket. Jogdogmatikailag is kérdéses, hogy az online mediáció során létrejött egyezség hogyan nyeri el joghatását. A 2008/52/EK irányelv ugyan nem zárja ki az online formát, de a végrehajthatóság feltételeit a tagállami jogra bízta. Magyarországon a törvény értelmében a mediációs egyezség csak akkor válik végrehajthatóvá, ha közjegyzői okiratba foglalják vagy bíróság jóváhagyja – online mediáció esetén viszont az aláírás, az autentikáció és a személyazonosság igazolása gyakran hiányos.

Az online mediáció tehát nem csupán technológiai, hanem jogi innováció is, amely új garanciákat igényel. A jövőben várhatóan olyan szabályozásra lesz szükség, amely az elektronikus aláírás, a személyazonosítás és az adatbiztonság területén pontosan meghatározza a mediáció online formájának követelményeit.

7.6.3. Egyéni mediáció és komediáció

A mediáció személyi dimenziójában alapvetően két fő szervezeti modell különböztethető meg: az egyéni mediáció és a komediáció. Az első esetben egyetlen mediátor vezeti a folyamatot, a másodikban pedig két mediátor dolgozik együtt egy ügyön, közösen kísérve végig a feleket a konfliktusmegoldás útján. Mindkét forma a mediációs alapelveken – önkéntesség, titoktartás, semlegesség és pártatlanság – nyugszik, azonban eltérő szakmai, pszichológiai és szervezeti előnyökkel, illetve kihívásokkal jár. A választás gyakran a vita jellegétől, a felek személyiségétől, az ügy érzékenységtől és az intézményi háttértől függ.

Az egyéni mediáció a legelterjedtebb modell a polgári jogi gyakorlatban, különösen olyan ügyekben, ahol a konfliktus főként racionális, gazdasági vagy jogi természetű. Ennek a formának legnagyobb előnye a gyorsaság, az egyszerű szervezhetőség és az egységes eljárásvezetés. Egyetlen mediátor irányítja a folyamatot, dönt a megbeszélések üteméről, a szünetekről, és biztosítja az eljárás logikai és kommunikációs koherenciáját. Az egy személyben dolgozó mediátor számára könnyebb a bizalom kiépítése és fenntartása, hiszen a felek egyértelműen őt tekintik az eljárás kulcsszereplőjének. A döntéshozatal rugalmassága és az adminisztrációs egyszerűség is a modell előnyei közé tartozik.

Ugyanakkor az egyéni mediáció bizonyos kockázatokat is rejt. Az egyedüli mediátor munkáját elkerülhetetlenül befolyásolhatja saját személyisége, kommunikációs stílusa és értékrendje. Mivel nincs másik szakmai partner, aki visszajelzést adhatna, a mediátor könnyebben kerülhet olyan helyzetbe, ahol tudattalanul torzítja a folyamatot. Különösen érzékeny ez a probléma családjogi, munkahelyi vagy kulturálisan diverz ügyekben, ahol a felek közötti hatalmi egyensúly megbomlása és a nemi szerepek eltérő értelmezése fokozottan befolyásolhatja a kommunikáció dinamikáját. Egyes kutatások szerint a mediátor szimpátiája vagy empátiás iránya – akár minimális mértékben is – képes a döntéshozatalt vagy a kompromisszumkeresést torzítani.

A komediáció ezzel szemben a szakmai együttműködésen alapuló forma, amelyben két mediátor közösen vezeti a folyamatot. Ez különösen előnyös akkor, ha a felek között erős érzelmi feszültség, bizalmatlanság vagy hatalmi aszimmetria áll fenn. A komediáció képes

kiegyenlíteni az erőviszonyokat, hiszen a két mediátor kiegyensúlyozottabb térértetert teremt a kommunikációban, és lehetővé teszi, hogy az egyik mediátor az érzelmi, a másik pedig a strukturális dimenzióra koncentráljon. Gyakori, hogy a komediációs párok különböző szakterületekről érkeznek – például jogász és pszichológus, szociológus és közgazdász –, így a felek komplexebb támogatást kapnak. A több nézőpontú elemzés növeli az objektivitást és a döntések átgondoltságát.

A nemzetközi gyakorlatban, például Ausztriában, Franciaországban és Belgiumban, a komediáció a családjogi mediációk egyik bevett formája. Ott rendszerint férfi-női mediátorpárok dolgoznak együtt, ami nemcsak a nemi egyensúlyt, hanem a semlegesség és biztonságérzet megerősítését is szolgálja. Ezzel a megoldással a felek gyakran könnyebben azonosulnak, mert mindkét nem képviselőt kap az asztalnál. A kutatások szerint ez a forma különösen hatékony válási, gyermekelhelyezési vagy családon belüli kommunikációs problémáknál, ahol az érzelmi dimenzió legalább olyan fontos, mint a jogi.

A komediáció azonban nem mentes a nehézségektől. A folyamat szervezése és finanszírozása költségesebb, mivel két szakember munkáját igényli, és az időbeosztás összehangolása is bonyolultabb. A siker kulcsa a mediátorok közötti bizalom, egymás szakmai tisztelete és hatékony együttműködés. Ha ez nem valósul meg, az a felek előtt bizonytalanságot vagy versengést sugallhat, ami gyengíti a mediáció hatékonyságát. Ennek elkerülésére több országban – például Németországban, Svájcban és Franciaországban – a komediáció külön tananyagot képez a mediátorképzésen belül, ahol a résztvevők elsajátítják a páros munkavégzés, a kooperatív döntéshozatal és a kölcsönös reflexió módszereit.

A komediáció előnyei különösen jól érvényesülnek intézményes keretek között, például közvetítői szolgálatoknál vagy állami programokban, ahol a multidiszciplináris megközelítés alapvető elv. Az ilyen rendszerekben a mediátorok közötti kommunikáció formalizáltabb, jegyzőkönyvek és közös értékelések segítik a folyamatot. Ezzel szemben a szabadpiaci környezetben a komediációs eljárás ritkább, mivel a megbízók általában a gyorsabb és olcsóbb egyéni mediációt választják.

A jövőben a mediáció versenyképessége szempontjából mindkét modell fontos szerepet kaphat. Az egyéni mediáció előnye a hatékonyság és a rugalmasság, míg a komediáció a komplexebb, többdimenziós ügyekben kínál nagyobb biztonságot és szakmai mélységet. A digitalizáció és az online mediáció térnyerése új lehetőségeket teremt mindkét formában: például online térben is lehet több mediátoros együttműködést kialakítani, ahol a különböző mediátorok külön szobákban dolgoznak a felekkel, de közös elemzést végeznek. A szakmai fejlődés egyik jövőbeli iránya az integrált modell lehet, amely az egyéni és a komediációs

megközelítés előnyeit ötvözi, biztosítva a mediáció magas szintű szakmai, pszichológiai és etikai minőségét.

Az alábbi táblázat összehasonlítja a mediáció leggyakoribb formáit – a személyes, az online, az egyéni és a komediációs típusokat. A cél annak bemutatása, hogy ezek a formák milyen előnyöket és hátrányokat hordoznak, valamint milyen jogi és etikai kockázatok merülhetnek fel a gyakorlatban.

Mediáció típusa	Fő előnyök	Hátrányok / kihívások	Jogi és etikai kockázatok
Személyes mediáció	<ul style="list-style-type: none"> • Közvetlen bizalom és empátia • Nonverbális kommunikáció (gesztusok, testbeszéd) • Nagyobb érzelmi biztonság • Rugalmas folyamat 	<ul style="list-style-type: none"> • Földrajzi korlátok, utazási igény • Költségesebb szervezés • Korlátozott hozzáférés 	<ul style="list-style-type: none"> • Fizikai biztonsági kérdések • Mediátor személyes felelőssége • Adatvédelem ugyanakkor stabilabb
Online mediáció (ODR)	<ul style="list-style-type: none"> • Könnyen hozzáférhető, földrajzi korlátok nélkül • Idő- és költséghatékony • Digitális dokumentáció előnyei 	<ul style="list-style-type: none"> • Gyengébb bizalom és nonverbális kapcsolódás • Technikai hibák, adatbiztonsági gondok • Azonosítás nehézségei 	<ul style="list-style-type: none"> • Adatvédelmi kockázatok (GDPR) • Elektronikus aláírás bizonytalansága • Platformfüggőség és adatátvitel
Egyéni mediáció	<ul style="list-style-type: none"> • Egyszerű szervezés és döntéshozatal • Gyors és költséghatékony folyamat • Egységes folyamatvezetés 	<ul style="list-style-type: none"> • Szubjektív torzítás lehetősége • Nagy érzelmi terhelés a mediátorra • Korlátozott perspektíva 	<ul style="list-style-type: none"> • Etikai dilemmák (pártatlanság) • Felelősségi kérdések • Szabályozási bizonytalanság
Komediáció	<ul style="list-style-type: none"> • Több nézőpont, kiegyensúlyozottabb folyamat • Nemi/kulturális egyensúly biztosítható • Megosztott felelősség és szakmai kontroll 	<ul style="list-style-type: none"> • Magasabb költségek • Szervezési igény, egyeztetés szükséges • Két mediátor közti összhang hiánya problémás lehet 	<ul style="list-style-type: none"> • Kettős titoktartás és felelősség • Etikai és akkreditációs kérdések • Joghatósági bizonytalanság

16. Táblázat-A mediáció típusai (a szerző saját szerkesztése)

A mediáció típusainak diverzitása azt bizonyítja, hogy a folyamat képes alkalmazkodni a 21. század társadalmi és technológiai kihívásaihoz. A személyes mediáció továbbra is a legautentikusabb és legbizalomerősítőbb forma, amely a jogon túl az emberi kapcsolatok regenerálását is szolgálja. Az online mediáció viszont a hozzáférhetőség és hatékonyság forradalmi eszköze, amely a globalizált világban elengedhetetlen, ugyanakkor jogi és etikai garanciákat igényel.

Az egyéni és komediáció közötti választás pedig nem pusztán szervezési kérdés, hanem a mediátor-szerep újragondolása: az együttműködésen alapuló mediátori munka nem gyengíti, hanem erősíti az eljárás integritását. A jövő mediációja így nem a „technológia vs. ember” dichotómiában fog megvalósulni, hanem egy hibrid, bizalom-alapú, digitálisan támogatott modellben, amely képes ötvözni az emberi empátia és a technológiai hatékonyság előnyeit.

XII. Esetelemzés

Az alábbiakban egy, a saját mediátor praxisomban végigvezetett esetet mutatok be részletesen, hogy a fenti elméleti fejtegetéseimet gyakorlati kontextusba tudjam helyezni. Az eset szereplői anonimizáltak, illetve más megnevezéssel szerepelnek, valamint az ügy egyes, a felismerhetőséget segítő részletei nem kerülnek bemutatásra a titoktartási kötelezettség miatt. Az első eset a mediációs eljárás szakaszaira, míg a második inkább a megállapodás részleteire helyezi a fókuszot.

12.1. Válási mediáció – „Kata és Péter története”

12.1.1. Kiinduló helyzet: a konfliktus kontextusa

Kata (38 éves pedagógus) és Péter (42 éves informatikus) tíz év házasság után döntöttek a válás mellett. Két közös gyermekük van: Dóra (9 éves) és Ábel (6 éves). A kapcsolatuk az utóbbi években fokozatosan romlott: Péter munkahelyi leterheltsége és Kata érzelmi távolsága miatt a kommunikáció leépült, gyakori viták alakultak ki és a válás mellett döntöttek.

A konfliktus középpontjában két kérdés áll:

- (1) a közös lakás tulajdoni arányainak rendezése (a lakás Péter nevében van, de Kata családja jelentős összeget adott az önerőhöz);
- (2) a gyermekek feletti felügyelet, különösen a váltott elhelyezés és a hétköznapi logisztika.

A felek először ügyvédhez fordultak, de néhány hónap után rájöttek, hogy a bírósági eljárás nemcsak költséges és elhúzódó lenne, hanem valószínűleg tovább mérgesítené a kapcsolatukat. Az ügyvédjük javaslatára felkeresték a Közép-európai Mediációs Intézet egyik akkreditált mediátorát.

A mediátor előzetesen telefonon felmérte a helyzetet, és úgy ítélte meg, hogy az ügy mediálható — vagyis megfelel a mediálhatósági triász feltételeinek:

- jogilag mediálható, mert magánjogi természetű és a felek rendelkezhetnek róla;
- kommunikációsan mediálható, mert a felek – bár feszült viszonyban – képesek együtt jelen lenni;
- döntéshozatalilag mediálható, mert mindketten belátják tetteik következményeit, és motiváltak a megoldásban.

12.1.2. Előkészítés és mediációs szerződés

Az első, előkészítő ülésen a mediátor bemutatta a folyamat alapelveit:

- önkéntesség (bármelyik fél bármikor megszakíthatja az eljárást),
- pártatlanság,
- titoktartás,
- és a felek autonóm döntéshozatala.

A felek aláírták a mediációs megállapodást, amely tartalmazta a díjazás, az adatkezelés és a folyamat ütemezésének részleteit. A mediátor külön felhívta a figyelmet arra, hogy a megállapodás nem szerződés, hanem az eljárás kereteit meghatározó „eljárási szerződés”.

12.1.3. Közös nyitóülés

Az első közös találkozón a mediátor nyitóbeszéde után mindkét fél elmondta a saját történetét. Kata azt hangsúlyozta, hogy „nem akar háborút, csak biztonságot a gyerekeknek”, Péter pedig, hogy „méltányos megoldást” szeretne az ingatlan kérdésében.

A mediátor aktív hallgatást és összefoglaló visszatükrözést alkalmazott:

„Azt hallom, hogy mindketten elismerik: a kapcsolatuk véget ért, de szeretnék, ha a gyerekeik nem szenvednének emiatt.” Ez a mondat a reframing klasszikus példája: a konfliktus keretét a „tulajdonjogi vita” helyett a „gyermekek érdekeinek közös védelmére” helyezi át.

A mediátor ezután témalistát állított fel:

- (1) a Polgári Törvénykönyv előírt kötelező elemek a megállapodáshoz;
- (2) kommunikáció;
- (3) ingatlan és pénzügyi kérdések;
- (4) jövőbeli kapcsolattartási protokoll.

12.1.4. Érdekfeltárás és kommunikáció helyreállítása

A következő ülésen a mediátor célzott kérdésekkel az érdekek szintjére vitte le a vitát. Például, amikor Péter ragaszkodott ahhoz, hogy „a gyerekek nála legyenek az iskolaidő nagy részében”, a mediátor megkérdezte:

„Mi az, ami ehhez ennyire fontos Önnek – az időbeosztás, a kapcsolattartás, vagy a felelősség érzése?”

Erre Péter azt felelte: „Nem akarom, hogy úgy érezzék, elhagytam őket.” A mediátor azonnal azonosította az érzelmi szükségletet (apaszerep megőrzése), és segítette ezt beépíteni az opciók közé: például heti váltott napos rendszer, de rugalmas iskolai logisztikával. Ezzel párhuzamosan Kata kifejezte aggodalmát az anyagi bizonytalanság miatt. A mediátor segítette feltárni, hogy ez az érzés nem bosszúvágyból, hanem biztonságigényből fakad — így a kommunikációs tér fokozatosan normalizálódott. Ez a szakasz klasszikusan megfelelt az érdekezonosítás és értékfeltárás fázisának.

12.1.5. Opciók és valóságtesztelés

A harmadik ülésen a felek közösen dolgoztak ki lehetséges opciókat:

- szülői felügyelet, kapcsolattartás;
- tartásdíj;
- a lakás eladása és az ár fele-fele arányú megosztása;
- Péter kivásárolja Kata részét hitelből;
- közös tulajdon fenntartása 2 évig, amíg a gyerekek megszokják a két otthont.

A mediátor a „valóságtesztelés” (reality testing) technikáját alkalmazta:

„Mi történne, ha a hitel nem kapna jóváhagyást? Van B-tervük?”

A kérdések segítségével a felek maguk kezdték mérlegelni a kockázatokat, anélkül, hogy a mediátor döntött volna helyettük.

12.1.6. Tárgyalás és egyezség

A negyedik ülésen a felek már konstruktívan tárgyaltak. Kata elfogadta, hogy Péter kivásárolhatja az ingatlanrészét, ha a kifizetés garanciáit jogilag rögzítik.

A mediátor segítette egy lépcsőzetes megállapodás-tervezet kialakításában:

- a lakás Péter nevének marad, de két évig fizet bérleti kompenzációt Katának,
- a gyermekek váltott elhelyezésben lesznek,
- és közös naptárban rögzítik a szünidei elosztást.

A megállapodás tartalmazott egy etikai klauzulát is:

„A felek vállalják, hogy a gyermekek előtt nem beszélnek egymásról negatívan, és vitás ügyeket csak zárt körben rendeznek.”

Ez a „viselkedési záradék” nem peresíthető, de a mediációs egyezségek gyakori, morális jogként működő eleme.

12.1.7. Zárás és utánkövetés

A záróülésen a felek – immár nyugodtabb légkörben – aláírták a megállapodást. A mediátor megköszönte az együttműködést, és felajánlotta, hogy három hónap múlva rövid utómediációs ülésen értékeljék az egyezség megvalósulását.

12.1.8. Elemző összegzés

Ez az eset jól illusztrálja, hogy a mediáció nem alternatív per, hanem autonóm konfliktuskezelő mechanizmus.

- A jogi mediálhatóság biztosította, hogy az egyezség jogszerű és végrehajtható legyen.
- A kommunikációs mediálhatóság lehetővé tette az érdekfeltárást és a bizalom helyreállítását.
- A döntési autonómia garantálta, hogy a felek saját megoldásukért felelősséget vállaltak.

A mediátor szerepe nem döntéshozó, hanem strukturáló és értelmező volt: a konfliktust átfordította morális–kommunikációs térbe, ahol a felek nem ellenfelek, hanem partnerek lettek egy új, kooperatív rendszer kialakításában.

12.2. Válási mediáció – próbaválással – a megállapodás részletes elemzése

12.2.1. Ügykép és eljárási kontextus

A felek 2009-ben kötöttek házasságot, házasságuk azonban megromlott; az életközösséget 10 évvel később megszakították, és a bontást a Pesti Központi Kerületi Bíróságtól kérték. A felek a közvetítői eljárást mediátor előtt folytatták le.

12.2.2. Szülői felügyelet és kapcsolattartás – kooperatív modell, rugalmas keretek

A felek a közös gyermek feletti szülői felügyeletet közösen gyakorolják. A megállapodás részletes, tájékoztató jellegű bekezdéseket tartalmaz arról, mit foglal magában a szülői felügyelet (név, gondozás, nevelés, tartózkodási hely meghatározása, vagyonkezelés, törvényes képviselő, gyámnevezés), és külön rögzíti a gyermek véleménynyilvánítási jogát, továbbá azt a szabályt, hogy azonnali intézkedést igénylő helyzetben az éppen gondozó szülő önállóan dönthet, a másik haladéktalan értesítése mellett. A közös felügyelethez illeszkedve a felek a kapcsolattartást nem szabályozzák, kifejezetten arra hivatkozva, hogy a szülői jogokat

közösen gyakorolják. Emellett magatartási normát állítanak fel: a gyermek előtt tilos egymás lejáratása, és a szülők kötelesek a gyermek érzelmi biztonságát szolgáló kommunikációra.

A közös felügyelet és a „nem szabályozott” kapcsolattartás együttese egy magas bizalmi szintű, kooperatív modellre utal. Ennek előnye a rugalmasság és az alacsony konfliktus-szint fenntartása. Ugyanakkor a gyakorlatban – különösen iskolai, egészségügyi, utazási döntések kapcsán – a konkrét ütemezés hiánya vitákat generálhat. A megállapodás ezt részben a gyermek előtt tanúsítandó viselkedési és kommunikációs szabályokkal ellensúlyozza, továbbá azzal, hogy új vita esetén ismét mediációt vállalnak. Célszerű lehet – akár a bírósági jóváhagyás előtt, akár a későbbi utánkövetés során – minimum-protokollt rögzíteni (iskolai hetek, ünnepek, szünidők, információáramlás csatornáit), hogy a jó szándék tartós technikai működőképességgel párosuljon.

12.2.3. Gyermektartás – összeg, indexálás, rendkívüli kiadások

Az apa havi 35.000 Ft tartásdíjat vállal, minden hónap 10. napjáig, banki átutalással vagy készpénzben. A tartásdíj évenként az infláció mértékében indexálódik. A „rendes” költségeket meghaladó rendkívüli kiadások (tábor, kirándulás, iskolai költségek, egészségügyi kiadások, speciális élelmiszer, ruházkodás) főszabály szerint 50–50% arányban viselendők, ettől közös akarattal eltérhetnek. A megállapodás rögzíti, hogy elmaradt tartásdíj-tartozás nincs.

A konstrukció három erős elemet tartalmaz:

- (1) határidő és fizetési mód rögzítése → végrehajthatóságot és ellenőrizhetőséget segíti;
- (2) indexálás → a reálérték-védelem szakszerű megoldása;
- (3) rendkívüli kiadások katalogizálása és megosztása → csökkenti a későbbi értelmezési vitákat. Kisebb kockázat, hogy a rendkívüli költségekhez „előzetes egyeztetés” követelménye nincs külön nevesítve; ezt célszerű a gyakorlatban írásban (e-mail) rögzíteni, hogy utóbb a „szükségesség” és az arányosság értelmezése ne váljon vitássá.

12.2.4. Lakáshasználat és ingatlan – átmeneti közös használat, értékesítési szándék

A felek megerősítik, hogy az anya a közös tulajdonú ingatlanban tartózkodik a gyermekkel. Törekednek az ingatlan értékesítésére; addig közösen használják, és lakáshasználati díj-igényt nem érvényesítenek egymással szemben. A házastársi közös ingó és ingatlan vagyon megosztásáról külön íven készül megállapodás; a felek kifejezetten rögzítik, hogy ilyen szerződés közokiratban vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban érvényes.

A megoldás konfliktusminimalizáló: a közös használat fenntartása időleges, a lakáshasználati díj kizárásával a felek kölcsönös engedményt tesznek. Kockázati pont, hogy az értékesítés részletszabályai (határidő, minimálár, értékbecslés módja, közvetítő bevonása, költségviselés, állagmegóvás és rezsi) nincsenek kidolgozva. Ezek hiánya később „technikai” vitákat eredményezhet (pl. mikor és kinek kell engedélyezni a megtekintést; mi a teendő vételi ajánlatnál). Javasolt lehet egy kiegészítő protokoll: értékbecslő kijelölése, árképzési elv (pl. két független becslés átlaga), határidő és „escape” klauzula arra az esetre, ha az értékesítés 6–12 hónapon belül nem sikerül.

12.2.5. Házastársi tartás – kölcsönös lemondás

A felek házastársi tartásra igényt nem tartanak fenn. Ez tiszta helyzetet teremt, ugyanakkor a gyakorlatban figyelni kell arra, hogy a lényeges körülmények tartós megváltozása (pl. súlyos betegség, munkaképesség-csökkenés) esetén a jog utólagos módosítás lehetőségét egyébként ismeri – a megállapodás maga pedig külön rögzíti, hogy lényeges változásnál visszamennek mediációra.

12.2.6. Kommunikációs és viselkedési klauzulák – preventív, gyermekfókuszú szemlélet

A szülők vállalják, hogy tiszteletet tanúsítanak egymás iránt a gyermek előtt; „nem üzenetnek” a gyermek közvetítésével; közvetlenül, nyíltan kommunikálnak, és együttműködnek. Sikertelenség esetén újra mediációt vesznek igénybe. Ezek a klauzulák „morális jogként” működnek: többnyire nem kikényszeríthetők végrehajtással, viszont a családi dinamika stabilizálásában nagy szerepük van; a bírósági jóváhagyás legitimitációt ad ezeknek a normáknak is.

12.2.7. Peres stratégia és végrehajthatóság – bírósági jóváhagyás kérése

A felek vállalják, hogy a megállapodás aláírását követő 30 napon belül az anya keresetet nyújt be a házasság felbontására, és a bontóperben kéri a bíróságot, hogy a megállapodást végzésével hagyja jóvá; a tárgyalásokon személyesen megjelennek, és egyezségüket megerősítik. A perben felmerülő költségeket közösen viselik. A jóváhagyott egyezség – a perbeli egyezség – a gyakorlatban ítélettel azonos hatályú, és a tartásdíj, lakáshasználat stb. tekintetében a végrehajthatóság így biztosítható (alternatív út: közjegyzői okirat).

12.2.8. Összegző értékelés

A mediációs eljárásban született megállapodás egy érett, egymás érdekeit felismerő szülőpár megállapodását tükrözi, amely a bírósági jóváhagyást nagy valószínűséggel kiállja. A kooperatív alapállás (közös felügyelet, rugalmas kapcsolattartás) a gyermek érdekét helyezi előtérbe; az indexált tartásdíj és a re-mediációs klauzulák pedig tartósságot ígérnek. A gyakorlati végrehajtás simasága érdekében ugyanakkor javasolt a kapcsolattartás minimumkereteinek, az ingatlan-értékesítés technikai protokolljának és a rendkívüli kiadások egyeztetési szabályának rövid kiegészítése – akár a bírósági jóváhagyást megelőzően, akár utólagos kiegészítés formájában.

XIII. A mesterséges intelligencia hatása a mediációra

“Kivételesen kiváltságos helyzetben vagyunk, hogy ebben az időben élhetünk, hogy pont az emberi történelem legnagyobb paradigmaváltásának peremére születtünk. Az egyetlen dolog, amely közelíti ennek a valóságnak a fontosságát, az, ha hasonló gondolkodású embereket találunk, akik ugyanezt felismerik, és képesek vagyunk valamilyen kapcsolatot teremteni velük.”¹⁶⁸

13.1. Bevezetés – az MI megjelenése a jogban és az ADR-ben

A 21. század jogrendszereinek egyik legnagyobb kihívása a mesterséges intelligencia integrálása a jogi folyamatokba. Az MI már ma is átalakítja az igazságszolgáltatást: algoritmusok segítenek a bírósági döntések előkészítésében, prediktív modellek jelzik előre egy per kimenetelének valószínűségét, és online platformok teszik lehetővé a felek közötti viták digitális rendezését.

Az alternatív vitarendezés, ezen belül a mediáció különösen érzékeny terület az MI szempontjából. A mediáció lényegét ugyanis a kommunikáció, az érzelmek kezelése és az érdekek összehangolása adja – olyan dimenziók, amelyekben az emberi tényező eddig pótolhatatlannak tűnt. Ugyanakkor a technológia fejlődése új lehetőségeket kínál: az MI képes lehet elősegíteni a tárgyalásokat, azonosítani a felek érdekazonosságait, vagy akár javaslatokat tenni kompromisszumos megoldásokra.

Nemzetközi kutatások szerint a jogászok és mediátorok körében egyre erősebben jelenik meg az igény a digitális eszközök bevonására. A 2024-es Utrecht Law Review felmérése például kimutatta, hogy a vállalkozók 62%-a, a bírák 48%-a tartja elképzelhetőnek, hogy a jövőben MI-támogatott platformokon vegyenek részt mediációban.¹⁶⁹ Ez egyértelmű jelzés arra, hogy a technológiai integráció nem pusztán elméleti lehetőség, hanem gyakorlati igény is.

A magyar jogi környezetben is egyre sürgetőbbé válik e kérdés vizsgálata. A 2023-ban elfogadott EU AI Act ugyanis olyan szabályozási keretet teremt, amely közvetlenül érinti a jogi és mediációs szoftverek használatát. A törvény magas kockázati kategóriába sorolja az igazságszolgáltatásban és a viták rendezésében használt MI-rendszereket, ezért szigorú átláthatósági és ellenőrzési követelményeket ír elő. Ez azt jelenti, hogy minden olyan platform,

¹⁶⁸ Kurzweil, R. (2005). *The Singularity is Near: When Humans Transcend Biology*. Penguin Books.

¹⁶⁹ Nylund, Anna – Rauli, Mika, ‘Readiness to Use Mediation – Judges’ and Entrepreneurs’ Perspectives’ (2024) 20(1) Utrecht Law Review 33–56.

amelyet Magyarországon a mediáció során alkalmaznak, köteles megfelelni e követelményeknek.

Az MI és a mediáció kapcsolatának vizsgálata tehát egyszerre dogmatikai, gyakorlati és jövőkutató kérdés:

- Hogyan illeszthető be az MI a mediáció emberközpontú logikájába?
- Milyen előnyöket és veszélyeket hordoz a technológia alkalmazása?
- Miként alakítja át a mediátor szerepét, felelősségét és kompetenciáit?
- Hogyan tud a jogalkotás lépést tartani az új kihívásokkal?

13.2 A mesterséges intelligencia és a mediáció kapcsolatának szintjei

Kétségtelenül a MI rengeteg újdonsággal szolgál a fejlesztőknek és felhasználóknak egyaránt, valamint az alternatív vitarendezés is számos új irányt tud mutatni az azt alkalmazóknak, egyértelmű tény, hogy jelen esetben két, nagy múltú terület találkozásának vagyunk a szemtanúi. Ez a találkozás jelen pillanatban még a kezdeti fázisban van, de a MI szintjeinek¹⁷⁰ analógiájára a MI és az AVR kapcsolatának szintjeit is azonosítani lehet:

1. Alapkapcsolat (szűk MI)
2. Általános kapcsolat (általános MI)
3. Szuperkapcsolat (szuper MI)

A mesterséges intelligencia egyes szintjei a fejlettségüknek és “tudásuknak” megfelelően más-más módok kapcsolódnak az alternatív vitarendezés területéhez.

¹⁷⁰ Meskó, B. – Görög, M. (2020). Rövid útmutató egészségügyi szakemberek számára a mesterséges intelligencia korában. *Magyar Tudomány* 181(2020)10, 1361–1377

A SZŰK MI ÉS AZ AVR KAPCSOLATA

2.ábra – A szűk MI és az AVR kapcsolata¹⁷¹

Az általános MI és az AVR kapcsolata a technológiai szint fejlettsége okán már jóval szélesebb és komplexebb, mint a szűk MI esetében. Az alábbi ábrán azok a szűk MI-hoz képeset kiemelendő újdonságok láthatóak, amelyek már jelzik, hogy ebben a fázisban már jóval több lehetőség rejlik.

AZ ÁLTALÁNOS MI ÉS AZ AVR KAPCSOLATA

¹⁷¹ A szerző saját szerkesztése

3. ábra – Az általános MI és az AVR kapcsolata¹⁷²

Az általános MI tehát szélesebb és mélyebb képességekkel rendelkezik, amelyek jelentős mértékben fejleszthetik az AVR folyamatokat, különösen az érzelmi intelligencia, empátia, és autonóm tanulás területén.

Az általános MI szint viszont nem jelenti a két terület kapcsolatának végét. Az MI fejlődése a szuper mesterséges intelligencia irányába halad, amely már a lehetőségek végtelen és jelenleg még elképzelhetetlen tárházát hozza majd magával a MI-AVR kapcsolatában. Az alábbi ábra ezeket a lehetőségeket szemlélteti.

A SZUPER MI ÉS AZ AVR KAPCSOLATA

4. ábra – A szuper MI és az AVR kapcsolata¹⁷³

A szuper MI messze meghaladja az általános MI-t azáltal, hogy az emberi értelem minden szintjét túlszárnyalja. Képes olyan feladatokat végrehajtani, amelyek az általános MI számára elérhetetlenek, mint például az empátia teljes szintű megértése, etikai dilemmák megoldása, tökéletesen objektív döntéshozatal és a globális társadalmi hatások kezelése. Ezen képességek révén a szuper MI alapvetően új lehetőségeket teremt az AVR folyamatok számára, és forradalmasíthatja a jogi és mediációs gyakorlatokat.

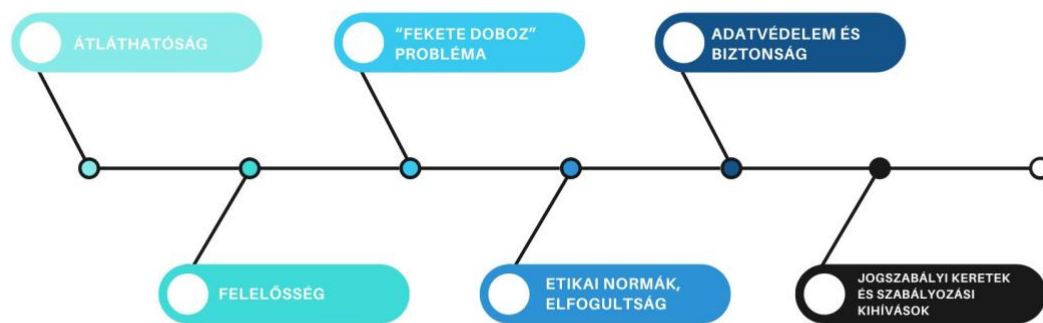
¹⁷² A szerző saját szerkesztése

¹⁷³ A szerző saját szerkesztése

Összességében jelenleg az MI és az AVR számos területen kapcsolódnak figyelembevételre a jelenleg érvényes jogi, etikai és technológiai szempontokat is. Természetesen a technológia fejlődésével ezek a kapcsolódási pontok változni fognak és új (a fent bemutatott) szempontok kerülnek majd az előtérbe.

13.3. A mesterséges intelligencia által hozott etikai és jogi kihívások az alternatív vitarendezés területén

A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ÁLTAL HOZOTT ETIKAI ÉS JOGI KIHÍVÁSOK AZ ALTERNATÍV VITARENDEZÉS TERÜLETÉN

5.ábra – A mesterséges intelligencia által hozott etikai és jogi kihívások az alternatív vitarendezés területén¹⁷⁴

A mesterséges intelligencia egyre növekvő szerepe az alternatív vitarendezésben nemcsak számos előnyt, hanem jelentős etikai és jogi kihívásokat is felvet. Az MI alkalmazása az AVR-ben új típusú kérdéseket vet fel a döntéshozatal, az adatvédelem, az átláthatóság és a felelősség terén. Ezek a kihívások különösen fontosak, hiszen az AVR-ben gyakran érzékeny jogi kérdéseket kell megoldani, amelyek közvetlen hatással vannak az emberek életére és jogaira.

13.3.1. Átláthatóság és "fekete doboz" probléma

¹⁷⁴ A szerző saját szerkesztése

Az MI rendszerek egyik legnagyobb etikai kihívása az átláthatóság hiánya, amelyet gyakran "fekete doboz"¹⁷⁵ problémaként emlegetnek. A "fekete doboz" problémája kifejezetten veszélyes lehet, ha a technológiát olyan döntéshozatali folyamatokban alkalmazzák, ahol fontos lenne a döntések okainak megértése és átláthatósága¹⁷⁶. Az MI által hozott döntések mögötti algoritmusok gyakran rendkívül összetettek, és még a fejlesztők számára is nehezen érthetőek. Az AVR-ben ez problémát okozhat, mivel a felek számára fontos lenne, hogy megértsék, hogyan született egy adott döntés, és milyen tényezők befolyásolták azt. Az átláthatóság hiánya alááshatja a felek bizalmát az MI által hozott döntésekben.

Az MI rendszerek átláthatósága kulcsfontosságú az igazságszolgáltatásban, hiszen a döntéshozatal átláthatósága biztosítja a jogi folyamatok méltányosságát és elfogadottságát.

13.3.2. Adatvédelem és biztonság

Az MI rendszerek működéséhez nagy mennyiségű adat szükséges, amelyek gyakran személyes vagy érzékeny információkat tartalmaznak. Az adatvédelem és az adatok biztonsága kiemelt jelentőségű kérdés az AVR-ben, különösen akkor, ha olyan online vitarendezési platformokról van szó, ahol a felek személyes adatait¹⁷⁷ is kezelik. Az MI-alapú rendszerekben az adatok kezelése és tárolása során számos jogi előírásnak kell megfelelni, beleértve az európai GDPR (Általános Adatvédelmi Rendelet) szabályozásait is, amelyek előírják az adatkezelés és adatfeldolgozás szigorú feltételeit.

13.3.3. Felelősség kérdése

Az MI alapú rendszerek használata felveti a felelősség kérdését is az AVR-ben. Ha egy MI rendszer hibás döntést hoz, ki vállalja a felelősséget? Az MI rendszerek fejlesztői, az azt használó jogi szakemberek, vagy maga a rendszer? A jogi szabályozás jelenleg nem nyújt egyértelmű választ erre a kérdésre. A felelősség kérdése különösen fontos¹⁷⁸, ha az MI által hozott döntés jogi következményekkel jár a felek számára. Mivel az MI rendszerek önállóan képesek döntéseket hozni, a felelősség megállapítása bonyolult lehet.

¹⁷⁵ Katsh, E., & Rabinovich-Einy, O. (2017). *Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes*. Oxford University Press.

¹⁷⁶ Pasquale, F. (2015). *The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information*. Harvard University Press.

¹⁷⁷ Péterfalvi, A. (2021). *Az adatvédelem kihívásai az MI rendszerekben*. NAIH jelentés, 15–21.

¹⁷⁸ Rogers, V. W. (2020). Artificial Intelligence and Mediation: The Future of ADR. *Journal of Dispute Resolution*, 2020(1), 35–52.

13.3.4. Etikai normák és elfogultság kérdése

Az MI rendszerek gyakran az előre betáplált adatokra és algoritmusokra támaszkodnak a döntéshozatal során, ami magában rejti az elfogultság veszélyét. Ha az MI által használt adatok elfogultak, akkor a rendszer is elfogult döntéseket hozhat, ami különösen káros lehet az AVR folyamatában, ahol az objektivitás és méltányosság alapvető követelmény. Az MI rendszerek elfogultsága gyakran az adatokban rejlő sztereotípiák és előítéletek miatt alakul ki. Az MI rendszerek elfogultságának kezelése az egyik legnagyobb kihívás, mivel az elfogult adatok automatikusan elfogult döntéshozatalt eredményezhetnek, ami hátrányosan befolyásolhatja a viták rendezését¹⁷⁹. Az MI rendszerek alkalmazásánál kiemelt figyelmet kell fordítani az etikai normák betartására, és elkerülni az adatbázisokba rejtett elfogultságok rendszer szintű beépülését.

13.3.5. Jogszabályi keretek és szabályozási kihívások

Az MI alkalmazása az AVR-ben egyre inkább jogi szabályozást igényel, mivel a meglévő jogi keretek nem mindig tartanak lépést a technológiai fejlődéssel. Az MI által hozott döntések esetében a jogi szabályozásnak biztosítani kell, hogy a döntések méltányosak és átláthatóak legyenek, valamint hogy az adatvédelem és az etikai normák betartása is garantált legyen. A nemzetközi jogi környezet már elindult az MI szabályozásának irányába, de az AVR-ben való alkalmazás terén még mindig számos nyitott kérdés marad. A jogi szabályozás és az MI technológia közötti rés egyre nagyobb, és az AVR területén különösen fontos lenne a jogszabályi keretek pontosítása annak érdekében, hogy az MI rendszerek jogszerűen és felelősségteljesen működjenek.¹⁸⁰ A magyar jogrendszernek is alkalmazkodnia kell a technológiai fejlődéshez, különösen az olyan területeken, mint az AVR.

13.4. Az MI hatása a résztvevők jogaira és a vitarendezés átláthatóságára

A mesterséges intelligencia egyre inkább meghatározó szerepet játszik az alternatív vitarendezés területén, amely számos előnnyel járhat, de ugyanakkor kihívásokat is felvet a résztvevők jogainak védelme és a folyamat átláthatósága tekintetében. Az MI által vezérelt vitarendezési rendszerek hatékonyságot, objektivitást és gyorsaságot kínálnak, ugyanakkor

¹⁷⁹ Katsh, E., & Rabinovich-Einy, O. (2017). *Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes*. Oxford University Press, 124–131.

¹⁸⁰ Susskind, R. (2019). *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford University Press, 210–215.

kérdéseket vetnek fel a jogbiztonság, az egyéni jogok védelme, az algoritmusok átláthatósága és a döntések elfogultságának elkerülése kapcsán.

13.4.1. Az MI hatása a résztvevők jogaira

Az MI bevezetése az AVR-be hatással van a felek jogainak védelmére különös tekintettel az eljárási jogokra és az adatvédelemre. Az egyik legfőbb aggodalom az, hogy az MI-alapú rendszerek esetében a felek hogyan biztosíthatják, hogy az algoritmusok által hozott döntések tisztességesek, objektívek és elfogulatlanok legyenek. Az MI által vezérelt döntéshozatali folyamatok esetén a résztvevők számára fontos kérdés, hogy lehetőséget kapjanak az algoritmusok által meghozott döntések felülvizsgálatára, valamint hogy a rendszerek tiszteletben tartásuk a magánélethez és az adataik védelméhez fűződő jogait.

Az MI rendszerek működéséhez nagy mennyiségű adat szükséges, ami komoly adatvédelmi aggodalmakat vet fel. Az AVR résztvevőinek személyes adatai, beleértve a vitához kapcsolódó érzékeny információkat is, az MI rendszerek által kezelt adatbázisokba kerülhetnek, ami sértheti a magánélethez való jogot. Az európai jogszabályok, különösen a GDPR, szigorúan szabályozzák a személyes adatok kezelését, és előírják, hogy a felek jogait tiszteletben kell tartani, különösen, ha az adatokat automatizált rendszerek dolgozzák fel.

Fontos kiemelni, hogy az AVR folyamatokban alkalmazott MI rendszereknek teljes mértékben meg kell felelniük a GDPR előírásainak, különös tekintettel az adatfeldolgozás átláthatóságára és a jogorvoslati lehetőségek biztosítására.¹⁸¹

Az MI rendszerekben használt algoritmusok gyakran a múltbeli adatokra támaszkodnak, amelyekbe rejtett elfogultságok és előítéletek épülhetnek be. Ha egy rendszer olyan adatokat használ, amelyek tartalmaznak bizonyos társadalmi csoportokkal szembeni elfogultságot, akkor az MI által hozott döntések is elfogultak lehetnek. Ez különösen problematikus az AVR területén, ahol a résztvevők számára az egyenlő bánásmód alapvető jog. Az algoritmusok diszkriminációmentességének biztosítása érdekében szükség van az adatbázisok alapos vizsgálatára és az algoritmusok fejlesztésének átláthatóságára. Az MI rendszerek elfogultságának kezelése komoly kihívás, mivel az elfogult adatok elfogult döntésekhez vezethetnek. Ez különösen az online vitarendezési rendszerekben jelenthet problémát, ahol az MI döntéshozatal átláthatóságának hiánya hátrányos helyzetbe hozhatja a résztvevőket.¹⁸²

¹⁸¹ Péterfalvi, A. (2021). *Az adatvédelem kihívásai az MI rendszerekben*. NAIH jelentés, 15–21.

¹⁸² Katsh, E., & Rabinovich-Einy, O. (2017). *Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes*. Oxford University Press, 124–131.

13.4.2. Az MI hatása a vitarendezés átláthatóságára

Az MI alapú döntéshozatali rendszerek átláthatósága az egyik legfontosabb szempont az AVR területén. Az átláthatóság hiánya, különösen a komplex algoritmusok esetében, bizalomvesztéshez vezethet, mivel a résztvevők nem biztosak abban, hogy a döntéshozatali folyamata tisztességes és objektív volt-e. A „fekete doboz” probléma azt jelenti, hogy a döntéshozatali folyamat annyira bonyolult, hogy nem lehet megérteni vagy visszakövetni, hogyan született meg egy adott döntés. Az algoritmusok átláthatatlansága, vagyis a "fekete doboz" probléma, az MI rendszerek egyik legnagyobb kihívása az AVR-ben. A résztvevők számára fontos, hogy megértsék, milyen szempontok alapján született meg a döntés, és hogy az algoritmusok hogyan dolgozták fel az adatokat. Ha a döntéshozatali folyamat nem átlátható, az alááshatja a rendszerbe vetett bizalmat, és sértheti az eljárási jogokat is. Az algoritmusok átláthatatlansága megakadályozza a résztvevőket abban, hogy teljes mértékben megértsék, hogyan születnek a döntések, ami súlyos jogi és etikai problémákat vet fel.

13.4.3. Jogorvoslati lehetőségek biztosítása

Az MI által hozott döntések esetében fontos, hogy a résztvevők számára biztosítva legyen a jogorvoslati lehetőség. Mivel az MI rendszerek által meghozott döntések nem mindig érthetőek, a résztvevőknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy kérvényezzék a döntés felülvizsgálatát, vagy hogy megértsék, mi alapján született meg a döntés. Az átláthatóság hiánya azonban megnehezíti a jogorvoslati folyamatot. A jogi szabályozás és az MI technológia közötti növekvő rés különösen az AVR területén problematikus, mivel a jogszabályoknak biztosítaniuk kell a jogorvoslati lehetőségeket és a tisztességes eljárást. Ha az MI rendszerek átláthatósága nem megfelelő, az alááshatja a jogbiztonságot és a rendszer hitelességét.¹⁸³

13.4.4. Az emberi tényezők és az MI közötti interakció kihívásai

A mesterséges intelligencia integrálása az alternatív vitarendezésbe jelentős kihívásokat vet fel az emberi tényezők és a technológia közötti interakció területén. Az MI alkalmazása a jogi és mediációs folyamatokban előnyökkel járhat, mint például gyorsaság, objektivitás és hatékonyság, de az emberi tényezők figyelembevétele alapvető fontosságú annak érdekében, hogy a technológia sikeresen működjön és a társadalom széles körben elfogadja azt. Ebben az összefüggésben a fő kihívások a bizalom, az átláthatóság, az elfogultság, a személyes

¹⁸³ Susskind, R. (2019). *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford University Press, 210–215.

kapcsolatok fontossága, valamint a technológiai rendszerek átláthatósága és értelmezhetősége köré csoportosulnak. Az emberi tényezők fontosságát talán érdemes külön is kihangsúlyozni és ezeket részletesebben is bemutatni, mielőtt ezeket összefüggésbe hozzuk az MI rendszerekkel.

Emberi tényező	Leírás	Fontosság
Empátia és érzelmi intelligencia	Az AVR folyamatokban az érzelmi támogatás és az empátia kulcsszerepet játszik. Az MI jelenlegi szinten nem képes ezek nyújtására	A feleknek szükségük van arra, hogy érezzék az empátiát a viták békés rendezéséhez.
Kontroll és autonómia	Az emberek igénylik az autonómiát a döntéshozatalban. Az automatizált MI rendszerek csökkenthetik az érzetüket a folyamat irányításáról.	Az autonómia érzése növeli a felek részvételét és elégedettségét a vitarendezési folyamatban.
Elfogultság és méltányosság	Az MI algoritmusok elfogult adatokat használhatnak, ami igazságtalan döntéseket eredményezhet, különösen ha az algoritmusokat nem megfelelően fejlesztették.	Az elfogulatlan és méltányos döntéshozatal alapja a sikeres AVR folyamatnak.

16.Táblázat – Az emberi tényezők¹⁸⁴

13.5. Bizalom, átláthatóság, elfogulatlanság, emberi kapcsolatok

13.5.1. Bizalom az MI-alapú rendszerekben

Az egyik legfontosabb kihívás a bizalom kérdése az MI-alapú rendszerek iránt. Az emberek általában bizalmatlanok az automatizált döntéshozatallal szemben, különösen akkor, ha nem

¹⁸⁴ A szerző saját szerkesztése

értenek meg minden részletet a technológia működéséről. Ez az átláthatóság hiányából fakad, amelyet gyakran "fekete doboz" problémaként emlegetnek. Az MI algoritmusok komplexitása gyakran akadályozza a felek számára, hogy megértsék, hogyan születik egy döntés, ami alááshatja a rendszerbe vetett bizalmat. A technológia iránti bizalom csak akkor alakulhat ki, ha az emberek megértik annak működését és hatását. A jogi rendszerekben különösen fontos, hogy az MI átlátható legyen, hogy a résztvevők biztosak lehessenek abban, hogy a döntéshozatal igazságos és elfogulatlan.¹⁸⁵

13.5.2. Átláthatóság és a „fekete doboz” probléma

Az MI rendszerek működése gyakran rejtett marad a felhasználók előtt, különösen akkor, ha bonyolult algoritmusokat használnak a döntéshozatalhoz. Az emberi tényezők közé tartozik az a kívánság, hogy a felek megértsék, hogyan született meg egy döntés, és milyen adatok vagy tényezők befolyásolták azt. Az átláthatóság hiánya feszültséget teremthet, mivel az emberek hajlamosak visszautasítani azokat a döntéseket, amelyeket nem értenek. A fentebb már részletezett a „fekete doboz” probléma különösen a bonyolultabb ügyekben jelent kihívást, ahol a feleknek nehéz megérteni az algoritmusok működését, ami csökkenti a döntések elfogadottságát.

13.5.3. Az elfogultság és diszkrimináció¹⁸⁶ kérdése

Az MI algoritmusok nagy mennyiségű adatot használnak fel a döntéshozatalhoz, azonban ezek az adatok gyakran tartalmazhatnak rejtett elfogultságokat, amelyek diszkriminációhoz vezethetnek. Az emberi tényezők ebben az esetben abban nyilvánulnak meg, hogy az emberek nem mindig bíznak az algoritmusokban, ha azok elfogult döntéseket hoznak. Az MI rendszerek fejlesztőinek felelőssége, hogy ezeket az elfogultságokat felismerjék és kiküszöböljék. Az algoritmusok ellenőrzésének és szabályozásának hiánya komoly etikai problémákat vet fel, különösen akkor, ha emberi sorsokról hoznak döntést.¹⁸⁷

¹⁸⁵ Latour, B. (2005). *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford University Press, 74–81.

¹⁸⁶ Herke, Cs. (2023). Mesterséges intelligencia a büntetőjogi döntéshozatalban *Jogtudományi Közlöny*, 2023/4., 165-176. o.

¹⁸⁷ Pasquale, F. (2015). *The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information*. Harvard University Press, 103–110.

13.5.4. Az emberi kapcsolatok fontossága a mediációban

Az alternatív vitarendezés folyamatai hagyományosan az emberi kapcsolatokra és a személyes interakciókra épülnek. A mediáció különösen érzékeny terület, mivel a felek közötti együttműködés és kommunikáció elősegítése révén igyekszik megoldást találni a konfliktusokra. Az AVR egyik legnagyobb előnye, hogy nem a jogi formalitások dominálnak, hanem a felek között kialakuló közvetlen párbeszédre épít, ahol a mediátor egyfajta katalizátorként működik. A folyamat során a felek közötti bizalom, empátia és megértés létfontosságú szerepet játszik a sikeres megállapodás elérésében.

Az emberi tényezők tehát alapvetőek a mediációban, hiszen a mediátor nemcsak a jogi vagy eljárási szempontokat veszi figyelembe, hanem a felek érzelmi és pszichológiai szükségleteit is. Az empátia, a személyes beszélgetések és az érzelmek kezelésének képessége olyan tényezők, amelyek az emberi mediátor közreműködését pótolhatatlanná teszik. Egy mediátor képes finoman olvasni a felek testbeszédét, érzelmi reakcióit, és ennek megfelelően alakítani a kommunikáció irányát. Ezzel szemben az MI-alapú rendszerek, bár képesek lehetnek az érzelmi szavak felismerésére és azok algoritmikus értékelésére, nem tudják az emberi érzelmek mélyebb rétegeit megérteni és kezelni.

Az MI alkalmazása a mediációban a hatékonyság növelésére irányul, hiszen a mesterséges intelligencia alapú rendszerek gyorsan képesek nagy mennyiségű adatot elemezni és jogi precedensekre támaszkodva javaslatokat tenni. Azonban ezek az algoritmusok gyakran figyelmen kívül hagyják az emberi tényezőket, és ezzel elidegeníthetik a feleket. Az automatizált döntéshozatal során a felek kevésbé érzik, hogy a folyamat valóban róluk és az ő szükségleteikről szól, hiszen az MI által javasolt megoldások gyakran kevésbé személyre szabottak, mint egy emberi mediátor által segített megoldás. Az emberi közvetítés szükségessége éppen ezért továbbra is kulcsfontosságú az AVR folyamatokban.

Egy másik fontos szempont a bizalom kérdése. Jelenleg a tapasztalatok azt mutatják, hogy a felek gyakran jobban bíznak egy emberi közvetítőben, mint egy mesterséges intelligencia alapú rendszerben. Ennek egyik oka, hogy a mediátor képes azonnali visszajelzést adni, rugalmasan alkalmazkodik a beszélgetés dinamikájához, és képes személyes kapcsolatot kialakítani a felekkel. Az MI-alapú rendszerek döntései ezzel szemben gyakran átláthatatlanok ("fekete doboz"), és a felek nem mindig értik, hogy az adott javaslatok milyen logika alapján születtek. Bár az MI rendszerek alkalmazása egyre elterjedtebbé válik, és számos területen hozzájárulhat a hatékonyság növeléséhez, a mediáció területén az emberi tényező továbbra is pótolhatatlan marad. Az AVR folyamatok sikerességéhez elengedhetetlen az empátia, a személyes kapcsolat és a bizalom, amelyek a felek közötti együttműködést támogatják

13.5.5. Technológiai kihívások és az emberi tényezőkkel való összehangolás

Az MI technológiai fejlődése gyors ütemben halad, de az emberi tényezők, mint a döntéshozatali folyamatokba vetett bizalom, az átláthatóság és az igazságosság érzete lassabban fejlődnek. Az MI alkalmazása során tehát olyan rendszereket kell kialakítani, amelyek figyelembe veszik az emberi érzékenységet és a társadalmi normákat. A technológia és az emberi tényezők közötti interakció megoldása kulcsfontosságú az MI-alapú AVR rendszerek sikeréhez. Az emberi tényezők figyelmen kívül hagyása komoly akadályt jelenthet a technológia elterjedésében, ezért azoknak „empatikusabbá” kell válniuk, hogy hatékonyan működhessenek a jogi eljárásokban.¹⁸⁸

13.6. Technológiai megoldások a mediációban

A mesterséges intelligencia és a digitális technológiák rohamos fejlődése alapjaiban alakítja át a konfliktusrendezés eszköztárát. A mediáció esetében a technológiai innovációk nem pusztán a folyamat kiegészítő elemei, hanem potenciálisan új típusú mediációs modellek alapját is képezhetik.

13.6.1. Online Dispute Resolution (ODR) platformok

Az ODR (Online Dispute Resolution) rendszerek eredetileg az e-kereskedelem és a fogyasztóvédelmi viták rendezésére jöttek létre. Az egyik legismertebb példa az eBay és a PayPal vitakezelő rendszere, amely évente több millió ügyet old meg – túlnyomórészt automatizált módon.¹⁸⁹

Az Európai Unió 2016-ban hozta létre saját ODR-platformját, amely a határon átnyúló fogyasztói panaszok rendezésére szolgál. A platform ugyan főként békéltető testületeket kapcsol össze, de funkcióiban egyre inkább mediációs jellegű elemek is megjelennek: közös kommunikációs felület, dokumentummegosztás, strukturált egyeztetés.¹⁹⁰

A magyar felek is hozzáférhetnek ehhez a rendszerhez, de a hazai statisztikák szerint a használat mértéke alacsony. Ez részben a digitális kompetenciák hiányával, részben azzal magyarázható, hogy a felek gyakran jobban bíznak a hagyományos, személyes eljárásokban.

¹⁸⁸ Susskind, R. (2019). *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford University Press, 180–185.

¹⁸⁹ Katsh, Ethan – Rabinovich-Einy, Orna, *Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes* (OUP 2017) 55–78.

¹⁹⁰ European Commission, ODR Platform Annual Report (2022).- elérhető[online]: https://commission.europa.eu/system/files/2023-10/COM_2023_648_1_EN_ACT_part1_v3.pdf [letöltve: 2025. október 6.]

13.6.2. MI-alapú tárgyalási asszisztensek és chatbotok

A legújabb fejlesztések közé tartoznak a MI-alapú tárgyalási asszisztensek, amelyek képesek a felek álláspontjait elemezni, érdekeiket azonosítani, és javaslatokat tenni kompromisszumos megoldásokra. Például a kanadai Smartsettlementrendszer algoritmusok segítségével keresi a felek számára „optimális alkuhelyzetet”, és képes automatikusan javaslatokat tenni, amelyeket a felek elfogadhatnak vagy elutasíthatnak.¹⁹¹

Hasonló funkciókat látnak el a chatbotok, amelyek a mediáció előkészítő szakaszában segíthetnek: összegyűjtik a felek álláspontjait, strukturálják a problémát, és előzetes információkat adnak az eljárásról. Bár ezek a megoldások még kezdetlegesek, a jövőben jelentős mértékben csökkenthetik a mediátor adminisztratív terheit.

13.6.3. Prediktív elemzés és kimenetel-előrejelzés

Az MI egyik legizgalmasabb, de legvitatottabb területe a prediktív igazságszolgáltatás. Az algoritmusok képesek hatalmas mennyiségű bírósági döntés elemzésére, és statisztikai modellek alapján előre jelezni, hogy egy adott jogvita esetében milyen kimenetel várható.

Az Egyesült Államokban már működnek olyan rendszerek, amelyek például a szabadalmi perek sikerességi esélyeit becslik. Franciaországban a 2016-os igazságügyi reform nyomán több start-up indított prediktív jogi szolgáltatásokat, bár a francia jogalkotó 2019-ben törvényben tiltotta meg a bírói döntések egyéni szintű elemzését a bírók anonimitásának védelme érdekében.¹⁹²

A mediációban a prediktív elemzés különösen hasznos lehet: a felek valószínűleg nagyobb hajlandóságot mutatnak a megegyezésre, ha egy objektív algoritmus előre jelzi, hogy a peres út számukra kedvezőtlen kimenetellel járhat. Ugyanakkor ez etikai kérdéseket is felvet: vajon nem befolyásolja-e túlzottan a felek autonómiáját az algoritmus „jóslata”?

13.6.4. Dokumentumelemző és érzelmi MI rendszerek

A mediáció során a felek gyakran hatalmas mennyiségű dokumentumot (szerződések, számlák, levelezések) bocsátanak rendelkezésre. Az MI-alapú dokumentumelemző rendszerek képesek ezek gyors feldolgozására, releváns információk kiemelésére és összefoglalására. Ez jelentősen felgyorsíthatja a mediáció előkészítését, és lehetővé teszi, hogy a felek a lényegi kérdésekre

¹⁹¹ Rule, Colin, *Online Dispute Resolution for Business* (Jossey-Bass 2002) 101–118.

koncentráljanak.¹⁹³ Az utóbbi évek egyik leginnovatívabb fejlesztése az érzelmi mesterséges intelligencia (emotional AI), amely a felek kommunikációjának tónusát, arckifejezéseit vagy hangszínét elemzi. Ilyen technológiát teszteltek például Japánban, ahol a szoftver képes volt azonosítani a felek frusztrációját vagy hajlandóságát a kompromisszumra.¹⁹⁴ Bár ezek az eszközök még kísérleti fázisban vannak, potenciálisan nagy segítséget nyújthatnak a mediátor számára az érzelmi dinamika kezelésében.

13.7. A mediáció és az MI összeegyeztethetősége

A mediáció és a mesterséges intelligencia kapcsolata kettős természetű: egyfelől az MI hatékony eszközként támogathatja a folyamatot, másfelől azonban kihívás elé állítja a mediáció lényegét adó emberi tényezőt.

13.7.1. Emberi tényező kontra gépi döntéstámogatás

A mediáció egyik legfontosabb értéke az emberi empátia és bizalom. A felek gyakran nemcsak jogi, hanem érzelmi és kommunikációs problémákkal érkeznek, amelyeket algoritmus nem képes ugyanúgy kezelni, mint egy tapasztalt mediátor. A „gépi döntéstámogatás” ugyanakkor segíthet a strukturált tárgyalásokban, például alternatív javaslatok előállításával vagy kompromisszumos pontok azonosításával.

A kérdés inkább az: meddig terjedhet a gép szerepe, anélkül, hogy a folyamat dehumanizálódna? Egyes szerzők szerint az MI sosem lehet a mediátor helyettesítője, legfeljebb kiegészítője. Mások úgy vélik, hogy az egyszerűbb, alacsony értékű ügyekben akár teljesen automatizált mediációs platformok is működhetnek.

13.7.2. A mediátor szerepének átalakulása

Az MI térnyerésével a mediátor szerepe várhatóan átalakul:

- Facilitátor + technológiai menedzser: a jövő mediátora nemcsak a kommunikációt vezeti, hanem képes kezelni az algoritmusok által generált információkat is.
- Érzelmi szakember: mivel az MI az adatok feldolgozásában erős, az emberi mediátornak még inkább az érzelmi és pszichológiai dimenziókra kell koncentrálnia.
- Etikai őr: a mediátor feladata lesz ellenőrizni, hogy az MI által javasolt megoldások megfelelnek-e az etikai normáknak és a felek érdekeinek.

¹⁹³ Remus, Dana – Levy, Frank, ‘Can Robots Be Lawyers? Computers, Lawyers, and the Practice of Law’ (2016) 30(3) Georgetown Journal of Legal Ethics 501–558.

¹⁹⁴ McStay, Andrew, *Emotional AI: The Rise of Empathic Media* (Sage 2018).

Ez a szerepváltozás hasonló ahhoz, amit az orvostudományban tapasztalunk: a diagnosztikai algoritmusok elterjedése nem tette feleslegessé az orvosokat, hanem új kompetenciákat követelt meg tőlük.

13.7.3. Etikai és adatvédelmi kérdések

Az MI alkalmazása a mediációban számos etikai és adatvédelmi problémát vet fel, amelyek megoldása nélkül a technológia széles körű bevezetése kockázatos lehet. A mediáció során érzékeny személyes adatok kezelése történik. Az MI-rendszerek működéséhez gyakran szükség van a felek kommunikációjának, dokumentumainak és viselkedési mintáinak elemzésére. Ez felveti a GDPR által szabályozott kérdéseket:

- Hogyan biztosítható az adatok minimalizálása és célhoz kötött kezelése?
- Kinek a felelőssége az adatbiztonság? A mediátoré, a platformszolgáltatóé, vagy a feleké?

A mediáció egyik alappillére a titkosság. Az MI-rendszerek bevonásával azonban fennáll a kockázat, hogy a felek elveszítik a bizalmukat: vajon az algoritmus által feldolgozott adatok nem kerülnek-e illetéktelen kezekbe? A mediáció sikeressége erősen függ attól, hogy a felek mennyire érzik biztonságban a bizalmas információikat.

13.7.4. Algoritmikus diszkrimináció

Az MI egyik leggyakrabban hangoztatott kritikája az algoritmikus torzítás. Ha az algoritmusokat múltbeli adatokon tanítják, fennáll a veszélye, hogy újratermelik a társadalmi előítéleteket. Például egy munkajogi mediációban az algoritmus „megjósolhatja”, hogy bizonyos csoportoknak kevesebb esélyük van a sikerre, ami torzíthatja a folyamatot. Ez alapvetően sérti a mediáció egyenlőségi és pártatlansági elvét.

13.7.5. Jogalkotási kihívások – az EU AI Act

Az EU AI Act a mediációban használt MI-rendszereket magas kockázatú kategóriába sorolja, mivel közvetlen hatást gyakorolnak az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésre. Ez azt jelenti, hogy az ilyen rendszereknek szigorú követelményeknek kell megfelelniük: átláthatóság, emberi felügyelet, adatminőség biztosítása.

A magyar jogalkotás szempontjából ez új kihívásokat teremt: szükség lesz a közvetítői törvény és a kapcsolódó szabályozás felülvizsgálatára, hogy az MI-eszközök jogszerűen integrálhatók legyenek a mediációs folyamatba.

13.7.6. Felelősségi kérdések

Az MI használata felveti a felelősség kérdését is: ki a felelős, ha az algoritmus által javasolt megoldás hátrányos a felekre nézve?

- A mediátor? – hiszen ő vezeti a folyamatot.
- A szolgáltató? – aki az algoritmust fejlesztette.
- Vagy a felek maguk? – akik elfogadták a javaslatot.

A jelenlegi magyar jogi környezetben a felelősség megosztott: a mediátor szakmai felelőssége fennáll, de az MI-szolgáltatók felelősségi körének meghatározása még jogalkotói feladat. Az EU AI Act szigorúbb felelősségi normákat ír elő, de ezek implementációja még folyamatban van.

13.8. A mesterséges intelligencia a mediációban – kutatási elemzés (saját)

13.8.1. A vizsgálat célja

A felmérés célja annak feltárása volt, hogy a mediációval foglalkozó szakemberek (különösen a mediátorok és a jogászok) miként viszonyulnak a mesterséges intelligencia mediációs folyamatokban betöltött potenciális szerepéhez. A kérdőív a háttér/demográfiai jellemzőkre, MI-ismeretre és jelenlegi használatra, attitűdökre és etikai elfogadhatóságra, elvárt előnyökre és észlelt kockázatokra, felelősségi és szabályozási preferenciákra, valamint a szakma 5–10 éves jövőképre és a hasznos MI-funkciókra kérdezett rá. Az elemzés 80 kitöltés adataira támaszkodik. A minta deklaráltan a mediációs és jogi szakmai közegre fókuszál; a kérdőív online (Google Forms) önkitöltős formában készült.

13.8.2. Demográfiai háttér

A kérdőív első blokkjában a válaszadók alapadatai kerültek rögzítésre. A nemek megoszlása erősen eltolódott: a válaszadók több mint négyötöde nő, kisebb részüket férfiak, és elenyésző számban akad olyan, aki nem kívánta megadni a nemét. Ez a torzítás a mediátori szakma magyarországi összetételét is tükrözheti, hiszen a gyakorlati tapasztalatok szerint is magas a nők aránya a közvetítői munkában. Az életkor-eloszlás alapján a kitöltők átlagosan 51 évesek, a legfiatalabb válaszadó 26, a legidősebb 79 éves volt. A középkorosztály dominál, ami azt mutatja, hogy a mediációval foglalkozó szakemberek többsége érett, több évtizedes szakmai háttérrel rendelkezik.

Az iskolai végzettség tekintetében a túlnyomó többség felsőfokú diplomával rendelkezik, döntően egyetemi végzettséggel. Ez a magas iskolázottság szintén megfelel a mediátori hivatás szakmai elvárásainak.

A jogi végzettségűek aránya közel egyharmad, míg a mediátori végzettséggel rendelkezők aránya közel kilenczeted. Ez világosan jelzi, hogy a minta valóban a mediátori közösség szakmai magját célozta meg.

13.8.3. Szakmai tapasztalat

A válaszadóknak a mediációs vagy jogi munkában eltöltött évek számáról is nyilatkozniuk kellett. A legtöbben egy év körüli tapasztalattal szerepeltek a kérdőívben, de jelentős volt azoknak az aránya is, akik tíz évnél hosszabb ideje dolgoznak a területen. Ez kettős képet mutat: egyrészt a szakma vonz új belépőket, másrészt jelen van egy jelentős tapasztalati bázis is, amely hosszabb ideje követi a szakmai változásokat.

13.8.4. MI-alapismeretek

A kérdőív egyik kulcskérdése arra irányult, hogy a válaszadók milyen szintű mesterségesintelligencia-ismeretekkel rendelkeznek. Ezt egy ötfokú Likert-skálán kellett értékelniük (1 = egyáltalán nem rendelkezem alapismeretekkel, 5 = magas szintű alapismeretekkel rendelkezem). Az így kapott önértékelés fontos képet ad arról, hogyan látják saját kompetenciáikat a mediátorok és jogászok az új technológiákhoz való alkalmazkodás terén.

Az eredmények szerint az átlagos érték 2,4 volt, amely a skála alsó-középső tartományába esik. A medián is 2,0, ami azt mutatja, hogy a válaszadók többsége önmagát alacsony vagy legfeljebb közepes tudásszintűnek tartja. A szórás viszonylag mérsékelt (kb. 1,1), tehát vannak, akik magasabb értéket adtak meg, de ők kisebbségben vannak; az eloszlás inkább az alsó tartomány felé torzult.

Ez az eredmény több szempontból értelmezhető:

1. Technológiai aszimmetria a szakmai közösségben.

A válaszok alapján feltételezhető, hogy a mediátori és jogi közegben viszonylag kevés a

valóban „tech-affinis” szakember, aki magas szintű MI-ismerettel rendelkezik. A többség jelenleg csak alapfogalmakkal, felszínes benyomásokkal bír, ami gátolhatja az MI beépítését a mindennapi mediációs gyakorlatba.

2. Önértékelés és tényleges tudás közötti eltérés lehetősége.

A mérés szubjektív önbevalláson alapult, ami azt jelenti, hogy nem tényleges tudásszintet, hanem annak szubjektív percepcióját tükrözi. Az alacsony érték ezért jelezheti azt is, hogy a szakemberek bizonytalanok érzik magukat ezen a területen, függetlenül attól, hogy valójában milyen mélységű tudással bírnak. A szakirodalomban is ismert jelenség, hogy új technológiáknál a kompetenciaérzet gyakran alacsonyabb, mint a tényleges gyakorlati tudás.

3. Képzési és fejlesztési igények.

A 2,4-es átlagérték egyben jelzés a szakmai szervezetek és képzőintézmények számára: a közösségben erős igény mutatkozik gyakorlati tréningekre, e-learning anyagokra és workshopokra, amelyek kifejezetten az MI alkalmazására készítik fel a mediátorokat és jogászokat. A kompetenciafejlesztés nem csupán technikai ismeretek átadását jelenti, hanem olyan készségek fejlesztését is, mint az algoritmikus torzítás felismerése, az adatvédelem biztosítása, vagy az MI és emberi döntéshozatal közötti egyensúly fenntartása.

4. Generációs és tapasztalati tényezők.

Az életkori adatokkal összevetve feltételezhető, hogy a középkorú és idősebb szakemberek körében alacsonyabb az önértékelt ismeret, míg a fiatalabb válaszadók valamivel magabiztosabbak lehetnek ezen a téren. Ez a generációs különbség a későbbi képzések tervezésénél figyelembe veendő: eltérő tanulási stratégiákra lehet szükség a különböző korosztályoknál.

5. Nemzetközi kontextus.

Az eredmény összhangban áll más, nemzetközi szinten végzett kutatásokkal, amelyek azt mutatják, hogy a jogi és mediációs szakmákban a mesterséges intelligencia ismerete még kialakulóban van. Az Európai Bizottság 2023-as szakmai felmérései szerint is a jogászok és

mediátorok nagy része érzi a kompetenciahiányt, ugyanakkor nyitott a képzésekre és a gyakorlati bevezetésre.

Összességében az alacsony átlagérték arra utal, hogy a vizsgált közösségben az MI jelenléte még inkább elméleti lehetőségként él, semmint mindennapi gyakorlati eszközként. Ez egyszerre jelent kihívást és lehetőséget: a jelenlegi tudásszint hiányosságai képzési programokkal gyorsan csökkenthetők, és így a szakma tudatosan alakíthatja ki saját AI-kompetencia keretrendszerét.

13.8.5. MI-eszközök használata

A kérdőív egyik alapvető célja az volt, hogy feltérképezze, a mediációs és jogi szakmai közeg mennyire használ már jelenleg is mesterségesintelligencia-alapú eszközöket a mindennapi munkájában. A kérdés bináris választásra épült („igen” / „nem”).

Az eredmények szerint a válaszadók 46,2%-a jelezte, hogy már alkalmaz MI-eszközt a munkája során, míg 53,8% nem használja még ezeket. Ez az arány különösen figyelemreméltó, mivel a mediáció viszonylag tradicionális szakma, amelyben az emberi tényező kiemelt szerepet játszik. Az, hogy közel minden második szakember kipróbált vagy beépített már valamilyen MI-alapú megoldást, arra utal, hogy a technológia már jelen van a gyakorlatban, és nem csupán elméleti lehetőségként él a szakemberek tudatában.

A válaszokból azonban az is látszik, hogy a használat nem általános, vagyis a mediátorok és jogászok közel fele még mindig távolságtartó a technológiával szemben. Ez több tényezőre vezethető vissza:

- Kompetenciahiány: az alacsony önértékelt MI-ismeret (lásd 3. kérdés) magyarázhatja, hogy sokan még nem érzik felkészültnek magukat a használatra.
- Etikai és bizalmi aggályok: a bizalmi skálán mért eredmények (átlagosan 2,7/5) mutatják, hogy sokan bizonytalanok az MI pártatlanságát illetően, ami visszatarthatja őket az alkalmazástól.
- Technikai és infrastrukturális tényezők: nem minden szakember rendelkezik olyan erőforrással, amely lehetővé tenné a modern MI-eszközök hatékony beépítését a gyakorlatába.

Érdeemes kiemelni, hogy a jelenlegi MI-használók körében magasabb a nyitottság (átlag 3,46) és magasabb az önértékelt MI-ismeret (átlag 2,92), mint a nem használók esetében (3,16 és 1,98). Ez azt sugallja, hogy a gyakorlati tapasztalat pozitív visszacsatolást eredményez: aki

már kipróbálta az MI-t, az kevésbé tart tőle, és inkább nyitott az alkalmazására. Ez a tanulási görbe jelenségeként értelmezhető – az első lépések után az ismeret és a bizalom párhuzamosan növekszik.

13.8.6. Nyitottság az MI használatára

A kérdőív másik kulcskérdése arra vonatkozott, hogy a válaszadók mennyire lennének nyitottak az MI-eszközök mediációban való használatára. A válaszadás ötfokú Likert-skálán történt (1 = teljesen elutasító, 5 = teljesen nyitott).

Az átlagos érték 3,3 volt, a medián 3,0, tehát a válaszadók többsége inkább pozitív, de nem egyértelműen lelkes álláspontot képvisel. A szórás viszonylag magas ($\approx 1,3$), ami arra utal, hogy jelentős véleménykülönbségek vannak a közösségen belül.

Ez a heterogenitás több szempontból is érdekes:

- Polarizáció a szakmán belül. A válaszokból az rajzolódik ki, hogy vannak kifejezetten lelkes támogatók (5-ös értékek), ugyanakkor jelentős kisebbséget képeznek azok is, akik teljesen elutasítják az MI-t a mediációban (1-es értékek). Ez a kettősség jelzi, hogy a szakma jelenleg egy átmeneti fázisban van: a nyitottabb kísérletezők már előnyöket látnak, míg a konzervatívabb szemléletűek továbbra is ragaszkodnak a hagyományos emberi közvetítéshez.
- A bizalommal való összefüggés. A nyitottság és a bizalom az MI pártatlanságában erősen összefügg: akik magasabb bizalmi értéket adtak meg, jellemzően nyitottabbak is voltak az alkalmazásra. Ez alátámasztja, hogy a szabályozás és az átláthatóság kulcstényező lehet a nyitottság növelésében.
- Tapasztalati hatás. Mint az előző kérdésnél jeleztük, a már MI-t használók nyitottsági értéke magasabb, ami arra utal, hogy a gyakorlati kipróbálás oldja az előzetes szkepszist. Ez azt jelzi, hogy a további elterjedés egyik kulcsa lehet a pilot programok és képzési kísérletek bevezetése.

Értelmezés: A 3,3-as átlagérték tehát egyszerre jelez reális óvatosságot és nyitottságot. A szakma nem zárkózik el a technológiától, de a szélső értékek jelenléte mutatja, hogy mélyebb szemléletformáló munkára és bizalomépítésre van szükség.

13.8.7. Elfogadható MI-szerepek a mediációban

A kérdőív egyik központi eleme arra kérdezett rá, hogy a válaszadók milyen szerepeket tartanak elfogadhatónak a mesterséges intelligencia számára a mediációs folyamatban. Ez többszörös választásos kérdés volt, tehát a kitöltők több opciót is megjelölhettek.

Az eredmények világosan kirajzolják a szakmai közeg jelenlegi preferenciáit:

- Dokumentumkészítés: 68 válaszadó (85,0%)
- Időpont-egyeztetés: 64 válaszadó (80,0%)
- Kommunikációs javaslatok adása: 43 válaszadó (53,8%)
- Semleges „co-mediátor”: 13 válaszadó (16,2%)
- Önálló mediátor: mindössze 2 válaszadó (2,5%)
- „Egyiket sem” opció: szintén csak 2 válaszadó (2,5%)

Az adatok alapján a mediátori szakma túlnyomó része csak támogató, háttérszerepeket tart elfogadhatónak az MI számára. A dokumentumok előkészítése, az időpontok egyeztetése és a kommunikációhoz kapcsolódó javaslatok olyan területek, amelyeket a válaszadók szinte egyöntetűen „kiszervezhetőnek” tekintenek a technológiának. Ezek mind adminisztratív vagy kiegészítő funkciók, amelyek a humán mediátor terheit csökkenthetik, ugyanakkor nem érintik a közvetítői döntések és interakciók lényegi tartalmát.

Az ellenállás ott jelenik meg, ahol az MI közvetlenül a mediátori szerepet venné át: az önálló mediátorként való működés szinte teljes elutasításba ütközik, és a „co-mediátor” szerepet is csak kisebbség fogadja el. Ez arra utal, hogy a szakemberek egyértelműen elhatárolják a támogató és a döntéshozói szerepeket: míg előbbire nyitottak, utóbbit kifejezetten az emberi tényezőhöz kötik.

Érdekes, hogy akadtak olyan válaszadók is, akik „egyiket sem” jelölték be – ők vélhetően a technológia teljes kizárása mellett érvelnek. Ez a csoport azonban marginális. A válaszok így összességében a feltételes elfogadás képét adják: az MI helye a mediációban a háttérben van, a humán mediátor döntési autonómiájának kiegészítéseként, de nem helyettesítőjeként.

13.8.8. Etikai elfogadhatóság

A következő kérdés arra irányult, hogy a válaszadók mennyire tartják etikailag elfogadhatónak az MI alkalmazását a mediációs folyamatban. Ezt szintén egy ötfokú skálán kellett értékelniük, ahol az 1 a teljes elutasítást, az 5 pedig a teljes elfogadást jelentette.

Az átlagérték 2,99 volt, a medián 3,0, ami pontosan a skála közepére esik. Ez azt jelzi, hogy a válaszadók megosztottak: sokan mérsékelten elfogadják, de ugyanennyien aggályokat is

táplálnak. A szórás viszonylag mérsékelt ($\approx 1,0$), vagyis bár vannak szélsőségesen elutasító és teljesen elfogadó kitöltők is, a legtöbben a középső tartományban maradtak.

Elemzés:

- Az eredmény arra utal, hogy a szakma etikai szempontból bizonytalan az MI mediációban betöltött szerepét illetően. Ez nem meglepő, hiszen a mesterséges intelligencia olyan dilemmákat vet fel, mint az adatvédelem, az algoritmikus torzítás, az emberi méltóság és az empátia pótlásának kérdése.
- A mérsékelt elfogadottság egyben azt is mutatja, hogy a válaszadók nem kategorikusan elutasítók: a megfelelő jogi és etikai keretek kialakítása mellett hajlandók lennének elfogadni az MI jelenlétét.
- Az is észrevehető, hogy az etikai elfogadhatóság értékei erősen összefüggnek az elfogadhatónak tartott MI-szerepekkel. Azok, akik például csak dokumentumkészítő vagy időpont-egyeztető funkciót engedélyeznének, általában magasabb etikai értéket adtak, míg akik tartottak az MI „emberi tényerésétől”, inkább alacsonyabb értéket jelöltek.
- Ez az eredmény összhangban áll a nemzetközi szakirodalommal is, ahol szintén kimutatták, hogy az MI mediációs alkalmazásával kapcsolatos etikai elfogadottság szorosan összefügg az alkalmazás jellegével: az adminisztratív funkciók etikusnak tekinthetők, míg az emberi döntéseket helyettesítő alkalmazások komoly etikai dilemmákat vetnek fel.

Összességében: a szakmai közösség egyértelmű üzenetet fogalmazott meg: etikai szempontból csak a támogató, nem pedig a helyettesítő szerepek elfogadhatók. A közepes átlagérték azt mutatja, hogy a mediációban dolgozók bizonytalanul nyitottak: készek az elfogadásra, de ehhez világos szabályozásra, etikai kódexekre és gyakorlati biztosítékokra van szükség.

13.8.9. Várható előnyök

A kérdőív egyik központi blokkjában arra kértük a válaszadókat, hogy jelöljék meg, szerintük milyen előnyökkel járhat a mesterséges intelligencia alkalmazása a mediációban. A kérdés többszörös választást engedett, így a kitöltők egyszerre több szempontot is megadhattak.

A leggyakrabban említett előnyök a következők voltak:

- Hatékonyabb dokumentumkezelés és adminisztráció: 70 válasz (87,5%)
- Gyorsabb ügykezelés, időmegtakarítás: 66 válasz (82,5%)
- Költséghatékonyság növelése: 39 válasz (48,8%)

- Kommunikációs minták felismerése és kiegyensúlyozása: 38 válasz (47,5%)
- Prediktív elemzések és javaslatok támogatása: 25 válasz (31,2%)
- Objektivitás erősítése, torzítások csökkentése: 21 válasz (26,2%)
- 24/7 működés, automatizált előkészítés: 21 válasz (26,2%)
- Hozzáférés bővítése (pl. távoli vagy hátrányos helyzetű felek számára): 20 válasz (25,0%)

Az eredmények egyértelműen mutatják, hogy a szakemberek az MI alkalmazásának legnagyobb hozzáadott értékét a hatékonyság növelésében látják. A dokumentumok előkészítése és az ügykezelés gyorsítása dominánsan jelenik meg, ami alátámasztja a 6. kérdésnél tapasztalt mintázatot: az MI elsősorban adminisztratív támogatóként jelenhet meg.

Érdekes, hogy a válaszadók közel fele a költséghatékonyságot és a kommunikációs minták felismerését is előnyként említi. Ez azt sugallja, hogy a szakma nem csupán gazdasági racionalitás alapján nyitott az MI-re, hanem bizonyos minőségi hozadékokat (pl. pártatlanabb kommunikáció, jobb érzelmi egyensúly a folyamatban) is remél tőle.

A kisebb, de még mindig jelentős arányban megjelölt előnyök között az objektivitás erősítése és a folyamatos rendelkezésre állás is szerepel. Ezek már inkább a technológiai funkciókból adódó lehetőségeket hangsúlyozzák: az MI nem fárad, mindig elérhető, és képes lehet a humán torzítások csökkentésére.

Összességében a válaszok azt mutatják, hogy a szakemberek elsősorban operatív és hatékonysági eszközként tekintenek az MI-re, amely képes időt, energiát és költséget megtakarítani, de kisebb mértékben minőségbiztosító és objektivitást növelő funkciókat is várnak tőle. Ez a kettős elvárás fontos: az MI egyszerre jelenik meg, mint gazdasági erőforrás-optimalizáló, és mint a szakmai folyamat tisztaságát segítő támogató eszköz.

13.8.10. Várható kockázatok

A másik kulcskérdés a kockázatok és veszélyek feltérképezésére irányult. Itt szintén több választ lehetett megjelölni, így a válaszadók széles körű félelmeit és aggályait sikerült összegyűjteni.

A leggyakrabban említett kockázatok a következők voltak:

- Az empátia és az emberi intuíció hiánya: 68 válasz (85,0%)
- Adatvédelmi aggályok, személyes adatok kiszivárgása: 54 válasz (67,5%)

- Érzelmi és kulturális jelek félreértelmezése: 53 válasz (66,2%)
- Jogilag kérdéses felelősségi helyzetek: 49 válasz (61,2%)
- Túlzott automatizálás az emberi döntések rovására: 44 válasz (55,0%)
- Technológiai hibák, félrevezető javaslatok: 40 válasz (50,0%)
- Bizalom csökkenése a felek részéről: 38 válasz (47,5%)
- Digitális inkompetencia miatti kizárás: 36 válasz (45,0%)
- Algoritmikus torzítás miatti pártatlanság-sérelem: 33 válasz (41,2%)

A válaszok alapján a szakmai közeg legnagyobb félelme az, hogy az MI nem képes pótolni az emberi tényezőket, különösen az empátiát és az intuíciót. Ez a kockázat szinte minden válaszadóban megfogalmazódott, és rámutat arra, hogy a mediáció esszenciáját a humán kapcsolódás, a nonverbális jelek értelmezése és a személyes bizalom alkotja.

Szintén kiemelkedő kockázat az adatvédelem és az érzelmi jelek félreértelmezése. Ez kettős kihívást mutat: egyrészt technikai és jogi problémát (az adatok biztonsága és a GDPR-nak való megfelelés), másrészt a kulturális kontextusok sokféleségének kezelését, amiben a gépi algoritmusok gyakran hibáznak.

A felelősség tisztázatlansága (61%) szorosan összefügg a 10. kérdés válaszaival: a szakemberek attól tartanak, hogy az MI által javasolt megoldásokért nehéz lesz egyértelmű felelőst találni. Ez az aggály jogi és etikai szabályozási kihívásokat vet fel.

A középső tartományban szerepelnek a technológiai hibák és a bizalom csökkenése, amelyek azt mutatják, hogy az MI hibás javaslatai vagy átláthatatlansága könnyen rombolhatja a felek bizalmát a mediációs folyamatban. Ezt erősíti a digitális kompetencia hiánya is, ami kizárhat bizonyos résztvevőket a folyamatból.

Érdekes, hogy bár sok szó esik a nemzetközi szakirodalomban az algoritmikus torzításról, a válaszadók körében ez kevésbé domináns félelem (41,2%). Ez jelezheti, hogy a szakmai közeg jelenleg inkább a közvetlen gyakorlati problémákra (empátia, adatvédelem, felelősség) koncentrálnak, míg a mélyebb technológiai kérdések kevésbé vannak a fókuszban.

Összességében a kockázatok tükrében világos, hogy a szakma az MI-t csak szigorú feltételek mellett tudja elfogadni. Az emberi tényező pótolhatatlansága és az adatbiztonság garantálásának igénye alapvető követelmény. Ezen túlmenően a felelősségi kérdések tisztázása és a technológiai hibák kockázatainak minimalizálása kulcsfontosságú a bizalom fenntartásához.

13.8.11. Felelősség kérdése

A kérdőívben külön blokk foglalkozott azzal, hogy a válaszadók szerint ki viselje a felelősséget a mesterséges intelligencia által adott javaslatokért a mediációs folyamatban. Ez a kérdés azért különösen fontos, mert a mediáció jogilag és etikailag érzékeny terület, ahol a döntések következménye közvetlenül érinti a feleket, és bírósági eljárásokban is releváns lehet. A válaszok megoszlása a következőképpen alakult:

- Mediátor: 53 jelölés (≈66%)
- A platform fejlesztője: 15 jelölés (≈19%)
- A felek: 6 jelölés (≈7%)
- Egyéb válaszok: kisebb számú említés, többnyire megosztott felelősségre, közös kontrollra utalva.

A válaszadók túlnyomó többsége a mediátort tekinti elsődleges felelősnek az MI által adott javaslatokért. Ez a nézet logikusan illeszkedik a mediátori hivatás ethoszához, amely a felelősséget és a döntési kontrollt a közvetítőhöz köti. A mediátor tehát nem csupán facilitátor, hanem a folyamat minőségének és tisztaságának garanciája is – még akkor is, ha technológiai eszközöket von be a munkájába.

Érdekes ugyanakkor, hogy viszonylag sokan a platform fejlesztőjét is felelősnek tartják. Ez arra utal, hogy a szakmai közeg érzékeli az MI rendszerek „fekete doboz” jellegét: a fejlesztőknek is felelősséget kell viselniük az algoritmusok működéséért, hiszen a mediátor csak korlátozott mértékben tudja ellenőrizni azokat.

A felek felelősségét csupán kisebbség említette, ami jelzi, hogy a szakemberek inkább a szakmai szereplők (mediátor, fejlesztő) kezében látják a kontrollt, nem a laikus ügyfelekében. Ez fontos megállapítás, hiszen a mediációs folyamat egyik alapelve, hogy a felek autonómiával bírnak, ugyanakkor az MI esetében a felelősség nem tolható át rájuk.

Összességében a válaszokból az a kép rajzolódik ki, hogy a mediátor marad a folyamat „kapuőre”, aki szűri, ellenőrzi és felülbírálja az MI által javasolt megoldásokat. Az etikai és jogi szabályozásnak ezért a felelősség megosztására kell koncentrálnia: a mediátor felügyelete mellett a fejlesztői felelősség intézményes elismerése is szükséges.

13.8.12. Bizalom az MI pártatlanságában

A kérdőív egy másik fontos dimenziója a bizalom szintjét mérte: a válaszadóknak ötfokú skálán kellett megadniuk, mennyire bíznak abban, hogy az MI pártatlanul működik a mediációs folyamatban.

Az átlagos érték 2,7 volt, ami a skála alsó-középső tartományába esik. A medián szintén 3,0, tehát a válaszok középre rendeződnek, de a bizalom inkább gyenge, semmint erős. A szórás körülbelül 1,1, ami azt jelzi, hogy a vélemények viszonylag széles skálán mozognak.

Az eredmény egyértelműen mutatja, hogy a szakemberek óvatosan bizalmatlanok az MI pártatlanságát illetően. Ez összhangban áll a nemzetközi szakirodalommal, amely gyakran említi az algoritmikus torzítás és a transzparencia hiánya miatti aggályokat. A bizalom szintje szoros kapcsolatban áll a felhasználói tapasztalatokkal: azok, akik már használnak MI-eszközt, általában magasabb bizalmi értéket adtak. Ez azt mutatja, hogy a gyakorlati kipróbálás részben képes enyhíteni az előzetes szkepszist. A jogi végzettséggel rendelkező válaszadók valamivel magasabb bizalmat mutattak (átlag 2,89), mint azok, akik nem jogászok (átlag 2,58). Ez arra utalhat, hogy a jogászok tudatosabban viszonyulnak a technológiai rendszerek szabályozásához és ellenőrzéséhez, így hajlamosabbak bizonyos mértékű bizalmat szavazni nekik. A mediátori végzettség megléte azonban nem befolyásolta számottevően a bizalmi értékeket: a mediátorok és a nem mediátorok egyaránt inkább szkeptikusak voltak.

A válaszok azt mutatják, hogy az MI pártatlanságába vetett bizalom még nem erős, és egyelőre a közösség többsége óvatosan tartózkodó. A bizalom erősítésének kulcsa az átláthatóság, a szabályozás, valamint a gyakorlati tapasztalatok gyűjtése lehet. A szakemberek csak akkor lesznek hajlandóak magasabb bizalmat szavazni a technológiának, ha pontosan értik annak működését, és ha a felelősségi kérdések rendezettek.

13.8.13. Szabályozási igények

A kérdőív egyik kulcskérdése az volt, hogy a válaszadók szerint milyen típusú szabályozásra lenne szükség a mesterséges intelligencia mediációban való alkalmazásához. A kérdés többszörös választásos volt, lehetőséget adva arra, hogy a kitöltők egyszerre több megoldást is megjelöljenek.

A válaszok eloszlása a következőképpen alakult:

- Jogsabályok megalkotása: 58 jelölés (≈72%)
- Etikai kódexek kidolgozása: 53 jelölés (≈65%)

- Egyéb, egyedi válaszok: kisebb számban szerepeltek, például: „az adatvédelmi szabályok szigorú betartatása (GDPR)”, „humán felügyelet előírása minden folyamatban”, „a felek előzetes hozzájárulása”.

A válaszokból kitűnik, hogy a szakmai közösség a szabályozás kérdését rendkívül fontosnak tartja, és elsősorban kettős megközelítésben gondolkodik:

1. Jogi szabályozás: a legtöbben az állami szintű, törvényekben rögzített szabályozásra voksoltak. Ez biztosítaná, hogy az MI alkalmazásának legyenek világos, mindenki számára kötelező keretei, különösen a felelősség, az adatvédelem és a minőségbiztosítás területén.
2. Etikai normák: szinte ugyanennyien hangsúlyozták, hogy az általános jogszabályok mellett a szakmai közösségnek is szüksége van saját etikai kódexre, amely kifejezetten a mediáció sajátosságait veszi figyelembe. Ez a kettős keret jól illeszkedik a nemzetközi gyakorlatokhoz, ahol a mesterséges intelligencia szabályozását gyakran a „hard law” (törvények, rendeletek) és a „soft law” (etikai kódexek, ajánlások) együttesével oldják meg.

Az „egyéb” kategóriában szereplő válaszok tovább árnyalják a képet. Több szakember hangsúlyozta az adatvédelemelsődlegességét, különös tekintettel a GDPR előírásaira. Mások a humán felügyelet előírását tartották elengedhetetlennek („human in the loop” elv), illetve a felek tájékozott hozzájárulását is fontosnak nevezték. Ezek a válaszok azt mutatják, hogy a közösség nemcsak általános szabályokat szeretne, hanem konkrét biztosítékokat is elvár a technológia alkalmazása során.

Összességében a szabályozási igények világosan kifejezik, hogy a szakmai közeg feltételes nyitottsága az MI-re szabályozási és etikai biztosítékok meglétéhez kötött. A válaszadók tehát nem önmagában a technológiát utasítják el vagy fogadják el, hanem annak jogi és etikai beágyazottságától teszik függővé az alkalmazhatóságát.

13.8.14. Jövőkép (5–10 év)

A kérdőívben arra is rákérdeztünk, hogy a válaszadók szerint milyen szerepet tölt majd be a mesterséges intelligencia a mediátor szakmában a következő 5–10 évben. Ez egyválaszos kérdés volt, ahol több lehetséges jövőkép közül lehetett választani.

Az eredmények a következő megoszlást mutatják:

- Adminisztratív támogatásként lesz jelen: 43 válaszadó (53,8%)

- Részleges partnerként a mediációban: 27 válaszadó (33,8%)
- Önállóan, az embert helyettesítve is megjelenhet: 6 válaszadó (7,5%)
- Egyáltalán nem lesz jelen: 4 válaszadó (5,0%)

A válaszok egyértelműen mutatják, hogy a szakmai közösség realista és óvatos jövőképet alkot. A többség úgy véli, hogy az MI a jövőben is elsősorban adminisztratív feladatokban fog szerepet kapni. Ez tökéletes összhangban van az elfogadhatónak tartott jelenlegi szerepekkel (6. kérdés), amelyek szintén a dokumentumkészítést és időpont-egyeztetést emelték ki.

Ugyanakkor jelentős (több mint egyharmados) arányban voltak olyanok is, akik szerint az MI részleges partnerként is beépülhet a mediációba. Ez a vélemény arra utal, hogy a szakemberek egy része hosszabb távon elképzelhetőnek tartja, hogy az MI aktívabban formálja a folyamatot, például elemzések, kommunikációs javaslatok vagy akár konfliktusdinamikai értelmezések révén.

Csak nagyon kis kisebbség tartotta elképzelhetőnek, hogy az MI teljes mértékben helyettesítse az emberi mediátort. Ez ismét megerősíti azt a korábbi következtetést, hogy a humán tényezőt a közösség pótolhatatlannak tartja, és a technológia szerepét legfeljebb kiegészítőként képzelel el.

A „nem lesz jelen” opciót választó válaszadók (5%) valószínűleg azok közül kerültek ki, akik a jelenben sem használnak MI-t, és általánosságban is elutasítóbbak a technológiával szemben. Ők egyfajta szkeptikus kisebbséget képviselnek, amely ugyan nem domináns, de jól mutatja, hogy a szakmán belül továbbra is jelen vannak a technológia-ellenes attitűdök.

A szakmai közeg jövőképe szerint az MI a mediációban tartósan jelen lesz, de inkább kiegészítő szerepben, nem pedig az ember helyettesítőjeként. A válaszok egyfajta progresszív realizmust tükröznek: a közösség többsége elismeri, hogy az MI hosszú távon beépül a szakmába, de ennek határát világosan kijelöli az emberi kapcsolati dimenzió pótolhatatlansága.

13.8.15. Hasznos MI-funkciók a mediátor számára

A kérdőív záró blokkja arra kereste a választ, hogy a válaszadók szerint mely konkrét mesterségesintelligencia-funkciók lennének hasznosak a mediátor munkájában. A kérdés többszörös választásos volt, tehát a kitöltők több lehetőséget is megjelölhettek.

A leggyakrabban megjelölt funkciók a következők voltak:

- Dokumentáció-generálás: 74 jelölés (≈92,5%)
- Esetek elemzése: 56 jelölés (≈70,0%)

- Kommunikációs stílus felismerése: 38 jelölés (≈47,5%)
- Vizualizációs támogatás (pl. konfliktusdinamika ábrázolása): 35 jelölés (≈43,8%)
- Prediktív javaslatok készítése: 29 jelölés (≈36,2%)
- Egyéb funkciók: kisebb számban jelentek meg, pl. automatizált fordítás, nyelvi támogatás, ügyfél-előkészítő kérdőívek feldolgozása.

A válaszokból világosan látszik, hogy a mediátori közösség az MI legnagyobb hasznát a dokumentációs folyamatokban látja. Ez szinte teljes konszenzusra tekinthető, hiszen a válaszadók több mint kilenctizede ezt az opciót választotta. Ez egybecseng a 6. kérdés eredményeivel is, ahol az „elfogadható MI-szerepek” között szintén a dokumentumkészítés szerepelt első helyen. A dokumentációs feladatok kiszervezése tehát a szakma általános elvárása, amely az MI bevezetésének egyik legkézenfekvőbb módja lehet.

A második leggyakrabban említett funkció az esetek elemzése, amelyet a válaszadók kétharmada hasznosnak tart. Ez a funkció már túlmutat a pusztán adminisztráción, hiszen az esetek elemzése elősegítheti a konfliktusdinamika megértését, a lehetséges megoldási irányok azonosítását vagy a felek kommunikációs stratégiájának feltárását. Ugyanakkor ez a funkció még mindig a támogató szerep kategóriájába sorolható, hiszen nem a döntés meghozatalát, hanem annak előkészítését szolgálja.

A kommunikációs stílus felismerése és a vizualizációs támogatás a válaszadók közel fele szerint lehet hasznos. Ezek a funkciók az interperszonális dimenziót célozzák: segíthetnek abban, hogy a mediátor jobban megértse a felek közötti rejtett mintázatokat, vagy vizuális formában támogassák a konfliktus értelmezését. Ez azt mutatja, hogy a szakemberek egy része nyitott arra, hogy az MI közvetlenül is hozzájáruljon a mediáció kommunikációs és dinamikai aspektusaihoz.

A prediktív javaslatok (pl. milyen megoldási utak lehetnek sikeresek) már kevesebb válaszadónál (36%) találtak támogatásra. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy itt az MI már erősebben belenyúl a döntéshozatali folyamatba, amit sokan kockázatosnak vagy etikailag problémásnak tartanak. Ez ismét azt erősíti, hogy a közösség számára az MI háttér- és segédfunkciókban elfogadható, de a közvetlen döntési befolyást inkább elutasítják.

Az „egyéb” kategóriában többen említették az automatikus fordítás és a nyelvi támogatás lehetőségét, ami különösen a nemzetközi ügyeknél lehet releváns. Mások az ügyfél-előkészítő folyamatok támogatására (pl. kérdőívek elemzése, előzetes adatfeldolgozás) látnak lehetőséget. Ezek az említések arra utalnak, hogy a szakemberek kreatívan gondolkodnak az

MI bevezetéséről, és a hagyományos mediációs folyamat kiegészítéseként is el tudják képzelni annak hasznát.

Összességében: a válaszok alapján a hasznos MI-funkciók körében a dokumentációs és elemző funkciók dominálnak, míg a döntéshozatalt közvetlenül érintő funkciók alacsonyabb támogatottságot kaptak. A közösség tehát az MI-t leginkább munkaerő-tehermentesítő és előkészítő eszközként látja, amely hatékonyabbá teheti a folyamatot, de a döntések végső felelőssége továbbra is a mediátornál marad.

13.8.16. Összefoglaló és következtetések

A minta többsége magasan képzett, mediátori végzettséggel rendelkező, döntően női szakember; átlagéletkoruk 51 év. Az MI-t jelenleg közel minden második válaszadó használja valamilyen formában, ugyanakkor az önértékelt MI-ismeret alacsony-közepes. A nyitottság az MI-re közepesnél magasabb, de az etikai elfogadhatóság és különösen a pártatlanságba vetett bizalom mérsékelt. A szakmai közeg egyértelműen az adminisztratív-támogató alkalmazásokat részesíti előnyben (dokumentumkészítés, időpont-egyeztetés, kommunikáció támogatása). Az előnyök között az hatékonyság- és időnyereség dominál, míg a kockázatok közül az empátia/intuíció pótolhatatlansága, az adatvédelem, a felelősség és a túlautomatizálás emelkedik ki. A jövőképet illetően a többség adminisztratív beágyazódást és részleges partnerszerepet vár; az ember-helyettesítő MI csak marginálistámogatottságot kapott.

Következtetések:

- (1) Használhatósági fókusz: a bevezetés rövid távon az operatív és dokumentációs területeken ígéretes (workflow-támogatás, sablon- és jegyzőkönyv-generálás, előkészítés).
- (2) Etikai-jogi keretek elsődlegessége: a bizalom növelésének feltétele a jogszabályi és etikai kódex szintű egyértelmű szabályozás, különös tekintettel az adatvédelemre, az emberi felügyeletre és a felelősségi allokációra (a mediátor kontroll-szerepe kulcsfontosságú).
- (3) Képzés és kompetenciafejlesztés: az alacsonyabb önértékelt MI-ismeret és a bizalmi ambivalencia alapján célzott továbbképzések indokolhatók (pl. MI-alapismeretek mediátoroknak, torzítások/korlátok, adatbiztonság, „human-in-the-loop” gyakorlatok).
- (4) Humán faktor megőrzése: a mediáció lényege az emberi kapcsolatot; az MI-t a szakmai közeg kiegészítő partnerként fogadja el, nem mint helyettesítő mechanizmust. A

bevezetésnél a relációs és etikai kompetenciáksértetlenségét garantáló „ember a döntési láncban” elv javasolt.

- (5) Transzparencia és kommunikáció az ügyfelek felé: az ügyfél-bizalom megőrzése érdekében indokolt az MI-használat átlátható közlése, a hozzájárulás, valamint az adathasználat céljának és kockázatainak egyértelmű ismertetése.

A felmérés szerint az MI a mediációban rövid és középtávon a hatékonyság növelésének eszköze, humán felügyelet mellett. A szakmai közeg nem elutasító, hanem feltételekhez kötötten nyitott: a kulcs a keretek tisztázása, a képzés, és az etikai-jogi megfelelés. Ez a konfiguráció – megfelelő implementációval – a mediátor szakma minőségbiztosítását és hozzáférhetőségét is erősítheti anélkül, hogy a mediáció emberi lényegétveszélyeztetné.

13.9.A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kutatásának bemutatása¹⁹⁵

A BKIK Mediációs és Jogi Koordinációs Osztály fenntartható vállalatirányítás (ESG) szempontjait is figyelembe vevő online kutatásának célja elsősorban a vitarendezési módszerek alkalmazásának, valamint a konfliktusok és kezelésük működési hatékonyságát befolyásoló hatásának felmérése volt.

A vizsgálat 161 válaszadóra épül, akik döntően a BKIK tagi partnerköréből és tagszervezeteinek dolgozóiból kerültek ki; a mintát ezért indokolt gyakorlati, kamara-közeli populációként értelmezni, amely jól láttatja a budapesti KKV-szektor konfliktuskezelési realitásait. A minta erőteljesen mikrovállalati: a foglalkoztatói létszám szerinti megoszlásban 74,53% a 1–9 fős cégek aránya; további 16,77% 10–49 fős, 6,89% 50–249 fős szervezet, 250–999 fős szervezetből nem érkezett válasz, 1000+ fősből 1,86% szerepel. Már ez a kiindulópont rávilágít az egyik kulcsösszefüggésre: a mikroméret egyrészt rugalmas döntéshozatalt és gyors informális rendezéseket ígér, másrészt korlátozott erőforrásokat (idő, pénz, jogi/HR-kapacitás) és ad hoc működést, ami gyakran felerősíti a konfliktusok szervezeti költségeit. A felmérés maga is figyelmeztet, hogy a minta ilyenén jellemzői a belső konfliktusok gyakoribb megjelenése felé torzíthatnak.

¹⁹⁵ BKIK, ESG szempontok a vitarendezésben – Online felmérés – elérhető: <https://bkik.hu/download/0/esg-szempontok-a-vitarendezezesben-online-felmeres-eredmenyei> [letöltve: 2025. október 6.]

A konfliktusok színterei több pólusúak: közel azonos arányban említik a szervezeten belüli (22,66%), az ügyfél/fogyasztói (27,34%) és az üzleti partneri (24,82%) konfliktusokat; hatósági konfrontáció ritkább (10,07%). Figyelemre méltó, hogy a válaszadók 12,23%-a három-négy konfliktusszínteret is megjelölt, ami tartós, strukturális kommunikációs-irányítási problémákra utal. ESG-szempontról ez S+G metszet: a frontvonalon jelentkező ügyfél- és partnerkonfliktusok a vállalat stakeholder-kapcsolatainak gyengésségeit és a belső irányítási folyamatok hiányosságait egyszerre teszik láthatóvá.

A kiváltó okok között toronymagasan vezet a téves vagy hiányos információ / rossz kommunikáció (23,08%). Ezt követik a hiányos teljesítés, pénzügyi nehézségek, belső működési gondok és érdekütközések, míg a károkozás és az „egyéb” okok marginálisak. A mintázat krisztálytisztán jelzi: a viták jelentős része megelőzhető, ha irányítási (G)oldalon átláthatóbb információáramlás, tisztább felelősségi és döntési rend, valamint szabályozott panasz- és eskalációs mechanizmus működik. Más szavakkal, a konfliktus nem „külső csapás”, hanem a vállalati információ- és folyamat-architektúra tükre.

Az egyéni reakciók képe kifejezetten kedvező a konszenzusos eljárások (mediáció) szempontjából: 27,95% kompromisszumra törekszik, míg a válaszadók közel fele (54,04%) deklarálja, hogy időt és energiát hajlandó áldozni mindenkinek előnyös megoldásért. A „passzív elkerülők” alig 1,86%-ot tesznek ki; a konfrontatív, „ragaszkodom a saját álláspontomhoz” típus 9,32%. Ez kulturális fordulat csíráját jelzi: a dolgozói attitűd – legalábbis deklarátívan – kész a kooperatív rendezésre, ami S (jól-lét, pszichoszociális biztonság) és G (belső vitarendezési protokollok) dimenzióban is erős ugródeszka a mediáció intézményesítéséhez.

A konfliktusok hatása a munkavégzésre a legkeményebb üzleti üzenet: 31,6% szerint a konfliktus feleslegesen elviszi a munkaidő jelentős részét; gyakori a szorongás/feszült érzés és a koncentrációs nehézség (együttesen ~35% körüli említési arány), és nem elhanyagolható az együttműködés romlása (18% és 4%). Ezek már közvetlen termelékenységi és fluktuációs kockázatok (S), illetve irányítási kockázatok (G): ahol nincs gyors, legitimált vitarendezési csatorna, ott a konfliktus „energiadíjat” szed – időben, hibaarányban, belső kohézióban. (Az ábra feliratait alapján a zavaró zaj ellenére az értelmező bekezdés egyértelműsíti a 31,6%-os idővesztés-tételt.)

A szervezeti reakciók és preferenciák összegzése különösen tanulságos: a válaszadók közel kétharmada szerint a dolgozók törekednek a megoldásra, és közvetlenül próbálnak együttműködni az érintettekkel; ugyanakkor a szervezeti konfliktusmegoldásra fordítható munkaidő érdemi hányadát „viszi el” a helyzetkezelés – azaz a jelenlegi megoldási mód nem elég hatékony. Az intézményes működés hiányát jelzi, hogy a panaszkezelés sok helyen nincs szabályozva, a megelőző (preventív) intézkedések szórványosak, a vezetői passzivitás pedig nem ritka – mindez a mediációs/ADRprotokollok beágyazatlanságára utal. A válaszadók ugyanakkor konszenzust mutatnak abban, hogy a vitarendezés hatékonyságát az elért eredmények tartóssága, a rugalmas eljárások, a bevett gyakorlatok átvétele és a rövid lezárási idők növelik – azaz a szervezeti igényprofil pontosan a mediáció erősségeire rezonál.

Ismertség és hozzáférés: miközben a „közvetítés” fogalma megjelent a köztudatban, a válaszadók egyharmada (33,17%) egyáltalán nem ismer mediátori szolgáltatásokat; a legismertebb szolgáltató a BKIK (21,46%), míg az egyéni mediátorok 19,51%-kal, a bírósági közvetítők 12,20%-kal, az ügyvédi mediáció 13,66%-kal szerepel. Az adat kettős üzenete: egyrészt a kínálati oldal fragmentált, másrészt a piaci jelzések egyértelműek – ahol látható a szolgáltatás (BKIK), ott magasabb az ismertség és (logikusan) a bevonhatóság esélye.

A felmérés fő tanulságai illeszkednek a hazai és uniós ESG-szabályozási trendekhez. A 2023 végén elfogadott hazai ESG-törvény és az EU-s fenntarthatósági jelentéskészítési kötelezettségek (CSRD/ESRS) abba az irányba tolják a vállalatokat, hogy irányítási (G) rendszereikben formalizálják a panaszkezelést, a viták belső rendezését, a stakeholder-kapcsolatkezelést és a munkavállalói jólétet érintő folyamatokat (S). A BKIK-minta alapján a legnagyobb megtérülést a kommunikációs és információ-áramlási hiányok kezelése hozza – ez a G-pillérszívében lévő compliance/folyamatirányítási kérdés –, amely közvetetten E-hatással is járhat (idő-/energia- és anyagpazarlás csökkenése a konfliktusokból fakadó újramunkálás és hibák visszaszorításával).

Következtetések és összefüggések

A mintában a konfliktusok domináns oka a kommunikációs deficit; ennek kezelése irányítási eszköz (SOP, RACI, döntési/eszkalációs rend, visszacsatolási hurok), nem pusztán „puha készség” kérdés. Ahol ezeket bevezetik, a peremfeltételek a mediáció beágyazásához is adottak (kijelölt mediációs pont, belső mediátor/outsourcing, eljárásrend).

Az egyéni attitűdök készsége a megegyezésre jelentős – a vezetés feladata ennek intézményes csatornát adni (mediációs szabályzat, szerződéses mediációs záradék, előzetes egyeztetés kötelező köre).

A legnagyobb „üzleti lyuk” a munkaidő-elvonás (31,6%) – ez közvetlen ROI-érv a gyors, standardizált ADR-folyamatok mellett (idő a belső ügyfélszolgálatra, HR-re, frontokra).

Piaci jelzés: ahol van látható, hiteles mediációs szolgáltatás (BKIK), ott magasabb az ismertség; a kínálati oldal összefogása (közös portál, minősítés, KPI-alapú jelentés) javíthatja a „G”-pontszámokat és a valós igénybevételt.

A mikroméretű szervezeteknél az egyszerű, alacsony belépési költségű megoldások (rövid, 2–4 oldalas mediációs policy; 3-lépcsős panaszút; „light” mediációs klauzula; online ülések) vezethetnek eredményre – különösen, ha a kamara központi erőforrást (panel mediátorok, sablonok) biztosít.

XIV. Konklúziók a doktori értekezés következtetései

A dolgozat elején megfogalmazott alapkérdések – hogyan illeszkedik a mediáció a magyar polgári jog rendszerébe, milyen dogmatikai összefüggések és ütközések határozzák meg az intézmény fejlődését, miként biztosítható a mediációs egyezség végrehajthatósága, és hogyan alakítja át a folyamatot a digitalizáció, valamint a mesterséges intelligencia – egy komplex, interdiszciplináris elemzési ívet rajzoltak fel. Ezek a kérdések nem pusztán elméleti természetűek, hanem a jogrendszer mély struktúráit, a társadalmi normák működését és a technológiai változások hatását is vizsgálták. A kutatás eredményei egyértelműen arra utalnak, hogy a mediáció Magyarországon jogilag ugyan integrált intézmény, de társadalmi és intézményi szinten még nem vált a polgári igazságszolgáltatás tényleges harmadik pillérévé. Az integráció formális, de nem funkcionális: a mediáció helye a jogrendszerben megvan, ám szerepe a gyakorlatban korlátozott.

A dolgozat egyik legfontosabb felismerése, hogy a mediáció nem „alternatív” vagy „kiegészítő” eljárás, hanem a polgári jog magánjogi alapelveinek élő kifejeződése. A felek önrendelkezése, a szerződési szabadság, valamint az egyezségkötési képesség a Polgári Törvénykönyv fundamentumaiban gyökerezik. A mediáció tehát dogmatikailag nem áll a jogrendszeren kívül, hanem annak organikus része: olyan eljárási forma, amely lehetőséget ad a feleknek, hogy a jogvitájukat saját értékrendjük és kommunikációs dinamikájuk szerint rendezzék. Ezen keresztül a mediáció a magánautonómia egyik legautentikusabb megnyilvánulása: nem az állam kényszerét, hanem az együttműködő racionalitást helyezi a középpontba. A mediáció e felfogásban nem a bírósági eljárás alternatívája, hanem annak korrekciója, emberközelibb vetülete.

A gyakorlati tapasztalatok azonban ennél árnyaltabb képet mutatnak. A magyar bírósági statisztikák, a közvetítői névjegyzék adatai és az empirikus kutatások egyaránt azt jelzik, hogy a mediáció – minden jogi beágyazottsága ellenére – továbbra is marginális szereplője a konfliktuskezelésnek. A jogászszakma, különösen a bírák és ügyvédek jelentős része továbbra is fenntartásokkal kezeli az eljárást. Ennek oka részben abban keresendő, hogy a mediáció kommunikációs logikája eltér a hagyományos jogászi gondolkodásmódtól: míg a bírósági eljárás vertikális, a mediáció horizontális; míg az egyik igazságot keres, a másik megoldást épít. Ez a paradigma-különbség kulturális szinten is megmutatkozik. A magyar konfliktuskultúra – több társadalompszichológiai kutatás szerint – alapvetően konfrontatív, hierarchikus és igazságcentrikus. Az emberek sokszor nem megegyezést, hanem igazolást

keresnek: annak bizonyosságát, hogy „nekem van igazam”. Ebben a közegben a mediáció által képviselt partnerség, bizalom és empátia kultúrája nehezen ver gyökeret.

E problémák azonban nem végzetesek, hanem társadalmilag alakíthatók. Az európai összehasonlító kutatásokból kiderül, hogy a mediáció ott vált hatékony és széles körben elfogadott intézménnyé, ahol az állam, a szakma és az oktatási rendszer tudatosan építették a mediációs kultúrát. Olaszországban például a kötelező mediációs kísérlet bevezetése nemcsak az ügyteher csökkentését, hanem a társadalmi bizalom növelését is eredményezte. Ausztriában a minősített mediátori rendszer szakmai minőséget és kiszámíthatóságot teremtett, míg Hollandiában a mediátorok akkreditációja és a mediációs etikakódexek rendszere erős intézményi kultúrát hozott létre. E példák azt mutatják, hogy a mediáció sikerének kulcsa nem a jogi szabályozás szigorúságában, hanem a szemléletformálásban, a kommunikációs képességek fejlesztésében és a társadalmi bizalom erősítésében rejlik. Magyarországon tehát a mediáció elterjedéséhez nem újabb törvényekre, hanem újfajta jogi kultúrára van szükség.

A dolgozat hangsúlyozza, hogy a mediáció jogi integrációja nem tekinthető lezárt folyamatnak. A közvetítői egyezség végrehajthatósága, az elévülés megszakadásának kérdése, a perfüggőség, a titoktartási kötelezettség vagy az egyezség érvényessége mind olyan dogmatikai csomópontok, ahol a jogalkotónak és a jogalkalmazónak értelmezési mozgástere van. E mozgástér nem hiányosság, hanem lehetőség: a mediáció olyan jogi „laboratóriumként” működik, ahol a felek az autonóm normaképzés gyakorlata révén a jogfejlődés részesévé válnak. A mediáció ebben az értelemben nem a jog „alternatívája”, hanem annak kísérleti terepe – a rugalmas, empatikus és kooperatív jogi gondolkodás előszobája.

A kutatás egyik leginnovatívabb területe a digitalizáció és a mesterséges intelligencia (MI) szerepének vizsgálata volt. A XXI. században a mediáció nem maradhat analóg intézmény: az online tér, a mesterséges intelligencia-alapú döntéstámogatás és az automatizált kommunikációs platformok mind új formákat hoznak létre. Az online mediáció elterjedése ugyanakkor nem csupán technikai kérdés, hanem alapvető etikai és jogdogmatikai kihívás is. Felveti az adatvédelem, a személyazonosság-hitelesítés, az algoritmikus torzítás és az eljárási méltányosság kérdéseit. A mesterséges intelligencia alkalmazása – például érzelelemző algoritmusok vagy prediktív tárgyalási asszisztensek formájában – egyszerre jelent hatékonyságnövelő tényezőt és új kockázatokat.

A dolgozat egyik fő következtetése, hogy a jövő mediációja nem az „ember helyett gép” elv mentén fog fejlődni, hanem az „ember és MI együttműködésében”. Ebben a hibrid modellben az MI a technikai, adminisztratív és analitikus feladatokat látja el – például dokumentál, érzelmi mintázatokat azonosít, statisztikai előrejelzéseket készít –, míg a mediátor az emberi

dimenziót, az empátiát, az erkölcsi megfontolásokat és a kreatív problémamegoldást képviseli. A technológia tehát nem dehumanizálja, hanem megerősítheti a mediáció emberi aspektusát, ha helyesen alkalmazzuk. A mediátor jövőbeli szerepe így nem csupán közvetítői, hanem „digitális facilitatori”: képes értelmezni az MI által nyújtott adatokat, de mindig az emberi értékek és érzékenység mentén dönt.

A kutatás eredményei három, egymással szorosan összefüggő következtetésben foglalhatók össze:

- (1) Dogmatikailag a mediáció a polgári jog integráns, belső eleme, nem jogon kívüli intézmény.
- (2) Intézményi szinten azonban hiányzik a koherens támogatási struktúra: az állami, szakmai és oktatási szereplők közötti együttműködés gyenge.
- (3) Kulturálisan pedig a mediáció csak akkor válhat valóban hatékony eszközzé, ha a társadalom értékrendje az igazságkeresésről a konszenzuseresésre, az ítélkezésről a párbeszédre helyezi a hangsúlyt.

E hármas dimenzió együttes fejlesztése nélkül a mediáció Magyarországon továbbra is marginális marad. Az előrelépéshez a jogászképzésben, a közoktatásban és a közszolgáltatásokban egyaránt erősíteni kell az együttműködés, a kommunikáció és az empátia kompetenciáit.

A mediáció jövője tehát nem kizárólag a jogalkotó kezében van, hanem a szakmai közösségek, az oktatás és a technológiai innovációk metszéspontjában dől el. A mediátor szerepe átalakul: a jövő szakembere egyszerre lesz jogi kommunikátor, empátiás szakértő, adatvédelmi felelős és digitális kompetenciával rendelkező facilitátor. Az érzelmi intelligencia, a pszichológiai biztonság és a digitális etika integrálása nélkül a mediáció elveszítheti emberi lényegét, de ezek meglétével épp ellenkezőleg: az igazságszolgáltatás humanizálásának motorjává válhat.

A dolgozat végső üzenete ezért az, hogy a mediáció nem pusztán egy technikai eljárás, hanem civilizációs jelentőségű szemlélet. A jogrendszer humanizálásának egyik leghatékonyabb eszköze, mert visszavezeti az állampolgárt a saját konfliktusa fölötti döntés felelősségéhez. A mediáció emberközelibbé, érthetőbbé és átláthatóbbá teszi a jogot. A polgári jog jövője abban a felismerésben rejlik, hogy az igazság nem feltétlenül a bírósági ítéletben, hanem a közösen kialakított megoldásban születik meg.

A XXI. század mediációja így nem egyszerűen továbbfejlesztett eljárás, hanem új jogi paradigma: ahol a kommunikáció, a bizalom és az emberi tényező újra a döntéshozatal középpontjába kerül. Ebben a jövőképben a jogász nem csupán szabályalkalmazó, hanem a

társadalmi béke építésének aktív szereplője; a mediátor pedig nem periférikus figura, hanem a jogállamiság és az emberi méltóság egyik legfontosabb őrzője.

Végül ne feledjük: mi emberek, az egész világon ugyanazon utazásban veszünk részt, ami nem más, mint az egymás megértésére való törekvés.

XV. Felhasznált irodalom

- Uzelac, Alan – van Rhee, C.H. (szerk.): *Access to Justice in Eastern Europe* (Intersentia 2021)
- Menkel-Meadow, Carrie: 'Peace and Justice: Notes on the Evolution and Purposes of Legal Processes' (2006) 94(2) *Georgetown Law Journal*
- Milieu Ltd., *Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52/EC* (2016).
- De Palo, Giuseppe – Trevor, Michael: *EU Mediation Handbook* (Kluwer 2014)
- Katsh, Ethan – Rabinovich-Einy, Orna: *Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes* (Oxford University Press 2017)
- Marcus Tullius Cicero, *A kötelességekről (De Officiis, Kr. e. 44)*
- Bottéro, Jean, *Mesopotamia: Writing, Reasoning, and the Gods* (University of Chicago Press 1992)
- Plutarch, *Parallel Lives: Pericles* (Loeb Classical Library 1916).
- Watson, Alan, *The Spirit of Roman Law* (University of Georgia Press 1995)
- Mezey Barna, *Magyar jogtörténet* (Osiris 2003)
- Croxtan, Derek, *Westphalia: The Last Christian Peace* (Palgrave Macmillan 2013)
- Glavanits Judit, *Court Mediation in Hungary'*(2023)
Utrecht Law Review
- Bangóné Átol Zsuzsanna, *A bírósági közvetítés elmúlt hét éve a mediátor szemszögéből* (2021), *Családi Jog*
- Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Polgári jog. Kötelmi jog. Kommentár a gyakorlat számára* (Wolters Kluwer, 2021)
- Redfern, Alan – Hunter, Martin, *Law and Practice of International Commercial Arbitration* (Sweet & Maxwell 2009)
- Strong, S. I., *Varieties of Mediation in International Commercial Dispute Resolution* (2016)
20(1) *American Review of International Arbitration*
- Brown, Henry – Marriott, Arthur, *ADR Principles and Practice* (Sweet & Maxwell 2011)
- Dékány Virág, *A közvetítői eljárást és a polgári peres eljárást érintő közös szabályozási kérdések* (2024) *Glossa Iuridica*
- Zehr, Howard, *The Little Book of Restorative Justice* (Good Books 2015)
- Moore, Christopher W., *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict* (Jossey-Bass 2014)
- Riskin, Leonard L., *Understanding Mediators Orientations, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed'* (1996) 1 *Harvard Negotiation Law Review*

Menkel-Meadow, Carrie, When Dispute Resolution Begets Disputes of Its Own: Conflicts Among Dispute Professionals (2001) 44 UCLA Law Review

Eugen Ehrlich (1913) A jogszociológia alapjai

Caser, U. S. and Ramos, N. (2019) The institutionalization of mediation: Reflections from an expert panel, Oñati Socio-Legal Series

Szekeres Diána, Az igazságügyi szolgáltatások egyes alternatívái alapjogi megközelítésben, Doktori Értekezés, Pécsi Tudományegyetem ÁJK Doktori Iskola

Szekeres, Diána (2014) A mediáció alkalmazása és ami mögötte van... In: Alkalmazott tudományok I. fóruma. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest

Immanuel Kant, Grundlegung zur Metaphysik der Sitten (1785) [Alapvetés a metafizika a morálhoz]

John Stuart Mill, Utilitarianism (Parker, Son and Bourn, 1863)

Aristotle, Nicomachean Ethics (trans. Terence Irwin, Hackett, 1985)

Karl-Otto Apel and Jürgen Habermas, Diskursethik: Beiträge zur Klärung einer Theorie der Moral (Suhrkamp, 1983)

Nancy Rogers (2018), Designing Systems and Processes for Managing Disputes, Second Edition, Aspen

Carol Izumi, Implicit Bias and the Illusion of Mediator Neutrality (2010), Washington University Journal of Law

Bernard Mayer, Beyond Neutrality (Jossey-Bass, 2004)

Goldberg, Stephen B. – Sander, Frank E. A. – Rogers, Nancy H., Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration and Other Processes (Aspen 2012)

Jürgen Habermas, Moralbewusstsein und kommunikatives Handeln (Suhrkamp, 1983)

Dr. Németh Zoltán - Dr. Hrecska-Kovács Renáta: A Szingapúri Mediációs Egyezmény - mediáció a nemzetközi térben (Európa Jog, 2021/2)

De Palo, Giuseppe – Feasley, Mary B., The Singapore Convention on Mediation: A Commentary (Wolters Kluwer 2021)

Elena Koltsaki, The Greek Odyssey of Mediation

Pel, M. A. M., Court-Connected Mediation in the Netherlands: Past, Present and Future (2019) 20 ADR Bulletin

Németh Viktor, A mediáció szabályozásának története (2022), Belügyi Szemle

Moore, C. W. (2019): The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict. 5th ed., Jossey-Bass.

Riskin, L. L. (1996): Understanding Mediators' Orientations, Strategies, and Techniques. Harvard Negotiation Law Review

Robert A. Brauch, Joseph P. Folger (2004) The Promise of Mediation, John Wiley & Sons, 2004.

Rafal Morek(2012), Mediation in the Czech Republic – Way forward: Act No. 202/2012

Vassiliki Koumpli (2020) - Greece: Institutionalizing Mediation Through Mandatory Initial Mediation Session (Law 4640/2019)

Glavanits Judit (szerk): Bíró és mediátor: Válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről. Universitas-Győr Nonprofit Kft, Győr, 2020.

A Közép-európai Mediációs Intézet kutatása (2020) – A mediáció ismertsége Magyarországon

De Palo, G. – Trevor, M.: EU Mediation Handbook (Kluwer Law International, 2014)

Katsh, E. – Rabinovich-Einy, O.: Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes (Oxford University Press, 2017)

Fisher, R. – Ury, W. – Patton, B.: Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In (Harvard University Press, 2011)

Moore, C. W.: The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict (5th ed., Jossey-Bass, 2019)

Kurzweil, R. (2005). The Singularity is Near: When Humans Transcend Biology. Penguin Books

Nylund, Anna – Rauli, Mika, 'Readiness to Use Mediation – Judges' and Entrepreneurs' Perspectives' (2024) 20(1) Utrecht Law Review

Katsh, E., & Rabinovich-Einy, O. (2017). Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes. Oxford University Press.

Pasquale, F. (2015). The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information. Harvard University Press

Péterfalvi, A. (2021). Az adatvédelem kihívásai az MI rendszerekben. NAIH jelentés

Rogers, V. W. (2020). Artificial Intelligence and Mediation: The Future of ADR. Journal of Dispute Resolution, 2020(1)

Susskind, R. (2019). Online Courts and the Future of Justice. Oxford University Press

Latour, B. (2005). Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory. Oxford University Press, 74–81.

Herke, Cs. (2023). Mesterséges intelligencia a büntetőjogi döntéshozatalban Jogtudományi Közlöny, 2023/4.

Pasquale, F. (2015). *The Black Box Society: The Secret Algorithms That Control Money and Information*. Harvard University Press